

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

**TBK’NIN 74’ÜNCÜ MADDESİ KAPSAMINDA
MAHKEMELERDEN VERİLEN KARARLARIN
BİRBİRİNE ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

KAMİLE KOÇAK UZUN

İSTANBUL, 2020

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ KAMU HUKUKU
(TEZLİ) YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TBK’NIN 74’ÜNCÜ MADDESİ KAPSAMINDA
MAHKEMELERDEN VERİLEN KARARLARIN BİRBİRİNE
ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

KAMİLE KOÇAK UZUN

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. AYŞE NUHOĞLU

İSTANBUL, 2020

ÖZET

TBK’NIN 74’ÜNCÜ MADDESİ KAPSAMINDA MAHKEMELERDEN VERİLEN KARARLARIN BİRBİRİNE ETKİSİ

Kamile Koçak Uzun

Kamu Hukuku (Tezli) Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşe Nuhoğlu

Mayıs, 2020, 125 Sayfa

Adli yargı alanında görevli hukuk ve ceza mahkemeleri yürüttükleri yargılama faaliyetleri sonucu çeşitli kararlar vermektedirler. Hukuk mahkemeleri medeni yargıya yönelik özel hukuki uyuşmazlıkları konu edinirken, ceza yargılamasında amaçlanan suçların cezasız kalmasını ve suç işlenmesini önlemek, ayrıca bozulan kamu düzenini yeniden tesis etmektir. Ancak kimi zaman dış dünyada meydana gelen bir eylem ceza mahkemelerinde ceza davalarına konu olabildiği gibi hukuk davalarında tazminat yaptırımına konu edilebilir. Failin cezalandırılması amacıyla ceza davası öncelikle açılabileceği gibi tazminat yaptırımını sağlamak üzere hak sahipleri hukuk davasını ceza davası hükme bağlanmadan ya da kesinleşmeden açabilirler. Veyahut her iki muhakeme süreci aynı anda görülebilir. Uyuşmazlık konusu eylem kimi zaman ise ceza hukukunda şikayet şartına tabi tutulduğundan ve şikayet şartı gerçekleşmediğinden soruşturma ve kovuşturma konusu yapılmayabilir. Öte yandan kişiler aynı eylemi özel hukuk menfaatleri uyarınca tazminat davasına konu edebilirler. Bu bağlamda aynı vakıya yönelik hukuk ve ceza mahkemelerinde görülen davalardan çıkacak kararların ve muhakeme süreçlerinin birbirlerine etkisi ne olacaktır? Ya da farklı muhakeme süreçlerini oluşturan ve amaç edinen yargılamalar aynı vakıa söz konusu olduğunda birbirlerini etkilemeli ya da neticelenmelerini beklemeli midir? Biz hazırladığımız çalışmada, aynı vakıanın hukuk ve ceza mahkemelerinde dava konusu edilmesi halinde mahkemelerden verilen kararların birbirine etkisinin muhakeme süreçlerine egemen ilkeler üzerindeki etkisi ile mahkeme kararlarının etkileşimine neden olan temel

kavramları, mahkemelerin birbirleri nezdinde bağlayıcı sayılması halinde oluşabilecek temel sorunları ayrıca TBK'nın 74'üncü madde hükmü kapsamında ceza mahkemeleri kararlarının hukuk mahkemesine etkisini inceleyeceğiz.

Bu kapsamda, TBK'nın 74'üncü madde hükmü, hukuk mahkemesinin ceza hakimi ile ilişkisinde yol gösterici bir hüküm olarak karşımıza çıksa da, aynı vakıaların söz konusu edildiği yargılamalarda, mahkemelerden verilecek diğer kararların etkileşimine yönelik açık düzenlemeler mevcut değildir. Öte yandan özel yasalarında düzenlenmeleri gereği sahtecilik, yaş tashihi, grev ve lokavtın kanun dışı olduğunun tespiti davalarından verilecek kararlar mahkemeler için mutlak bağlayıcılık taşımaktadırlar. Medeni yargıda sınırsız uyumsuzluk olabileceği düşünüldüğünde ise mahkemeleri birbirlerine bağlayıcı kılmaya yönelik objektif kriterler koymanın mümkün olmadığı gözükmektedir. Her iki yargılama sisteminin amaçları, usulleri, taraflarındaki farklılıklarda bu olanaksızlığa temel teşkil eder. Bu kapsamda az önce izah ettiğimiz üzere hukuk ve ceza mahkemesi kararlarının birbirlerine etkileşimi yönünde bize yön gösteren temel hüküm TBK'nın 74'üncü madde hükmüdür. Öte yandan anılan düzenlemeye istinaden, hukuk ve ceza mahkemelerinin birbirlerini etkilemesi halinde bekletici sorun müessesesinin zorunluluk teşkil edip etmediğinin ayrıca incelenmesi gerekmektedir. Başka bir açıdan ise bir mahkemeyi diğeri açısından bağlayıcı kılmanın hakimın bağımsızlığı prensibine gölge düşürebileceği sorusunu da gündeme getirdiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hukuk ve Ceza Mahkemelerinden Verilen Kararlar, Yargılama Usulleri, Etki, Bağlantılı Dava, Bekletici Mesele.

ABSTRACT

THE IMPACT OF DECISIONS MADE BY THE COURTS UNDER ARTICLE 74 OF THE TBK ON EACH OTHER

Kamile Koçak Uzun

Public Law (With Thesis) Master Program

Thesis Advisor: Dr. Ayşe Nuhoğlu

May, 2020, 125 page.

Civil and criminal courts in the field of judicial justice make various decisions as a result of the judicial activities they carry out. While civil courts deal with private legal disputes regarding civil justice, the purpose of criminal proceedings is to prevent impunity and committing crimes, and also to restore the deteriorated public order. However, sometimes an action that takes place in the outside world can be subject to criminal cases in criminal courts, and can be subject to compensation sanctions in civil cases. In order to punish the perpetrator, the criminal case can be filed first, and the right holders can open the civil case before the criminal case is decided or finalized in order to provide the compensation sanction. Or both judgment processes can be seen at the same time. Since the disputed action is sometimes subject to a complaint requirement in the criminal law and the complaint requirement is not fulfilled, the subject of investigation and prosecution may not be made. On the other hand, individuals may subject the same action to a claim for compensation in accordance with private law interests. In this context, what will be the effect of the decisions to be taken from the lawsuits in the civil and criminal courts regarding the same case and the trial processes? Or, should the trials that constitute different judgment processes and aim at the same fact affect each other or wait for their conclusion? In the study we have prepared, in case the same case is subject to a lawsuit in the civil and criminal courts, the effect of the effects of the decisions given by the courts on each other on the principles of judgment and the basic concepts that cause the interaction of court decisions and the basic problems that may arise if the courts are deemed binding before each other, as well as the 74th TBK. We will examine

the effect of criminal court decisions on the court of law within the scope of the article provision.

In this context, although the provision of Article 74 of the TCO appears as a guiding provision in the relationship of the court of law with the criminal judge, there are no clear regulations regarding the interaction of other decisions from the courts in the trials where the same cases are mentioned. On the other hand, as required by their special laws, the decisions to be made in cases of forgery, age correction, strikes and lockouts are illegal, are absolutely binding for the courts. Considering that there may be unlimited disputes in the civil jurisdiction, it seems that it is not possible to set objective criteria for binding the courts to each other. The purposes, procedures and differences between the two judicial systems form the basis for this impossibility. In this context, as we have just explained, the main provision guiding us in the interaction of civil and criminal court decisions is the provision of Article 74 of the TCO. On the other hand, pursuant to the aforementioned regulation, if the civil and criminal courts affect each other, it is necessary to further examine whether the pending problem establishment is obligatory. On the other hand, it seems that making one court binding on the other raises the question that it may overshadow the principle of the judge's independence.

Keywords: Decisions taken from Civil and Criminal Courts, Judicial Procedures, Impact, Connected Litigation, Waiting Issue Page.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	IX
GİRİŞ	1
I. Konunun Takdimi	2
A. Genel Olarak	4
B. Hükmün Hukuki Niteliği.....	6
C. Hükmün Uygulama Alanı	7
II. Konunun Sınırlandırılması	8
BİRİNCİ BÖLÜM	
HUKUK VE CEZA MAHKEMELERİ ETKİLEŞİMİNİN TEMEL	
DAYANAKLARI	
I. Genel Olarak	10
II. Haksız Fiil Unsurlarının Etkisi.....	11
A. Haksız Fiilin Eylem Unsurunun Etkisi	11
B. Haksız Fiilin Hukuka Aykırılık Unsurunun Etkisi.....	13
C. Haksız Fiilin Kusur Unsurunun Etkisi.....	16
D. Haksız Fiilin Zarar Unsurunun Etkisi.....	20
E. İlliyet Bağının Etkisi	22
III. Hukuk ve Ceza Yargılamalarının Zamanaşımı Yönünden Etkileşimi.....	23
IV. Bağlantılı Dava Kavramının Hukuk ve Ceza Yargılamasında Etkisi	24
V. Bekletici Sorun Hallerinin Hukuk ve Ceza Yargılamasında Etkisi	25
VI. Kesin Hüküm Halinin Etkileşimdeki Rolü	29
A. Kesin Hükmün Kesin Delil Niteliğine Yönelik Değerlendirme.....	31
B. Hukuk Mahkemelerinin Kesin Hüküm Niteliğindeki Kararlarının Ceza	
Mahkemesi Üzerindeki Etkileri	34
C. Ceza Mahkemesinin Kesin Hüküm Niteliğindeki Kararlarının Hukuk	
Mahkemesine Etkisi	36
D. Sahtecilik Davalarının Kesin Hüküm Etkisi	38
E. Yaş Tashihi Davalarının Etkisi	40

F. Grev ve Lokavtın Kanun Dışı Olduğu Tespiti Davalarının Kesin Hüküm Etkisi.....	43
G.Kesin Hükümün Ortadan Kalktığı Haller	44
1. Yargılamanın Yenilenmesi	44
2. Değişiklik Davası.....	45
VII.Hukuk ve Ceza Yargılamalarının İspat Kuralları Açısından Değerlendirilmesi.	46
A. Ceza Yargılamasında İspat Yükümlülüğü	49
C. Yargılama Türlerindeki Farklı İspat Yükümlülüklerinin Sonuçları	52
VIII. Mahkeme Kararları Etkileşiminin Yargılama Hukuku İlkeleri Üzerindeki Etki Sorunu	53
A. Medeni Yargıya Egemen Olan Taraflarca Getirilme İlkesi, Taleple Bağlılık İlkesi ve Usul Ekonomisi İlkesi Üzerindeki Etki Sorunu	53
B. Teksif İlkesi Üzerindeki Etki Sorunu	56
C. Hukuk ve Ceza Muhakemesine Egemen Doğrudanlık İlkesi Bakımından Değerlendirme	57
D. Mahkeme Kararlarının Etkileşiminin Hakimlerin Bağımsızlığı ve Kamu Düzeni ile Hukuk Birliğini Sağlamaya Yönelik Değerlendirme	58
a. Hakimlerin Bağımsızlığına Yönelik Olumsuz Etki Sorunu	58
b. Kamu Düzenine Etkisi Açısından Değerlendirme	60
c. Hukuk Düzeninin Birliğini Sağlamaya Yönelik Değerlendirme.....	61
IX. Hukuk Mahkemesinde Yapılan Delil Tespiti İşleminin Ceza Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	62
X. Mahkemelerde Alınan Bilirkişi Raporlarının Birbirine Etkisi	66

İKİNCİ BÖLÜM

MAHKEMELERDEN VERİLEN KARARLARIN TBK’NIN 74’ÜNCÜ MADDE HÜKMÜ KAPSAMINDA BİRBİRİNE ETKİSİ

I. Hukuk Mahkemelerinden Verilen Kararların Ceza Mahkemesi Üzerindeki Etkisi.....	68
II. Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkileri	69
A. Beraat Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	75

a. Yüklenen Fiilin Kanunda Suç Olarak Tanımlanmamış Olması Nedeniyle Verilen Beraat Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	78
b. Yüklenen Suçun Sanık Tarafından İşlenmediğinin Sabit Olması Nedeniyle Verilen Beraat Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	79
c. Yüklenen Suç Açısından Failin Kast ya da Taksirinin Bulunmaması Nedeniyle Verilen Beraat Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi.....	80
d. Yüklenen Suçun Sanık Tarafından İşlenmesine Rağmen, Olayda Bir Hukuka Uygunluk Nedeninin Bulunması Nedeniyle Verilen Beraat Kararı ve Hukuk Mahkemesine Etkisi	81
i. Ceza Muhakemesinde Hukuka Uygunluk Nedenleri	82
ii. Medeni Yargılama Bakımından Hukuka Uygunluk Nedenleri	82
e. Yüklenen Suçun Sanık Tarafından İşlendiğinin Sabit Olmaması Nedeniyle Verilen Beraat Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	84
B. Mahkumiyet Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	86
b1. Mahkumiyet İle Birlikte Güvenlik Tedbirlerine Hükmedilmesi Kararlarının Hukuk Mahkemeleri Nezdindeki Hüküm ve Sonuçları	87
C. Düşme Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	88
c.1 Suçtan Zarar Görenin Şikayetinden Vazgeçmesinin Şahsi Hak Davalarına Etkisi Bakımından Değerlendirme	89
c.2 Dava Zamanaşımı Nedeniyle Verilen Düşme Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	91
c.3 Sanığın Ölümü Nedeniyle Düşme Kararı Verilmesinin Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	91
c.4 Önödeme Nedeniyle Düşme Kararı Verilmesi ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	91

c.5 Af Halinde Düşme Kararı Verilmesinin Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkileri	92
c.6 Uzlaştırma Nedeniyle Düşme Kararı Verilmesinin Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	93
D. Davanın Reddi Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	94
E. Ceza Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	97
e.1 Hukuk ve Ceza Yargılaması Bakımından Kusurluluğu Ortadan Kaldıran Hallere Yönelik Değerlendirme	100
F. Durma Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	101
G. Cezanın Ertelenmesi Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	103
H. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi	104
I.Soruşturma Evresinde Verilen Kararların Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi.....	114
SONUÇ	123
KAYNAKÇA.....	125

KISALTMALAR

ABD	:Ankara Barosu Dergisi
AİHM	:Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	:Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÖF	:Açıköğretim Fakültesi
ASBÜHFD	:Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜ	:Anadolu Üniversitesi
AÜHFD	:Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFY	:Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını
BAM	:Bölge Adliye Mahkemesi
BK	:818 sayılı Borçlar Kanunu
bknz.	:Bakınız
C.	:Cilt
CD	:Ceza Dairesi
CGK	:Ceza Genel Kurulu
CHD	:Ceza Hukuku Dergisi
CMK	:Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	:Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
D.	:Daire
DEÜHFD	:Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DÜHFD	:Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn	:Dipnot
E.	:Esas
E.T.	:Erişim Tarihi
ErÜHFD	:Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
EÜHFD	:Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
f.	:Fıkra
GÜHFD	:Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Güncel.	:Güncellenmiş
HD	:Hukuk Dairesi

HGK	:Hukuk Genel Kurulu
HMK	:6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İÜHFD	:İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	:Karar
KK	:Kabahatler Kanunu
m.	:Madde
MÜHF-HAD	:Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
NHK	:Nüfus Hizmetleri Kanunu
NK	:Noterlik Kanunu
parg	:Paragraf
R.G.	:Resmi Gazete
s.	:Sayfa
S.	:Sayı
S.D	:Sayıştay Dergisi
SHFD	:Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	:Tarih
TAAD	:Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBK	:6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBBD	:Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TCK	:Türk Ceza Kanunu
THD	:Terazi Hukuk Dergisi
TMK	:4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TNBHD	:Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi
TVK	:Türk Vatandaşlığı Kanunu
UYAP	:Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
vb.	:ve benzeri
vd.	:ve devamı
vs.	:ve saire
Y.	:Yıl

Yarg.	:Yargıtay
YBHD	:Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi
YKD	:Yargıtay Kararları Dergisi
Yy	:Yayın

GİRİŞ

2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 6'ncı madde hükmüne göre "Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasa'nın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır". Yine Anayasa'nın 9'uncu maddesinde "Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır." hükmü bulunmaktadır. Anılan yasal düzenlemeler bize açıkça, egemenliğin ve yargı yetkisinin Türk Milleti'ne ait olduğunu, Türk Milleti'nin bu yetkisini Anayasa'nın belirlediği esaslara göre bağımsız ve tarafsız mahkemeler aracılığıyla kullanacağını belirtmiştir. Bu kapsamda mahkemeler hükümlerini *Türk Milleti Adına* kurarlar.

Anayasa'nın üçüncü bölümünde yüksek mahkemeler arasında sayılan Yargıtay, toplumdaki bireyler arasında ortaya çıkan hukuki sorunlara yönelik adli yargı alanında temyiz incelemesi yapmakla görevli bir mahkeme olup en eski geçmişe sahip genel nitelikli bir yargı koludur¹. Nitekim, geçmişten günümüze her toplumda bireylerin özel ilişkileri nedeniyle ortaya çıkan uyuşmazlıkların giderilmesi ve suç sayılan eylemlerin cezasız kalmaması gereksinimine her zaman ihtiyaç duyulmuştur.

5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 2'inci madde hükmü "*Adli yargı ilk derece mahkemeleri, hukuk ve ceza mahkemeleridir.*" hükmü ile ilk derece mahkemelerini hukuk ve ceza mahkemeleri olarak ikiye ayırmış ve devamı maddelerinde hukuk ve ceza mahkemelerinin görev ayrımına değinmiştir. Bu kapsamda 5235 Sayılı Kanun'un 6'ncı madde hükmü, temelde özel, hukuki ilişkilerden doğacak uyuşmazlıkları inceleme yerinin hukuk mahkemelerinin görevi olduğu; 10'uncu madde hükmü, Cumhuriyet savcısının soruşturma aşamasında hakim kararına ihtiyaç duyması halinde gerekli kararları almak ve işlemleri yapmakla görevli yerin sulh ceza hakimliği olduğu; 11'inci madde hükmü, sulh ceza hakimliği ve ağır ceza mahkemelerinin görevleri dışındaki dava ve işlerde asliye ceza mahkemesinin görevli olduğu ve 12'inci madde hükmünün, çeşitli ağır suçları

1".."Yargı kolunun, kararları aynı yüksek mahkemede temyiz edilen mahkemelerin oluşturduğu düzen olarak ifade edildiğine dair bkz, **GÖZLER**, Kemal: Hukuka Giriş,,Genişletilmiş 16. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım,Bursa, 2019,s.117.

saymak suretiyle ağır ceza mahkemelerinin görevlerini düzenlediği görülmektedir. Bu kapsamda özetlemek gerekirse, suç teşkil eden eylemlerden dolayı maddi gerçeği insan hakları ihlallerine yol açmadan araştırarak cezalandırma yetkisi ve görevi ceza mahkemelerinde görülen davaların konusunu oluştururken², kişiler arasındaki özel hukuki uyuşmazlıkları esas alan yargısal faaliyetler hukuk davasına konu olmaktadır³. Yargının kollara ya da mahkemelerin görevlere ayrılması devlette bütünlük arz eden yargı yetkisinin bölünmesi anlamına gelmemelidir. Adli yargı ilk derece hukuk ve ceza mahkemeleri aynı derecede ve eşit statüde bulunmaları sebebiyle aralarında herhangi bir hiyerarşik ilişkinin mevcudiyeti de söz konusu değildir. Yargı organının kollara ve kollarında kademeli derece mahkemelerine ayrılmasıyla amaçlanan yargı erkinin daha iyi, daha etkin ve uzmanlaşmak suretiyle işlevlerini yerine getirmesinin hedeflenmesidir⁴.

Öte yandan meydana gelen bir vakıanın hem hukuk hem ceza mahkemesinde dava konusu edilmesi mümkündür. Nitekim, failin eylemi kişiyi maddi ve manevi zarara uğratabileceği gibi ceza yasalarına göre suç teşkil ediyor olabilir. Bu kapsamda, bir kişinin haksız eylem nedeniyle zarara uğraması halinde, henüz ceza davası açılmadan hukuk mahkemesinde dava açılmış olabilir. Ya da her iki mahkemede davalar aynı zamanda açılmış ve yürüyor da olabilir. Peki bu hallerde mahkemelerin tutumları ne olmalıdır? Biz çalışmamızda adli yargı mahkemeleri içerisinde yer alan hukuk ve ceza mahkemelerinde aynı vakıalara yönelik dava görülmesi halinde muhakeme süreçleri ve mahkemelerin tutumunun ne olması gerektiğini ele alarak verilecek kararların birbirlerine etkileşimini inceledik.

I. Konunun Takdimi

2ARAS, Bahattin:Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi,1.Baskı,Yetkin Yayınları,Ankara, 2014, s.29 vd.; YENİSEY,Feridun / NUHOĞLU, Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, 7.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s.71 vd.,ERYILMAZ,Mesut Bedri:Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, Seçkin, Kasım 2012,Ankara,s.59.;ŞAHİN,Cumhur/GÖKTÜRK, Neslihan:Ceza Muhakemesi Hukuku, 10.Baskı, Seçkin, Ankara,2019,s.27.

3ANTALYA,O.Gökhan:Medeni Hukuk, 2.Baskıya Ek1.Tıpkı Basım, Legal, İstanbul, 2017 ,s.7.; ERYILMAZ,s.59.

4KOÇAK SÜREN, Özlem: “Türkiye’de Yargının Örgütlenmesi ve Adalet Sisteminin Problemleri”, TBBD,S.85,Y.2009, s.403-404; GÜNEŞ, Derya Belgin: Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemeleri Bakımından Etkileri, 1. Baskı,On İki Levha Yayınları, İstanbul, Şubat 2019, s.1-8.

Adli yargı alanında faaliyet gösteren ilk derece hukuk ve ceza mahkemelerinde aynı eyleme yönelik dava açılması halinde mahkemelerin tutumunun ne olması gerektiği uygulamada en sık yaşanan sorunlardan birisini oluşturmaktadır. Zira, hukuk hakiminin ceza davasının sonucunun beklenmesine yönelik karar vermesi durumu yargılamanın yıllarca sürmesine sebep olabileceği gibi tazminatın hesaplanmasına yönelik sorun da ortaya çıkarabilir. Biz ceza mahkemelerinden verilen kararların hukuk mahkemesine etkisi noktasındaki temel düzenlemenin TBK'nın 74'üncü maddesinde ortaya çıktığını görmekteyiz. Ancak anılan düzenlemenin ceza mahkemelerinden verilen tüm kararlar ile haksız fiilin tüm unsurlarını kapsamadığı anlaşılmaktadır.

TBK'nın 74'üncü madde hükmü hukuk hakiminin ceza hukuku ile ilişkisi kapsamında yön verici bir hüküm olarak karşımıza çıkar. Ancak madde metninden inceleyeceğimiz üzere muğlak ifadeler nedeniyle ceza mahkemelerinden verilecek diğer kararların etkisinin ne olacağı tartışılmalıdır. Ayrıca yasalarında özel düzenlenmeleri nedeniyle yaş tashihi, sahtecilik ve grev ve lokavtın kanun dışı olduğunun tespiti gibi davalar sonucu verilecek kararların birbirine etkisi ayrıca incelenmelidir⁵. Bu kapsamda çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Öncelikle, birinci bölümde, hukuk ve ceza mahkemelerini etkileşim içerisine sokan temel kavramlara yönelik TBK'nın 74'üncü madde hükmünün yine TBK'nın 49'uncu madde hükmü kapsamında haksız fiil ile etkileşimi açısından haksız fiil ve suç kavramlarına değinerek, haksız fiil unsurlarının etkileşimdeki rolü ile bağlantılı dava, bekletici sorun müessesesi, kesin hüküm kavramı ve mahkeme kararlarının birbirine etkileşiminin yargılama hukuku ilkeleri üzerindeki etki sorunu ile hakimlerin bağımsızlığı, kesin hüküm etkisi, kamu düzeni ile hukuk birliğini sağlamaya yönelik etkisine değindik. İkinci bölümde ise CMK'nın 223'üncü maddesinde sayılan beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkumiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararlarının hukuk mahkemesi üzerindeki etkileri ile birlikte durma kararı, cezanın ertelenmesi kararı, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ve görevsizlik kararının hukuk mahkemesi üzerindeki etkilerini inceledik. Bu bölümlerde, işlemlerin niteliği ve birbirine etkisi uygulamada karşılaşılan örnekler ve Yargıtay uygulamaları ile birlikte anlatılacaktır. Yine

5KURU, Baki: Medeni Usul Hukuku El Kitabı, C.II, Yetkin, Ankara, Mart 2020, s.1509 vd.

çalışmamızın son bölümünde hukuk sistemimize yeni giren seri muhakeme usulü ile soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının karar ve işlemleri dahil verilen kararların hukuk mahkemesi üzerindeki etkileri ele alınacaktır.

A. Genel Olarak

Hukuk ve ceza mahkemeleri başlı başına ayrı birer yargı yolu oluşturmayıp üst derece olarak aynı yüksek mahkemelere bağılıdırlar. Bu bağlamda, 5235 Sayılı Kanun'un hukuk ve ceza mahkemelerinin görev hükümlerine yönelik düzenlemelerinden aralarındaki ilişkinin görev ilişkisi özelliği gösterdiği anlaşılmaktadır. Hukuk ve ceza mahkemelerinde göreve ilişkin sorun çıktığında itiraz yolu ile ileri sürülebilmekte ve önlerindeki uyuşmazlığın kendi alanında olmadığı kanaatine vardıklarında mahkemelerce görevsizlik kararı verilmektedir.

Adli yargı içerisinde yer alan hukuki uyuşmazlıklar, genel olarak kişilerin şahsi nedenlerden dolayı özel hukuk alanında ortaya çıkan uyuşmazlıklarına yönelik yargısal işlemleri ifade eder. Buna karşın, ceza yargılaması ise ceza mahkemeleri tarafından Türk Ceza Kanunu hükümleri ve başka kanunlarda cezalara yönelik yer alan hükümlerin, Ceza Muhakemesi ya da usule yönelik özel düzenlemelerin bulunduğu diğer kanunlarda yer alan esaslara göre, suç özelliği taşıyan eylemlere uygulanması faaliyetlerini konu edinir. Hukuk yargılamasında özel menfaatler ön planda tutulurken, ceza yargılamasında suçlunun cezalandırılması, sanığın korunması ve maddi gerçeğin insan haklarına uygun şekilde araştırılması gayesi ile kamu yararı ön plandadır⁶. Hukuk yargılamasında özel hukuk kişilerinden oluşan yargılamanın tarafları muhakemeye yön verirken, ceza yargılamasında devlet eliyle başlatılan, takip edilen ve yürütülen bir yargılama faaliyeti söz konusudur. Medeni yargılamada taleple bağılılık ilkesinin kabul edilmesi nedeniyle yargılamanın konusunu ve içeriğini taraflar belirlediğinden hakimın talepten fazlasına yönelik hüküm kurabilmesi söz konusu değilken, ceza hakimi, Cumhuriyet savcısının talebi ile bağılı kalmayarak edindiği neticeye göre kamu düzeninin tesisi amacıyla sanığı daha fazla cezaya mahkum edebilme yetkisine sahiptir⁷. Ceza yargılamasında tarafların

6YENİSEY/ NUHOĞLU, s.71; ARAS,s.32 vd.
7GÜNEŞ, s.9.;ERYILMAZ,s.60

yargılamaya yön vermeleri ise CMK'nın 206'ıncı madde hükmünün üçüncü fıkrası haricinde imkansızdır. Anılan hükme istinaden yalnızca, *Cumhuriyet savcısı ile sanık veya müdafii birlikte rıza gösterirlerse, tanığın dinlenmesinden veya başka bir delilin ortaya konulmasından vazgeçebilirler*. Oysa ki hukuk yargılamasında taraflar aralarında belirli şartlar dahilinde yetki sözleşmesi, delil sözleşmesi, tahkim sözleşmesi yaparak ya da başkaca hususlarda anlaşarak yargılamaya yön verebildikleri gibi sulh sözleşmesiyle yargılamayı sonlandırabilirler.

Amaçlarının farklılığı nedeniyle hukuk ve ceza hakimi yargılama faaliyetlerini kendine özgü ilkeler çerçevesinde yürütmektedir. Bu kapsamda kısaca değinmek gerekirse ceza yargılamasında kendiliğinden harekete geçme ilkesi geçerli iken hukuk yargılamasında kural olarak tasarruf ilkesi uygulanmakta, ceza yargılamasında delil serbestisi ilkesi benimsenip maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla hukuka uygun olması koşuluya akla ve gerçeğe uygun her beyan, belge ya da belirtinin delil niteliği olduğu halde⁸, hukuk yargılamasında hakimi bağlayıcı nitelikteki kesin delil ve serbestçe değerlendirmeye alınan takdiri delillerin geçerli olduğu kanuni delil sistemi görülmektedir⁹. Ceza hukukunda hızlı yargılama amacıyla dava zamanaşımının durması ve kesilmesi hükümleri yer alırken, medeni hukukta davanın açılması ile zamanaşımı kesileceği gibi bazı hallerde zamanaşımına yönelik ek sürenin söz konusu olduğu görülmektedir (TBK 158. m)¹⁰. Ancak, her iki yargılama faaliyetindeki temel gayenin maddi gerçeğe ulaşmak olması, esas faaliyetin yargılama makamları tarafından yapılması, yargılama sürecinde iki tarafın bulunması, sürecin başlaması için kural olarak dava açılmasının gerekmesi gibi temel ortak özelliklerin de bulunduğu görülmektedir¹¹. Öte yandan hukuk ve ceza yargılamalarının her ne kadar kendine özgü yargılama ilkeleri bulunsada, hukuk devleti olmanın ve hukuk devleti ilkesine uygun yargılama yapmanın gereği olarak

8".."Ceza muhakemesinde bir hususun hangi delille ispat olunacağı konusunda sınırlama bulunmayıp,yargılamayı yapan hâkim, hukuka uygun şekilde elde edilen delilleri kullanmak suretiyle, sanığın aleyhine olduğu kadar lehine delilleri de araştırıp değerlendirerek, her türlü şüpheden arınmış bir neticeye ulaşmalıdır. Dolayısıyla yargılamaya konu olayın açıklığa kavuşturulması ve maddi gerçeğin bulunabilmesi için ispat amacıyla kullanılan her araç delil olarak kabul edilmiştir.."CGK,19.12.2019 T.,2019/18-271 E.,2019/708 K.(UYAP).

9".."Kesin delillerin kesin hüküm, senet ve yemin; takdiri delillerin, tanık, bilirkişi ve keşif olduğuna dair.. bknz. **PEKCANITEZ**,Hakan: Medeni Usul Hukuku,C.II,Oniki Levha,15.Bası,İstanbul,Mart 2017, s.1736-1737.

10**PEKCANITEZ**,(Usul), C.II.s.1172.

11**ARAS**, s.34-37.

her iki yargılama türü açısından doğrudanlık, aleniyet¹², kanun önünde eşitlik gibi ortak ilkelerin de bulunduğu görülmektedir¹³. Meydana gelen bir vakıanın, her iki mahkemede dava konusu edilmesi halinde, muhakemeler sonucu farklı kararların ortaya çıkması durumu uygulamada birliğin bozulmasına ve yargıya güvenin azalmasına yol açacağından, verilecek kararların, mutlak surette birbirleri ile çelişmemesi gerekmektedir.

B. Hükmün Hukuki Niteliği

TBK'nın ceza hukuku ile yargılama hükümlerini düzenleyen 74'üncü madde hükmünde;

“Hâkim, zarar verenin kusurunun olup olmadığı, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararıyla da bağlı değildir.

Aynı şekilde, ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini bağlamaz.” hükmü bulunmaktadır.

Madde metninin gerekçesinde, BK'nın 53'üncü maddesini karşıladığı, kanunun iki fıkradan oluşan 73'üncü maddesinde, sorumlu kişi hakkında ceza yargılaması sonucunda verilen kararların, tazminat davasına ilişkin medenî yargılama üzerindeki etkisinin düzenlendiği, BK'nın 53'üncü maddesinin tek fıkradan oluştuğu, BK'nın 53'üncü maddesinin “VIII. Ceza hukuku ile medenî hukuk arasında münasebet” şeklindeki ibarenin, Kanun'da “D. Yargılama / I. Ceza hukuku ile ilişkisi” şeklinde değiştirildiği, BK'nın 53'üncü maddesinde kullanılan “ceza mahkemesi” sözcükleri yerine, tasarının 73'üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında “ceza hâkimi”

12“Aleniyet ilkesinin yargılamanın kural olarak herkese açık yapılması, yalnızca duruşmaların aleniliği değil, tüm yargılamanın aleni olması, dar anlamdaki duruşma aleniyetinin nedeninin yargılamanın şeffaflığının sağlanması, genel ahlak, kamu güvenliği ve taraflardan birinin talebi üzerine duruşmanın gizli yapılabileceğine dair bkzn. **YILMAZ**, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Yetkin, Ankara, 2013,s.314-322.

13**GÜNEŞ**, s.10. “Aleniyet ilkesinin, hukuk ve ceza muhakemelerinde hukuka uygun bir yargılama süreci sağlama amacı ile halka yargılamayı izleme olanağı verilip, halkın yargı görevinin nasıl yerine getirildiğini denetleyebilmesine imkan sağlamak ve yargıya olan temel güveni temin etmek, kamuyu adli olaylar konusunda bilgilendirmek, hakimlerin bağımsızlığını garanti altına almak, gerçeğin bulunmasına aracılık etmek, mahkeme kararlarına meşruiyet kazandırmak ve kamu düzenini korumak amaçladığına dair bkzn. **KURT KONCA**, Nesibe:Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesi,1.Baskı, Adalet, Ankara,2009, s. 23-31.

sözcüklerinin kullanıldığı ve madde metninde yapılan arılaştırma dışında bir hüküm değişikliği olmadığı, TBMM Adalet Komisyonu Madde Gerekçesinde tasarının 73'üncü maddesinin teselsül nedeniyle 74'üncü madde olarak aynen kabul edildiği belirtilmiştir.

Madde metnine baktığımızda, hukuk hakiminin kusur ve sorumluluk tespitleri ile zarar değerlendirmesi açısından ceza hakiminin tespitleri ve beraat kararı ile bağlı olmadığının açıkça düzenlendiğini görmekteyiz. Ancak diğer taraftan haksız fiilin diğer unsurları ve ceza mahkemesinin diğer kararları açısından durumun ne olacağı tartışılmalıdır. Bu kapsamda, ayrıca, kanunun mefhumu muhalifine göre ceza hakiminin mahkumiyet kararının bağlayıcı etki yarattığı anlaşılmaktadır. Madde metninde haksız fiilin hukuka aykırılık ve illiyet bağı hususlarının durumu düzenlenmiş olmadığından çalışmamızda mahkemelerden verilen kararların birbirlerine etkileşimi ile haksız fiilin hukuka aykırılık ve illiyet bağı unsurlarının durumu ayrı ayrı incelenecektir.

C. Hükümün Uygulama Alanı

TBK'nın 74'üncü madde hükmü, meydana gelen ve haksızlık oluşturan eylem nedeniyle zarar görenin zararının tazmini amacıyla hukuk mahkemesinde açılan dava yanında ceza mahkemesinde de dava görülmesi halinde bize yön veren bir hüküm olarak karşımıza çıkar.

TBK'nın 74'üncü madde hükmü, hukuk hakiminin ceza yargılaması ile ilişkisinde aynı eylemden ötürü ceza hakiminin tespit ettiği kusur, sorumluluk ve zarar tespiti ile bağlı olmayacağı gibi verilen beraat kararının de kendisini bağlamayacağını düzenlemektedir. Anılan hükmün temelini ise kanaatimizce her iki yargılama sisteminin amacı, benimsediği ilkeler ve kusur ve sorumluluk değerlerinin farklılığı oluşturmaktadır¹⁴. Öte yandan, hukuk hakimi her ne kadar ceza hakiminin kusur ve sorumluluk tespitleri ile bağlı sayılmasa da, öğretide, ceza mahkemesinin belli bir

14EREN, Fikret:Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Baskı,Yetkin, 2019,Ankara,s.934.

vakianın mevcut olduğuna ya da olmadığına, fiilin suç teşkil ettiğine ya da etmediğine dair kararının hukuk hakimi için bağlayıcı olacağı ifade edilmektedir¹⁵.

II. Konunun Sınırlandırılması

Hukuk ve ceza mahkemelerinden verilen kararların birbirlerine etkisine yönelik hazırladığımız çalışmada bize yön gösterici olarak belirlediğimiz TBK'nın 74'üncü madde hükmünün, aynı kanunun haksız fiillerden doğan borç ilişkilerini düzenleyen 49'uncu maddesi ile ilişkili olduğundan her iki hükmün birlikte değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Hukuk mahkemesinde yargılamaya konu haksız ve hukuka aykırı eylemin ceza hukukunda suç kabul edilebilmesi ise ancak ceza yasalarında açıkça düzenlenmesi koşuluna bağlıdır.

TBK'nın 49'uncu maddesi uyarınca;

“Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.

Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür.”

Bu kapsamda, madde metninin gerekçesinde, 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 41'inci maddesini karşıladığı ve Kanun'un iki fıkradan oluşan 49'uncu maddesinde, haksız fiil sorumluluğunda zarar verenin tazminat yükümlülüğünün düzenlendiği, BK'nda 41'inci maddeyle başlayan 'İkinci Fası/Haksız Muamelelerden Doğan Borçlar' şeklindeki üst başlığın, hukuki işlemde doğan borçların değil, haksız fiilden doğan borçların söz konusu olduğu göz önünde tutularak, Tasarıda 'İkinci Ayrım/Haksız Fiillerden Doğan Borç İlişkileri' şeklinde dönüştürüldüğü, BK'nın kenar başlığının 'A.Umumi Kaideler/1.Mesuliyetin Şartları' şeklindeki ibarelerin, Tasarıda 'A. Sorumluluk/I.Genel Olarak' şeklinde değiştirildiği görülmüş, BK'nın 41'inci maddesinde kasten veya ihmal sonucunda haksız bir şekilde diğer bir kimseye bir zarar ıka eden şahıs zararını tazminle yükümlü tutulmuş iken TBK'da ise, kast ve

15PEKCANITEZ, Hakan;(Usul), C.III,,s.2076; UYGUR, Turgut :6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Seçkin, Ankara, 2012, s. 538. ; GÜNAY, Cevdet İlhan: Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Yetkin, Ankara, 2012, s.340-341.

ihmalin, kusurun çeşitlerinden olduğu göz önünde tutularak, kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, zararını gidermeğe yükümlü kılınmıştır.

Ayrıca, BK'nın 41'inci maddesinin ikinci fıkrasından farklı olarak, Kanun'un 49'uncu maddesinin ikinci fıkrasının başına "Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile" şeklinde bir ibare eklenmiştir. Aynı fıkra, 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda olduğu gibi, ahlâka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren kişinin de, bu zararı gidermekle yükümlü olduğu belirtilerek, bu husus açıklığa kavuşturulmuştur.

Kanun'un 49'uncu ve devamı maddelerinde, 818 sayılı Borçlar Kanunu'ndan farklı olan diğer bir düzenleme ise, haksız fiil unsurlarının her birinin ayrı ayrı belirtilmiş olmasıdır¹⁶.

Biz çalışmamızda mahkemelerden verilecek kararların birbirlerine etkileşimini incelerken, hukuka aykırı fiil ve suç kavramlarını esas alarak haksız fiil unsurlarına değineceğiz. TBK'nın 49'uncu madde hükmü açıkça haksız fiillerden doğan borç ilişkileri kapsamında düzenlendiğinden haksız fiili esas aldık. Bundan başka sözleşmelerden doğan borç ilişkilerinden kaynaklanan zararların tazminine çalışmamızda yer vermedik. Bu bağlamda yalnızca medeni yargıda geçen hukuka aykırı fiil ile TCK'daki suç kavramlarının çakıştığı temel noktaları ele alarak hukuk ve ceza mahkemelerinden çıkacak kararların birbirlerine etkileşimini inceleyeceğiz.

16UYGUR, s.396; GÜNAY, s.258-259.

BİRİNCİ BÖLÜM

HUKUK VE CEZA MAHKEMELERİ ETKİLEŞİMİNİN TEMEL DAYANAKLARI

I. Genel Olarak

Kural olarak hukuk ve ceza mahkemeleri birbirleri karşısında bağımsızdırlar. TBK'nın 74'üncü madde hükmü, hukuk hakimini ceza hakiminin karşısında bağımsız kılmıştır. Anılan maddenin temel dayanağı ise haksız fiildir¹⁷. Öte yandan, ilgili kanunlarında özel düzenlenmeleri gereği sahtecilik, yaş tashihi ve grev ve lokavtın kanun dışı olduğunun tespiti davalarından verilen kararların ise birbirleri için bağlayıcılık oluşturduğu görülmektedir. TBK'nın 74'üncü madde hükmünün, açıkça, hukuk hakiminin aynı vakıya ilişkin ceza yargılamasında belirlenen kusur, sorumluluk tespiti, zarar miktarı ve ceza hakiminin verdiği beraat kararıyla bağlı olmayacağını düzenleyerek anılan unsurlar açısından bağımsızlık prensibini benimsediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, bağımsızlık ikili bir hukuk anlayışının benimsenmesi olarak algılanmamalı ve ceza hukuku ile haksız fiil hukuku arasındaki ilişki belirlenirken öncelikle hukuki güvenliğin ve hukukta birliğin sağlanması amacıyla hareket edilmelidir¹⁸.

Hem ceza hukuku hemde medeni hukukun ortak amacı hukuki ve cezai uyumsuzluğun sonunda toplumda bozulan hukuki barışı ve düzeni yeniden kurmaktır¹⁹. Bir görüşe göre, medeni hukuk, haksızlık oluşturan davranışı değiştirmek için cezalandırmak amacıyla davalıya bir maliyet yüklerken, aynı zamanda uygun saymadığı eylemlerle ilgili olarak halkı eğitmeye, insanların davalının yaşadıklarını yaşama korkusuyla benzer davranışlardan kaçınmalarına yardımcı olur. Tazminat bu yüzden mağduru tatmin etme seviyesinin üstünde tek amaç olmayarak, bir anlamda davalıyı cezalandırmak için kullanılabilir. Hukuk ve ekonomi literatürü, haksız fiil hukuku konusunda haksız fiili engelleme düşüncesini esas aldığından, medeni hukuk ile ceza hukukunun aynı amaçlara ulaştığı düşüncesi varlığını sürdürmektedir²⁰.

¹⁷İYİİLİKLİ,s.450.

¹⁸BAYSAL,Başak:Haksız Fiil Hukuku, 1.Baskı, Oniki Levha,İstanbul, 2019,s.642.

¹⁹ERYILMAZ,s.60.

²⁰ARAS,s.105.

TBK'nın haksız fiil sorumluluğunu düzenleyen 49'uncu madde hükmüne göre, kişi kendi kusuru ile ihlal ettiği eylemi nedeniyle başkasına bir zarar vermişse bu zararı tazmin etmekle mükelleftir²¹. Bu kapsamda madde metnine göre, haksız fiil unsurlarının fiil, hukuka aykırılık, kusur, zarar ve illiyet bağı olarak öne çıktığını görüyoruz. Meydana gelen bir vakıada özel bir sorumluluk hali mevcut değilse, TBK'nın 49'uncu madde hükmü, genel uygulama alanı bulan bir hüküm olacaktır. Öğretide bir görüşe göre, haksız fiil nedeniyle tazminat davalarını çözmek hukuk hakiminin görevi olduğundan, madde kapsamında kalan bir eyleme yönelik yapılan yargılama, ceza dosyasıyla çeliştiği sürece, hukuk hakimi yükümlülüğü gereği öncelikle TBK ve TMK hükümlerini uygulayacaktır²². Bu bağlamda ise, hukuk hakimi önündeki davada, haksız ve hukuka aykırı bir fiille, bir kimsenin şahısvarlığı ya da malvarlığına bir zarar geldiği iddiasına yönelik öncelikle haksızlık teşkil eden eylemin gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmelidir²³. Böyle bir durumda aynı vakıa ile ilgili ceza mahkemesinde bir tespit yapılmışsa hukuk hakimi ne yapacaktır? Bu tespitlerle bağı kalacak mıdır? Çalışmamızın bu bölümünde, ceza mahkemesinde haksız fiilin unsurlarına yönelik yapılan tespitlerin hukuk mahkemesine etkisi ayrı ayrı ele alınacaktır.

II. Haksız Fiil Unsurlarının Etkisi

A. Haksız Fiilin Eylem Unsurunun Etkisi

Medeni hukukta haksızlık teşkil eden fiil, ceza hukukuna göre çoğu zaman suç teşkil eden fiil niteliğini taşır. Bu kapsamda hukuk hakiminin tazminat davasını görürken ceza hukuku kurallarıyla bağı olup olmayacağı önem kazanır²⁴. Hukuk düzeni hem özel hem de ceza hukuku açısından hukuka aykırı fiilleri uygun bulmaz. Ceza hukukunda hukuk düzeninin uygun bulmadığı bir eylem kanunda açıkça

21“Fiilin sözlükteki karşılığını neylem olduğu; haksız fiilin kurucu unsurlarından olan eylemin hukuka aykırılığının Borçlar hukukunda olumlu ve olumsuz davranışı içine alan birşeyi yapma ya da yapmamayı ifade ettiğine dair bkz. GÜNAY, s.258.; TOKER, Aylin: “Haksız Fiilin ve Haksız Fiilden Doğan Maddi Tazminatın Unsurları”, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, 2017, s.11; OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZ, M. Turgut : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş Altıncı Basıdan Yedinci (Tıpkı) Bası, Vedat, İstanbul, 2009, s.483-493.; BAYSAL, s.86.

22ANTALYA, s.627.; KILIÇOĞLU, Ahmet. M.; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Baskı, Turhan, Ankara, 2019, s.601.

23EREN, s.933-936.; UYGUR, s.398.

24UYGUR, s.432.

düzenlenerek suç olarak adlandırılmakta ve gerçekleşmesi halinde cezai yaptırıma tabi tutulmaktadır. Suç genel teorisi, suçu diğer hukuka aykırı eylemlerden ayırarak, suçun kanunilik, maddi, hukuka aykırılık ve manevi unsurlarını araştırıp cezalandırılabilmesi için olması gereken koşulları tespit eder²⁵. Ceza hukukunda kanunilik ilkesi gereği, suç ve ceza belirleyen hükümlerinde kıyas yoluyla genişletme ve kural yaratma esası uygulanmazken²⁶, medeni hukukta haksızlık oluşturan eylemleri belirleyen somut bir kanun hükmü yoktur. Hukuka aykırı eylem kanun tarafından özel olarak tanımlanmış ve bu eyleme yaptırım bağlanmışsa suçtur²⁷. Haksızlık oluşturan eylemler ceza hukukunda cezai yaptırıma tabi tutulurken, medeni hukukta tazminata konu olmaktadır²⁸. Bir eylem özel hukukta teşebbüs derecesinde kalmış ve bir zarar oluşmamışsa tazminat davası gündeme gelmeyecektir. Öte yandan aynı eylem kanunilik ilkesi gereği ceza davası teşkil edebilir²⁹. Ancak, adam yaralama, hırsızlık, yağma hallerinde olduğu gibi hem cezai müeyyide uygulanmasını hem de zararın tazmin edilmesini amaçlayan ve medeni hukuk yaptırımları uygulanmasını gerektiren eylemler de söz konusu olabilir³⁰. Suç sayılan her eylem bir haksızlık oluştursa da her haksızlık oluşturan eylem kanunda düzenlenmediği müddetçe suç sayılmadığından ve medeni hukukta haksızlık oluşturan eylemi belirleyen somut bir kanun hükmü mevcut olmadığından, suç sayılan eylemler haksızlık teşkil eden eylemlerin ancak bir bölümünü oluşturur³¹. Öğretide bir görüşe göre, hukuka aykırı fiillerin, kasta dayanmayan haksız rekabet, haklı bir sebebe dayanmaksızın nişanın bozulması hallerinde olduğu gibi eylemin

25**ARTUK**, Mehmet Emin/ **GÖKCEN**, Ahmet/**YENİDÜNYA**, Ahmet Caner: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009, s. 221 vd; **ÖZBEK**, Veli Özer/ **KANBUR**, Nihat / **BACAĞSIZ**, Pınar / **DOĞAN**, Koray/ **TEPE**, İlker: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010, s. 183 vd; **ALACAKAPTAN**, Uğur: Suçun Unsurları , AÜHFY, Sevinç, Ankara, 1975, s.11. **DEMİRBAŞ**, Timur: “Af Tartışmaları ve 4616 Sayılı <23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şarta Salıverilmeye Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun>” C.18, Y.2001, www.anayasa.gov.tr , E.T:19.4.2020, s.189.

26**DÖNMEZER**, Sulhi/**ERMAN**, Sahir: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, 14. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2016, s.23.

27**DÖNMEZER/ERMAN**, s.39.

28**TANDOĞAN**, s. 347 vd; **ARTUK/ GÖKCEN**, s.262 vd; **KILIÇOĞLU** (Genel Hükümler), s.364 vd.

29**BAYSAL**, s.89.

30**KAPANCI**, Kadir Berk: “Ceza Mahkemeleri Kararlarının Hukuk Mahkemeleri Bakımından Etkisi”, İÜHFD, Cilt:7 S.1, Y.2016 , s. 514-515.

31 “Hukukumuzda suçların kanunilik ilkesi gereği ancak kanunla düzenlendiği, suçun, kamu düzeninin sağlanmasına yönelik korunması gereken hukuki değerlerin bilerek ve istenerek ihlali ya da bu değerleri korumaya yönelik kurallara karşı özensizliği ifade eden taksirli insan davranışı biçimi olduğu ve hukukumuzda göre suçların, Türk Ceza Kanunu ya da ceza hükmü içeren özel kanunlarda düzenlenerek cezai yaptırıma bağlandığına dair bkz. *Kaynak*: www.magdur.gov.tr, (E.T:16.4.2020), par.1-3; **ARTUK/ GÖKCEN**, s.337 vd.; **KILIÇOĞLU**, (Genel Hükümler), s.587-588.

haksız fiil olduğu halde suç teşkil etmediği; kırmızı ışıktaki geçme eyleminin trafik işaret ve kurallarına uyma zorunluluğu ihlali sayılarak para cezası gerektirdiği halde üçüncü bir kişiye yönelik *haksız eylem oluşturmadığı* ve öldürme, yaralama eylemlerinde olduğu gibi *hem haksız fiil hem suç teşkil edeceği hallerin* hukuki ve cezai sorumlulukları kapsamında üçlü ayrıma tabi tutulabileceği ifade edilmiştir³². Suç ve haksız fiil kavramları, unsurları ve yaptırımları açısından birbirleriyle örtüşmemektedir. Bu yönde olmak üzere öğretide bir başka görüş, her suçun haksız fiil teşkil etmesi ifadesinde isabet olmadığını savunur³³. TBK'nın 51 ve 52'inci maddelerinde, tazminatın şekli ve miktarının belirlenmesine yönelik düzenlemelere göre, tazminat yaptırımı kapsamında, bir miktar paranın ödenmesi, zarar verilen eşyanın onarılması ya da paradan başka bir yöntem ile zararın aynen giderilmesine karar verilebilir. Kanunilik ilkesi gereği ise, suçun cezası ancak kanunda düzenlenmektedir. Ceza hukukunda eyleme yönelik ceza yaptırımı, ceza hukuku esaslarına göre, hürriyeti bağlayıcı hapis cezası olabileceği gibi, adli para cezası şeklinde de olabilir³⁴. Ceza kanunlarına göre para cezasına ancak açık kanun hükmüne istinaden re'sen hükmedilirken ayrıca nakden tazminattan farklı olarak, mağdur olan kimseye değil, devlete ödenmektedir³⁵. Özel hukukta tazminata ise ancak tarafın tasarruf iradesini kullanması halinde hükmedilebilir. Öğretide bir başka görüşe göre, suçla haksız fiil arasındaki farklara yönelik kimi zaman maddi, kimi zaman manevi unsurlar esas alınsa da en derin farkın yaptırımları olduğu ifade edilmektedir³⁶.

B. Haksız Fiilin Hukuka Aykırılık Unsurunun Etkisi

Hukuka aykırılık, haksız fiilin en temel ögesidir³⁷. Hukuka aykırılık unsuru, medeni hukukta, ceza hukukuna nazaran daha geniş bir anlamı ifade etmektedir³⁸. Bu

32KILIÇOĞLU, (Genel Hükümler),s.583-584.

33KILIÇOĞLU, (Genel Hükümler),s.584.

34DEMİRBAŞ,Timur :Ceza Hukuku Genel Hükümler,Güncellenmiş 10. Baskı,Seçkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 558.

35ERÇİN, Ferhat: Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesine Etkisi [B.K. 53. Madde], DER Yayınları, İstanbul,2000, s.19-20.

36DÖNMEZER/ ERMAN, s.36-40.

37İYİLİK,s.450.

38"Kanunilik ilkesinin, suç ve cezaların kanun ile belirlenmesi, bireylere devletin olası keyfi muamelelerine karşı güvence tanınması; suçta kanunilik ilkesinin, kanunun açıkça suç saymadığı bir fiilden dolayı kimsenin cezalandırılmayacağını, cezada kanunilik ilkesinin ise, kimsenin belli bir

kapsamda haksız fiilin hukuka aykırılık unsuru, haksız fiili sınırlandırıcı bir işlev görür. Nitekim, zarara sebebiyet veren her haksız fiil medeni hukuk kapsamında hukuka aykırı olmayabilir³⁹. Bu yönüyle ise hukuka aykırılık unsurunun, hukuk hakimini ceza mahkemesine yaklaştıran bir etki olarak karşımıza çıktığı söylenebilir⁴⁰. Öğretide bir görüşe göre, haksız fiil ile suç arasında nitelik farkı bulunmadığı, farkın yaptırımında olduğu; suçun, hukuka aykırı fiile kanunda ceza bağlanması hali olduğu, aksi halde fiilin haksız fiil teşkil edeceği ve bu nedenle haksız fiil ile suçun hukuka aykırılık bakımından nitelik farkı taşımayacağı ifade edilmektedir⁴¹. Hukuka aykırılık, kanuna aykırılık ile sınırlı tutulmamalı, yazılı olmayan hukuk kurallarına, tüzüklere, yönetmeliklere aykırılıkta da sorumluluk oluşmalıdır⁴². Öğretide, aynı zamanda, ceza kanunlarında suç sayılan eylemin medeni hukuk yasalarında hukuka aykırı sayılması için aynı özel menfaati korumaları gerektiği ifade edilmiştir⁴³. Öte yandan, fiilin hukuka aykırılığına rağmen

suçla ilgili olarak kanunda öngörülmemiş bir ceza ya da kanunda öngörülen cezadan daha ağır bir ceza ile cezalandırılmayacağını ve suç olarak tanımlanan fiile uygulanacak yaptırımın türü ve miktarının da ancak kanunla belirlenebileceğini ve bu hususun, hem ceza hem de güvenlik tedbiri yaptırımı bakımından geçerli olduğunu ifade ettiğine dair bkz. **ARTUK**, M. Emin/**GÖKCEN**, Ahmet: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet, 14. Baskı, Ankara, 2020, s.148; “Suç ve cezada kanunilik ilkesinin Cumhuriyet’in ilanından kısa bir süre sonra çıkartılan 1.3.1926 tarih ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununda daha açık ve ayrıntılı bir şekilde ortaya konulduğu, Kanunun 11.6.1936 tarih ve 3038 sayılı Kanunla değişik 1. maddesinin 1.fıkrasında Kanunun sarıh olarak saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemeyeceği, kanunda yazılı cezalardan başka bir ceza ile de kimsenin cezalandırılmayacağını ifade edildiği, suç ve cezada kanunilik ilkesinin “hem kanunun tekelciliği” hem de “kanunun açıklığı” alt ilkelerinin açıkça benimsendiğine dair bkz. **DURSUN**, Hasan: “Suç ve Cezada Kanunilik İlkesinin Türk Tarihçesi”, AD, Mayıs 2017, S.58, s.100.”; “Anayasamızın 38. maddesinin, yasama organı, yürütme gücü ve hakim bakımından sonuçları olan temel bir direktif koyduğu, 38. maddede yasama gücüne yöneltilen direktifin, suçların mutlaka kanunla ihdas edilmesi olduğu, bunun anlamının suçların unsurlarının kanunda gösterilmesi olduğuna dair bkz. **ÇOLAK**, Haluk/**ALTUN**, Uğur: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, Legal, 1. Baskı, Temmuz 2007, Ankara, s.22.

39 **KURTULAN**, Gökçe : “Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru”, MÜF-HAD, c.23, S.1, static.dergipark.org.tr (E.T:07.05.2020), s.465. ; “Hukuka aykırılığın, ihlal edilen kural veya sözleşmenin korunma amacıyla korunmak istenen kişiler ve varlıklar, kendisine karşı korunma gereken davranışlar, tehlikeler ve zararlı sonuçlar arasındaki ilişkiyi ifade ettiğine dair bkz. **UYGUR**, s.410.

40 “Hukuka aykırılığın, bir davranışla hukuk düzeninin öngördüğü emir ve yasaklara aykırı hareket edilmesi, hukuk düzeninin bir kimseye zarar vermemeyi ya da zararlı neticeyi önlemek amacıyla belirli bir davranışın yapılmasını emreden ve meydana gelen eylemde hukuka uygunluk sebeplerinin bulunmaması durumunda oluşan haksız fiil unsuru olduğuna dair bkz. **DİŞEL**, Buse: “Ceza Mahkemesi Mahkumiyet Kararının Hukuk Mahkemesi Kararına Etkisi ve Bekletici Sorun Yapılması”, DEÜHFD, C.11, Özel Sayı 2009, s.194; **EREN**, s.549-554; **OĞUZMAN**, M. Kemal/ **ÖZ**, M. Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.II, 10. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013, s.14-15; **KILIÇOĞLU**, (Genel Hükümler), s.371.

41 **BAYSAL**, s.647.

42 **TOKER**, s.11.

43 **ARAS**, s.121; **EREN**, s.660 vd.

meydana gelen eylem sonucu bir zarar oluşmamışsa, failin cezai sorumluluğu olsa bile, haksız fiil sorumluluğu yoktur⁴⁴.

Medeni hukukta, failin fiili işlemeye yetkili olmaması halinde hukuka aykırılığın oluşacağını açıklayan sübjektif teori ile hukuka aykırılık kapsamında zarar verme olgusunun değil failin davranışının esas alınması gerektiğini belirleyen objektif teorinin, hukuka aykırılığın belirleyiciliğinde ölçüt olduğu savunulmaktadır⁴⁵. Yine öğretilde benzer bir görüşe göre, ceza mahkemesinden verilen mahkumiyet hükmünün mağduru koruma amacı olabileceğinden, fiilin suç teşkil etmesine rağmen, tazminat açısından hukuka aykırılık bağı bulunmayabileceği ya da fiil suç teşkil etmese dahi, tazminat açısından hukuka aykırı olabileceği ifade edilmektedir⁴⁶. Yine benzer şekilde bir başka görüş, hukuk hakiminin, ceza davası sonucu ister mahkumiyet, ister beraat kararı verilmiş olsun, hukuka aykırılık unsuru yönünden bağı sayılmayacağını ifade etmektedir⁴⁷. Öğretilde bir başka görüşe göre, ceza mahkemesinin mahkumiyet kararındaki, fiilin hukuka aykırılığını saptayan maddi vakıa konusundaki kabulün hukuk hakimini bağlayacağı, hukuka aykırılık bulunmadığına ilişkin olumsuz beraat kararının ise bağlayıcı olmadığı ifade edilmektedir⁴⁸. Yargıtay ise, bir kararında, ceza yargılaması sonucu verilen mahkumiyet hükmünde hukuk düzeninde korunmayan eylemin faile isnat edilebilirliğinin hukuk mahkemesi üzerinde bağlayıcı etkiye sahip olduğuna karar vermiştir⁴⁹. Öğretilde bir görüşe göre ise, ceza hakiminin failin davranışının hukuka aykırılığını tespit eden mahkumiyet kararının hukuk hakimini bağlaması gerektiği⁵⁰ ve aynı sonucun CMK'nın 223'üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre, yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen olayda hukuka uygunluk sebebi

44OĞUZMAN/ÖZ, s.513.

45EREN,s.657;OĞUZMAN / ÖZ, s.493-494.

46OĞUZMAN/ÖZ,s.549-550.

47EREN,s.933.

48UYGUR, s.538.;ANTALYA,s.630.;BAYSAL,s.55.;İYİLİK,s.450.

49“..BK'nun 53. maddesine göre hukuk hakimi, ceza hakiminin mahkumiyet kararına götüren olaylarla bağlıdır. Ceza mahkemesinde haksız fiil öğelerinden eylem, illiyet bağı, hukuka aykırılık yönleri saptanmış ise, bu durumun hukuk hakimini de bağlayacağı açıktır. Öyle ise mahkemece, yukarıdaki ilke ve esaslar gözetilerek davalı hakkında verilen mahkumiyet kararının kesinleşmesi beklenerek, hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekir..3.HD., 2011/14014 E. 2011/14639 K, 4.10.2011 T.(UYAP); “..Hukuk hakimi delil yetersizliğine dayalı beraat kararı ile bağı değil ise de, sanığın isnat edilen eylemi işlemediğinin kesin olarak tespiti olgusuna dayalı beraat kararı ile bağı olduğu gibi, o eylemin hukuka aykırılığını ve failini belirleyen mahkumiyet kararının bu yönleri ile bağlıdır...23.HD., 2012/2955 E., 2012/4240 K., 15.6.2012 T.(UYAP).

50İYİLİKLİ,s.450.

bulunması halinde verilen beraat kararı için de geçerli olduğunu, ceza hukukunda yasaklanan davranışların genellikle haksız fiilin hukuka aykırılık unsurunu gerçekleştirdiği ve bu nedenle hukuka aykırılığın gerçekleşip gerçekleşmediğinin hukuk hakimi tarafından değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁵¹. Ceza hukuku bakımından değerlendirmeye elverişli bir fiilin varlığı tespit edildikten sonra, bu fiilin haksız olduğunun belirlenebilmesi için, o fiilin ayrıca tipiklik ve hukuka aykırılık bakımından değerlendirilmesi gerekir. Bu kapsamda suç teşkil eden bir haksızlık belirlenirken üç aşamalı değerlendirme yapılır. İlk olarak haksızlık değerlendirmesine konu olabilecek fiilin varlığı tespit edilir. İkinci olarak fiilin tipe uygun olup olmadığı belirlenmelidir ve nihayet bu fiilin hukuka aykırı olup olmadığı değerlendirilmelidir⁵².

Hukuka aykırılık geniş anlamda ahlaka aykırılığı da içine alır⁵³. Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, *ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren* de, TBK'nın 49'uncu madde hükmü ikinci fıkrası uyarınca, bu zararı tazminle yükümlü olacaktır. Bu kapsamda yalnızca ahlaka aykırılık ve kast unsurlarının birleşmesi, hukuka aykırılık unsuru olmasa dahi haksız fiil sorumluluğunun oluşmasına yetecektir⁵⁴.

C. Haksız Fiilin Kusur Unsurunun Etkisi

Bir kimse kusurlu bir davranışıyla bir kimseye zarar verirse bu zararı tazminle yükümlüdür⁵⁵. Kusur, ceza hukukunda suçun, sorumluluk hukukunda haksız fiilin kurucu unsurudur. Ceza hukukunda sübjektif kusur ölçüsü kabul edilmiş iken, sorumluluk hukukunda objektifleştirilmiş kusur ölçüsü egemendir. Bu bağlamda medeni hukukta kusur ölçüsü, daha sert ve daha katıdır. TBK'nın 74'üncü madde hükmü, hukuk hakiminin kusur belirlemesi noktasında ceza hakiminin tespitleriyle bağlı olmadığını açıkça vurgulamıştır. TBK'nın temel dayanağı borçlar hukukunda ve ceza hukukunda kusur kavramının tamamen farklı bir içeriğe sahip olması, keza

51ANTALYA,s.632.

52APAYDIN,Cengiz:Ceza Hukukunda Kusurluluk,1.Baskı,Seçkin,Temmuz 2018,Ankara,s.39.

53KILIÇOĞLU,Ahmet M.:Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk İlişkisi, Genişletilmiş 23.Bası, Ankara, 2019, s.371 vd.

54KURTULAN, s.493.; UYGUR,s.411-412.

55EREN, s. 791-793.; “TBK 49’uncu madde hükmünde kusur anlayışı ve ayırt etme gücünün farklı olduğuna dair bkz. PEKCANITEZ, C.III,s.2075.

ayırt etme gücünün niteliği gereği farklı değerlendirilmesidir⁵⁶. Bu kapsamda ceza davasında ister mahkumiyet ister beraat kararı verilmiş olsun, hukuk hakimi ceza hakiminin kusur ve sorumluluk ölçüleriyle bağlı değildir⁵⁷. Hukuka aykırılık unsuru, fiilin hukuka aykırı olduğuna ilişkin objektif bir değerlendirmeyken; kusur failin fiiline ilişkin iradesi sebebiyle kınanabilirliğini ifade eder. Fiilin ne zaman kınanabilir olduğu sorusu ise failin hukuka aykırı fiilden kaçınmak için iradesini yeterli derecede kullanmış sayılıp sayılmayacağı sorusudur⁵⁸. Kusursuz suç ve ceza olmaz ilkesi, failin suç oluşturan bir eylemin gerçekleşmesinde kusuru olmadıkça ceza yaptırımına maruz kalmayacağını ifade eden bir ilkedir. Fail kusursuz hareketi nedeniyle cezalandırılmaz. Bu nedenle ceza hukukunda objektif sorumluluk nedenlerine yer verilmez⁵⁹. Fail hakkında kusur yargısında bulunabilmesi için, öncelikle, ortada onun tarafından işlenmiş bir haksızlığın bulunması gerekir⁶⁰. Öğretide bir görüşe göre, ağır kusur, kast ve hafif kusur olarak ayrıma tabi tutulan kusurun; normal ve orta düzeyde bir insanın aynı durumda yapacağı davranışın göz önünde tutularak belirlendiğini; kusurdan söz edebilmek için TMK'nın 13'üncü madde hükmü gereğince, fiili işleyen, temyiz kudretine haiz olması gerektiği belirtilmiştir. TBK'nın 65'inci madde hükmü ise, temyiz kudreti bulunmayanların sorumluluğunu düzenlemiştir⁶¹. Öğretide yine benzer görüşlere göre, Borçlar Hukuku'nda, sorumluluk ve haksız fiilin varlığı bakımından farklılıklar mevcut olduğundan kusurun türü ve derecesinin önemi yoktur. Ceza hukukunda ise asıl kusur çeşidi kast olmakla birlikte taksirle işlenen bir fiil kanunda açıkça düzenlenmiş ise cezalandırılabilir⁶². Kusurlu ve hukuka aykırı bir eylem nedeniyle

56PEKCANITEZ,(Usul),s.2075.

57“Ceza hukukunda manevi unsur, fiilin suç olarak nitelendirilebilmesi için kusurlu olarak işlenmesi anlamına gelip, kast ya da taksir görünümünde olabilir. Kast, neticeyi bilerek ve isteyerek fiilin işlenmesi, taksir ise failin gerekli öne göstermemesi nedeniyle neticenin meydana gelmesidir. Ceza hukukunda kademeli kusur ehliyeti söz konusu olduğuna dair bkz. **GÖNÜL KOŞAR**,Günhan: Haksız Fiil Sorumluluğunda Kusur ve Etkisi, I.Baskı, Oniki Levha, Şubat 2020, İstanbul s.206 (dn.450-451); “Objektif kusur teorisi içinde sorumluluk hukukunda zarar verenin bir davranışının onun sübjektif yetenek ve kişiliğinden soyutlanarak kusur sayılırken, ceza hukukunda kusur failin sübjektif durum ve yeteneklerinin göz önünde tutularak belirlendiğine dair bkz. **EREN**,s.934-935.

58**GÖNÜL KOŞAR**, s.98.

59“Objektif sorumluluk halinin faili sorumlu tutmak için onun hareketi ile ortaya çıkan sonuç arasında nedensellik bağının bulunmasının yeterli görüldüğü failin kast ya da taksirinin aranmadığı sorumluluk sistemi olduğuna dair bkz. **ERCAN**,İsmail:Ceza Hukuku Genel Hükümler,14.Baskı,Kuram Yayınları,İstanbul,2018,s.8.

60**APAYDIN**,s.40.

61**UYGUR**,s.406-408.

62**KILIÇOĞLU**, (Haksız Fiil), s.407 vd.;”5237 Sayılı TCK'nın hazırlanmasında esas alınan suç teorisinde “kanunda tanımlanmış haksızlık” olark ifade edilen suç; kural olarak ancak kastla, kanunda açıkça gösterilen hallerde ise taksirle işlenebileceği, istisnai bir kusurluluk şekli olan taksirde, failin

başkasına verilen zararın giderilmesini düzenleyen TBK'nın 49'uncu madde hükmünde, zarar verenin sorumluluğunda kusur ölçüsünün kast mı ihmal mi olduğu yönünde bir ifadede bulunulmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, ahlaka aykırı fiilden sorumluluk için kast aransa da, hukuka aykırı fiilden faili sorumlu tutmak için kusurun çeşitlerinin önemi bulunmamaktadır⁶³. Medeni yargılamada kusurun ölçüsü, zarar verenin sorumluluğunun tespiti açısından önem arz eder. Ceza ve hukuk yargılamaları kusur ve sorumluluk kapsamında farklı değerlendirilmelere tabi olduğundan, tazminat davasına bakan hakim, ceza mahkemesinden verilen mahkumiyet kararındaki kusur ve derecesi açısından bağlı olmayacak ve failin temyiz kudretine sahip olup olmadığı, kusuru bulunup bulunmadığını, Ceza Hukuku esaslarına göre değil, Medeni Hukuk esaslarına göre belirleyecektir⁶⁴. Örnek vermek gerekir ise, ceza hukukunda oniki yaşını doldurmamış çocukların cezai sorumluluğu kabul edilmezken, Türk Medeni Kanununda ayırt etme gücüyle ilgili bir sınır belirlenmediğinden, bu yaştaki bir çocuğun kusurlu olduğundan sorumluluk yüklenmesi mümkündür. Ya da yine bir örnekle, mala zarar verme suçunda ceza yargılaması sonucu kast ispatlanamadığından verilen beraat kararına karşın hukuk yargılamasında kast varlığı ya da yokluğu araştırılmadan eylem sorumluluğu nispetinde davalıya yüklenebilmektedir⁶⁵. Öğretide, hukuk mahkemesinin, ceza hakiminin mahkumiyet kararındaki kusurun derecesinin takdiri konusundaki tespiti ile bağlı olmayacağı, ancak ceza mahkemesinde kusurlu kabul edilen bir kimsenin hukuk mahkemesinde tamamen kusursuz kabul edilemeyeceği ifade edilmektedir. Nitekim ceza hukukunda kusur kavramı ve ayırt etme gücü daha dardır⁶⁶. Öte yandan Yargıtay'da benzer şekilde, ceza yargılaması sonucu verilen mahkumiyet kararında kusurun varlığına kanaat getirilmesi halinde, hukuk hakiminin kusurun bulunmadığına karar veremeyeceğine hükmetmiştir⁶⁷. Ceza hukukunda fail ve

cezalandırılabilmesi için mutlaka kanunda açık bir düzenleme bulunması gerektiği, 5237 sayılı TCK'nın 22/2 maddesinde taksirin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmemekle gerçekleştirilmesi olduğuna dair bkz. **DOĞAN**,Koray:"Olası Kast-Bilinçli Taksir Ayırımında İçtihat Değişikliğinin Değerlendirilmesi",AD, Y.147, Dönem IV,2020/1, S.64, s.351.;**İYİLİKLİ**,s.450.

63OĞUZMAN / ÖZ, s.528.

64OĞUZMAN / ÖZ, s.549-550.;**AYAN**,Mehmet:Borçlar Hukuku Genel Hükümler,11.Baskı, Seçkin,Ankara,2019,s.340.; **DOĞAN**, Murat/ **ŞAHAN**, Gökhan/**ATAMULU**,İsmail:Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı, Seçkin,Ankara,2019,s.235.

65ARAS, s.126-127.;**EREN**, s.934-935.

66EREN, s.793 vd ; **ARAS**,s.123 (dn. 123); **UYGUR**, s.537.**ANTALYA**, s.627-628.

67"..Hukuk hakimi kusur olup olmadığına karar vermek için ceza hukukunun mesuliyete dair hükümleriyle bağlı olmadığı gibi kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin hususunda da ceza

mağdurun kusurunun mahsubu mümkün değil iken, TBK'nın 52'inci maddesinde öngörüldüğü üzere tazminat hukukunda mümkündür. Kusur bakımından, Ceza ve Borçlar Hukuku'nun ayrıldığı noktalardan birisi de ceza hukukunda ihmal kavramının borçlar hukukunda olduğu gibi objektifleştirilmiş olmamasıdır⁶⁸. Yine benzer bir görüşe göre TBK'nın 74'üncü maddesi kapsamında kusur ve temyiz kudretinin mevcut olmadığına yönelik beraat kararı hukuk hakimini için bağlayıcı değildir⁶⁹. TBK'nın 74'üncü madde hükmünün ceza mahkemesinden verilen karar ister beraat ister mahkumiyet kararı olsun kusurun takdiri ve zararın tayini hususlarında hukuk hakimine serbestlik tanınması; bu hususlarda ceza hukuku ve özel hukukun farklı özellikler göstermesindendir. Ceza hukukunda ağırlaştırıcı ve hafifletici sebepler ile borçlar hukukundaki hafifletici sebepler farklıdır. Ceza hukukunda yaş küçüklüğü, yaşlılık, sağır ve dilsizlik birer indirim sebebi olarak cezanın daha az takdir edilmesi sonucunu doğururken, özel hukukta bu gibi sebepler tazminat hükmedilmesine yol açmaz. Bundan başka ceza hukukunda failin cezalandırılması için kusurun belli olması gerekir. Buna karşılık özel hukukta objektif yönden basit ve en hafif ihmal dahi tazminat borcunun doğumu için yeterlidir. Yine benzer bir görüşe göre, ceza hukukunda kusur kavramı özel hukuka göre daha dar olduğundan mahkumiyet kararları kusurun mevcudiyeti konusunda hukuk hakimini bağlar⁷⁰. Başka bir görüşe göre ise tazminat davasına bakan hakim, failin ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı, kusuru bulunup bulunmadığını ceza hukuku esaslarına göre değil, medeni hukuk esaslarına göre belirleyecektir⁷¹. Bu kapsamda ise ceza hakiminin belirlediği ayırt etme gücünün varlığı ya da yokluğunun tespiti kararının hukuk hakimini bağlamayacağı ifade edilmektedir⁷².

mahkemesi kararı ile bağlı değildir. Ancak, kesinleşen ceza mahkemesi ilamında saptanmış olan maddi olguların hukuk hakimini de bağlayacağı tartışmasızdır. Yukarıda adı geçen dava dışı kişinin mahkemesince kusurlu bulunup mahkum olması ve hükmün kesinleşmesi halinde adı geçen kusursuzluğundan söz edilemeyeceği gibi münasip oranda bir miktar kusurlu sayılmasında da zorunluluk bulunmaktadır. Hükme dayanak kılınan kusur raporu bu sebeple yetersiz olup mahkemece, ceza davasının sonucu beklenip ilgili dosyanın kesinleşmesi halinde ceza davasında kesinleşen maddi olgular da değerlendirilerek tarafların kusur oran ve aidiyeti konusunda yeniden rapor alınıp sonucuna göre karar verilmesi gerekir.. 10.HD., 2011/6306 E., 2011/7447 K., 24.5.2011 T.(UYAP).

68KILIÇOĞLU, (Genel Hükümler),s.590.

69KILIÇOĞLU, (Genel Hükümler),s.595.

70KILIÇOĞLU,(Genel Hükümler),s.595-597.

71OĞUZMAN,M.Kemal/ÖZ,Turgut:Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.II, Gözden Geçirilmiş 15. Baskı, Vedat, İstanbul, 2010, s.82.;YILDIRIM, Abdülkerim: Borçlar Hukuku Genel Hükümler,11.Baskı Monopol, Ankara,2020,s.208.

72AYAN,s.340.

D. Haksız Fiilin Zarar Unsurunun Etkisi

Zarar, bir kimsenin malvarlığında hukuka aykırı eylem nedeniyle rızası olmadan meydana gelen azalmadır. Malvarlığı kişilerin parayla ölçülebilen tüm ekonomik değerlerini kapsadığından, alacak ve borçları dahil üçüncü kişilerde bulunan haklar da bu kapsamdadır. Zarar verici eylem gerçekleşmeseydi zarar görenin malvarlığının alacağı durum ile zarar verici eylemin gerçekleşmesiyle malvarlığında oluşan durum maddi zararı oluşturur⁷³. TBK'nın 49'uncu maddesindeki zarar, hem fiili zararı, hemde yoksun kalınan karı kapsar⁷⁴. Zarara uğradığını ve zararın miktarını ispat etmek davacıya düşer. Haksız fiil, zarara uğrattığı kimseye bazı yararlar sağlamışsa, tazminatın tayininde, bu yararların zarara mahsubu gerekir. Mahsup edilecek yararlarda da, haksız fiille, uygun illiyet bağı bulunan yararlar dikkate alınır. Öte yandan, haksız fiil nedeniyle meydana gelen bir değer kaybı var ise hesaplamada dikkate alınacağı gibi; cismani zararların hesabı ile ölüm halinde uğranılan zararın tayini farklılıklar içermektedir⁷⁵. Haksız fiilin zarar unsuru, öğretide bir görüşe göre, doğrudan/dolaylı/yansıma zarar ve mevcut ve müstakbel zarar olarak ayrımı tabi tutulurken; bir başka görüşe göre, bu zarar türlerinin yanında somut ve soyut zarar kavramları da ele alınmıştır⁷⁶.

Maddi zarar yanında kişinin manevi değerlerinde (yaşam, vücut bütünlüğü, sağlık, özgürlük, isim, resim, şeref, haysiyet, ticari itibar vb.) iradesi dışında meydana gelen eksilmeyi ifade eden manevi tazminatta ise bu değerlerdeki eksilmenin objektif ve

73TOKER, s.26; UYGUR, s.400.

74UYGUR, S.400.; EREN, s.589.

75“Cismani zararlarda, zarar kapsamına iyileştirmeyi sağlamaya ya da hastalık veya sakatlığın artmasını önlemeye yönelik masraflar, kazanç mahrumiyeti ile ekonomik geleceğin sarsılmasının yol açacağı zararın girdiği; ölüm halindeki zarar hesabının kapsamına, ölüme yol açan haksız fiilin vücut bütünlüğünün ihlali sebebiyle doğurduğu zararlar, ölümün yol açtığı masraflar, ölen kimsenin yardımından yoksun kalan kimselerin isteyebilecekleri tazminatı kapsadığına dair. bkz. OĞUZMAN / ÖZ, s.552-555.

76“**Doğrudan zararın**, hukuka aykırı fiilin ilk ve en yakın sonucu olduğu, **dolaylı zararın**; hukuka aykırı fiilin ilk sonucu olan zarara bağlı bulunan ve ondan kaynaklanan zarar olduğu, **yansıma zararın**; hukuka aykırı fiilin dışında olan kişinin uğradığı zarar olduğu, **mevcut zararın**; hukuka aykırı olan fiilin sonucu olan ve kesin olarak hesaplanan zarar olduğu ve bu kişinin karar tarihinden sonraki dönem için gerçekleşecek zararının **müstakbel zarar** olduğuna dair bkz. UYGUR, s.401; **Somut zararın**, zarar görenin zarar verici olayın meydana gelmemesindeki menfaati, **soyut zararın** ise ihlal edilen varlığın tek bayına ele alındığı piyasada az ettiği objektif değerın zararın hesabında esas alındığı, somut ve soyut zarar kavramının daha çok tazminatın hesaplanmasıyla ilgili olduğuna dair bkz. EREN, s.598.

sübjektif olarak azaldığını ifade eden iki görüş kapsamında değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır⁷⁷.

TBK'nın 74'üncü madde hükmü açıkça, hukuk hakimini zararın tespiti açısından ceza mahkemesinin yapmış olduğu tespitlerle bağlı tutmamıştır⁷⁸. Bu yönüyle ceza yargılamasında sanık hakkında mahkumiyet kararı verilse de, medeni yargılamada davacının herhangi bir zararı oluşmamışsa tazminat davası reddedilmeye mahkumdur. Aynı durum beraat kararları için de söz konusudur. Ceza mahkemesinde sanığın beraatine karar verilmesi hukuk davasında tazminat sorumluluğu doğurmayacağı anlamına gelmez⁷⁹. Nitekim, haksız eylem sonucu bir zarar oluşmuş ve oluşan zarar zarar verene atfedilmiş ve bu zarar hukuki olgularda da öngörülmüşse, tazminat sorumluluğu gerçekleşmiş olacaktır⁸⁰. Hukuk mahkemesinde davalının eylemi nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararın tazmin edilebilmesi için davacının zararını TBK'nın 50'inci maddesi uyarınca ispat etmesi beklenir. Ceza hukukunda eylemin cezalandırılabilmesi kanun ile düzenlenmesi kapsamında yeterli sayıldığından zarar unsurunun gerçekleşmesi beklenmez. Ceza hukukunda zarar unsuru yalnızca zarar suçları açısından önemlidir. Ceza muhakemesinde, zarar suçları açısından mahkumiyete karar verilecekse kusur tespiti ve cezanın miktarına yönelik zarar araştırması ve değerlendirilmesi yapılır. Öte yandan hukuk mahkemesinde görülen davada tazminat tutarının belirlenmesinde, yine aynı eyleme yönelik zarar suçuna ilişkin ceza yargılamasında verilen mahkumiyet hükmü infaz edilmiş ise kanaatimizce yapılan ödemeler non bis in idem ilkesi gereği tazminat hesabında dikkate alınmalıdır⁸¹. Ceza mahkemesinin zararın miktarını tayin konusundaki takdiri ise, hukuk hakimini bağlamayacağından, hukuk hakimi mahkum

77“**Objektif teorinin**, hukuka aykırı saldırı sonunda şahıs varlığında objektif olarak meydana gelen azalmayı, **sübjektif teorinin**; zarar görenin söz konusu ihlal sonucu kişiliğinde, manevi varlığında objektif olarak meydana gelen eksilmeyi yaşamayı, duyması, onu hissetmesi, bunun sonucunda da acı, elem, ızdırap duyması gerektiğine dair bkz. **EREN**, s.600-602.;**ANTALYA**,O.Gökhan:Borçlar Hukuku Genel Hükümler,2.baskı,Seçkin,Ankara,2019,s.72

78**İYİLİKLİ**,s.450.;**OĞUZMAN/ÖZ**,(Genel 2),s.84.

79**PEKCANİTEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s.536 vd; **EREN**, S.587-599; **ARAS**, .128-129.; **OĞUZMAN / ÖZ**, s.550.

80**ANTALYA**,s.54.;**KILIÇOĞLU**,(Genel Hükümler),s.587-588

81“Non bis in idem kuralının, daha önce yapılan bir yargılama neticesindeki hükmün, aynı kişi hakkında aynı fiilden ötürü, daha sonra yeniden aynı nitelikteki yargılamanın hükmüne konu olmasına engel teşkil ettiğine dair bkz. **BALCI**,Murat:Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, 1.Baskı, Adalet, Ankara,2013, s.339.

olan kimsenin suç ortaklarına veya malen sorumlu bulunanlara ait zararı serbestçe takdir edecektir⁸².

E. İlliyet Bağının Etkisi

Borçlar hukukunda haksız fiil sorumluluğunun oluşması eylem ile ortaya çıkan zarar arasında uygun nedensellik bağına bağlıdır. Uygun nedensellik bağı ise meydana gelen olayda gerçekleşen türden bir neticeyi olayların olağan akışı ve hayat deneyimlerine göre özelliği itibari ile meydana getirmeye genel olarak müsait olan ya da sonucun gerçekleşmesini nesnel olarak arttıran zorunlu koşul ile sonuç arasındaki bağıdır⁸³. Medeni hukukta sorumluluk için uygun illiyet bağının varlığı zorunludur⁸⁴. Bir görüşe göre, ceza hukukunda şart teorisi⁸⁵ ya da borçlar hukukunda uygun illiyet teorisinin hakim olması, nedensellik bağına yönelik farklılık oluşturmamaktadır⁸⁶. TBK’da nedensellik bağına yönelik açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte, öğretide, ceza mahkemesinin vermiş olduğu mahkumiyet kararında eylemin şahıs tarafından gerçekleştirildiğine ilişkin kesin tespitlerin hukuk hakimini bağlayacağı, ancak beraat kararı verilmesi halinde nedensellik bağına yönelik olumsuz tespitlerin hukuk hakimini bağlamayacağı savunulmaktadır⁸⁷. Yargıtay’da benzer şekilde birçok kararında, ceza yargılaması sonucu verilen kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı ile maddi vakıaların tespitinin yapıldığı beraat kararlarındaki illiyet bağı tespitlerinin hukuk hakimini bağlayacağına hükmetmiştir⁸⁸. Öte yandan bir başka görüşe göre,

82KILIÇOĞLU,(Genel Hükümler),s.595-597.

83EREN, s.487; KILIÇOĞLU,(Haksız Fiil), s.605 vd; TOKER, s.33.;UYGUR, s.409.

84UYGUR,s.409.

85“Şart teorisinin, sebebinin parçalarından biri olduğu ve her şartın neticenin bir unsuru olduğuna dair bkz. ARTUK,/GÖKCEN, s.337.;KILIÇOĞLU, (Genel Hükümler),s.590.

86TANDOĞAN, Haluk :Türk Mesuliyet Hukuku, 1. basıdan tıpkı bası, Vedat Kitapçılık,İstanbul, 2010, s.350.;KILIÇOĞLU, (Genel Hükümler),s.590.

87KURU, C.II, s.1512.;KILIÇOĞLU, (Haksız Fiil), s.401 vd.; ARAS, s.130.;UYGUR,s.409-537; OĞUZMAN / ÖZ ,s.549-550.; İYİLİKLİ,s.451.

88GÜNAY,s.342.;“..Ceza mahkemesi kendine has usuli olanakları nedeniyle hükme esas aldığı maddi olayların varlığını saptamada daha geniş yetkilere sahiptir. Bu nedenle, hukuk hakiminin, ceza hakiminin fiilin hukuka aykırılığını ve illiyet bağı saptayan maddi vakıa konusundaki kabulü ve ceza mahkemesinin kabul ettiği olayın gerçekleşme şekli diğer bir deyişle maddi vakıanın kabulü konusunda kesinleşmiş olan bir mahkumiyet veya maddi vakıa tespiti yapan beraat hükmüyle bağlı olacağı hem ilmi (Prof. Dr. Kemal Gözler, “Res Judicata’nın Türkçesi Üzerine”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 56, Sayı 2, 2007, s.45-61) hem de kökleşmiş kazai içtihatlarla benimsenmiş bulunmaktadır..10.HD. 03.7.2019 T.,2017/3052 E.,2019/5749 K.”(UYAP).;“..Borçlar Kanunun 53. maddesine göre hukuk hakimi kusur olup olmadığına karar vermek için ceza hukukunun sorumluluğa dair hükümleri ile bağlı olmadığı gibi, kusurun takdiri ve zarar miktarının belirlenmesi konusunda da ceza mahkemesi kararı ile bağlı değildir. Ancak ceza mahkemesinin mahkumiyet

ceza yargılamasının mahkumiyet kararındaki nedensellik bağına ilişkin tespitlerin, ceza yargılamasında kusur ile zarar unsuru tam olarak belirlenmediğinden ve kusurun takdiri hukuk hakimini bağlamayacağından, ceza mahkemesinin illiyet bağına ilişkin tespitlerinin de bu bağlamda hukuk hakimini bağlamaması gerektiği yönündedir⁸⁹.

III. Hukuk ve Ceza Yargılamalarının Zamanaşımı Yönünden Etkileşimi

Medeni yargıda zamanaşımı, bir hakkın kazanılması ya da kaybedilmesine yönelik yasanın kabul etmiş olduğu sürenin tükenmesini ifade eder. Yasa, zamanaşımından yararlanan lehine zamanaşımı süresinin dolması halinde bir hakkın kazanılması sonucunu öngörmüşse kazandırıcı zamanaşımından söz edilir. Sürenin dolması ise hakkın varlığını ortadan kaldırmamakta ancak zamanaşımından yararlanan lehine kendisine karşı ileri sürülen hakkın dava yoluyla elde edilmesini engelleyici bir hak oluşturmaktadır. Bu yönüyle borçlunun bir karşı hak olan def'i hakkına dayanarak ileri sürülen hakkı sürekli olarak engellemesine olanak sağlar⁹⁰. TBK'nın 72'inci madde hükmünde tazminat taleplerine ilişkin zamanaşımı süresi düzenlenirken, TBK'nın 146'ıncı madde hükmünde alacak haklarına yönelik zamanaşımı süreleri düzenlenmiştir. TBK'nın 72'inci madde hükmü, hukuk hakiminin ceza yargısı ile etkileşimine yönelik zamanaşımını kavramına değinmiş ve tazminat isteminin, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrayacağını ancak, *tazminatın ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğduğu takdirde bu zamanaşımının*

kararındaki, fiilin hukuka aykırılığını ve illiyet bağını saptayan maddi olaya ilişkin kabul, hukuk hakimini de bağlar.. 21. HD. , 2009/8698 E., 2010/9099 K., 27.09.2010 T.(UYAP).;“..Kural olarak, 818 sayılı Borçlar Kanunu 53. madde gereği; ceza mahkemesinde verilen beraat kararı hukuk hakimini bağlamaz ise de Hukuk Hakiminin bu bağımsızlığı sınırsız olmayıp Ceza Mahkemesinin maddi vakıaların belirlenmesine ilişkin mahkumiyet kararı hukuk hakimi yönünden bağlayıcı olup taraflar yönünden kesin delil niteliği taşıyacaktır.4.HD.,2011/12270 E.,2012/13946 K, 1.10.2012 T.(UYAP).; “Borçlar Kanunu’nun 53. maddesi (6098 Sayılı Borçlar Kanunu 74.md.) hükmü gereğince, hukuk hâkimi, ceza mahkemesinde verilen beraat ve ceza hukukunun kusur ve zarar sorumluluğuyla ilgili hükümleriyle bağlı değil ise de; kesinleşen ceza mahkemesi kararındaki maddi olgu ile bağlıdır. Ceza mahkemesi kendine has usuli olanakları nedeniyle hükme esas aldığı maddi olayların varlığını saptamada daha geniş yetkilere sahiptir. Bu nedenle, ceza mahkemesinde saptanacak maddi olayın yargısal bir kararla saptanmış olması gerçeğinin hukuk hâkimini de bağlaması gerekir..10.H.D.25.06.2020 T.,2020/1511 E.,2020/3970 K.(UYAP).

89EREN, s.935 vd.; ARAS, s.130.

90KILIÇOĞLU,(Haksız Fiil),s.612-613; HAVUTÇU, Ayşe:“ Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıcı”, DEÜHFD, C.12, Özel S.,2010, s.581.;UYGUR,s.526.

uygulanacağını belirterek üç türlü zamanaşımı süresi öngörmüştür. TBK 72'inci maddesindeki süreler, TBK 148'inci maddedeki sürelerden olmamakla birlikte, maddede zarar gören lehine düzenleme getirilerek eylemin suç oluşturması halinde tazminat talep edebilmesine yönelik süreyi ceza zamanaşımına bağlayarak ceza ve hukuk yargılamalarını etkileşim içerisine sokan, olağanüstü zamanaşımını öngörmüştür. Nitekim, medeni hukukta tazminat davasına konu edilen eylemin ceza kanunlarında suç sayılması halinde, cezalandırma müeyyide olarak tazminattan daha ağır olduğundan tazminat davasının daha önce zamanaşımına uğraması tutarlı bir çözüm olmaz. Bu nedenle ceza davası devam ettiği sürece tazminat davası devam edecek ve ceza davasındaki dava zamanaşımı, zamanaşımı süresi olarak kabul edilecektir. Ancak bunun için ceza kanununun öngördüğü zamanaşımı süresi sorumluluk hukukundaki süreden daha uzun olmalıdır⁹¹.

IV. Bağlantılı Dava Kavramının Hukuk ve Ceza Yargılamasında Etkisi

HMK'nın davaların birleştirilmesini düzenleyen 166'ıncı madde hükmüne göre birleştirme kararı verilebilmesi mahkemelerin ancak aynı düzey ve sıfatta olması durumuna bağlanmıştır. Hukuk mahkemeleri ancak kendisi gibi hukuk mahkemelerinde görülen aynı düzeydeki davaların birleştirilmesine karar verebilecektir. CMK'nın 8'inci madde hükmü ise bağlantı durumunu *bir kişinin, birden fazla suçtan sanık olması ya da bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık bulunmasına* bağlamış, 9'uncu madde hükmü ise bağlantılı suçların *her birinin değişik mahkemelerin görevine girmesi halinde bunların birleştirilerek yüksek görevli mahkemede açılabileceğini*, 10'uncu madde hükmü, *bağlantı durumunda uygulanacak usul kurallarını* ve 11'inci madde hükmü, *geniş bağlantı sebebiyle* birleştirme hükümlerine yönelik düzenlemelere yer vermiştir. Bir yargı kolu olan adli yargı içerisindeki hukuk ve ceza mahkemelerinin yargılama usulleri, amaçları ve tarafları farklı olduğundan aralarındaki ilişki görev sorunu olup, hukuk ya da ceza hakimi gördüğü uyuşmazlıkla ilgili iki dava arasında bağlantı olduğu kanaatine vardığında birleştirme kararı veremeyecek ancak uygun gördüğü takdirde bekletici mesele yapılmasına karar verebilecektir.

91EREN,s.942-943.

V. Bekletici Sorun Hallerinin Hukuk ve Ceza Yargılamasında Etkisi

Bekletici sorunun⁹² öğretide çelişkili kararlara meydan verilmemesi açısından önemliliği kabul edilmesine rağmen, uygulamada davaların uzamasına sebebiyet verdiği dile getirilmektedir⁹³. Bu sorunun ise ancak bekletici soruna karar veren mahkemenin belirli aralıklarla duruşma açarak diğer davanın veya idari makamın akıbetini araştırması yöntemiyle önlenebileceği ifade edilmektedir⁹⁴. Kanaatimizce, bekletici sorun kararı verilmesi halinde yargılamayı hızlandırma amacıyla sık aralıklarla diğer davanın ya da idari makamın akıbetinin araştırılması ve sorulması bir çözüm olmakla birlikte esas olanın bekletici sorun kararının isabetli olması gerektiğidir.

Hukuk hakiminin ceza davasını bekletici sorun yapmasının temel dayanağı, HMK'nın 165'inci madde hükmü ile TBK'nın 74'üncü madde hükmüdür. TBK'nın 74'üncü madde hükmü, hukuk hakimini ceza mahkemesi karşısında bağımsız kılarak geniş bir takdir yetkisi tanımıştır. Görülen bir davada uyuşmazlığa yönelik başka bir mahkeme ile bağlantı bulunması durumunda hakim, zorunluluk arz etmeyen hallerde takdiri olarak bekletici sorun kararı verebilir. Mahkemelerce bekletici sorun oluşturduğu yönünde karar verilmesi, bekletici meselenin uyuşmazlığa katacağı yarar

92“HMK'nın 165'inci madde hükmünün bekletici sorun müessesesinin iki halini düzenlediği, madde düzenlemesine göre, bekletici mesele yapılabilecek birinci durumun, bir uyuşmazlığın karara bağlanmasının, başka bir dava ya da idari makamın tespitine veya uyuşmazlıkla ilgili bir hukuki ilişkinin var olup olmadığına kısmen veya tamamen bağlı olması halinde mahkemenin görülmekte olan davanın sonuçlanmasına ya da idari makamın kararına kadar yargılamanın bekletilmesi hali olduğu, burada beklenenin, bir başka mahkemede açılan ya da görülmekte olan dava veya idari makamın kararı olduğu; ikinci halin ise bir davanın incelenmesi ya da sonuçlanması başka bir davanın ya da makamın çözümüne bağlı, fakat o dava henüz açılmamış ya da idari makama başvurulmamış olması durumunda hakimnin ilgili tarafa, dava açması ya da idari makama başvurusu için süre vermesi durumu ve bu süre içerisinde dava açılmazsa tarafın iddiasından vazgeçtiği varsayılarak esas hakkında karar verileceği, bu süre içerisinde dava açılır ya da idari makama başvurulursa, bu davanın sonuçlanmasına ya da idari makamın kararına kadar davanın erteleneceğinedair bkz. **OĞUZ/DEMİRCİ**, s.380-381.

93**YILMAZ**, (Şerhi), s.968; **GÜNEŞ**, s.259 vd.; **ARAS**, 133 vd.; “Bekletici mesele yoluna başvurulmasının, sorunun uyuşmazlığın esas olan ihtisas mahkemesi tarafından çözülmesine olanak sağlaması açısından olumlu etki yarattığı; öte yandan muhakemede zaman kaybına sebebiyet vermesi halinin olumsuz etkisi olduğu; bu husustaki olumsuzluğun madde gerekçesinde “.. mahkemenin ceza davasını beklemeye alması, ancak çok zorunlu ve uzmanlığa ilişkin bir husus söz konusu olduğunda verilebilecek bir hal sayılmalıdır. Aksi takdirde davanın makul sürede bitirilmesi ilkesi ihlal edilmiş olur.” şeklindeki ifade edildiğine dair bkz. **KART**, Onur; “Delillerin Ortaya Konulması ve Tartışılması(5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 206-208 ve 215-218 Maddeleri)”, www.turkhukuksitesi.com, E.T:19.4.2020, s.1 vd.

94**OĞUZ**, Habip / **DEMİRCİ**, Yusuf : Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat, 3.Baskı, Ankara, 2017, s.381.

ve başvurulmaması halinde oluşturacağı zarar açısından yapılacak değerlendirmeye tabi tutulabilir. Bekletici mesele yoluna başvurma konusunda, zorunlu halin bulunmadığı kanaatine vardığında hakim, bu yola başvurma kararının uyuşmazlığın çözümü açısından bir yararının olup olmadığını değerlendirdikten sonra somut olayın özelliği ve tarafların menfaatlerini de esas alarak kendisi bu hususta bir karar verecektir⁹⁵. Yine benzer bir görüş bir davada verilmiş olan hükmün gerek dava şartı gerekse de delil olma özelliği bakımından, mahkemeyi etkileyecekse, mahkeme tarafından kararın kesinleşmesinin bekletici mesele yapılabileceğini ifade etmektedir⁹⁶. Başka bir görüş ise, TBK'nın 74'üncü madde hükmü çerçevesinde, bekletici mesele yapılan ceza dosyasının mahkumiyet kararlarında belirlenen kusur ve zarar ölçüsü hukuk hakimini bağlamayacağından, bekletici mesele kararı haklı gibi gözükse de zarar unsuru gerçekleşmemişse, mahkumiyet kararları hukuka aykırılık unsuru yönünden bağlayıcı kabul edilse dahi yargıcın beklemek yükümlülüğü olmadığını ifade eder⁹⁷. Bazı hallerde bekletici mesele yoluna başvurma imkanı mümkün değilken⁹⁸, yüklenen suçun ispatı ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına girmesi halinde ceza hakimi bu sorunla ilgili olarak kendisi karar verebileceği gibi görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili bekletici sorun kararı verebilir⁹⁹. Öğretide, bekletici mesele yoluna başvuran ceza hakiminin, hukuk mahkemesinin vereceği karar ile bağlı olmadığı görüşü olduğu gibi¹⁰⁰, bekletici mesele yoluna başvurulmasının zorunluluk arz ettiği hallerde hukuk mahkemesinden çıkacak kararın ceza hakimini

95DİŞEL, s.211.

96AKKAN,s.13.

97KILIÇOĞLU,(Genel Hükümler),s.601-602.

98“HMK'nın yalan yere yemin iddiası kenar başlıklı 239'uncu maddesi uyarınca hukuk mahkemesinde elde edilen yeminin yalan yere olduğuna dair ceza mahkemesinde açılan dava, yeminin gerçekleştirildiği hukuk mahkemesi açısından bekletici sorun yapılamayacağı; bundan başka, hukuk mahkemesinde gerçeğe aykırı rapor düzenlendiği iddiasıyla, rapor düzenleyene yönelik ceza mahkemesinde ceza davası açılmış olması halinde bu hususun da bekletici mesele yapılamayacağı; ayrıca, İcra İflas Kanunun 68'inci maddesi uyarınca terekenin borca batık olduğuna ilişkin iddia haricinde itirazın kaldırılması talebinin kabul veya reddi için ileri sürülen iddia ve savunmalar takip açısından bekletici sorun yapılamayacağına dair bknz.AYDIN, Buket :“Bekletici Sorun”,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2012, s.77; KURU, C.I, s.926.;Yargıtay bazı hallerde, bekletici sorun kararı almanın hukuki yararı bulunmadığına karar verdiğine dair bknz.“..Davacı, dava konusu 473 parsel sayılı taşınmazın tümünün kayden malikidir. Davalının davacı taşınmazına el attığı çap uygulaması ile saptanmıştır. Davalının harici satın alma savunması kanıtlanmış değildir. İptal davası el atmanın önlenmesi davası için bekletici neden olamaz..”1.HD 1976/2698 E., 1976/2414 K., 09.03.1976 T.(UYAP); KURU, C.I, s.926-927.

99ÖZTÜRK,Bahri:Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku,13.Baskı,Seçkin,Ankara,2019, s.83.

100ARAS, s.345,(dn. 47).

bağlaması gerektiği, buna karşılık hakim takdir hakkına dayanarak bekletici mesele yoluna başvurmuş ise hukuk mahkemesinden çıkacak kararın ceza yargısı bakımından bağlayıcı olmadığı ifade edilmektedir¹⁰¹. Yine benzer şekilde, ceza mahkemesi önündeki davada, çözemeyeceği sorunla ilgili bekletici mesele yapılmasına karar vermişse, hukuk mahkemesinin vereceği kararı peşinen kabul etmiş sayılacağından, hukuk davasında verilen kararın kesin delil teşkil edeceği de ifade edilmektedir¹⁰². Yargıtay ise bir kararında maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından, hukuk mahkemesinde dava açılması ve bekletici mesele yapılmasının zorunlu olduğunu vurgulamıştır¹⁰³. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, ceza hakiminin önündeki sorunun hukuki nitelikte olduğu kanaatine varması halinde bekletici mesele yapmadan hukuk mahkemesinin usul kurallarına dayalı olarak sorunu çözebileceğini ve yine aynı kararında bekletici mesele yapılması kararının isabetli olması gerektiğini vurgulamıştır¹⁰⁴. Yine, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, bekletici mesele

101PEKCANITEZ, Hakan: "Bekletici Sorun",<https://hukuk.deu.edu.tr>, E.T:01.05.2020, s.273; ARAS, s.337-346.; KURU, C.II,s.1511; ÇELİK,(Tazminat,E.T: 27.4.2020), s.2.

102KURU, Baki:Medeni Usul Hukuku, Demir Demir Yayınlar, C.V, İstanbul.,s.5100.

103".."sanık E. aleyhine açılmış bir hukuk davası bulunup bulunmadığı, kurum olarak oluşan zararların bulunup bulunmadığının sorulması, gerekirse kurumun ilgili bilgi, belge ve dosyaların tamamının onaylı suretinin dava dosyası içerisine konulması, sendikalarda görev yapanların işten ayrılarak emekli olup tekrar işe dönmesiyle ilgili bir uygulama bulunup bulunmadığının ilgili kurumlardan sorulması, sanık E.'nin, emekli olmak için görevden ayrılmasından sonra Sendika Genel Sekreterliği görevinin devam edip etmediği ile ilgili bir tespit davası açılıp açmadığının araştırılması, varsa konuyla ilgili dava dosyasının onaylı bir suretinin dosya içerisine konulması, böyle bir dava açılmamış ise, konunun bekletici mesele yapılarak, sanığın ilgili mahkemeler nezdinde tespit davası açmasının sağlanması, buna göre haksız kazanç elde edildiği dönemde ödenen paranın, mevzuata uygun olup olmadığının kesin olarak tespit edilmesi...13.CD.,12.2.2013 T.;2011/18704 E.,2013/2452 K.(UYAP).

104".."Bekletici sorun CMK'nın 218. maddesinin 1. fıkrasında "Ceza mahkemelerinin ek yetkisi" başlığı altında; "Yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise; ceza mahkemesi bu sorunla ilgili olarak da bu Kanun hükümlerine göre karar verebilir. Ancak, bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı verebilir." şeklinde düzenlenmiştir. Görüldüğü gibi bazı durumlarda bir ceza davasında verilecek hüküm o ceza davasının konusunu teşkil etmeyen bir sorunun çözülmesine bağlı olabilir. Bu gibi durumlarda hâkimin önünde iki seçenek bulunmaktadır. Bunlardan ilki mahkemenin önündeki sorunu bu Kanun hükümlerine göre çözmesi yani "nispi yargılama" yaparak Kanun'dan doğan ek yetkisini kullanmakken diğer seçeneği ise dava konusu ile bağlantılı uyuşmazlığın ilgili yargı yerinde çözülmesini beklemektir. Bazı hâllerde hâkim bekletici sorun kararı vermese bile uyuşmazlığın çözümü CMK'ya göre değil, HMK'ya göre yapılabilir. Örneğin; Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun 24.03.1989 tarihli ve 1-2 sayılı içtihadı birleştirme kararında belirtildiği üzere imzalı boş kâğıdın anlaşma dışı doldurulduğu iddiası, ceza mahkemesi hâkimi tarafından ceza yargılamasındaki delillerin serbestisi ilkesine göre değil hukuk mahkemesinin bağlı olduğu usul kararlarına göre kanıtlanmalıdır.

...Görüldüğü üzere ceza hâkiminin başka bir mahkemede görülen davanın konusunun yargılama yaptığı davada ispata yönelik etkisinin bulunduğu kanaatindeyse zorunluluk hâlleri dışında bekletici sorun kararı vermesi takdirinde olup, kanun yolları denetimi yapılırken hâkimin takdir yetkisini isabetli kullanıp kullanmadığı da denetlenmelidir."CGK.,08.10.2019 T., 2017/6-653 E.,2019/583 K. (UYAP).;"..Somut olayda sanık savunması ve tanık beyanları ile nüfus kaydı

yapılmasının ancak hükmü etkileyecek nitelikte bağlantı olması gerekliliği koşuluna bağlamıştır¹⁰⁵. HMK'nın yürürlüğe girmesinden sonra çıkmış yeni bir kararında ise Yargıtay, hukuk mahkemesinin karar tarihinden sonra açılan ceza davasını bekletici mesele yapması gerektiği yönünde karar vermiştir¹⁰⁶. Bir görüşe göre ise, haksız fiilden kaynaklanan tazminat davalarını çözmek görevi hukuk yargıcının görevi kapsamında kaldığından hukuk hakiminin ceza mahkemesini beklemek yükümlülüğü yoktur. Mahkumiyet kararlarında tespit edilen kusur sonrası hukuk hakimi kusurun olmadığına kanaat getirmese de, zarar unsuru mevcut değil ise tazminata hükmetmeyeceğinden ceza davasının sonucunu beklemekle yükümlü değildir¹⁰⁷. Öte yandan bir başka görüş, suç teşkil eden haksız fiilden doğan zararın tazmini için ceza davasının sonucu beklenmeden tazminat davası açılmışsa hukuk hakiminin ceza dosyasını beklemek yükümlülüğü olmadığını ifade eder¹⁰⁸. Başka bir başka görüş ise, zarar görenin tazminat davasını açmak için ceza davasının sonucunu beklemek zorunda olmadığı ve hukuk mahkemesinde doğrudan tazminat davası açabileceğini, böyle bir durumda ise hukuk yargıcının ceza davasını beklemek zorunda olmadığını; öte yandan ceza davası açılmışsa hukuka aykırılığı saptayan mahkumiyet kararının bağlayıcılığı söz konusu olacağından ceza dosyasını beklemenin uygun olacağını savunur¹⁰⁹.

çelişmekte olup, yukarıda açıklanan amaç doğrultusunda bu çelişkinin giderilmesi için nüfus kaydının düzeltilmesi zorunludur. Çünkü, nüfus kaydı esas alındığında sanık hakkında uygulanacak madde farklı, savunma ve tanık beyanları esas alındığında ise farklı bir madde olacaktır. Bu hal maddi gerçeği esas alan ceza yargılamasının amacına aykırıdır. Bu nedenle sanığın nüfus kaydında yer alan, maktulün öz annesi olduğuna ilişkin bilginin düzeltilmesi için 5271 sayılı CMY.nın 218/1. maddesindeki kurala uygun olarak, hukuk mahkemesinde sanığın anne adının düzeltilmesi için dava açtırılmalı ve sonucuna göre sanığın hukuki durumu tayin edilmelidir.", CGK.,2006/1-341 E.,2007/118 K., 29.5.2007 T.(UYAP).

105“..Kaldıki bekletici mesele, ‘asıl sorunun (davanın) karara bağlanabilmesi için, bir ön sorunlar zincirinin her halkasının (ön sorunun) çözülmesi gerekir’ şeklinde tanımlanmıştır. Yasal bir durum söz konusu olmadıkça, mahkememizin İzmir 3. Asliye Ticaret Mahkemesi’nce görülmekte olan davanın sonuçlanmasını bekletici sorun yapması zorunlu değildir. Çünkü bekletici sorun yapılması halinde dosyanın karara çıkartılması mümkün olamayacak, uzun yıllar davaların uzamasına sebebiyet verecektir. Mahkememiz inceleme tutanağına bağladığı ve kararlarından birer örnek aldığı dosyaların karara bağlanıp kesinleşmesinin beklenmesini takdiren uygun bulmamıştır. Kaldı ki davalar arasında bir bağlantı da sözkonusu değildir. Uygulamada örnek olarak verilen, kardeşini öldürmekten yargılanan sanığın gerçekte öldürdüğü kişinin kardeşi olmadığı yolunda Asliye Hukuk Mahkemesinde açılmış bir dava bulunduğunu ileri sürmesi halinde elbette bir bağlantı söz konusudur. Çünkü kaydın iptali halinde sanığın hukuki durumu değişecektir. Olayımızda ise böyle bir durum söz konusu değildir.. CGK,29.3.2011 T. 2011/1-33 E. 2011/20 K. (UYAP).

106UMAR,s.489.

107KILIÇOĞLU,(Genel Hükümler),s.601-602.

108OĞUZMAN/ÖZ,(Genel 2),s.585.

109AYAN,s.340.

VI. Kesin Hüküm Halinin Etkileşimdeki Rolü

Kesin hüküm olumsuz dava şartıdır. Kesin hükmün amacı kişiler arasındaki uyuşmazlıkları kesin bir şekilde çözümlenmektir. Kişiler arasındaki uyuşmazlıkların kesin şekilde çözümlenmesinde hem kişilerin hem devletin yararı vardır. Kesin hükmün bu amacı ancak ilamın şekli ve maddi anlamda kesinleşmesiyle gerçekleşir¹¹⁰. Şekli anlamda kesinlik maddi anlamda kesinliğin ön şartı olmakla birlikte, bir mahkeme hükmünün maddi anlamda kesinlik taşıdığına söylenebilmesi için, birinci dava ile ikinci davanın, dava konularının¹¹¹, dava sebeplerinin¹¹² ve taraflarının¹¹³ aynı olması gerekmektedir. Kesin hüküm, hukukun güvenilir ve işler olmasına hizmet eder¹¹⁴. Konu ve sebebi aynı olan bir davanın hukuki istikrar, hukuki güvenlik ve mahkemeye saygı gibi nedenlerle tekrar incelenmesinin önüne geçer¹¹⁵. Öte yandan, medeni yargılamada usuli bir kararla verilen hükmün kesinleşmesi, daha sonra açılan davanın esas bakımından kesin hüküm teşkil etmeyecektir¹¹⁶. Ceza yargılamasında usuli bir kararla verilen hüküm kesinleşse dahi

110“Bir mahkeme hükmüne karşı ancak bir dereceye kadar kanun yoluna başvurulabileceğinin şekli anlamda kesin hükmü; davanın tarafları arasında çekişmeli olan hukuki ilişkinin gelecek için kesin olarak tespit edilmesi veya düzenlenmesinin maddi anlamda kesin hükmü ifade ettiğine dair bkz. **KURU**,C.II,s.1479.; “Kesin hükmün, şekli ve maddi anlamda olmak üzere iki şekilde olduğu, şekli anlamda kesin hükmün, maddi anlamda kesin hükmün ön şartı olmakla birlikte, karara karşı kanun yollarına başvuru süresinin dolması, kanun yoluna başvurunun reddedilmesi, kanun yolları sonrasında kararın onanması ya da reddedilmesiyle oluşan ve hükmün içeriği ile ilgili olmayan davanın sona erdirilmesine yönelik şekli usuli bir işlem niteliğinde olduğu, maddi anlamda kesin hükmün ise uyuşmazlığın esas ile ilgili olup davanın tarafları için kesin delil niteliği taşıdığına dair bkz.**ARAS**, s.152-155; **KURU**,(Usul), C.V, s.4984.;**KURU**, C.II, s.1481-5101.;**İYİLİKLİ**, Ahmet Cahit:Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm,Yetkin,2016,Ankara,s.34.

111“HMK’nın dava konularının aynı olmasını, ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olmasına bağladığına, davadaki taleplerden biri hakkında olumlu ya da olumsuz karar verilmemiş ve hükmün bu şekilde kesinleşmiş olmasının kesin hüküm teşkil etmeyeceğine dair bkz. **KURU**,C.II,s.1488-1489.

112“Dava sebebinin gerçek vakıalar olduğu, hakim bu vakıalarla bağlı olduğu, HMK’nın 25’inci maddesine istinaden bunlar dışındaki vakıaların dikkate alınamayacağı, vakıaların farklı olması durumunda kesin hüküm etkisinden söz edilemeyeceğine dair bkz. **KURU**,C.II,s.1490-1493.

113“ Kesin hükmün üçüncü kişileri etkilemeyeceği, taraflardan biri lehine davaya katılan feri müdahil hakkında teşkil etmeyeceği ancak asli müdahil davanın tarafı olduğundan kesin hüküm etkisinin söz konusu olacağı, mecburi dava arkadaşı olması gereken kişilerden biri ya da birkaçı davada taraf olarak gösterilmemiş ise kesin hükmün söz konusu olmayacağına dair bkz. **KURU**,C.II,s.1494-1496.

114**KURU**,(Usul),C.V,s.5101.;**İYİLİKLİ**,s.34-41.

115**AKKAN**,Mine, “Medeni Usul Hukukunda Tarafların Farklı Olması Durumunda Kesin Hükümün Kesin Delil Niteliği”,DEÜHFD, C.11, Özel Sayı, Y.2009,Basım Yılı 2010,s.55.

116**PEKCANITEZ**,(Usul),s.2054 vd.;**ARAS**, s.156-157; “..Görüldüğü üzere tarafları ve hukuki sebebi aynı olan her iki davada da tapu kaydının iptali istenen yer aynı taşınmazdır. Mahkemece davanın kesin hüküm varlığı nedeniyle reddi gerekirken yazılı gerekçe ile kabulü doğru görülmemiş,

yeni delillerin ortaya çıkması halinde yeniden yargılama yapılabilir. Kesin hüküm etkisi ile “ne bis in idem” ilkesi gereği aynı davanın (sebebi, taraf, konu birliği) yeniden yargılama konusu yapılması yasaktır. Bu husus resen dikkate alınacak olumsuz dava şartıdır. Kesin hükmün tekrar yasağı fonksiyonu sayesinde çelişkili kararların ortaya çıkması önlenmeyeceği gibi aynı davanın tekrar görülmesi usul ekonomisi ilkesine de aykırıdır¹¹⁷. Hukuk ve ceza mahkemeleri kararlarının birbirini bağlaması, öncelikle her iki kararın şekli manada, müteakiben maddi anlamda kesinleşmesine bağlıdır¹¹⁸. Öğretide, hukuk ve ceza mahkemelerinde uyumsuzluk konuları birbirinden farklı olduğundan aralarında herhangi bir ilişki bulunmadığı ancak kesin hüküm şartları gerçekleştiği takdirde ceza mahkemesi kararlarının hukuk hakimisi açısından kesin hüküm ve kesin delil niteliği kazanacağı ifade edilmektedir. Örnek vermek gerekir ise, yasada özel düzenleme bulan, senedin sahte olmadığına yönelik kesin hüküm teşkil eden ceza mahkemesi kararı, hukuk mahkemesi bakımından da kesin hüküm teşkil eder¹¹⁹. Kesin hüküm etkisi, bir kimsenin ceza yargılamasında mahkumiyetine karar verilmesi halinde hukuk yargılamasında taraf olup aynı vakıalar kapsamında yeniden dinlenilme hakkını ortadan kaldırır¹²⁰. Kesin hüküm etkisinin başlaması için ise ilamın usulen kesinleşmiş olması yasal bir zorunluluktur¹²¹. Bir görüşe göre, mahkeme kararlarının birbirlerine yönelik kesin hüküm etkisi, hukuk hakiminin, mahkumiyet hükmünün içerdiği suç hakkındaki kesinleşmiş tespitlere yönelik mutlak bağlayıcı sayılması gerektiğine ilişkindir¹²². Öte yandan bir başka görüş ise ceza mahkemelerinden verilen kararın hukuk mahkemesinde ancak takdiri delil olarak ele alınması gerektiğini savunur¹²³.

hükümün bozulması gerekmiştir...14.HD.,2008/701 E., 2008/1351 K.,07/02/2008 T.(UYAP);**İYİLİKLİ**,s.116.

117,**İYİLİKLİ**,s.34-35.;**AKKAN**,s.8-9.

118**İYİLİKLİ**,s.450.

119**PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s.452-454; **GÜNEŞ**,.119 vd.;**ARAS**, S.152 vd.; **PEKCANITEZ**,(Usul),s.2084.

120**GÜNEŞ**, s.50; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, 686.

121**İYİLİKLİ**,s.42.

122**GÜNEŞ**, s.51(dp. Foerstter, s.196).

123“Ceza yargılaması sonucu verilen kararın hukuk hakimisi açısından değerlendirmesinin, HMK’nın 192’inci maddesine istinaden diğer takdiri deliller kapsamında yapılması ve ceza mahkemesi kararı ve bu karardaki maddi olgulara dair tespitlerin HMK’da güçlü delil olarak değerlendirilmesi gerektiği olduğuna yönelik bkz. **GÜNEŞ**, s.234 vd.; **KURU**,(Usul), C.V.,s.4980.;Yargıtay’ın kesinleşmiş mahkeme kararlarını güçlü delil olarak kabul ettiğine yönelik Bknz. 5.HD., 02.05.2016, 19584 E.,88000 K.(KURU, C.II, Kesin Hüküm, dn. 72.).

Şekli anlamda kesinliğin ortadan kaldırılması, eski hale iade müessesesi ile mümkündür. Eski hale getirme, kararın şekli manada kesinleşmesini engellemez, bilakis talebin kabulü şekli manada kesinliğin sona ermesine sebep olur¹²⁴. Devletin yargı faaliyetlerini icra eden ve bu meyanda güç kullanan organların, mahkemelerin, yargılamanın yenilenmesi müessesinde olduğu gibi, olağan dışı ve önceki hükmü esastan etkileyen hallerin ortaya çıkması hariç, kararlarını önceki tespitlere uydurmaları, kararlarını önceki kesin tespiti yapan kararları dikkate alarak vermeleri ve icraatlarıyla önceki kesin hükümleri tartışmalı hale getirmemeleri gerekmektedir¹²⁵.

A. Kesin Hükümün Kesin Delil Niteliğine Yönelik Değerlendirme

HMK'da kesin hüküm, hüküm kısmında düzenlenerek ayrıca dava şartları arasında sayılmıştır. Hükümün kesinleşmesiyle, ilgili vakıanın hükümde yer aldığı gibi olduğu varsayıldığından sonraki davada aynı vakıanın ispatı gerekmez. Kesin hükümün kesin delil niteliği ile kastedilen tarafları ve mahkemeyi bağlayıcılığı olmakla birlikte kesin hükümün kesin delil niteliği olması için iki dava arasında dava şartı şeklinde bir birliğin olmaması gerekir. Kesin hükümün kesin delil niteliğini incelerken, daha sonra açılan dava bakımından ispatı gereken vakıaları incelemek gerekir. İlk davada verilen kesin hükümle ikinci dava konusunun farklı olması durumunda kesin hükümün kesin delil niteliğinden bahsedilebilir. Öte yandan ilk dava ile ikinci davanın sadece hüküm verilmesi için incelenmesi ve tespit edilmesi gereken hususları aynı ise ikinci davanın hakimi ilk davada incelenen ve hüküm fıkrasında belirtilmeyen bu hususun çözümüyle bağlı değildir. Sonraki davaya bakan hakimin ilk davadaki hükümle bağlı olması için ikinci davada tespiti gereken hususun, ilk davanın hüküm fıkrasında çözümlenen dava konusuyla aynı olması gerekir¹²⁶. Kesin hükümün kesin delil kabul edilmesi halinde, taraflara ellerindeki diğer delillerle kesin hükümün doğru olmadığını ispat edebilme olanağı doğmuş olur. Oysa ki kesin hüküm kanuni gerçeklik olduğundan diğer delillerle aksinin ispatı mümkün değildir. Kesin delil, şartlarını kanunun belirlediği ve şartlar gerçekleşince hakime takdir hakkı bırakmayan delildir. Kesin hükümün kesin delil özelliği hakimi bağlaması açısından farklılık

124İYİKLİ,s.47.

125ÜNVER/YAKERİ,s.1676.

126AKKAN,s7 vd.

göstermemektedir. Bu yönüyle, ilk davadaki kesin hükmün, ikinci davaya bakan hakimi bağlaması bakımından, maddi anlamda kesin hüküm şartlarının karşılanmasının önem arz ettiği anlaşılmaktadır. Onun dışında her mahkeme ilamı, *sahteliği ispat edilinceye kadar kesin delil teşkil etse de*(HMK 204. madde) maddi anlamda kesin hüküm şartlarını taşımayan bir mahkeme ilamı ancak içerdiği husus hakkında hakim tarafından kesin delil olarak dikkate alınacaktır. Mahkeme ilamlarından kastedilen kesinleşmiş ilamlar olabileceği gibi kesinleşmemiş ilamlar da olabilir. Kesin hükmün kesin delil olarak hakimi bağlaması için tarafların ve dava sebebinin aynı olması gerekir. Tarafların farklı olması durumunda mahkeme ilamları kesin delil kabul edilse bile hakimin inceleyeceği vakıalar bakımından kesin hüküm anlamında konunun tekrar incelenmemesi şeklinde bir bağlayıcılığı olmayacaktır. Maddi anlamda kesin hükmün, taraflar ve dava sebebinin aynı olması koşulunu taşımayan bir ilamın başka bir davada hakimi bağlaması söz konusu olmayacağından hakim elindeki tüm delillerle serbestçe karar verecektir¹²⁷. Benzer bir başka görüşe göre, aynı taraflar arasında, aynı dava sebebine dayanarak ve aynı konuya ilişkin olarak açılan ikinci bir davada, birinci davada kesin hükme bağlanmış olan husus kesin delil teşkil etmelidir. Örnek vermek gerekir ise bir kira bedelinin tespiti davası sonucunda verilmiş olan hüküm, daha sonra kira alacağının ödenmesi için açılan eda davasında kesin delil teşkil eder¹²⁸. Başka bir görüş, ceza ve hukuk mahkeme ilamlarının birbirlerine karşı HMK'nın 204'üncü maddesi anlamında kesin delil olması halinin, TBK'nın 74'üncü maddesi bağlamında, maddi vakıanın ortaya çıkışı ve tespitine yönelik olduğunu ifade eder. Bu kapsamda her iki yargılama kolunda birbirine karşı bağımsızlık ilkesi geçerli olsa da ceza mahkemesinin kesin hüküm niteliğine bürünmüş hükmünde sabit sayılan bir vakıa, beraat ya da mahkumiyet kararı olsun, hukuk mahkemesini bağlayacaktır¹²⁹. Yine benzer şekilde; aynı taraflar arasında, aynı dava sebebine dayanarak ve aynı hukuki ilişki hakkında açılan ikinci davanın talep sonucu birinci davadakinden farklı olsa bile, birinci davada verilmiş olan hüküm, iki davanın da temelini oluşturan aynı hukuki ilişkinin mevcut olup olmadığı hakkında ikinci davada kesin delil teşkil eder. Örnek vermek gerekir ise; kısmi davanın tamamen kabulüne ilişkin karar, alacağın kalan kesimi için açılan ek

127AKKAN,s.8 vd.

128KURU, (Usul), C.V.,s.5067-5068(dn.197).

129İYİLİKLİ,s.453.

davada kesin delil teşkil eder¹³⁰. Haksız fiilden dolayı açılan kısmi tazminat davasında verilmiş olan, davalının tazminat ödemesine ilişkin hüküm, önceki kısmi davada saklı tutulan alacak kesimi hakkında açılacak tazminat davası için kesin hüküm teşkil etmez. Ancak birinci davada verilen hükümde davalının kusur ve sorumlu bulunduğuna ilişkin kısmı, ikinci davada kesin delil teşkil eder ve davalı, ikinci tazminat davasında kusurlu olmadığı ve tazminat ödemekle sorumlu bulunmadığını ileri süremeyeceği gibi mahkemede böyle bir iddiayı yeniden inceleme konusu yapamaz. Bir uyuşmazlıkta birinci davayı kaybeden taraf, aynı davayı birinci davayı kazanan taraf ile birlikte başkalarına karşı açarsa birinci hüküm ikinci davada kesin delil teşkil eder¹³¹. Bir başka görüş, hukuk ve ceza mahkemeleri arasında kesin hüküm için aranan üç unsurun gerçekleşmesi mümkün olmasa dahi ve medeni hukukta kesin deliller açıkça senet, yemin ve kesin hüküm olarak sayıldığından, kesin hükmün duruma göre güçlü delil oluşturarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade ederken¹³², başka bir görüş ise Yargıtay'ın kullandığı güçlü delil kavramının kanuni dayanağı olmadığını, bu kavramın takdiri delilin ispat kuvvetini ifade etmek amacıyla kullanıldığını söyler¹³³. Benzer şekilde, haksız fiilden zarar görenin istihdam edene karşı açtığı tazminat davası sonucu verilen hüküm, istihdam edenin haksız fiili yapana karşı açtığı rücu davasında kesin delil teşkil etmez, fakat,

130KURU,(Usul),C.V.,s.5073 (dn201).;KURU, C.II,s.1505.

131KURU,(Usul),C.V.,s.5076-5083.

132YILMAZ,(Şerh),s.1347.

133PEKCANITEZ, (Usul), C.III.,s.1736-1737; “ Gerekçenin bu niteliği yasa koyucunun amacına uygun olduğu gibi, kararı aydınlatmak, keyfiligi önlemek ve tarafları tatmin etmek niteliği de tartışma götürmez bir gerçektir.” şeklindeki açıklama ile de aynı ilkeye, vurgu yapılmıştır.Bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılması gerektiğini öngören Anayasa’nın 141/3. maddesi ve ona koşut bir düzenleme içeren 6100 sayılı HMK’nun 297. maddesi, işte bu amacı gerçekleştirmeye yöneliktir. mahkeme kararlarının taraflar, bazen de ilgili olabilecekleri başka hukuki ihtilaflar yönünden etkili ve bağlayıcı kabul edilebilmeleri, başka bir dava yönünden kesin hüküm, kesin veya güçlü delil oluşturup oluşturamayacağı gibi hukuksal değerlendirmeler de bu kararların yukarıda açıklanan nitelikte bir gerekçeyi içermesiyle mümkündür.. Yarg. 17.H.D.,10/07/2020 T.,2019/3501 E.,2020/4713 K.(UYAP).; “...Mahkemece, Kars 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2004/161 Esas, 2007/366 Karar sayılı ilamının HMK.nın 114-115. maddeleri uyarınca bu dava için kesin hüküm olduğu, dava şartı yokluğu nedeniyle asıl davanın usulden reddine ilişkin verilen karar Dairece; “Somut olayda, anılan ilama konu dava dosyasında davacı saklı payının ihlal edildiğini ileri sürerek tenkis talebinde bulunmuş, mahkemece saklı paya tecavüz olmadığı tespit edilerek dava reddedilmiştir. Oysa, eldeki davada ise miras bırakanın davaya konu edilen taşınmaz temliklerinin mirasçıdan mal kaçırma amaçlı ve muvazaalı olduğu iddiasına dayanılarak açılmıştır. O halde, her iki davanın hukuki sebepleri farklı olduğuna göre, kesin hükümden söz edilemeyeceği kuşkusuzdur. Aksi yöndeki mahkeme kabulünün doğru olduğu söylenemez. Hâl böyle olunca; işin esasına girilip taraf delillerinin toplanması, gerekli inceleme ve araştırma yapılarak soruşturmanın eksiksiz tamamlanması, reddedilen tenkis davasının bu dosya için güçlü delil olduğu da gözetilerek asıl ve birleştirilen davalar bakımından ayrı ayrı bir hüküm kurulması gerekirken yanılığlı değerlendirme ile yazılı olduğu üzere hüküm tesisi isabetsizdir. ” gerekçesiyle bozulmuş...Yarg. 1.H.D.,06/07/2020 T., 2017/5138 E.,2020/3448 K.(UYAP).

kuvvetli bir takdiri delil niteliği taşıyabilir¹³⁴. Yine başka bir görüş ise, bir hükmün aynı davanın yeniden açılmasını engelleyecek maddi anlamda kesin hüküm etkisine sahip bulunmasının koşulları ile kesin delil oluşturmasının koşullarının aynı olmadığını, bu bağlamda ise en azından istem koşullarının farklılık oluşturacağını savunur¹³⁵. Bir başka görüş ise kesin hükmün en azından resmi bir belge olarak dikkate alınması ve değerlendirilmesi gerektiğinden kesin delil teşkil edeceğini ifade eder¹³⁶. İspatın konusunu vakıalar oluşturduğundan ilk davada kural olarak ikinci davanın vakıalarının bir kısmı incelenmiş ve kesin hükme bağlanmış olmasının kesin delil olarak değerlendirilmesi ve hakimi bağlaması söz konusu değildir. Kesin hükmün kesin delil niteliği tarafların ve dava sebebinin aynı olması durumunda tereddüte yer bırakamayacak şekilde kabul edilirken, tarafların veya vakıaların farklı olması durumunda, ikinci dava bakımından ilk davadaki kesin hükmün tespit ettiği vakıanın o davayla doğrudan ilgisi olmama ihtimali oldukça yüksek olduğundan artık güçlü bir takdiri delil olarak değerlendirilmesi gerektiği görüşü bulunmaktadır. Kesin hükmün şartlarından birinin eksik olması halinde kesin delil niteliğinde olmasa da takdiri delil olarak kabul edilebilir. Öte yandan sadece dava konusunun farklı olması halinde kesin hükme bağlanan dava konusu sonraki davada öncelikle incelenmeli ve karara bağlanmalıdır¹³⁷.

B. Hukuk Mahkemelerinin Kesin Hüküm Niteliğindeki Kararlarının Ceza Mahkemesi Üzerindeki Etkileri

Hukuk yargılaması sonucu verilen bir kararın ceza yargılamasında kesin hüküm oluşturup oluşturmadığının ele alınmasında, HMK'nın 303'üncü madde hükmü uyarınca, her iki yargılama türünün konusu, amaçları, tarafları ve delillerin toplanması ve incelenmesi yönündeki ayrımların irdelenmesi gerekmektedir. Bu yönüyle hukuk ve ceza yargılama türleri, konusu, amaçları ve delillerin toplanması ve incelenmesindeki farklılıklar nedeniyle hukuk mahkemesinden çıkan bir kararın ceza mahkemesi üzerinde kesin hüküm teşkil etmeyeceği açıktır. Ceza

134KURU,(Usul), C.V.,s.5084-5092.

135UMAR,s.871.

136PEKCANITEZ,(Usul),s.2072.

137“..Güçlü delilin ayrı bir delil türü olmayıp hakimi inandırma gücüyle ilgili olduğuna, güçlü delil ile anlatılmak istenenin kesin hükmün kesin delil niteliği olmadığı ve takdiri delil olarak değerlendirildiği hallerde hakimi inandırma gücünün yüksek olduğu durum olduğuna dair bknz.AKKAN,s.21-57.: İYİLİKLİ.s.456 vd.

yargılamasında maddi gerçek araştırılarak bir yandan suçlunun cezalandırılması ve sanığın korunması hedeflenirken, hukuk yargılamasında kişiler arasında özel hukuki uyuşmazlıkların çözümlenmesi meseleleri ele alınır. Maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla ceza muhakemesinde delil serbestisi hakim iken, hukuk yargılamasında uyuşmazlığın çözümünde kanuni delil sistemi ele alınır. Hukuk yargılamasında kural olarak taraf hakimiyeti (dava ikamesi, davanın yürütülmesi, dava malzemesinin yargılamaya taşınması, delillerin hasrı, kanun yoluna başvuru vs.) geçerli olduğundan, yargılama taraf usuli işlemlerine göre nihayete erdirilir. Ceza yargılamasında delillerin takdiri ve kanaati hususunda net olunması amaçlanırken, hukuk yargılamasında aynı olay daha basit delillerle ispatlanmış kabul edilebilir. Ceza muhakemesinde yargılamanın daha kısa sürede bitirilmesi esas olup dava zamanaşımının durması ve kesilmesi kurumları bulunmaktadır. Oysa hukuk yargılamasında dava açılması ile zamanaşımı kesilir ve bir daha zamanaşımı söz konusu olmaz¹³⁸. Hukuk mahkemesi kararlarının ceza hakimi üzerinde kural olarak kesin etki yaratmadığına yönelik HMK'nın 214'üncü madde hükmünde yer alan düzenleme kapsamında istisnası bulunmaktadır. Hukuk mahkemesi kararının ceza mahkemesi açısından kesin hüküm oluşturduğu bu durum ise, aynı zamanda kesin delil teşkil eder¹³⁹. Yine yasalarında özel düzenlenmeleri gereği yaş tashihi ve grev ve lokavtın kanun dışı olduğu tespiti davalarında verilen kararlar ceza mahkemesinde kesin hüküm teşkil eder. Hukuk mahkemesi kararının ceza mahkemesinde kesin hüküm teşkil ettiği bu hallerin aynı zamanda kesin delil teşkil ettiği görülmektedir. Öte yandan bir görüşe göre, ceza mahkemesinden verilen mahkumiyet kararı ve haksız fiilin tespiti ile haksız fiilin işlenmediği, hukuka aykırı olmadığı veya sanık tarafından işlenmediğine yönelik maddi vakıayı tespit eden beraat kararı ile bekletici mesele yapılan ceza mahkemesi kararı hukuk mahkemesi açısından kesin delil teşkil eder¹⁴⁰.

HMK'nın 114'üncü madde hükmünde dava şartlarından sayılan kesin hüküm, aynı uyuşmazlığın tekrar mahkeme önünde incelenmesine engel oluşturur¹⁴¹. Hukuk mahkemesinde görülmüş bir tazminat davası sonucunda verilmiş tazminata dair bir

138CENTEL/ZAFER, s.6-8; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s.40; ARAS, s.336-337.;KURU,(Usul),C.V,s.5095-5096.; İYİLİKLİ,s.117.

139KURU, C.II, s.1510; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s.705 vd.

140KURU,(Usul),C.V., s5108-5154

141ARAS, s.156-160.

hükümün infaz edilmiş olması durumunda ise, ceza yargılamasında verilen erteleme, uzlaşma ve HAGB kararları açısından zararın giderilmesi şartlarını karşıladığı kabul edilmektedir¹⁴². Ceza hakimi kararının hukuk hakimi üzerindeki etkisini düzenleyen TBK'nın 74'üncü madde hükmüne istinaden, bir görüşe göre ve Yargıtay'ın da verdiği bir kararında her iki mahkeme kararlarının birbirini etkilemesinin kararların kesinleşmesine bağlı olduğu belirtilmektedir¹⁴³.

C. Ceza Mahkemesinin Kesin Hüküm Niteliğindeki Kararlarının Hukuk Mahkemesine Etkisi

Anayasa'nın 138'inci maddesinin dördüncü fıkrasına göre bir yargılama makamından *kesin hüküm* birkez ortaya çıktıktan sonra, bütün mahkemeler ve idari merciler bu kararlara bağlı olup uymak zorundadırlar. Kesin hüküm kişiler arasındaki uyuşmazlıkları kesin şekilde çözmeye ve toplumda hukuki barışı tesis ederek, hukuki istikrar ve yargıya olan güveni sağlamaya ve kişiler arasındaki uyuşmazlıkların sürekli gündeme kalmasını engellemeyi amaçlar¹⁴⁴.

Ceza yargılamasında kesin hüküm kavramı CMK'nın 223'üncü maddesinin yedinci fıkrasında düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre aynı fiil nedeniyle aynı sanık hakkında önceden verilmiş bir hükmün bulunması ve derdest bir ceza davasının bulunması halinde hakim davanın reddine karar verecektir. Öte yandan ilk davada mevcut olmayan yeni bir delilin ikinci dava sırasında ortaya çıkması halinde davanın reddine karar verilmeyerek sanık ilk davada beraat etmiş olsa dahi ikinci dava görülecektir¹⁴⁵.

142ARAS,s.338.

143ARAS, s.160; “..Somut olayda, Dairemiz bozma ilamı ile İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesinin 2009/386 Esas sayılı, teminat senedinin elle düzenlenerek kötüye kullanılmasına ilişkin davalı A.C.K.'nın resmi evrakta sahtecilik suçundan yargılamasının devam ettiği kamu davası ile davacı Fikret Özcan'ın şikayetiyle, davalı Ali Cahit Kutman aleyhine, açığa imzanın kötüye kullanılması sebebiyle yargılaması süren İstanbul 37. Sulh Ceza Mahkemesinin 2011/687 nolu dosyasının sonucunun bu davayı etkileyeceği belirtilerek söz konusu ceza mahkemelerinde yargılaması devam eden kamu davalarının kesinleşmesinin beklenilmesi ve sonucuna göre değerlendirme yapılması gerektiği belirtilerek karar bozulmuştur..22.HD,09.9.2019 T.,2019/5179 E.,2019/15608 K.(UYAP).

144KURU, C.II, s.1481;GÜNEŞ, s.113(dn.69); AKKAN, Mine: “Medeni Usul Hukukunda Tarafların Farklı Olması Durumunda Kesin Hükümün Delil Niteliği, acikerisim.deu.edu.tr (E.T:05.05.2020), s.4-5; BLOMEYER, Arwed (Çeviri, YAZMAN, İrfan): “Kesin Hüküm Tesiri ve Sınırları”, static.dergipark.org.tr (E.T:05.05.2020), s.225.

145ARAS, s.166.

Ceza hukukunda da kesin hüküm, şekli ve maddi anlamda kesin hüküm olarak ikiye ayrılmaktadır. Ceza yargılaması sonucu verilen bir hükmün şekli anlamda kesinleşebilmesi için ya kesinlik niteliği taşıyan CMK'nın 286'ıncı maddesinde sayılan hükümlerden olması ya da kanun yoluna başvurulmayarak kesinleşmesi veyahut kanun yoluna başvuru hakkından vazgeçilmesi ya da başvuru hakkının geri alınması suretiyle olabileceği gibi kanun yolu incelemesi sonucunda onama ya da düzelterek onama yoluyla da kesinleşmektedir. Kararı veren mahkeme dahil diğer bütün mahkemeleri bağlayacak olan kesin hükmün oluşması kararın şekli anlamda kesinleşmesine bağlıdır. Maddi anlamda kesin hüküm ise ister mahkumiyet hükmü, ister beraat hükmü verilsin aynı kişi hakkında tekrar soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağını ifade etmektedir. Açık madde hükmüne göre uyuşmazlık hakkında esasa ilişkin kesin hüküm oluştuğunda ikinci davaya yönelik red kararı verilmelidir. Ayrıca maddi anlamda bir hükmün kesin hüküm oluşturabilmesinin ilk koşulu şekli anlamda kesinleşmesidir¹⁴⁶.

Kesin hüküm etkisinin mahkeme kararları üzerinde olumlu ve olumsuz etki yarattığı açıktır. Ne bis in idem ilkesi¹⁴⁷, kesin hükmün bulunduğu bir davada yeniden dava açılamayacağını öngörür. Kesin hükmün olumsuz etkisinde HMK'nın 303'üncü maddesinde geçen ilk dava konusu ile ikinci dava konusunun, tarafları ve dayandıkları maddi vakıaların aynı olması sorunu karşımıza çıkar. Bu bağlamda ilk davanın tarafları ve ikinci davanın taraflarının aynı yerde bulunup bulunmadığının ise ehemmiyeti yoktur¹⁴⁸. Ceza yargılaması sonucu verilen bir kararın, hukuk yargılaması açısından maddi anlamda kesin hükmün olumsuz etkisine sahip olup olmadığının HMK'nın 303'üncü maddesinde sayılan dava konusu, tarafları ve dava sebebi vakıalar yönünden incelenmesi gerektiğini hukuk mahkemelerinin kesin hüküm niteliğindeki kararlarının etkisi kısmında ele aldık¹⁴⁹. Maddi anlamda kesin hükmün olumsuz etkisi olan tekrar yasağı ve olumlu etkisi olan tüm mahkemelerin verilen kararlarla bağlı olması kuralı yalnızca aynı yargılama hukuku branşları bakımından mümkün olduğundan, bir ceza mahkemesinin kararı ancak başka bir ceza yargılaması bakımından kesin hükmün olumsuz veya olumlu etkisine sahip

146ARAS, s.168-169.

147YENİSEY/NUHOĞLU, s.773.

148KURU, C.II, s.1404.

149Bknz. s.34.

olabilecektir. Bu gerekçeyle ceza muhakemesi sonucunda verilen şekli anlamda kesinleşmiş kararların, hukuk yargılaması bakımından maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmesi mümkün değildir¹⁵⁰. Yine bir başka görüş hukuk mahkemesinde, ceza mahkemesinin de konusunu oluşturan bir olay hakkında, örnek vermek gerekir ise, hile, sahtecilik veya muvazaa olmadığı kesin bir hükümle sabit olursa ve buna ilişkin verilen kararın kesinleşmesi halinde, kanunilik ilkesi ve kıyas yasağı nedeniyle, ayrıca ceza mahkemesinde suçun unsurlarının tayininde uygulanacak kural ve metodlar farklı olacağından, bu tespitin doğrudan ceza mahkemesinde kesin hüküm otoritesine sahip olamayacağını ifade eder¹⁵¹.

D. Sahtecilik Davalarının Kesin Hüküm Etkisi

HMK'nın 214'üncü maddesinin birinci fıkra hükmünde açıkça düzenlendiği üzere, *senedin sahte olmadığına yönelik hukuk yargılamasında mahkemece verilen kararın kesinleşmesi halinde, bu kararın ceza mahkemesi açısından kesin hüküm teşkil edeceğinden söz konusu belge hakkında ceza mahkemesinde sahtecilik iddiası ve ceza davası dinlenmeyecektir*¹⁵². Senedin sahteliği ve gerçeğe uygunluğunun tespiti kesin nitelikteki özel hükümlerle düzenlenmiştir. Maddenin *ceza mahkemesince verilen ceza verilmesine yer olmadığı ve beraat kararlarının hukuk mahkemesini bağlamayacağına yönelik ikinci fıkrası* ise TBK'nın 74'üncü maddesinde öngörülen haksız fiil niteliğindeki eylemin ceza hukuku bakımından suç sayılmadığı için ceza verilmesine yer olmadığı ya da beraat kararı çıkabilmesine yönelik aynı mantığa dayanmaktadır. Nitekim, HMK'nın 213-214 'üncü maddeleri kapsamında sahtelik iddiası doğru olmasına rağmen, ceza hukuku bakımından oluşmuş bir suç bulunmaması nedeniyle ceza mahkemesinden ceza verilmesine yer olmadığı ya da beraat kararı çıkmış olabilir. Öte yandan aynı görüş, icra mahkemesinde senedin sahte olmadığına yönelik yapılan tespitin, icra mahkemesinin görevlendirmiş olduğu bilirkişiyi, hukuk mahkemesinin görevlendireceği bilirkişiden daha az güvenilir saymak için neden bulunmadığından bağlayıcı varsayılması gerektiğini de ifade

150TOK,Ozan: "Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Yargılamasındaki Etkisinin Hukuki Niteliği Üzerine", MÜF-HAD, C.22, S.2, s.449.

151İYİLİKLİ,s.450-452.

152YILMAZ,(Şerh),s.1138;PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s.561; ÇELİK,Ahmet: "Hukuk Mahkemesi Kararlarının Ceza Davasına Etkisi", <http://www.tazminat-hukuku.com>, E.T:06.04.2020, s.2 vd.;ARAS,s.338-339.;GÜNEŞ,s.170.;İYİLİKLİ,s.448.

etmektedir¹⁵³. Kanun koyucu HMK'nın 214'üncü madde hükmü düzenlemesiyle, hukuk mahkemesince senedin sahte olmadığına yönelik karar verilmesi halinde kamu güvenine mazhar senetlere yönelik birbiriyle tutarsız kararların ortaya çıkmasının ve aynı hususların tekrar incelenmesinin önüne geçmek istemiştir. Zira, hukuk mahkemesinin sahte olmadığına yönelik kararından sonra hüküm ifade etmeye başlayan senedin deliller arasındaki niteliği yeni bir ceza davası açılmasıyla önemini yitirmesine neden olacaktır¹⁵⁴. Bu bağlamda, hukuk mahkemesinden senedin sahte olmadığına karar verilmesi halinde ceza mahkemesinde davanın reddine karar verilmesi gerekir. Bundan çıkan sonuç, hukuk mahkemesi kararına istinaden, ceza mahkemesinde aynı senedin sahteliğine dair ceza davası açılmayacağı gibi derdest davaya da devam edilemeyeceği ve aynı davanın iki kez görülemeyeceği ilkesine istinaden davanın reddedilmesi gerektiğidir. Aynı senet hakkında ceza mahkemesinde yapılan yargılama sonunda belgenin sahteliğine karar verilmiş ve bu karar kesinleşmiş ise ceza mahkemesinin bu kararı hukuk mahkemesi için kesin hüküm niteliğinde olup bağlayıcıdır¹⁵⁵. Bir görüşe göre ceza mahkemesinin senedin sahteliğine ilişkin mahkumiyet kararı hukuk mahkemesi için dava şartı niteliğinde olup davanın usulden reddini gerektirmektedir¹⁵⁶. Bu bağlamda, ceza mahkemesinin yaptığı sahtelik incelemesi ile hukuk mahkemesinin sahtelik incelemesi arasında fark bulunmadığından, hukuk mahkemesi kararı bağlayıcı olmalıdır¹⁵⁷. Bundan başka ceza yargılaması sonucu verilen sahtecilik davaları kararlarının hukuk hakimisi açısından kesin hüküm ve kesin delil teşkil ettiği ifade edilmektedir¹⁵⁸. Hukuk mahkemesinde senedin sahteliğine karar verilmesi halinde ise açık kanun hükmü gereği ceza hakimini bağlamayacağından, ceza hakimisi yapacağı yargılama faaliyeti neticesinde senedin sanık tarafından düzenlendiğini tespit ederse sanığın mahkumiyete karar verilebileceği gibi sahtelik eyleminin sanık tarafından gerçekleştirilmediğini kesin olarak tespit ederek ya da eylemin kimin tarafından gerçekleştirildiğinin açık olarak tespit edilememesi nedenleri ile beraat kararı verebilecektir. Zira ceza yargılamasının sahteliğe ilişkin suçun tayin ve tespiti ile

153UMAR,s.713-714.

154KURU, C.I, s.667-681.;ARAS,s.338-339.;KILIÇOĞLU,s.1016.

155YILMAZ,s.1138;ARAS,s.339-340.;İYİLİKLİ,s.448.

156İYİLİKLİ,s.449.

157GÜNEŞ,s.172.

158KURU, C.II, s.1512-1513;PEKCANITEZ, C.III, s.2080.

delillerin değerlendirilmesi, hukuk mahkemesinden farklılık arz eder¹⁵⁹. Yargıtay'ın da benzer yönde, hukuk mahkemesinden verilen sahteliğin sabit olduğu kararının ceza hakimince yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılarak değerlendirilmesi gerektiği yönünde karar verdiğini görmekteyiz¹⁶⁰. Öte yandan ceza mahkemesinden verilen beraat ve ceza verilmesine yer olmadığı kararının hukuk mahkemesine etkisini düzenleyen ikinci fıkrası, TBK'nın 74'üncü maddesindeki mahkumiyet kararının hukuk mahkemesine etkisi konusunda sessiz kalması halinde olduğu gibi, kanunun mefhumu muhalifinden, mahkumiyet kararı nedeniyle artık hukuk mahkemesinin belgenin sahteliğini inceleyemeyeceği sonucuna ulaşmak gerekir¹⁶¹. Bu bağlamda olmak üzere yine benzer bir görüş, ceza hakiminin beraat kararının hangi nedenle verildiğine yönelik farklılık oluşabileceğini ifade etmekle birlikte, mahkemenin kesin hükmün varlığını dava şartı olarak değerlendirerek davanın doğrudan usulden reddi gerektiğini savunsa da¹⁶², bir başka görüş ise, kesin hükmün olumsuz etkisi veya derdestlik durumu söz konusu olmadığından, ceza mahkumiyet kararı hukuk mahkemesindeki davanın usulden reddini mümkün kılmaz. Ancak hukuk mahkemesinin, sahtelik incelemesi yapmaksızın ceza mahkemesindeki sahteliğe ilişkin tespiti esas alarak hüküm kurması gerektiğini ifade etmektedir¹⁶³. Yine benzer bir görüş ise, ceza mahkemesinin ceza verilmesine yer olmadığı veya beraat yönündeki kararlarının, hukuk mahkemesinde belgenin sahte olduğunu ileri sürerek alacaklı olduğu veya borçlu bulunmadığı yönünde hak iddia eden tarafın haksız olduğu anlamına gelmeyeceğini ifade eder¹⁶⁴.

E. Yaş Tashihi Davalarının Etkisi

159ARAS,s.339-340.;İYİLİKLİ,s.449.

160“Ankara 10 İcra Hukuk Mahkemesinde imzaya itiraz davası açıldığı, yapılan yargılama sonucunda imzaların keşideciye ait olmadığına ve takibin iptaline karar verildiği, sanığın savunmasında kambiyo belgelerinin şirket çalışanı İ.K. tarafından kendisine verilen yetki belgesi doğrultusunda kendisinin de bilgisi dahilinde imzalandığını beyan etmesi karşısında gerçeğin kuşkuyla yer vermeyecek şekilde tespiti,

a-İ.K'nın kimlik ve adres bilgileri tespit edilerek tanık olarak ifadesine başvurulup, çekteki imzaların kendisine ait olup olmadığı hususunun ve çekin ne şekilde eline geçtiğinin sorulması, tanığın yazı ve imza örnekleri alınarak, çekteki yazı ve imzaların kendisine ait olup olmadığının belirlenmesi için çek üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılması..15.C.D. 03.12.2015T.,2013/17891E.,2015/31803 K.(UYAP).

161KILIÇOĞLU,s.1017.,GÜNEŞ,s.171.

162ARAS,s.230.;GÜNEŞ,dn.267,s.173.

163GÜNEŞ,s.170-174.

164YILMAZ,s.1138.

Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 35'inci maddesine göre, ceza hakimi önündeki davada sanığın yaşının tespitiyle ilgili bir sorun ve bu hususta hukuk mahkemesinde görülmekte olan derdest bir dava olduğunu öğrenirse, CMK'nın 218'inci madde hükmüne istinaden, sorunu kendisinin çözmesi gerekmektedir. Kanunkoyucu, burada açıkça bir ek muhakeme yapma zorunluluğu getirmiştir. Önemle belirtmek gerekir ki, mahkeme ortaya çıkan bu sorunu, mülga CMUK 255'inci madde 1'inci fıkrasında düzenlediği gibi ceza muhakemesinin delil, yöntem ve ispat kurallarına göre değil, ilgili kanunda (NHK) belirlenen usule göre çözümleyecek ve karara bağlayacaktır. Yargıtay'a göre de kurumun nitelik ve işleyişi aynıdır. *“Uyuşmazlık Adli Tıp Kurumu raporu ile doğum tarihinin doğru olmadığı saptanan mağdurenin, yaşının düzeltilmesi halinde kardeşi ile arasında doğum tarihi itibarıyla 180 günden az süre kalması halinde yaş düzeltilmesi yapıp yapılmayacağının belirlenmesine ilişkindir. Ceza mahkemesi, NHK'da öngörülen yöntemi izleyerek yaşı düzeltilecek kişinin vücut yapısını gözlemleyip hakkında bilimsel verilere dayalı bilirkişi raporu aldıktan ve geçerli diğer delilleri topladıktan sonra gerçek yaşını saptayacak bir sonuca varacaktır. Somut olayda mağdurenin gerçek yaşı Adli Tıp Raporu ile saptanmış bulunmaktadır. Ancak Nüfus Hizmetleri Yasası'nın uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 33/1-a maddesi uyarınca kardeşlerin doğum tarihleri arasında en az 180 gün süre bulunması gerekmektedir. Bu durumda mağdurenin yaşının düzeltilmesi için önceki kayda engel teşkil eden mağdurenin kardeşinin yaşının düzeltilmesi de gerekmektedir. Fakat yargılamanın ulaştığı aşama ve davanın ceza yargılamasına ilişkin bölümüyle ilgili kurulan hükme yönelik bir kanun yolu başvurusu bulunmadığı da nazara alındığında, mağdurenin kardeşinin yaşı düzeltilmeden bir sonuca varmak da olanaklıdır. Yerel mahkemenin mağdurenin gerçek yaşının bilimsel inceleme yapılarak düzenlenen bilirkişi raporuna dayalı olarak tespit edilmesinde bir isabetsizlik bulunmamaktadır”*¹⁶⁵. Mağdurun yaşı konusunda bir tereddüt yoksa yaş tespiti cihetine gidilmemelidir. Yargıtay, bir kararında, sırf mağdurun somut beyanında yaşının gerçekten büyük olduğuna yönelik söyleminden hareketle, hatalı olarak, yerel mahkeme kararını bozarak yaş tespiti incelemesi yapılmasına karar vermiştir ki, bu karar yerinde değildir¹⁶⁶. Hukuk hakimi

165ÜNVER/YAKERİ,s.1632-1633.

166ÜNVER/YAKERİ,s.1635, 1 C.D.,27.04.2015 T.2014/2096 E.,2015/2643 K. “...Resmi kayıtları göre mağdurun suç tarihinde 18 yaşından küçük olduğu, gerçekte ise 18 yaşından büyük olduğunu beyan etmesi karşısında İstanbul Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas dairesinden rapor aldırılması ve

ise önündeki yaş düzeltilmesine ilişkin davada, yargılama süresince aynı konuyla ilgili ceza mahkemesinde dava görüldüğünü öğrenirse CMK'nın 218'inci madde hükmüne göre görevsizlik kararı vermelidir. Bundan başka, mağdur ya da sanık şahsi taleplerine yönelik yaş düzeltilmesine isterlerse hukuk mahkemelerinin görevi kapsamında sayılan bu husus CMK'nın 218'inci maddesinde tanınan yetki kapsamında sayılmadığından ve yalnızca medeni yargı düzleminde incelenecek bir konu olduğundan, sanığın ve mağdurun bu yöndeki taleplerinin ceza mahkemelerinde kullanılması ancak ceza yargılamasının uzamasına neden olacaktır. Öte yandan CMK, soruşturma evresi için bir düzenleme getirmemiştir. CMK'nın 218'inci madde hükmü, yaş tespiti konusunda sadece kovuşturma evresinde ve sadece sanık ve mağdurun yaşının tespiti açısından düzenleme getirmiş olup, şüpheli açısından bir düzenlemeye yer vermemiştir. Savcının soruşturma aşamasında şüpheli hakkında bilirkişi tayini suretiyle bunu çözmesi mümkün değildir, ancak düzenleme gereği bu husus bir yargı organı tarafından karara bağlanabilir, savcıya bu tür bir ek yargı yetkisi verilmemiştir. Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı eylemin niteliğini belirleyebilmek amacıyla mağdur veya şüphelinin yaşının düzeltilmesine ihtiyaç duyması halinde, bu talebini ancak hukuk mahkemesinde ileri sürebilecek ve hukuk mahkemesinin vereceği karar ceza soruşturması ve kovuşturması için bağlayıcı nitelik kazanacaktır. Kovuşturma aşamasından önce hukuk mahkemesinde bir yaş düzeltme davası görülmüş ve burada verilen karar kesinleşmişse, hukuk hakiminin bu kararı ceza hakimi açısından kesin hüküm teşkil edeceğinden, ceza mahkemesinde bu hususla ilgili yeniden incelemeye yapılamayacak ve karar verilemeyecektir. Öte yandan ceza mahkemesinde yapılan yargılama neticesinde elde edilen deliller hukuk mahkemesinden verilen kararın gerçeği yansıtmadığını gösterirse yeni deliller çerçevesinde yargılamanın iadesi istenebilecektir¹⁶⁷. Yaş

mağdurun gerçek yaşının tespit edilecek sonucuna göre suç vasfının tayin edilmesi gerektiği gözetilmelidir.”

167ÜNVER/YAKERİ,s.1635; **ARAS**, s.342-343;**AKCAN**, Recep: “Hukuk ve Ceza Mahkemelerinin Kararlarının Birbirine Etkisi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1988, s.77.;“..UYAP üzerinden temin edilen nüfus kayıt örneğine göre Erzurum 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2015/1185 esas ve 2016/104 karar numaralı ilamı ile suça sürüklenen çocuk hakkında yaş tahsisi yapılarak 12/11/1999 olan doğum tarihinin 12/11/1994 olarak düzeltildiğinin anlaşılması karşısında suç tarihi itibarıyla 18 yaşından büyük olan sanığın görevli mahkeme de nazara alınarak hukuki durumunun değerlendirilmesi zorunluluğu...2.CD.21.1.2020 T.,2019/11790 E.,2020/1234 K.(UYAP).;“..her ne kadar mağdurenin yaşına ilişkin Adana Devlet Hastanesi tarafından 27.10.2016 tarihinde düzenlenen raporda mağdurenin kemik yaşının nüfus kaydıyla uyumlu olduğu belirtilmiş ise de, yaş tayininde kullanılan atlaslara göre değerlendirilebilme kısıtlılıkları, büyüme evresinde fiziksel gelişimin hızlanması veya gelişme geriliği oluşturan genetik, hormonal,

tashihi davaları ancak bir kez açılabilirken Anayasa Mahkemesi 30/03/2012 Tarihli kararıyla bu konudaki tutumunu ortaya koymuştur¹⁶⁸.

F. Grev ve Lokavtın Kanun Dışı Olduğu Tespiti Davalarının Kesin Hüküm Etkisi

coğrafik yaşam alanı, beslenme farklılıkları gibi faktörlerin varlığı nedeniyle yapılan bilimsel çalışmalarla ortaya konan gerçek yaş ile kemik yaşı arasında yaş farkı olabileceği hususları birlikte değerlendirildiğinde, mağdurenin eylemler tarihinde onbeş yaşını doldurup, doldurmadığı hususunda şüphe olduğu ve oluşan şüphenin sanık lehine yorumlanması gerektiği gözetilerek mağdurenin anne ve babasının dinlenmesinden sonra yaş tahsisi durumunun değerlendirilmesi ve buna göre sanığın hukuki durumunun takdiri yerine..14. C.D.,03.4.2019 T.,2018/9297 E., 2019/8751 K.(UYAP). 168AYM 30/03/2012T., 2011/34 E.,2012/48 K.“.. 5490 sayılı Kanun’un 36. maddesinde, nüfus davaları ile ilgili esas ve usuller öngörülmektedir. Kanun’un 36. maddesinin itiraz konusu hükmü içeren (b) bendinde aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davasının ancak bir kere açılabilceği belirtilmiştir.Nüfus kaydının düzeltilmesinin kapsamında ad, soyadı, cinsiyet, doğum kaydı değişikliği gibi nüfus kayıtlarının düzeltilmesi davaları bulunmaktadır. Genel olarak nüfus davalarında, en önemli dava açma koşulu davacının dava açmakta hukuki yararının bulunmasıdır. Türk Medeni Kanunu’nun 27. maddesine göre, açılacak davalarda haklı sebepler göz önünde tutulacaktır. Nüfus kaydının düzeltilmesi davasında da haklı nedenin varlığı halinde 5490 sayılı Kanun’un anılan hükmü uyarınca ilgili kayıt ancak bir kez düzeltilebilecektir.Anayasa’nın “*Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı*” başlıklı 17. maddesinde, “*Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir*” denilmektedir. Buna göre kişinin yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma hakkı birbirleriyle sıkı bağlantıları olan, devredilemez, vazgeçilemez temel haklardandır. Bu haklara karşı her türlü engelin ortadan kaldırılması da Devlete görev olarak verilmiştir.Anayasa’nın “*Hak arama hürriyeti*” başlıklı 36. maddesinde, herkesin meşru araç ve yollardan yararlanarak yargı mercileri önünde davacı ya da davalı olarak sav, savunma ve adil yargılanma hakkı bulunduğu belirtilmektedir. Maddeyle güvence altına alınan dava yoluyla hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisidir. Ad, soyadı, cinsiyet, doğum kaydı gibi kişilere ait kimlik bilgileri ve aile bağlarıyla ilgili bilgiler vazgeçilmez, devredilmez, feragat edilmez, kişiye sıkı surette bağlı kişilik hakları kapsamındadır. Kişilere ait kimlik bilgileri ve aile bağlarıyla ilgili bilgileri içeren kayıtların kişilik haklarından olması, onlara hiçbir müdahalede bulunulamayacağı anlamına gelmez. 5490 sayılı Kanun’un genel gerekçesinde açıklandığı gibi, Türkiye Cumhuriyetinin en belirgin temel niteliklerinden olan sosyal hukuk devletinin genel çerçevesi içerisinde Türk toplum yaşamı hukuk kuralları ile düzenlenmiştir ve bu düzenlemenin konusunu oluşturan kişilere ait çeşitli bilgiler de hukuk kurallarına uymanın bir gereği olarak kamu yönetimlerince kayıt altına alınmıştır. Bu nedenle, yasa koyucunun kamu yararı ve kamu düzenini sağlamak amacıyla kişilere ait kimlik bilgileri ve aile bağlarıyla ilgili bilgiler konusunda anayasal hakları ihlâl etmemek koşuluyla düzenleme yapma yetkisi bulunduğu açıktır.

Bireyin yaşamıyla özdeşleşen ve kişiliğinin ayrılmaz bir parçası olan kimliği ve aile bağlarıyla ilgili bilgileri içeren nüfus kayıtlarında haklı nedenlerin varlığı halinde değişiklik ve düzeltme yapılmasını isteme hakkı, maddi ve manevi varlığını koruma, geliştirme hakkı kapsamında olup, bunun dava yoluyla bir defadan fazla talep edilememesini öngören kural Anayasa’nın 17. maddesi ile bağdaşmamaktadır. Öte yandan, itiraz konusu kuralla kişilerin ad, soyadı, cinsiyet ve doğum kaydı gibi bilgilerinde herhangi bir nedenle meydana gelen değişikliklerin resmi kimlik kayıtlarında yer almasını sağlamak amacıyla dava açmaları hak arama özgürlüğünün doğal bir sonucudur. Ancak dava hakkının bir kere ile sınırlandırılarak maddi gerçeğin resmi kayıtlara geçmesinin engellenmesi hak arama özgürlüğüne müdahale niteliğindedir.Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 17. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir...”

18/10/2012 Tarihli ve 6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununun Tespit davası kenar başlıklı 71'inci maddesine istinaden, karar verilen ya da uygulanmakta olan bir grev veya lokavtın kanun dışı olup olmadığının iş mahkemesinden tespiti yapılmasının istenilmesi üzerine, mahkeme bir ay içinde karar verecek, kararın kanun yoluna götürülmesinden sonra, dosya bir ay içinde karara bağlanacak ve verilecek karar, tarafları, işçi ve işveren sendikası üyelerini bağlayacak olup ceza davaları için kesin delil niteliği kazanacaktır. Grev ya da lokavttan dolayı açılan ceza davasına bakan ceza hakimi, grev ya da lokavtın kanun dışı olup olmadığına ilişkin hukuk mahkemesi kararı ile bağlı olacaktır¹⁶⁹. Ceza davası için kesin delil teşkil eden hukuk mahkemesinin bu kararı, hukuk davalarında taraflara ve işçilere kanun dışı grev ve lokavtın sonuçlarından yararlanma hakkı tanımaktadır. Hukuk mahkemesince verilen karar açıklayıcı nitelik taşıdığından ve kanun dışılık mahkeme kararından önce varlığını sürdürüp mahkemece kabul edildiğinden hüküm ve sonuçlarını da olay tarihinden itibaren doğurmaya başlayacaktır¹⁷⁰. 6536 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun 78'inci maddesinde kanun dışı grev ve lokavt için kişilerin eylemi daha ağır bir cezayı gerektirmedikçe idari para cezası öngörülmüş olup, bu idari yaptırımların uygulanması ise Çalışma ve İş Kurumu Müdürlüğüne bırakılmıştır. Dolayısıyla iş mahkemesinin almış olduğu kanun dışı grev ve lokavt kararı Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğünü de bağlayacaktır. Ayrıca kanun dışı olduğu belirlenen grev ve lokavta ilişkin kişilerin eylemi başka suçları da içinde barındırıyorsa bu suçlar açısından ceza mahkemesinde yapılacak yargılamada iş mahkemesinin tespit hükmü kesin delil niteliği kazanacaktır¹⁷¹.

G. Kesin Hükümün Ortadan Kalktığı Haller

169KURU,C.II,s.1511.“.. her ne kadar mağdurenin yaşına ilişkin Adana Devlet Hastanesi tarafından 27.10.2016 tarihinde düzenlenen raporda mağdurenin kemik yaşının nüfus kaydıyla uyumlu olduğu belirtilmiş ise de, yaş tayininde kullanılan atlaslara göre değerlendirilebilme kısıtlılıkları, büyüme evresinde fiziksel gelişimin hızlanması veya gelişme geriliği oluşturan genetik, hormonal, coğrafik yaşam alanı, beslenme farklılıkları gibi faktörlerin varlığı nedeniyle yapılan bilimsel çalışmalarla ortaya konan gerçek yaş ile kemik yaşı arasında yaş farkı olabileceği hususları birlikte değerlendirildiğinde, mağdurenin eylemler tarihinde onbeş yaşını doldurup, doldurmadığı hususunda şüphe olduğu ve oluşan şüphenin sanık lehine yorumlanması gerektiği gözetilerek mağdurenin anne ve babasının dinlenmesinden sonra yaş tahsisi durumunun değerlendirilmesi ve buna göre sanığın hukuki durumunun takdiri yerine..14. C.D.,03.4.2019 T.,2018/9297 E., 2019/8751 K.(UYAP).; **ARAS**, s.349; **KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU**, s.137-138.

170DEMİR, Fevzi: “Sorularla Toplu İş Hukuku, C.2”,TBB Yayınları, Ankara, 2006, s.415.

171ARAS, s.345.

1. Yargılamanın Yenilenmesi

Yargılamayı yapan hakimin hükmünde yanılmış olması ya da sonuca giden yönde bir kısım hatalar yapması halinde, adaletin tesisi için getirilen yargılamanın yenilenmesine yönelik düzenlemeler HMK'nın 374 ila 381'inci maddeleri arasında düzenlenmiş olmakla birlikte olağanüstü kanun yolunu teşkil etmektedir¹⁷². Davanın tarafları, HMK'nın 375'inci maddesine istinaden yargılamanın yenilenmesini gerektiren hallerden birinin olması durumunda bu müesseseye başvurabilirler. Yargılamanın yenilenmesi müessesesi, yargılamanın yenilenmesine esas oluşturan hususların sabit olduğuna kanaat getirilmesi halinde yeniden yargılama yapılması ve edinilecek kanaate göre verilmiş olan kararın onanması ya da kısmen veya tamamen değiştirilmesini sağlar¹⁷³. HMK'nın 375'inci maddesinin birinci fıkrasının 1 bendinde, karara esas alınan bir hükmün, kesinleşmiş başka bir hükümle ortadan kalkmış olması ve aynı madde aynı fıkranın 1 bendinde; bir dava sonunda verilen hükmün kesinleşmesinden sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ikinci davada, öncekine aykırı bir hüküm verilmiş ve bu hükmün de kesinleşmiş olması yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil eder. Öğretide, bir mahkemede yargılamanın yenilenmesi durumunda aynı vakiya yönelik birbirine etki eden kararların olması halinin, diğer mahkemede de yargılamanın yenilenmesini gerektireceği ifade edilmektedir¹⁷⁴. Ceza hukukunda yargılamanın yenilenmesi CMK'nın üçüncü kısmının üçüncü bölümünde hükümlünün lehine ve aleyhine olmak üzere iki tür düzenlenmiştir. CMK'nın 311'inci madde hükmü uyarınca, *ceza hükmünün hukuk mahkemesinin bir hükmüne dayandırıldığı ve bu hükmün kesinleşmiş diğer bir hüküm ile ortadan kaldırılması durumu yargılamanın yenilenmesi sebebi oluşturmaktadır*. CMK'nın 312'inci maddesi uyarınca mahkeme yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulması halinde, uygun gördüğü takdirde, infazın geri bırakılması ya da durdurulmasına karar verecek olup kural olarak sadece talepte

172YENİSEY/NUHOĞLU,(Ceza Muhakemesi Hukuku), s.959; KURU, C.II,s.1529.

173PEKCANİTEZ(Usul),s.455 vd.

174KURU,(Usul),C.V, s. 5198; KURU, C.II,s.1542; ARAS, s.176-178.

bulunulması cezanın infazını durdurmaz, yalnızca talep üzerine teminat şartıyla icranın durdurulmasına karar verilir¹⁷⁵.

2. Değişiklik Davası

Muhakeme sürecinden sonra hükme esas teşkil eden bir takım hususların değişmesi halinde meydana gelen değişiklik hükmü de değiştirebileceğinden değişiklik davası gündeme gelecektir. Değişiklik davasının görülebilmesi ancak kanunda açıkça düzenlenen hususlara bağlı olup şartların değişmiş olduğundan bahisle her hükmün değiştirilebilmesi için değişiklik davası açılamaz. HMK’da değişiklik davasına yönelik düzenleme bulunmamakla birlikte hukuk yargılamalarında değişiklik davası, aile hukukundan kaynaklanan nafaka ve çocukla kişisel ilişki kurulması hallerinde ortaya çıkabilmektedir. Yine aynı şekilde TBK’nın 75’inci maddesi haksız fiilden dolayı açılmış tazminat davasında bedensel zararın kapsamı karar verme sırasında tam olarak belirlenemiyorsa hakim kararın kesinleşmesinden itibaren iki yıl içinde tazminat hükmünü değiştirme yetkisini saklı tuttuğunu düzenlemiştir¹⁷⁶. Ceza yargılamasında lehe yasa değişikliği olan kesin bir yargı kararı değişiklik davası müessesesi ile yeniden ele alınabilecektir. Ceza yargılamasında lehe yasa değişikliğiyle değişiklik davasına konu olan bir hükmün, hukuk davasında da hükme esas alınması kanaatimizce yargılamanın yenilenmesi müessesesini gündeme getirebilecektir¹⁷⁷.

VII. Hukuk ve Ceza Yargılamalarının İspat Kuralları Açısından Değerlendirilmesi

Muhakeme hukukunda ispat, tarafın iddiasının hakikat olduğu hususunda hakimi ikna etme faaliyetidir. Medeni muhakeme sürecinde ispat külfetini üzerinde bulunduran taraf iddiasını ve vakıayı ispat etmelidir. Bu bağlamda, ispat yükünü üzerinde taşıyan tarafın ispat hakkına sahip olduğu da açıktır¹⁷⁸. HMK’nın 189’uncu maddesinde düzenlenen ispat hakkına yönelik düzenlemenin temelini esasen,

¹⁷⁵ARAS, s.173-175.

¹⁷⁶PEKCANİTEZ, (Usul), s.455 vd; KURU, C.II,s.1530-1531.

¹⁷⁷ARAS,s.178-182.

¹⁷⁸TORAMAN,Barış:“Medeni Usul Hukukunda İspat Hakkına Dair Bazı Tespit ve Değerlendirmeler,Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ’e Armağan”, DHFD,C.16,Y.2014,s. 1488.

Anayasa'nın 36'ncı madde hükmünün, *herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip* olduğuna yönelik düzenlemeden aldığı görülmektedir. İspat yüküne ilişkin temel kuralın ise TMK'nın 6'ncı madde hükmünde, *aksine hüküm bulunmadıkça taraflardan her birinin hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlü* olduğuna yönelik düzenlemesinde bulunduğu anlaşılmaktadır. İspat külfeti ya da ispat yükü bir uyuşmazlıkta ileri sürülen vakıa ve delillerin hangi tarafça ispat edilmesi gerektiği sorununu çözüme kavuşturmak amacıyla oluşturulmuş müessesedir. İspat yükü taraf için yükümlülük olduğu kadar bir külfet teşkil etmektedir. Zira, ispat külfetini yerine getirmemiş taraf davasının reddedilmesi tehlikesiyle karşılaşacaktır. Hukuki güvenliğin sağlandığı bir muhakemede ispat hakkı ancak güvence altına alınan bir hukuki zeminle mümkündür¹⁷⁹. İspat yükü ileri sürülen vakıanın kim tarafından iddia edildiği hususuyla ilgili bir müessese olmayıp, o vakıadan hangi tarafın kendi lehine hak çıkardığı sorunu ile ilgilidir¹⁸⁰. İspat yükü, uyuşmazlık üzerine ileri sürülen delillerin hakimde tam bir kanaat uyandırmaması durumunda önem arz etmektedir. Nitekim hakim, tam bir kanaat edinmemesi halinde dahi önündeki uyuşmazlık hakkında karar vermekten çekinemeyecektir. Böyle bir durumda hakim, vakıayı ileri süren tarafın iddiasını ispat etmesini isteyecektir. Ancak, taraflar ispat külfetinin kim üzerinde kaldığını gözetmeden delil ileri sürmüşlerse hakim ispat külfetinin kime düştüğünü araştırmadan önündeki delillere göre karar verecektir¹⁸¹. HMK'nın 187'inci madde hükmü ise ispatın konusunu uyuşmazlık için önem taşıyan ve taraflar arasındaki çekişmeli vakıalar olarak belirlemiştir. Bu bağlamda çekişmeli olmayan, doğruluğu herkesçe bilinen ve niteliği gereği uyuşmazlığı sonlandırmaya yarayan ikrar edilmiş vakıalar ispatın konusunu oluşturmayacak ancak, bir haktan kendine

179ÇİFTÇİ, Pınar: Medeni Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları, Adalet, Ankara,2018, s.348.

180“İspat yükünün, iddia edilen bir vakıanın gerçekleşmiş olup olmadığının anlaşılamaması sonucunda, vakıanın ispatsız kalması yüzünden, mahkemenin aleyhte kararıyla karşılaşmak tehlikesi olduğuna dair bkz. YILMAZ,(Şerh),s.1053.

181KURU, C.I, s.615.;“Tarafın iddiasını ispatla mükellef olması gereken genel kuralın, hayatın olağan akışına uygun olguların aksini ispat, ispat külfetinin kanunla belirlendiği durumlar ve kanuni bir karinenin aksini ispat olmak üzere istisnaları bulunduğu, normal bir duruma dayanan tarafın iddiasını ispata gerek olmayıp, yine TMK'nın 3'üncü maddesi çerçevesinde iyiniyetli tarafın da iyiniyetini ispata gerek olmadığına dair bkz. KURU, C.I. s.618-619.

yarar sağlayan iddiasını ispatla mükellef olacaktır¹⁸². Aynı Kanun'un 188'inci madde hükmü ile düzenlenen ikrar müessesesi, taraflar arasındaki ikrar edilmiş vakıaların çekişmeli olmaktan çıkacağı, ayrıca tarafların maddi bir hata olmadıkça ikrarından dönemeyeceği ve sulh görüşmelerinde yapılan ikrarın da tarafları bağlamayacağını hüküm altına almıştır. Yine HMK'nın 189'uncu madde hükmünde, tarafların, kanunda belirtilen süre ve usule uygun olarak ispat hakkına sahip olduğu düzenlenmiş olmakla, hukuk yargılamasına egemen ilkelerden teksif ilkesinin tekrar karşımıza çıktığını görürüz. Bu kapsamda, hakim, kanaatimizce önündeki uyuşmazlıkta ivedilikle olarak, en geç dilekçeler safhası bitip tahkikat aşamasına geçinceye kadar ispat yükümlülüğün kimde kaldığını tespit etmelidir. Tarafların yaptıkları ispat faaliyeti neticesinde hakimde herhangi bir kanaat oluşmaması halinde ispatsızlık durumunun ortaya çıkması, hakimın davayı sonuçlandırma yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacağından, uyuşmazlığın genel ispat yükü kurallarına göre çözümlenmesi gerekecektir. Anlaşılmalıdır ki, öne sürülen uyuşmazlığa yönelik ispat külfeti yerine getirilmiş ve hakimın kanaati oluşmuş ise ispat yükünün kimin üzerinde kalmış olduğu hususunun bir önemi olmamakla birlikte ispatsızlık durumunda ise hakim, genel ispat kurallarına göre hareket edeceğinden, ispat külfetini yerine getirmeyen taraf aleyhine hüküm kuracaktır¹⁸³. Bu kapsamda HMK'nın 191'inci madde hükmü, *diğer tarafın ispat yükünü üzerinde taşıyan tarafın iddiasının doğru olmadığı hakkında delil ileri sürebilmesinin ispat hakkı olduğunu vurgulamakta* olup bunun da tarafın silahların eşitliği ilkesine uygun olarak savunma hakkına dayandığı, bu durumun ispat yükünü üzerine almış varsayamayacağı, yalnızca uyuşmazlıkta olgulara yönelik ortaya çıkabilecek belirsiz olma ve ispatsızlık durumuna katlanma tehlikesini aşmayı amaçladığı söylenebilir¹⁸⁴.

182".."Bilindiği üzere, 4721 sayılı TMK'nın "İspat yükü" başlıklı 6. maddesinde, Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her birinin, hakkını dayandırdığı olguların varlığını kanıtlamakla yükümlü olduğu belirtilmiş olup, ispat yükünün Kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıaya bağlanan hukuki sonuçtan kendi yararına hak çıkaran tarafa ait olduğu, yasal bir karineye dayanan tarafın, sadece karinenin tarafını oluşturan vakıaya ilişkin ispat yükü altında bulunduğu, Kanunda öngörülen istisnalar dışında, karşı tarafın yasal karinenin aksini ispat edebileceği kabul edilmektedir.",HGK..28.11.2019 T.,2016/10-378 E.,2019/1240 K. (UYAP).

183YAVAŞ, (Medeni Yargılama Amacı Bağlamında İspat Yükü Kavramı), s.751-752.

184TORAMAN, s.1490.

Hukuk yargılamasında ispat hakkı delili ikame hakkı, delile ulaşma, onu elde etme hakkı ve bunların muhakeme sürecinde kullanılmasına yönelik hakları içerir. Bu kapsamda, ispat hakkını, maddi bir vakıaya yönelik hukuka uygun bir delilin elde edilmesi yahut ikamesi ile bunun muhakeme sürecinde değerlendirmeye alınmasının talep edilebilmesi olarak tanımlamak da mümkündür. Bu bağlamda ise medeni yargıda hukuka uygun elde edilmiş olması koşuluyla her şey delil olabilecektir. Delilin hukuka uygunluğunun denetimi ise hakim tarafından yapılacaktır¹⁸⁵. HMK 189'uncu madde hükmü düzenlemesiyle ispat hakkına yönelik genel sınırlar düzenlenmiş olmakla, ispat hakkının varlığı bir takım usuli koşulların oluşmasına bağlı kılınmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde ispat hakkının varlığı, tarafın ispata ilişkin yararının olması, ileri sürülen maddi olguların iddialarının somutlaştırılması ve bu olgu ve iddiaların uyumsuzluğun çözümünde önem taşımasına bağlıdır. Ayrıca, ikame yahut elde edilmek istenen delillerin de, doğrudanlık ilkesi kapsamında hakim tarafından doğrudan incelenmesi gerekir. Hakim takdir yetkisi kapsamında maddi olguları ve delilleri serbestçe değerlendirecektir. Hakim ispat hakkının koşullarının varlığına kanaat getirmeyip ret kararı verdiğinde bu husus ispat hakkının ihlali anlamına gelmemelidir. Zira, ispat hakkının varlığı koşullarının oluşmasına bağlıdır¹⁸⁶. Bir yargılama faaliyetinin esas amacı taraflar arasındaki uyumsuzluğun aralarında bir daha gündeme gelmeyecek şekilde ve tarafları tatmin eder biçimde sonsuza dek sonlandırmaktır. Bir görüşe göre, uyumsuzluk sonrası mahkemece verilen kararın onları tatmin eder biçimde sonlandırılması yönünde kaygı ve düşüncenin hakim olduğu yargılamada amaçlananın maddi gerçeklik olduğu ifade edilmektedir¹⁸⁷. AİHM ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarında, kişisel bir tarafsızlık olduğunu doğuracak açık emareler olmadığı ve ispatlanamadığı sürece hakim tarafsızlığı karinesi gereği ispat sürecinin yönetilmesi konusunda, yargılamada aktif rol alarak sorumluluk üstlenmesi gerektiği belirtilmiştir¹⁸⁸.

185ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI, s.53 vd.

186TORAMAN, s.1517-1519.

187YAVAŞ, (Medeni Yargılama Amacı Bağlamında İspat Yüğü Kavramı), s.742-743.

188"...Tarafsızlığın öznel ve nesnel olmak üzere iki boyutu bulunmakta olup. bu kapsamda hakim birey olarak, mevcut davadaki kişisel tarafsızlığının yanı sıra kurum olarak mahkemenin kişide bıraktığı izlenim de önemlidir.. AYM. 2005/55 E.. 2006/4 K., 05/01/2006 T.,"Yargılamayı yürüten mahkeme üyelerinin taraflardan biriyle veya anlaşmazlık konusu ile maddi veya manevi yakın bir bağının bulunması veya yargılama sürecinde sarf ettiği ifadeleri ile tarafsız olamayacağı yönünde meşru bir kanaat uyandırması, bunun yanı sıra davadan önce dava ile doğrudan bağlantılı bir konumda bulunması da tarafsızlığı ihlal edebilir.*Ancak belirli bir uyumsuzlukta yargılamayı yürüten hakim taraflardan birine yönelik önyargılı ve taraflı bir tutumunun kişisel bir kanaatinin veya*

A. Ceza Yargılamasında İspat Yükümlülüğü

Türk Ceza Muhakemesinde tarafların diyalogu ya da yargıcın monologu olmayan ve her üçünün de katıldığı kolokyum bir sistem olan işbirliği sistemi gereği, yargılamayı yürüten hakim dava sürecinde aktif bir rol izleyerek maddi gerçeği araştıracaktır¹⁸⁹. Nitekim ceza yargılamasında maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amaçlanır. Ceza yargılamasında medeni usul hukukundaki anlamda ispat yükü bulunmamaktadır. Bu bağlamda savcı olgunun ispatını yüklenmiş olacak, ispatlayamaması halinde ise sonuçlarını yüklemesi mümkün olmayacaktır. Öte yandan mağdur ve şikayetçi soruşturma evresinde delillerin toplanmasını isteme hakkı kapsamında muhakemeye yön verebilir (CMK 234 m.)¹⁹⁰. Sanık açısından ise istisnalar haricinde masumiyet karinesi, şüpheden sanık yararların ilkesi ve susma hakkı dolayısıyla suçsuzluğunu ispat yükü gibi bir yükümlülüğü yoktur. Ayrıca yine sayılan bu ilkelerden de, savcının ispat yükümlülüğünün varlığını kabul etmek gerekir. Nitekim, AİHM'in Cepeau/Belçika kararında ispat yükünün iddia makamı üzerinde olduğunu kabul ettiğini görmekteyiz¹⁹¹. Sanık ise bir suç işlediği iddiasıyla başlatılan soruşturma

menfaatinin, bu bağlamda kişisel bir taraflılığının söz konusu olduğunu ortaya koyan bir delil bulunmadığı ve bu husus kanıtlanmadığı müddetçe tarafsız olduğunun bir karine olarak sayılması zorunludur. Bunun yanı sıra, yargılama makamının tarafsızlığına ilişkin herhangi bir meşru kaygı veya korkuyu bertaraf edecek yeterli güvenceleri sunması da gerekmekte olup, bu husus tarafsızlığın nesnel boyutuna işaret etmektedir... Benzer şekilde AİHM kararları için bkz. Gregory/Birleşik Krallık, B.No. 22299/93,25/02/1997, 43-49;Fey/Avusturya,B. No.14396/88, 24/02/1993,28-36, **ÇİFTÇİ**, s. 334-335(dn.622).

189“..Tahkik sisteminde kovuşturmanın başlaması, resmi görevli olan hâkimin, kendiliğinden ya da davacının şikâyeti üzerine işe başlamasıyla gerçekleşmekte ve itham sisteminden farklı olarak iddia makamı ya da özel kişiler tarafından bir ceza davasının açılmış olması koşulu bulunmamaktadır.[27] Tahkik sistemi, itham sistemindeki tarafsız bir yargıcın kendisine sunulan deliller arasında edilgen bir hakem konumunda olması yerine, delilleri araştıran ve etkin bir konumda olmasına dayanmaktadır.İşbirliği sisteminde, iddia, savunma ve yargılama makamları arasında elbirliği ile yapılan bu ceza muhakemesinde itham sistemine benzer yoğunlukta tarafların diyalogu olmadığı gibi, tahkik sistemindeki şekilde sadece yargıcın monologu da değildir; bilakis bu üçünün karışımının gerçekleştirdiği bir işbirliğidir.[36] Bu sistemde delillerin ortaya konulması çelişmeli şekilde gerçekleşen duruşmada, tarafların sorumlulukları çerçevesinde yürümektesyse de meslekten hâkimlerin oluşturduğu mahkeme, olay hakkında kendisi karar vermek zorunda olduğundan, maddi gerçeğin bulunması konusunda hukuken yükümlü kılınmıştır.” **YAYLA**, “Ceza Yargılamasında İspat İçin Yenilmesi Gereken Şüpheler, Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Sistemlerinin İncelenmesi”, s.298-301.;**ERCAN**,İsmail:Ceza Muhakemesi Hukuku,16.Baskı,Seçkin,Ağustos 2020,s.82.

190**ÖZBEK**,Veli Özer/**DOĞAN**,Koray/**BACAKSIZ**,Pınar: Ceza Muhakemesi Hukuku,12.Baskı,Seçkin,Ankara, 2019.

191“Sanığın suçsuzluğunuispat yükümlülüğünün olmadığını istisnalarının Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.73'teki karineler veya Bankacılık Kanununa 5020 Sayılı Kanunla eklenen ispat yükünün şüpheliye yükletilmesi gibi düzenlemelerin olduğuna dair bkz. **CENGİZ**,Serkan/**DEMİRAG**,Fahrettin/**ERGUL**,Teoman/**MCBRIDE**,Jeremy/ **TEZCAN**, Durmuş:

sonucunda dava açılmasıyla suçlu kimliği kazanamayacak suçsuzluk karinesinden yararlanacaktır. Suçsuzluk karinesi gereğince nihai hüküm kesinleşene kadar sanık için suçlu denilemez. Dava açılmasıyla hakim, sanığın suçlu olup olmadığına ilişkin araştırmasını yaparak sanık üzerindeki şüphe açığa kavuşturulmaya çalışılacak, şüphe yenildiği takdirde ancak sanığın mahkumiyetine karar verilecektir. Sanık üzerindeki şüphe açığa kavuşturulamazsa şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği sanığın beraatine karar verilecektir. Şüphenin yenilmesi zorunluluğunun asıl dayanağı Anayasa'nın 38'inci madde dördüncü fıkrası ve AİHS'in 6'ıncı maddesi ikinci fıkrasında yer alan suçsuzluk karinesidir. Suçsuzluk karinesi uyarınca bir kişinin suçlu olarak nitelendirilmesi, kesin hükümle mahkum olmasına bağlıdır. Mahkum olabilme ise akla, mantığa uygun gerekçelerle her türlü şüphenin ortadan kalkması halinde mümkündür. İspatın ölçüsü, duruşmada ikame ve irat edilen delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi sonucu oluşan hakimin vicdani kanaatidir. İspat için yenilmesi gereken şüphe iki noktada toplanmaktadır; iddianamede belirtilen olayın suç olup olmadığı ve olayın sanık tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğidir¹⁹². Ceza muhakemesinde sanık suçsuz olmadığını ispatla yükümlü olmayıp, ispat külfeti iddia üzerine dava açan savcılık makamı ve mahkemede kalacaktır¹⁹³. Hakim, yargılama sonucunda toplanan deliller ile mantık ve akla uygun olarak sanık üzerindeki şüphenin yenildiğine kanaat getirmesi üzerine ancak sanığın mahkumiyetine karar verebilecektir. Ancak, mahkeme, eylemi sanığın

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları, TBBD, 1. Baskı, Şen Matbaa, Ankara, Kasım 2008 s.137.

192 GEDİK, Doğan: Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması, 1. Baskı, Adalet, Ankara, 2020, s.445 vd.

193".Burada inandırmak yetmez, tam bir kanaate ulaşılabilecektir. Medeni usul hukukundan farklı olarak ceza muhakemesi hukukunda ispat yükü (külfeti) sorunu yoktur. Gerçekten şüpheliye susma hakkı tanıyan bir hukuk düzeninde, ispat yükünden söz edilmesi olanaksızdır. İspat için sabit oluş arandığına göre, bunun dışında mahkumiyet kararı verilemeyecektir; şüpheden sanık yararlanır ilkesi devreye girecektir. İspat ameliyesinde, hukuk düzeninin kabul ettiği vasıtalar delillerdir. Buna göre ceza muhakemesinde ispat için kullanmak istenen bir vasıtanın delil olarak nitelenebilmesi için iki temel niteliği bulunmalıdır. Bu vasıta olayı temsil etmeli ve olayı temsil eden bu vasıta; akla, maddi gerçeğe ve hukuka uygun olmalıdır. Olayı temsil etmekten maksat; delil olarak kullanmak istenilen vasıtanın olayın bir parçası olması ve/veya olayı yansıtmasıdır. Örneğin, bir adam öldürme suçunda olay yerinde bırakılan suç aleti olayın bir parçasıdır. Buna karşılık böyle bir suça 5 duyusu marifeti ile tanık olmuş bir kimsenin anlatımları olayı yansıtır. Ne var ki bir ispat aracına delil diyebilmek için olayı bir şekilde temsil etmesi, olayı yansıtmayı yetmez. Bu yansıtmanın akla, yani bilime, maddi gerçeğe ve hukuka uygun olması da şarttır. Bu vasıflan taşımayan bir ispat aracına teknik anlamda delil denilemez; bu nedenle de bu tür vasıtalar dayanılarak hüküm tesis edilemez. Ceza yargılamasının amacı hiçbir duraksamaya yer vermeden maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır." CGK..22.11.2018 T.,2017/10-723E.,2018/562 K.(UYAP); YAYLA, Mehmet:"Ceza Yargılamasında İspat İçin Yenilmesi Gereken Şüphe; Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Sistemlerinin İncelenmesi", ABD., S.3, Y.2013, s.301-304.

gerçekleştirip gerçekleştirmediğine ilişkin şüpheyi yenemediği takdirde şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği beraate karar verecektir¹⁹⁴. Hukuk yargılamasında tarafların üzerinde uyuşmazlık sağladığı vakıaların ispatlanmasına gerek olmasa da ceza yargılamasında tarafların üzerinde anlaştıkları hususun da ispatı gerekmektedir¹⁹⁵. Ceza yargılamasında sanık üzerindeki şüphenin hukuka uygun delillerle giderilmesi halinde sanığın eylemi gerçekleştirdiği sübut bulursa sanığın mahkumiyetine karar verilecek ve bu kapsamda ilgili yasa normları uygulama alanı bulacaktır. Hakim, delillerini, Anayasası'nın 138'inci maddesinin 1'inci fıkrasında, sonra CMK'nın 217'inci madde düzenlemelerinde yerini bulan düzenlemelerine istinaden vicdanına göre serbestçe değerlendirecek olup bu bağlamda, delil değerlendirmesi belli ispat koşullarına bağlanmamıştır¹⁹⁶.

B. Yargılama Türlerindeki Farklı İspat Yükümlülüklerinin Sonuçları

Ceza hukukuna göre sanığın cezalandırılabilmesi için, ceza hakimi önündeki vakıa ile delillerini, akla ve mantığa uygun bir şekilde somutlaştırabiliyorsa ancak suçun sübut bulması nedeni ile mahkumiyete karar vermelidir. Bu yönüyle ceza muhakemesinde ispat kesin ispattır. Hakim, eylemin, sanık tarafından gerçekleştirildiği yönünde kanaatini makul şüphenin üzerinde elde edebilmelidir. Böylelikle sanık hakkında mahkumiyete karar verebilecektir. Medeni hukukta ise bir görüşe göre, ispatın, yargılama ilkeleri kapsamında gösterdiği gelişimler çerçevesinde delil üstünlüğüne¹⁹⁷ dayandığı ifade edilmektedir¹⁹⁸. Suç sayılan eylemler yasalarda belirlenmiştir. Ancak medeni yargılama bağlamında ispat külfeti uyuşmazlık konusu her olayda farklılık gösterdiğinden ve nihayetinde uyuşmazlıklar davalının bir kimsenin yararına ters düşen davranışı sonucu ortaya çıktığından, bu hususları belirleyen kanun hükümlerini objektif olarak belirlemek mümkün değildir¹⁹⁹. Ceza muhakemesinde maddi gerçeklik araştırılır, şekli gerçeklikle yetinilmez. Medeni muhakemede de gerçek araştırılır, fakat ulaşılan gerçeğin maddi gerçek olması gerekmeyip eldeki delillere göre şekli gerçeğe uygun karar

194YAYLA,s.301-304.

195YENİSEY/NUHOĞLU, s.501 vd.

196BİRTEK, Fatih: Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, Adalet, Ankara,2017, s.479.

197*“Kant üstünlüğünün davacının, davalının %51 oranında sorumlu olduğuna ilişkin delil ibraz etmesi gerektiğine dair bkz. ARAS,s.101.

198ARAS, s.107.

199ARAS, s.109-110.

verilebilir²⁰⁰. Her ne kadar medeni yargılamada delil üstünlüğüne göre karar verilmesi görüşü hakim olsa da, kanaatimizce, yalnızca şekli gerçekliği yansıtan bir karar hakkaniyete uygun sayılmayacağından hakimin kararı şekli gerçeklikle birlikte maddi gerçeğe de uygun olmalıdır. Bu husus da delil üstünlüğü ile değil, kanaatimizce net ve ikna edici kanıt kavramına ulaşılmasını gerektirmektedir²⁰¹. Bu kapsamda hukuk hakimi muhakeme sürecinde kanaatimizce, pasiflikten sıyrılarak aktif rol almalı ve net ve ikna edici kanıt elde edemediği takdirde, iddia kanıtlanamadığından talebin reddine karar vermelidir. Bu husus ceza hukuku bağlamında ispatsızlık kavramı üzerinde kendini göstermektedir. Nitekim, ceza hakimi de muhakeme sonucunda suçun sübut bulduğu hususunda kesin ve net bir kanaat edinmemişse, şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği beraate karar verecektir.

VIII. Mahkeme Kararları Etkileşiminin Yargılama Hukuku İlkeleri Üzerindeki Etki Sorunu

Ceza ve hukuk yargılamaları ile mahkemelerden verilen kararların birbirine etkisinin yargılamaya hakim ilkeler üzerinde etkisi olduğunu düşündüğümüzden kısaca bu etkiden bahsetmenin faydalı olduğu kanaatindeyiz. Bu kapsamda mahkemelerden verilecek kararların birbirine etkisinin, yargılama sürecine hakim temel usul ilkelerinden *taraf larca getirilme ilkesi, taleple bağıllık ilkesi ve usul ekonomisi ilkesi*

200ERYILMAZ, s.61.

201ARAS, s.107.; "...birlikte ifa kuralı gereğince borç ödenmeden, davalı şirket adına yapılan tescilin yolsuz tescil olup, yolsuz tescil ile tapu kaydının davalı şirket adına kaydından sonra şirket tarafından bir gün sonra diğer davalı Vedat Çobanoğlu'na üzerindeki takyidatları ile birlikte devredilmiş olduğu, tapu kaydında bulunan ilamın dayanağı olan mahkeme kararının işlenmiş olduğu ve icra hacizlerinin olduğu, davalı Vedat'ın iyi niyet iddialarının hayatın olağan akışı karşısında dinlenemeyeceği gerekçesi ile davanın kabulüne karar verilmiştir. Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle gerekçeleriyle, delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre davalı vekilinin temyiz itirazları yerinde görülmemiştir.

SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerle davalı vekilinin tüm temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, Yarg. 23 H.D., 02/07/2019 T., 2016/4019 E., 2019/3165K. (UYAP)"; "...İlk derece mahkemesince, iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre; olay anında teslim gerçekleşmediğinden konaklama halinin söz konusu olduğu, taşıyıcının sorumluluğunun devam ettiği, araç şoförünün emtiaların bulunduğu aracı bekçili, güvenli ve güvenli yahut IRU tarafından belirlenmiş park yerine park etmediği, keza aracın "brandalı" olduğu ve emtiaların çadırın kesilmesi sureti ile alındığı, brüt ağırlığı 3 tonun üzerinde olan 272 kolinin kısa süre içinde güvenli bir park yerinden alınmış olmasının hayatın olağan akışı ile bağdaşmadığı, davacının sigorta poliçe hükümlerine göre davalıdan tazminat talep etme hakkının bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir... SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerle, davacı vekilinin temyiz isteminin reddi ile Bölge Adliye Mahkemesince verilen kararın HMK'nın 370/1. maddesi uyarınca ONANMASINA, Yarg. 11.H.D., 20/05/2019 T., 2018/2527E., 2019/3952K. (UYAP)."

ile birlikte ayrıca yargılama sürecinde uygulama bulan *teksif ilkesi ile doğrudanlık* ilkeleri üzerindeki etkisini inceleyeceğiz.

A. Medeni Yargıya Egemen Olan Taraflarca Getirilme İlkesi, Taleple Bağlılık İlkesi ve Usul Ekonomisi İlkesi Üzerindeki Etki Sorunu

Hukuk ve ceza mahkemelerinden verilecek kararların birbirine etkisinin, medeni yargıya tabi usul ilkelerinden taraflarca getirilme ilkesi, taleple bağlılık ilkesi ve usul ekonomisi ilkesi açısından olumsuz etkisi bulunduğu kanaatiyle bu etkilerden kısaca bahsetmekte fayda görüyoruz. Zira, dilekçeler vermek suretiyle yargılamanın başlamasına neden olan tasarruf ilkesinin akabinde *taraflarca getirilme ilkesi* gereği²⁰², davacı ve davalı taraf iddia ve savunmalarını, HMK'nın 119 ve 129'uncu maddeleri uyarınca mahkeme önüne götüreceklerinden, mahkeme uyuşmazlık konusunu ancak tarafların getirdikleri deliller üzerinden inceleyebilecektir²⁰³. Bu bağlamda, taraflar, davalarını elindeki delillerle ispatlayacağını peşinen kabul etmiş sayılacak ve aynı vakıya yönelik hukuk ve ceza mahkemelerinde görülen davaların, dava açılış tarihi de bu aşamada kanaatimizce önem arz edecektir. Öyle ki, aynı vakıya yönelik ceza davası açılmadan hukuk mahkemesinde tazminat davası açılması ve dava dilekçesinde; ceza davasına yönelik iddia ileri sürülmeyip delil listesinde; suçun cezai nitelikte olacağından bahisle ceza davasına değinilmemesi halinde yargılama sürecinde ceza davası açılrsa dahi tarafın ceza mahkemesinde görülen davaya dayanıp dayanamayacağı, davacı tarafın dava ve delil dilekçesi ile

202“Taraflarca getirilme ilkesi ile kanun koyucunun amacının, “hatırlanacak hallerde dahi bulunamaz” ifadesiyle söz diziminin muhafaza edildiğini, bununla murad edilenin somut bir olaya vakıya işaret edildiğini, vakıa getirilmesinin taraflardan birine anlatıldığını, kanun koyucunun gerekçesinde, hakimin getirilen olayın olgularının, vakıalarının soyut hukuk normlarının öğelerini karşılamadığını beyan edebileceğini belirttiği, tarafa uygulanması gereken normun sonuç doğurabilmesi ya da hukuken sonuç bağlanabilmesi için getirilen vakıaların normu var eden unsurları karşılamadığını hakimin ifade edebileceğini, nihai düşüncesinin davanın temelini oluşturan vakıalar ve delillerin getirilmesi konusunda, tarafların mutlak yetkili olduğunu belirttiği; taraflarca getirilme ilkesinin deliller hakkında da geçerli olduğu, kamu düzeninin ilgilendiren davaların taraflarca getirilme ilkesine istisna teşkil ettiğine dair bknz. **KILIÇOĞLU**, Mustafa:6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu El Şerhi, Legal, Şubat 2012,İstanbul, s.252; “Taraflarca getirilme ilkesinin dava malzemesi, olgular ve delillerin getirilmesinin yalnızca tarafların yetkisinde olduğu, istisnalar haricinde, hakimin iki taraftan birinin söylemediği bir şeyi ya da olguyu kendiliğinden dikkate alamayacağını ifade ettiğine dair bknz.**UMAR**, s.114.;**PEKCANİTEZ**,s784-795; “Taraflarca getirilme ilkesinin karşıtının kendiliğinden araştırma ilkesi olduğu, tasarruf ilkesinin ise tamamlayıcısı olduğu, hakimin dosyaya girmeyen defileri dikkate almamasına karşın itirazları kendiliğinden göz önüne alacağına dair bknz. **YILMAZ**,(Şerh),s.274-277.;**KARAHACIOĞLU**, Ali Haydar /**PARLAR**,Aynur :6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Bilge, Ankara,2014, s.148 vd.

203**PEKCANİTEZ**,s.802.

iddiasını ispatlayacağını kabul ettiğinin varsayıp varsayılamayacağı ve yargılamanın bu değerlendirme ile yapılması kanaati uygulamada önemli bir sorundur. Bu bağlamda aynı durumun, HMK'nın 26'ncı maddesinde yer bulan *taleple bağlılık ilkesi* açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir²⁰⁴. Nitekim, medeni yargılamanın tarafı elindeki delillerle iddia ya da savunmasını ispatlayacağını peşinen kabul etmişken, dilekçeler aşaması ya da ön inceleme duruşmasında dayanılmayan ve yargılamanın ilerleyen aşamalarında mevcudiyeti tespit edilen ceza davasının bekletici mesele yapılarak kesinleşmesinin beklenilmesinin talebi aşar nitelikte olup olmadığı ve taleple bağlılık ilkesine aykırılık oluşturup oluşturmadığının açıklığa kavuşturulması ve ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

Yine bu kapsamda, hukuk ya da ceza mahkemesinde bekletici mesele yapılan dava dosyası, Anayasa'nın 141'inci madde hükmünün dördüncü fıkrasında yer bulan; muhakemenin kolaylaştırılması, yargılamada öngörülen sürelerin geçilmemesi ve gereksiz harcamalar yapılmamasını hakime vazife olarak yükleyen HMK'nın 30'uncu madde hükmünde düzenlenen usul ekonomisi ilkesine de aykırılık oluşturabilir²⁰⁵. Yargılamanın makûl miktarda giderle ve makûl sürede, kalite standartlarına uygun hizmetle ve düzenli olarak yapılması şeklinde belirtilen usûl ekonomisi ilkesinin ihlâli neticesinde kişilerin güncel hukuki yararlarında bir zarar ortaya çıkabilir. Usûl ekonomisi ilkesinin ihlâli durumunda, devlet aleyhine tazminat

204“6100 Sayılı HMK'nın 26'ncı maddesi “Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir. (2) Hâkimin, tarafların talebiyle bağlı olmadığına ilişkin kanun hükümleri saklıdır.”;UMAR, s.26.”;Bilirkişi raporunun farklı olmasına kaşın hakimın taleple bağlı olacağına ve istisnai hallerde de talepten fazlasına veya başka bir şeye karar verebileceğine dair bknz. YILMAZ, s.281 vd.;KARAHACIOĞLU/PARLAR, s.153.; “Kanunkoyucunun amacının tasarruf ilkesinin bir açılımı olarak gördüğü, davalının davacının talebinin bir kısmına itiraz etmesi halinde hakimın davayı tamamen reddedemeyeceğine dair bknz KILIÇOĞLU, s.254.

205“6100 Sayılı HMK 30. madde “Hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlü olduğu, usul ekonomisinin unsurlarının basitlik, hızlilik, ucuzluk olduğuna dair bknz. YILMAZ, (Şerh), 334-354; YILMAZ, Ejder: “Usul Ekonomisi”, AÜHFD, C.57, S.1,Y.2008, s.243. KARAHACIOĞLU/PARLAR, s.210 vd.; “Kanun koyucunun amacının yargılamanın makul süre içerisinde bitirilmesi olgusunun temel faktör olduğu, AİHM'in özellikle durduğu önemli bir kavram olduğu, yargılamanın uzamasının kişilerin hukuk düzenine inancını ortadan kaldırdığı, hükmün temellerinin mükemmelliğini doğrudan olumsuz yönde etkilediğini vurguladıktan sonra, bir usul kanunu, elverdiği ölçüde hem bir hayat olayının mükemmel bir şekilde tespitine hem de yargılamanın hızla yapılmasını sağlayacak bir dengeleyici sistem sunmasının önemli olduğunu en önemlisi diğer kanunların uygulayışını usul kanununa bağlı olduğunu vurguladığını; yargılamanın makul sürede bitirilmesinin adil yargılanma hakkının ögesi olduğuna dair bknz. KILIÇOĞLU, s.345-346.

davası yoluna gidilebilir. Türk hukukunda usûl ekonomisi ilkesinin ihlâli durumunda gidilecek özel bir dava olmamakla birlikte, bu ilkenin ihlâlüne sebebiyet veren hâkim veya icra görevlilerine karşı açılacak genel nitelikli bir tazminat davası mevcuttur²⁰⁶. Nitekim, hakkaniyetli bir yargılama makul sürede yapılmalıdır. Esasa etki etmeyecek bekletici mesele kararları davaların gereksiz yere yıllarca uzamasına sebebiyet verebilmektedir. Yargıtay'da, usul ekonomisi uygulanarak yargılamanın ucuz, çabuk ve isabetli olarak yürütülmesinin temel kural olduğu yönünde karar vermiştir²⁰⁷.

B. Teksif İlkesi Üzerindeki Etki Sorunu

Yargılamanın hızlı görülerek gerçeğe uygun karar verilmesi yargılamanın temel ilkelerindendir (AY m.141/4)²⁰⁸. HMK'da açıkça bulunmasa da teksif ilkesi sayesinde, davalar hızlı ve kolay görülecek, uzun süre gündemde kalmayan davaların görülme süreci kısılacak ve kişiler arasındaki çekişme ve uyuşmazlıklar uzun süre gündemde kalmadığından mahkemelere olan güven artacak ve toplumun huzur ve barışı için gerekli koşullar sağlanacaktır.

Hukuk yargılamasında taraflar, bütün iddia ve savunma nedenlerini, belli bir zamana kadar ileri sürebilmekte, sonradan ileri sürülen dava malzemeleri ise kural olarak mahkemece kabul edilmemektedir. Ancak, HMK'nın 95 ve 101'inci maddeleri arasında düzenlenen eski hale getirme kurumu²⁰⁹ ile HMK'nın 176 ve devamı

206RÜZGARESEN,Cumhur, “Usul Ekonomisi İlkesinin İhlaline Karşı Başvuru Yolları”,Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2014, C.4,S.2., s.175-188.

207“Usul ekonomisi, medenî yargılama hukukuna egemen olan ilkelerden biridir. Anayasanın 141. maddesinin dördüncü fıkrasında ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 77. maddesinde ifade edilen emredici nitelikteki bu ilke, yargılamanın amacına hizmet eden araçlardan biridir. Usul yasalarla öngörülen düzenleme çerçevesinde yargılamanın kolaylaştırılmasını, yargılamada öngörülen olağan zaman süresinin asılmamasını ve gereksiz gider yapılmamasını amaçlar ve bunu hâkime bir görev olarak yükler. (Yılmaz, E., Usul Ekonomisi, AÜHFD, 2008, s.243) Yargıtaya göre de usul ekonomisi adaletin ucuz, çabuk ve isabetli olarak sağlanmasının temel kurallarındandır.(HGK 10.4.1991, 15-91/202)...HGK 15.2.2017 T., 2015/7-917 E.,2017/265 K.”(UYAP).

208“Teksif ilkesinin davaları gereksiz yere ve kötü niyetli olarak uzatılmasını önlemeyi ve yargılamayı hızlandırmayı amaçladığı ve makul sürede yargılanma ve usul ekonomisi ilkesi ile örtüştüğü, hak arama özgürlüğü ve hukuki dinlenilme hakkına aykırı olmadığına dair bkz..PEKCANITEZ,(Usul),C.I,s.809.

209“Kanunda belirtilen kesin süreyi elde olmayan nedenlerle kaçırın kimsenin eski hale getirme talebinde bulunabileceği, ‘Kanun’ tabirinin diğer kanunları da kapsadığı, süresinde yapılmayan işlemle ulaşılmak istenen sonuca bir başka hukuki yoldan başvurulabiliyorsa eski hale getirme yoluna başvurulamayacağı, kaçırılan sürenin dava açma süresi olması halinde eski hale getirme hükümlerinin

maddeleri uyarınca düzenlenen ıslah kurumu²¹⁰ ve ayrıca HMK'nın 141 ve 200'üncü maddeleri uyarınca, yargılamada karşı tarafın açık muvafakati bulunması hususu bu ilkenin istisnasını oluşturmaktadır. Kamu düzeni ve yararının esas tutulduğu ceza muhakemesinde amaçlanan maddi gerçeğin ortaya çıkarılması olduğundan, hukuk yargılamasında olduğu gibi, davanın taraflarını sınırlayan bir zaman süreci bulunmamaktadır. Soruşturma aşamasını yürüten Cumhuriyet savcısı, CMK'nın 160'ıncı maddesinin ikinci fıkrası gereğince adil bir yargılama kapsamında maddi gerçeğin araştırılması için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüpheli lehine ve aleyhine tüm delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür. Ceza hakimi ise yargılama sürdüğü müddetçe tarafların lehine ve aleyhine olan hususları her zaman araştırabilecek olup, şüpheli, sanık ve mağdur da bu hususları dile getirebilirler²¹¹. Eski HUMK sisteminde iddianın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağını davanın açılış zamanına kadar mümkün kılan teksif ilkesi, yeni HMK sistemi ile dilekçelerin değişimi aşamasında tanıyarak yumuşatılmak istenmiştir. Öte yandan, teksif ilkesinin sert şekilde uygulanması davaların açılış zamanında tarafların ilgisi olmayan vakıaları ileri sürmelerine sebebiyet verebilecek niteliktedir²¹².

uygulanmayacağı ve eski hale getirme talebinin kabulü halinde düşen hakkın yeniden başlaacağına dair bkz. **YILMAZ**, s.709-712.; “Ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra iddianın veya savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağının başladığı, bu yasağın ya ıslah ile ya da diğer tarafın açık muvafakati ile aşılabildiği, bu nedenle ıslahın, kendine özgü (sui generis) hukuki bir çare ve yol olduğu, ıslahın tek taraflı bir irade beyanıyla kullanıldığı ve ıslahın yapılabilmesi için hâkimin onay vermesine veya karşı tarafın muvafakatini almaya gerek olmadığı, hâkimin, sadece ıslahın koşullarını incelediği ve yapılan ıslahın geçerli olup olmadığını değerlendirdiği, ıslahın nitelik olarak değerlendirildiğinde, taraflardan birinin tahkikat aşamasında yapmış olduğu usul işlemini düzeltmesi olduğuna dair bkz. **EROĞLU**, Orhan: “İslah ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarı Taslağı Kapsamında İslahın Değerlendirilmesi”, TBBD, Y.2018, S.138, s.166.

210“İslahın konusunun yalnızca iddia ve savunma yasağı kapsamına giren konularda olacağı, ıslahla dava konusunun değiştirilebileceği gibi dava konusunun arttırılabileceği, ıslahın tükenebilen bir hak olduğu ve ikinci kez ıslah yoluna gidilmesinin mümkün olmadığına dair bkz. **YILMAZ**, s.176.

211**ARAS**, s. 46.

212**PEKCANİTEZ**, s.809; **ULUKAPI**, Ömer: “Yargıtay Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Yargılamaya Hakim Olan İlkelerden Taraflarca Hazırlama İlkesi”, SHFD, Prof. Dr. Süleyman Arslan’a Armağan, C.6, Y.1998, s.726; **TANGAL**, Abdulaziz: “Medeni Usul Hukukunda Ön İnceleme”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, <https://openaccess.iku.edu.tr>, E.T:12.05.2020, s.42.; 28 Temmuz 2020 T. 31199 S. R.G’de yayımlanan 7251 Sayılı Kanun’un 15. maddesi uyarınca “Taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe iddia veya savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler. Dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra iddia veya savunma genişletilemez yahut değiştirilemez.” hükmü ile iddianın genişletilmesi ya da değiştirilmesini dilekçeleri değişimi zamanına kadar mümkün kılmıştır.

C. Hukuk ve Ceza Muhakemesine Egemen Doğrudanlık İlkesi Bakımından Değerlendirme

Hukuk mahkemesinden verilecek bir kararın ceza davasına etkisi, ya da ceza mahkemesinden verilecek bir kararın hukuk davasına etkisi, doğrudanlık ilkesine aykırılık taşıyor görünümünde olabilir. CMK'nın 217'inci madde hükmünde düzenlenen ve hakimin, duruşma evresinde ortaya konan tüm delilleri vasıtasız bir surette inceleyip doğrudan doğruya temasa geçerek karar vermesini öngören doğrudanlık ilkesi, hukuk mahkemesinden verilen kararın ceza davasında hükme esas alınamayacağı anlamına gelmemelidir. Örnek vermek gerekir ise, hakkı olmayan yere tecavüz suçu üzerine hukuk mahkemesinde açılan tapu iptal tescil davasında, ceza hakiminin, önündeki çözemeyeceği sorunla ilgili hukuk davasını bekletici mesele yaparak kendi yargılama usulüne göre muhakemeyi yürüten hukuk hakiminin kararı üzerine hüküm kurmasının doğrudanlık ilkesine aykırılık taşıdığı söylenemez. Nitekim, ceza davası sonucu kesinleşen maddi vakıanın hukuk mahkemesinde hükme esas alınması da, benzer şekilde doğrudanlık ilkesine aykırılık oluşturmamaktadır. Yargıtay'da bir kararında, bu yönde olmak üzere, ilk derece mahkemesi kararının hukuka uygunluk denetimi yapılırken hükmün gerekçesini esas alarak elindeki delillerle vardığı sonucun, akıl yürütme/mantık kurallarına, genel hayat tecrübelerine ve bilimsel kaidelere uygun olup olmadığı denetlemesinin doğrudanlık ilkesine aykırılık oluşturmayacağını vurgulamıştır²¹³.

D. Mahkeme Kararları Etkileşiminin Hakimlerin Bağımsızlığı ve Kamu Düzeni ile Hukuk Birliğini Sağlamaya Yönelik Değerlendirme

a. Hakimlerin Bağımsızlığına Yönelik Olumsuz Etki Sorunu

213“..özellikle 5271 sayılı CMK'nın yürürlüğe girmesi ve istinaf mahkemelerinin de faaliyete geçirilmesinden sonra ceza yargılama hukukumuzda oluşan kanun yolu sisteminde, hukuka uygunluk denetimi yapmakla görev alanı tanımlanan Yargıtayın kural olarak maddi olay denetimi gerçekleştirme imkanı bulunmamaktadır. Ancak yargılama hukukunun temel kurallarına ve sistemin belirlediği ana ilkelere uyulmakla birlikte "amacın maddi gerçeğe ulaşmak olduğu" gerçeğinin de gözardı edilemeyeceği açıktır. Bu bağlamda delillerle doğrudan temas kurmayan ve öğrenme yargılaması yapamayan Yargıtayın hukuka uygun olarak elde edilen delilleri takdir etme ve bu suretle ilk derece mahkemelerinin vicdani kanaatini denetleme imkanı bulunmamaktadır. Ancak, yüzyüzelik kapsamında bulunmayan delillerin değerlendirilmesindeki isabeti, hükmün gerekçesini esas alarak bu delillerle varılan sonucun, akıl yürütme/mantık kurallarına, genel hayat tecrübelerine ve bilimsel kaidelere uygun olup olmadığını denetleyebileceğinin kabulünde zorunluluk bulunmaktadır...16.C.D.,12.9.2019T.,2009/7004 E.,2019/5220K.(UYAP).; PEKCANITEZ, s.836.

Ceza yargılaması sonucu verilen kararların hukuk hakimini bağlaması halinde akla ilk olarak hakimlerin bağımsızlığının zedelendiği şüphesi gelebilir. Ancak Anayasa'nın Mahkemelerin Bağımsızlığına yönelik 138'inci madde hükmünde, hakimlerin görevlerinde bağımsız olduğuna ilişkin düzenleme ile yargının dışarıdan gelen diğer güçlerden ayrılması ve korunması amaçlanmıştır²¹⁴. Anayasa'nın 9'uncu madde hükmünde öngörülen tarafsız kavramına dair düzenleme ise hakimin muhakeme neticesinde adil karar vermesini sağlamak amacıyla kendisinden kaynaklanan önyargıları ve siyasi eğilimlerinden sıyrılmasını öngörür²¹⁵.

TBK'nın 74'üncü madde hükmü, aynı vakıaya yönelik hukuk ve ceza yargılamalarında kusur ve sorumluluk tespiti ile zarar ölçüsü bakımından hukuk hakimini ceza hakiminin tespitleri ile bağlı saymayarak, ceza ve hukuk yargılamaları arasında anılan unsurlar açısından bağımsızlık prensibini benimsemiştir. Hukuk hakiminin ceza hakimi karşısındaki konumu belirleyen TBK'nın 74'üncü hükmüne istinaden hukuk hakimi kural olarak ceza kuralları ve kararları ile bağlı olmayacaktır. Hukuk hakimi önündeki davada dosyanın bir parçası haline gelmiş ceza dosyasına bağlı kalmayarak gerekçesini açıklamak suretiyle karar verecektir. Çalışmamızda ceza ve hukuk yargılamalarının amaçları, tarafları, usulleri açısından farklılıklar barındırdığını ifade ettik. Ceza ve medeni hukukta ulaşılmak istenen amaç ile her iki yargılama usullerinin farklılığı, aynı zamanda haksız fiil ve suç kavramları arasındaki ayırım, hukuk hakiminin ceza mahkemesi karşısında bağımsız olmasını gerektirmiştir²¹⁶. Bağımsızlık prensibi, istisnai hallerde de olsa hukuk hakiminin ceza mahkemesinde verilen karar ile bağlı olması gerektiğini de savunur. Bağımsızlık prensibi hukuk hakimine mutlak ve katı bir şekilde uygulanan bir serbesti tanımayıp, nisbi bir uygulama alanına sahip prensiptir²¹⁷. Doktrinde, hukuk birliği prensibi uyarınca ceza mahkemesi kararında esasa yönelik vakıaların tespitleri ve mahkumiyet kararında belirlenen hukuka aykırılık halleri ile bağımsızlık prensibine

214"..Yargı organı, önündeki sorunlar hakkında herhangi bir tarafın herhangi bir nedenle doğrudan veya dolaylı kısıtlama, etki, teşvik, baskı, tehdit ve müdahalesine maruz kalmaksızın, maddi olaylara ve hukuka dayanarak tarafsız bir biçimde karar vermesine yönelik Bknz.."Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri, ww.hsk.gov.tr, E.T:03.05.2020, s.2.

215ÖZKUL, Fatih: "Anayasalarımızda Yargının Tarafsızlığı ve Bağımsızlığı", ABD, S.3,Y.2016,s.204.; EREN, s.934.

216EREN, s.850 vd ; ARAS, s.145-146.;KILIÇOĞLU, (Genel Hükümler),s.585.

217KILIÇOĞLU, (Genel Hükümler),s.589.

ayrıcalıklar tanınması gerektiği savunulmaktadır²¹⁸. Hukuk hakiminin ceza hakimi karşısında bağımsız kılınmasını varsayan görüşün temelinde yatan sebepler, suç ve haksız fiil teşkil eden eylemlerin hukuka aykırı sayılan eylemlerden bir kısmını oluşturması, haksız fiilin oluşumunda zarar unsurunun şart olması ancak cezai sorumluluğun kapsamında her zaman zarar unsurunun varlığının zorunlu olmadığı, kanunilik ilkesi gereği suç ve cezaların kanunda sayılmış olmasına karşın hukuka aykırı fiillerin tek tek kanunda gösterilmemesi, ceza hukukunda re'sen soruşturma ve kovuşturma işlemlerine başlanarak eylemin cezalandırılması yoluna gidilirken, haksız fiil teşkil eden hukuka aykırı eylemden dolayı ancak talep doğrultusunda tazminat yoluna gidilebilmesi, ceza hukukunda ispat için şüpheyi barındırmayan net ispat gerekirken tazminata dair muhakemede daha basit ispat ölçüsünün yeterli sayılması olarak sayılabilir²¹⁹. Bu doğrultuda olmak üzere üst mahkemelerden verilen kararların alt mahkemeleri bağlayıcı kılmasının hakim bağımsızlığına etkisi de ayrıca tartışılmalıdır. Yargı teşkilatı içinde üst mahkeme kararlarının alt mahkeme kararlarını bağlamasının, hatalı kararların verilmesini önlemeyi amaçladığı ve yargıda düzen ile hukuk birliğini sağlamaya yönelik olduğu ve bu hususun da hakimlerin bağımsızlığını ortadan kaldıran bir etki yaratmadığı söylenebilir. Yargıtay İçtihatı Birleştirme Kararları ile, tüm mahkemeler üzerinde bağlayıcı etki yaratarak, mahkemelerdeki benzer davalarda verilen kararlar arasında çelişki bulunması halinin eşitlik ilkesini zedelemesi ve bu durumun adalete duyulan güveni sarsmasını engellemek amacıyla, ülke çapında hukukun uygulanmasına hizmet etmekte ve mahkemeler arasında keyfi ve çelişkili kararların verilmesini engellenmektedir. Bu durum ise hakimlere emir ve talimat verme anlamına gelmemelidir²²⁰. Görüldüğü üzere hukuk ve ceza mahkemelerinden verilen kararların birbirleri için bağlayıcı saymanın temelinde yargıda birliği sağlama ve adalete duyulan güveni sarsmama amacının yattığı görülmekle, bu durumun hakim bağımsızlığı prensibine aykırılık oluşturmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim aynı vakıya yönelik hukuk ve ceza mahkemelerinden verilen kararların çelişki oluşturması durumu yargıya duyulan güveni zedeleyici nitelik taşır.

b. Kamu Düzenine Etkisi Açısından Değerlendirme

218ANTALYA,(Genel Hükümler), s.630 vd; GÜNEŞ, s.34 (dn 116).

219KILIÇOĞLU,(Haksız Fiil),s.186 vd.;ARAS, s.131 vd.

220KURU, C.II, s.1470 (bknz dn. 3).

Kamu düzeni, bir ülkedeki kurum ve kuralların, devletin güvenliğini, kamu hizmetlerinin iyi işlenmesini, bireyler arasındaki ilişkilerde huzuru ve toplumsal barışı, hukuk ve ahlak kurallarına uygunluk ile sağlamayı kapsar²²¹. Kamu düzeni toplumun tümünü ilgilendiren düzendir.

Ceza muhakemesine hakim re'sen araştırma ilkesi gereği, elde edilen deliller ile maddi vakıaların, gerçeğin ortaya çıkmasında daha elverişli ve daha güçlü etki oluşturduğu kanaatiyle, aynı zamanda, hukuka duyulan güveni zedelememek ve çelişkili kararlar verilmesini önlemek amacıyla, hukuk hakimisi ceza hakiminin kararıyla bağlı olmalıdır²²². Ceza yargısı neticesinde ortaya çıkan kararların hukuk hakimisi açısından bağlayıcı olabilmesine yönelik etkileşimde, kararın esasa ilişkin kesinleşmiş nihai kararlardan olması büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda ceza mahkemesi kararlarından cezai nitelikte olanlar ve şüpheyi yer bırakmadan ortaya çıkarılan vakıalar hukuk hakimisi açısından bağlayıcı nitelik taşır²²³. Ceza mahkemesi kararlarının hukuk mahkemesinde bağlayıcı etki yaratmasıyla delillerin iki defa toplanması önleneyeğinden suçtan zarar gören açısından da ayrıca bir koruma sağlayacaktır. Nitekim, aynı delilin birden fazla kez kullanılarak tüketilmesi güvenilmez sonuçlara yol açabilecektir. Özellikle mağdur ve tanıkların aynı olaylara yönelik mahkemelerde yeniden dinlenilmesi onlar açısından da anlaşılabilir bir durum oluşturmakta ve hafızalarının hukuk yargılamasına nazaran ceza mahkemesinde olaya daha yakın ve daha iyi olduğu düşünüldüğünde aradan zaman geçmesi adil ve güvenilir bir kararın verilmesini de zorlaştırmaktadır²²⁴. Maddi gerçeğe ulaşmayı hedefleyen ceza hakimisinin kararında şüphesiz tespit ettiği vakıalar ve delillerin hukuk hakimisi bağlaması kamu düzeninin tesisini ve barışını elbetteki sağlayacaktır. Ancak kamu düzenini ilgilendirmesi nedeniyle her mahkeme kararını diğeri açısından bağlayıcı kılmak bir mahkemede verilen hatalı kararın diğeri açısından da hata riski oluşturmaya neden olabilecektir.

221**AKTEPE ARTIK**, Serpil: “İstinaf Kanun Yolunda Kamu Düzeni Kavramı”, TBBD,S.134,Y.2018, s.260.

222**TOK**,s.456-460; **GÜNEŞ**, s.45-46.

223**NAMLI**, Mert :Türk ve Fransız Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Beta, İstanbul, 2014, s.740-741; **GÜNEŞ**, s.87-88; **ARAS**, s.194 vd.

224**GÜNEŞ**, s.64-65 (dn. Somotta, s.80-81; Troustl, s.86).

c. Hukuk Düzeninin Birliğini Sağlamaya Yönelik Değerlendirme

Farklı yargılama usullerine sahip hukuk disiplinleri arasında bağlantı kurulması ve birbirleri ile uyumlu olması hukuk düzeninde birliği sağlar. Aynı vakıya yönelik hukuk ve ceza mahkemelerinden farklı kararlar çıkması daha önce verilen kararın sorgulanmasına neden olmakta ve devlete ve yargıya olan güveni zedeleyici nitelik taşımaktadır²²⁵. Bu kapsamda bir eylemin ceza hukukunda hukuka aykırı kabul edilip, hukuk yargılamasında hukuka uygun kabul edilmesi hukuk düzeninin birliğine aykırılık teşkil etmektedir²²⁶. Ceza yargılaması neticesinde ulaşılan kanaatin hukuk hakimi üzerinde kesin hüküm etkisi oluşturmaya yönelik düşüncenin temelini aslında hukuk düzeninin birliğini sağlamak gayesi oluşturmaktadır. Nitekim, aynı vakılara yönelik mahkemelerden farklı kararlar çıkması durumu, adalete güveni zedeleyici nitelik taşır²²⁷. Hukuk düzeninde birliğin sağlanması ve mahkemelerin birbirleri ile çelişen kararlar vermesinin engellenmesi önemlidir²²⁸. Ceza ve hukuk mahkemeleri neticesinde ulaşılan kanaatler ile verilen kararların birbirleri ile aynı doğrultuda olması kişiler açısından hukuki güvenlik teşkil edeceği gibi hukuk düzeninin birliği açısından büyük önem arz eder²²⁹. Ayrıca hukuk yargılamasında tasarruf ve taraflarca getirilme ilkesi²³⁰ nedeniyle hukuk hakimi *kural olarak iki tarafın söylemediği şeyi veya vakıları kendiliğinden dikkate alamayacak ve delil toplayamayacağından*, mecburilik ilkesi gereği devlet eliyle başlatılan ve yürütülen bir yargılama sürecinin söz konusu olduğu ceza yargılamasında maddi gerçeğe ulaşmak yönünde re'sen toplanan deliller ve ulaşılan kanaat ile maddi vakıalar hukuk davasına re'sen aktarılmış olunacaktır. Böylece hukuk hakiminin de şekli gerçeklikten ayrılarak maddi gerçeğe ulaşması kolaylaşacak ve hakkaniyete uygun karar vermesi sağlanacaktır²³¹. Ayrıca, kişilerin haklarına hızlı ve çabuk kavuşması hukuk devletin amacı olduğundan, ceza mahkemesinde verilen bir kararın hukuk

225GÜNEŞ, s.62 (dn. Herrmann, s.106).

226KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan:Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin,11. Baskı, Ankara, 2018,s.274; ARAS, 121 vd.

227“Hukuk kurallarının kendi içinde tutarlı olması hukuk düzeninde birliği gerçekleştirmeye hizmet ederken, birbiriyle tutarsız veya çelişkili yorumlanan hukuk kuralları hukuk düzeninin birliğine aykırılık teşkil edecek nitelikte olduğuna dair bkz. ÖNOK, Murat/ ÖNAY, Işık:“Hukuk Düzeninin Birliği Çerçevesinde Zorunluluk Halinin Hukuki Niteliği”, İstanbul Hukuk Mecmuası, C.77,S.2,Y.2019, s.851.

228GÜNEŞ, s.62(dn.Völzmann,.149; Trousl,s. 88).

229GÜNEŞ, s.62 (dn. Völzmann,s.192) .

230PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s.30 .

231GÜNEŞ, s.66-67.

mahkemesinde bağlayıcı sayılmasıyla ceza yargılamasında kişilerin lehine ve aleyhine re'sen toplanan tüm delillerin hukuk hakimi tarafından kullanılması yargılamada iş gücü, masraf ve zamandan tasarruf edilmesine katkı sağlayacak ve usul ekonomisine hizmet edecektir.

IX. Hukuk Mahkemesinde Yapılan Delil Tespiti İşleminin Ceza Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

Medeni yargılamada hakimin, tasarruf ilkesi gereği ancak tarafların talebi üzerine yaptırabildiği delil tespiti işlemi ile elde edilen delilin, ceza mahkemesine etkisi olup olmayacağını kısaca değerlendirmeyi çalışmamız açısından faydalı buluyoruz²³².

Nitekim, CMK'nın 217'inci madde hükmünde, *hakimin kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabileceği ve bu delillerin hakimin vicdani kanaatiyle serbestçe takdir edileceği* hüküm altına alındığından, delil tespiti işlemi, doğrudanlık ilkesine aykırılık taşıyor görünümünde olabilir²³³. Ceza hukukumuz *delil serbestliği* ilkesini benimsemiş, delilleri değerlendirmede de hakime tam bir serbestlik tanımıştır. CMK'nın 217'inci madde birinci fıkrasında

232“Başlı başına bir dava olmayan delil tespiti müessesesinin, delillerin korunması yönünde verilmiş geçici hukuki koruma tedbiri olduğu ve delil tespiti sayesinde, uyuşmazlığın çözümlenmesine ve ispata dair yardımcı olduğu kanaatine varılan delillere yönelik koruma sağlandığı ve delillerin kaybolmasını engellediğine dair bkz. **ARAS**, s.350; **AKİL**, Cenk: “Medeni Yargılama Hukukunda Mahkemelerde Yapılan Delil Tespiti”, AÜHFD, C.58, S.1, Y.2009,s.5.; “Delil tespitinin ancak dava içinde kullanılacak delillere yönelik bir koruma sağladığı ve delil tespiti kararlarının geçici özellik gösteren ve kesin hüküm oluşturmeyen kararlar olarak karşımıza çıktığına dair bkz **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**,s.632 vd;**ARAS**,s.350-351;**AKİL**, s.7-8.; “HMK'nın 400'üncü maddesi uyarınca delil tespiti şartlarında tespit talebinin, henüz inceleme sırası gelmemiş bir delile yönelik olduğu ve ayrıca talep edenin talebinde hukuki yararının bulunması koşulları arandığı, HMK'nın 400'üncü madde hükmü uyarınca ayrıca delil tespitinin dava açılmadan istenilebilmesinin mümkün olduğu gibi, dava açılmasından sonra henüz inceleme sırası gelmeyen bir delil hakkında da delil tespiti istenebileceği ne dair bkz. **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**,s.632 vd; **ARAS**, s.352; **ARAS**, Bahattin: “İhtiyati Tedbir ve Delil Tespiti Kararlarına İtiraz ve Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanun Tasarısının Bu Konuda Getirdiği Yenilikler”, THD, S.20, Y.2008, s.78.;” HMK'nın 405'inci maddesi uyarınca delil tespiti dosyasının asıl dava dosyasının eki niteliğinde olup asıl dava dosyasıyla birleştirildiğinde tarafların ileride bu delilin inceleme sırası geldiğinde bu delile dayanarak iddia ve savunmalarını ispat etmelerinin mümkün olduğuna dair bkz. **KURU**,C.II, s.1308; **AKİL**, s.48.;”Tespit edilen delilin değerlendirmesinin o delilin niteliğine göre yapılacağı, delil tespiti yapılan işlem keşif ise asıl dava dosyasında bu delil keşif niteliğinde değerlendirme bulacağı ya da delil tespiti işlemi bilirkişi incelemesine yönelik ise asıl dava dosyasında tespiti yapılan delil bilirkişi delili açısından değerlendirileceğine dair bkz. **ARAS**,(Etki),s.352; **AKİL**, s.50.;“Öğretide delil tespitinin geçici hukuki koruma olduğu ve bilirkişi raporu takdiri delil olarak değerlendirileceğinden esas davada rapora itiraz edilebileceğine dair bkz **KURU**, C.II, s.1323; **AKİL**,s.1-62.;“Tarafların, her ne kadar delil tespiti yolu ile alınan bilirkişi raporuna itiraz etmemiş ise de, hüküm verilinceye kadar bu rapora itiraz edebileceğine yönelik bkz.**ÖZKAN**,Hasan:İhtiyati Tedbir, Delil Tespiti ve İhtiyati Haciz ile Kamu Alacağının Tahsilinde İhtiyati Haciz, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2001, s.857.

233**AKİL**, s.52.

delillerin değerlendirilmesinde yetkililere tam bir serbestlik tanındığı açıkça ifade edilmiştir. Delil serbestliği ilkesi yalnız hakimler için değil, savcılar için de söz konusudur. Savcıların durumunu esaslı surette düzenleyen CMK, her fırsatta savcının da delilleri değerlendirmeye mecbur olduğunu vurgulamaktadır. Bunun en basit örneği ise CMK'nın 171'inci madde düzenlemesidir²³⁴. Ancak delil serbestliği ilkesinin sınırı, insan hakları, insanın insanlık onuru ve delillerin yasaların belirlediği sınırlar içinde elde edilmesi ve hüküm verirken hukuka uygun yöntemlerle elde edilmiş olmasının zorunluluğu kapsamında belirlenmiştir. CMK'nın 217'inci madde ikinci fıkrası uyarınca yüklenen suçun sadece hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilmesi mecburiyeti getirilmiştir²³⁵. Delillerin hukuka uygun yöntemlerle toplanması zorunlu olup başta Anayasa'nın 38'inci madde hükmünün 6'ıncı fıkrasına istinaden hukuka aykırı yöntemlerle elde edilmiş deliller hükme esas alınamaz. Gerçekçi, akılcı, erişilebilir, olayı açıklamalı ve güvenilir olmak kaydı ile her şey delil olabilecektir²³⁶. Delil serbestliği ilkesi delillerin değerlendirilmesinde keyfilige izin verildiği anlamına gelmemelidir. Her şeyden önce hukukun genel, muhakeme hukukunun ve ceza hukukunun temel ilkeleri ile Anayasa'nın 2, 138, 141 ve 144'üncü madde hükümleri buna engeldir. Öte yandan bilimsel metodla elde edilen deliller delillerin değerlendirilmesi ilkesinin sınırlarını zorlamaya başlamıştır²³⁷. Yargıtay, hukuka uygun elde edilmiş olması koşuluyla her şeyin delil sayılabileceğini kabul etmiştir²³⁸. Yine, Yargıtay Ceza Genel Kurulu delil elde etme ve delil değerlendirme yasakları kapsamında olmayan delillerin

234ÖZTÜRK,s.384-385.; ÖZTÜRK, Bahri:Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku,6.Baskı, Seçkin, Ankara, 2019,s.246-247.

235YENİSEY/NUHOĞLU,s.762.763.

236ERYILMAZ, s.635-637.

237ÖZTÜRK,s.386.

238"delillerde kimi özellikler aranmaktadır. Bunlar, deliller hukuka uygun olarak elde edilmelidir.Hukuka aykırı elde edilen deliller hükme esas alınamazlar. CMK'nın 217. maddesinde yüklenen suçun ancak hukuka uygun delillerle ispat edilebileceği öngörülmüştür. Delillerin, ispat açısından önemli olması gerekir. İspat açısından bir yararı ya da etkisi yoksa delil olamaz. Ortaya konulması istenen delilin davayı uzatmak maksadıyla bildirilmemesi gerekir. Sadece davayı uzatmak maksadıyla yapılmışsa, isteğin reddi gerekir. Deliller gerçekçi olmalıdır, beş duyu organıyla öğrenilmelidir. Tanık beyanı, bilirkişi raporu dış dünya ile ilgili olmakla delil niteliğindedir. Ancak dış dünya ilgili olmayan hayali şeyler ya da afaki varsayımlar veya çıkarımlar delil olamazlar.Delillerin akılcı olması şarttır. Olayla ilgisi olmayan şeyler delil olamaz. Hakimlerin kişisel bilgi ve kanaati delil olmaz. Kişisel bilginin delil olabilmesi için hakim değil tanık olması gerekir. Delili yalnızca Cumhuriyet savcısı ya da hakimnin öğrenmesi yeterli olmayıp tarafların da öğrenip tartışması zorunludur. Mahkemenin ilk ve asli hedefi, gerçeği ortaya çıkartmaktır. Bu nedenle istek üzerine delilleri ikame edilebileceği gibi, mahkemenin kendiliğinden tanık ve bilirkişi çağırması ve başkaca kanıtların getirilmesini istemesi de olanaklıdır.", 16.C.D.,21.4.2016T., 2015/4672 E., 2016/2330 K.(UYAP).; GOLDEN, Ahmet/ BALCI, Murat/ ALŞAHİN, M.Emin/ÇAKIR,Kerim: Ceza Muhakemesi Hukuku,Adalet,14.Baskı, Ankara, Ocak 2020, s.270-274.

muhakemede kullanılabileceğini belirtmiştir²³⁹. Hukuk hakiminin delil tespiti işlemi, delil elde etme ve delil değerlendirme yasakları kapsamında olmadığından kanaatimizce ceza muhakemesinde değerlendirmeye alınmasında sakınca yoktur. Öğretide, hukuk hakiminin delil tespiti işleminin ceza hakimi açısından ancak takdiri delil niteliği taşıyabileceği görüşü bulunmaktadır²⁴⁰. Bu bağlamda ise, hukuk hakiminin yaptığı tespit işlemi ile tespiti yapılan delil hangi nitelik arz ediyorsa kanaatimizce ceza hakimi de o nitelikte değerlendirmeye esas alacaktır. Örneğin, delil tespiti ile keşif yapılması istenmişse ceza hakimi muhakemesinde öne sürülen delili keşif delili olarak, bilirkişi incelemesi ise bilirkişi delili olarak değerlendirmeye alacaktır.

Yine benzer durum, kanaatimizce, HMK'nın 401'inci maddesi ikinci fıkrası ile 1512 Sayılı Noterlik Kanunu Tespit İşlerine yönelik 61'inci madde hükmü uyarınca, noterlerin yaptığı tespit işlemleri açısından da söz konusudur. Bu bağlamda, öğretide, noterlerin cezai konularda tespit işlemi yapamayacaklarına dair görüşün bulunsa²⁴¹ ve her ne kadar Kanun ve bağlı yönetmeliğinin incelenmesinde noterlere bilirkişi görevlendirme yetkisi verilmediği ve noterlerin keşif ya da bilirkişi incelemesi

239".."Maddi gerçeğin araştırılması aşamasında şahsi ya da toplumsal değerlerin korunması da zorunludur. Bu değerlerin korunabilmesi amacıyla kanun koyucu, delillerin serbestliği ilkesine; "delil yasakları" olarak adlandırılan bir takım sınırlamalar getirmiştir. Delil yasakları; "delil elde etme" ve "delil değerlendirme" yasağı olarak iki gruba ayrılmaktadır. Delillerin elde edilme şekline ilişkin yasaklara "delil elde etme yasakları," hukuka uygun elde edilmiş olsa bile, delilin yargılamada ortaya konulup değerlendirilebilmesine ilişkin yasaklara ise "delil değerlendirme yasakları" denilmektedir. İfade alma ve sorgunun yasak usullerle gerçekleştirilmesi, tanıklıktan çekinme hakkı olanlara bu hakkın hatırlatılmaması delil elde etme yasaklarına; duruşmada tanıklıktan çekinen şahidin önceki ifadesinin okunamaması, iletişimin denetlenmesi sırasında elde edilen delillerin CMK'nun 135/6. maddesinde sayılanlar dışındaki bir suçun soruşturma ve kovuşturulmasında kullanılamaması ise delil değerlendirilmesi yasaklarına örnek olarak gösterilebilir.CMK'nun 217. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan; "yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir" şeklindeki hükümle, ceza muhakemesinde kullanılacak delillerin hukuka uygun bir şekilde elde edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Buna göre bütün deliller kanunda gösterilen yöntemle uygun olarak elde edilmelidir.", CGK.,03.06.2014 T., 2013/10-642 E., 2014/302 K.(UYAP).

240ARAS,(Etki),s.356.

241"“Noterlik Kanunu, ceza hukuku ya da idare hukuku olmaktan ziyade Medeni Kanun, Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu gibi dar anlamda kişi ilişkilerini düzenleyen kurallar bütünü olduğu gözetilerek Noterlik Kanununda yer alan bir müessese ve işlem ile ceza hukuku alanına girilmesinin mümkün olmayacağına dair bknz. BAŞÖZEN, Ahmet: “Noter Tespitlerinin Delil Değeri”, Hukuk Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylıkİnternet Dergisi, S.65, Temmuz 2007,www.e-akademi.org (E.T:01.05.2020), parç.7; TANRIVER, Süha: “Noterlerin Tespit İşleri”, Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, S.3, Y.2006, s.598-600; “Noterlik Kanunundaki tespit işleminin hukuk işleri ve ceza işleri açısından herhangi bir ayırım içermeyen genel anlamda tespit işlemi olduğu ve noterlerin cezai konularda tespit işlemleri yapmalarına yönelik engel bir düzenlemenin bulunmadığı yönünde bknz.BAŞÖZEN, parç.15.;ARAS,(Etki), s.354-355.

yapmasının olanaksız olduğu görölse de, noterlerin oluşturduğu bir belge ya da tespit ettiği bir beyanın ceza mahkemesinde delil olarak değerlendirilmesinde sakınca olmadığı kanaatindeyiz. Ancak bu delil, dosya münderecatına göre takdiri delilden öteye gidemeyecektir. Zira, ceza hakimi önünde beyanların alınması, tarafa yemin verilmesi suretiyle olduğu gibi, bir takım olmazsa olmaz usullere tabidir. Bu yönüyle de noterlerin beyan tespiti işlemi, kanaatimizce ceza hakiminin beyan tespitinin yarattığı etkiyi oluşturamamaktadır. Bu kapsamda, noterce alınan bir beyan dosya münderecatında başka deliller ve beyanlarla desteklenmediği müddetçe kanaatimizce ceza hakiminde bir etki yaratamayacaktır. Ayrıca, Noterlik Kanunu'nda da noterlerin cezai konularda işlem yapmalarını engellemeye yönelik bir düzenlemenin bulunmadığı, noterlik işlemlerinin güvenilirliği, tespit işlemlerinin ve delillerin yargılamada değerlendirilmesi, talebin reddi halinde ortaya çıkabilecek zarar hususları nazara alındığında, ceza hukukunda bu hususa yönelik yeni bir düzenleme yapılmadığça noterlerin yetkileri dahilinde tüm taleplerini yerine getirmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

X. Mahkemelerde Alınan Bilirkişi Raporlarının Birbirine Etkisi

Hukuk mahkemesinde aynı vakıaya yönelik görülen bir davada alınmış bilirkişi raporunun ceza hakimi açısından kanaatimizce delil olarak nitelendirilmesinde sakınca yoktur. Ancak, senedin sahte olmadığına yönelik düzenlemede vurgulandığı gibi hukuk mahkemesi kararının ceza hakimi açısından kesin hüküm teşkil ettiği hallerde dosya arasına alınan bilirkişi raporu da kesin delil etkisi yaratacaktır. Bu kapsamda kanaatimizce mahkemelerin aynı vakıaya yönelik verdikleri kararların birbirlerine yönelik kesin hüküm etkisi önem arz etmektedir. Öte yandan, hukuk mahkemesinde aynı vakıaya yönelik çıkacak kararın ceza hakimi açısından kesin hüküm etkisi yaratmadığı müddetçe ceza hakimi failin lehine ve aleyhine tüm delilleri değerlendirmekle yükümlü olduğundan kanaatimizce dosya arasına alınan bilirkişi raporu da takdiri delil olarak değerlendirmeye alınabilecek olup, bilirkişi raporu ancak takdire şayan görüldüğu takdirde hükme esas alınabilmektedir. Kanaatimizce bu husus birçok zaman gereksiz zaman ve masraf kaybını da önleyecektir. TBK'nın 74'üncü madde hükmü kapsamında, hukuk hakimi haksız

eyleme yönelik zarar ve sorumluluk tespiti açısından, ceza hakiminin tespitleriyle bağlı olmadığından daha ayrıntılı bir rapor temin edebilecektir²⁴².

Ceza mahkemesinde alınan bilirkişi raporlarının hukuk mahkemesini bağlayıcılığına yönelik değerlendirmede, bizim de katıldığımız görüşe göre, yine mahkeme kararlarının birbirleri nezdinde kesin hüküm etkisine sahip olduğu halleri dikkate alarak değerlendirmek gerekir. Bu kapsamda, örneğin, ceza muhakemesi sonucu verilen karar hukuk mahkemesi nezdinde kesin hüküm etkisi ile kesin delil etkisi oluşturuyorsa, hükme esas alınan bilirkişi raporunun kusur, sorumluluk ve zarar tespiti dışında hukuk mahkemesini bağlaması, kesin delil teşkil etmediği hallerde ise ceza mahkemesinden alınan ve hükme esas alınan bilirkişi raporunun hukuk mahkemesi bakımından değerlendirmeye ancak takdiri delil oluşturmasıdır²⁴³. TBK'nın 74'üncü maddesine istinaden aynı davalar mahkumiyet hükmü ile sonuçlansa dahi ceza davasında kusur ve zarar miktarına yönelik alınan bilirkişi raporları hukuk hakimini bağlamayacaktır. Yargıtay bir kararında, bu yönde olmak üzere, açıkça, hukuk hakiminin ceza yargılamasında elde edilen deliller ve kesin tespiti yapılan maddi vakıalar açısından bağlı kalacağı, buna karşın yine tespiti yapılan kusur değerlendirmesi açısından bağlayıcı sayılmasının hak ihlali yaratacağına karar vermiştir²⁴⁴.

242"Hakimin, özel ve teknik bilgisinin yeterli olmadığına kanaat getirmesi halinde bilirkişiye müracaat edeceği, bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verme yetkisinin HMK 266'ncı madde hükmüne istinaden hakimin hüküm ve tasarrufunda olduğu ve böyle bir durumda bilirkişiye başvurusu halinde ise bilirkişinin özel ve teknik bilgisi dahilinde yaptığı araştırmaları mahkemeye sunmakla yükümlü olacağına dair bkz. **ARAS**,(Etki), s.357-358;**KURU**,C.I, s.778.;"Bilirkişilik müessesesinin kişilere yönelik doğru ve adil kararları verilmesi için olmazsa olmaz bir özellik arz etmekte ve kişilere yargılamaya dair teminat oluşturduğu ve bilirkişilik müessesesinin kişilere adil yargılanma hakkı oluşturduğu, doğru ve adil bir yargılamadan bahsedilebilmesi için ise bilirkişinin seçimi, görevlendirilmesi, denetimi ve ücretinin belirlenmesi gibi hususlarda en yüksek özenin gösterilmesine dair bkz.**ARAS**,(Etki),s.359.;"Hakimin, HMK'nın 266'ncı madde hükmündeki açık düzenleme gereği kendi mesleği nedeniyle bilmesi gereken hususlarda bilirkişiye başvuramayacağına dair bkz. **ARAS**, (Etki), s.357-362.;"Bilirkişi delilinin takdiri delil niteliğinde olduğu ve hakimin bilirkişi raporunun aksine karar verebileceğine dair bkz.**KURU**, C.I,s.809.;"Hakimin bilirkişi raporuna uygun karar vermesinin zorunlu olduğuna dair bkz. **TANRIVERDİ**, Mücahit: "Medeni Usul Hukukunda Bilirkişilik", Yayınlanmamış Doktora Tezi,İstanbul Üniversitesi,1991, s.121. 243**KURU**, C.II,s.1524; **ARAS**, s.369.

244"Ceza mahkemesi kararlarının hukuk mahkemesine etkisi hukukumuzda 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 74 maddesinde düzenlenmektedir. Madde metni incelendiğinde "Hakim, zarar verenin kusurunun olup olmadığı, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hakimi tarafından verilen beraat kararıyla da bağlı değildir. Aynı şekilde, ceza hakiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hakimini bağlamaz." hükmünü içermektedir. Bu açık hüküm karşısında ceza mahkemesince verilen beraat kararı, kusur ve derecesi, zarar tutarı, temyiz gücü ve yükletilme yeterliliği, illiyet gibi esasların hukuk hakimini bağlamayacağı konusunda

İKİNCİ BÖLÜM

MAHKEMELERDEN VERİLEN KARARLARIN TBK’NIN 74’ÜNCÜ MADDE HÜKMÜ KAPSAMINDA BİRBİRİNE ETKİSİ

I. Hukuk Mahkemelerinden Verilen Kararların Ceza Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

İstisnaları olsa da, kural olarak hukuk mahkemesi kararları ceza mahkemesi üzerinde bağlayıcılık oluşturmazlar. Bir hukuk mahkemesi kararının ceza mahkemesinde kesin hüküm etkisi gösterip göstermeyeceği ceza hukukunu ilgilendiren bir konudur. Bu kapsamda ise HMK 214’üncü maddesi ile senedin sahteliğine yönelik hükümler ön plana çıkar²⁴⁵. Öte yandan TBK’nın 74’üncü madde hükmü açıkça ortaya koyduğu üzere ceza mahkemesinin kesinleşmiş kararları karşısında hukuk hakimi prensip olarak bağımsızdır. Bağımsızlık prensibinin, ceza kurallarının kamu yaptırımı yönünden bir yasağın yaptırımını, aynı uyumsuzluğu kapsamına alan hukuk kurallarının da kişi ilişkilerinin Medeni Hukuk alanında düzenlenmesi, özellikle tazmin koşullarını öngörmesi esasına dayandığı anlaşılmaktadır²⁴⁶. Öte yandan, CMK ile zarar görenler zararlarını yalnızca hukuk mahkemesinde tazmin edebilecek

duraksama bulunmamaktadır. Buna göre hukuk hakimi, ceza mahkemesinin kesinleşmiş kararları karşısında ilke olarak bağımsız kılınmıştır. Hemen belirtilmelidir ki, hukuk hakiminin bu bağımsızlığı sınırsız değildir. Öğreti ve uygulamada hukuk hakiminin, maddi olaylara ve özellikle fiilin hukuka aykırılığına ilişkin olarak ceza hakimi tarafından yapılan tespitlerle bağlıdır. Hukuk hakiminin ceza mahkemesi kararındaki maddi olgularla bağlılığının ölçüsü; beraat kararında suçun sanık tarafından işlenip işlenmediğinin kesin olarak, delilleriyle tespit edilip edilmediğidir. Ceza mahkemesinin, kusurun ve zarar miktarının takdiri hususundaki kararı, yani, fiilin işlendiği sabit olduğu halde, kusurluluğa ya da kusursuzluğa ilişkin saptaması, hukuk hakimini bağlamaz. Hukuk hakimi, ceza mahkemesinin kusura ilişkin değerlendirmesiyle ve buna etkili tespit edilen olgularla bağlı kalmaksızın, taraflarca ileri sürülen delilleri toplayıp, tümünü birlikte değerlendirerek bir sonuca varmalıdır. Başka bir deyişle maddi olayları ve yasak eylemleri saptayan ceza mahkemesi kararı, taraflar yönünden kesin delil niteliğini taşır. Ancak, bu bağlayıcılık ve kesin delil niteliği ceza davasında yargılanan kişi yönünden söz konusudur. Ceza mahkemesinde sanık olarak yargılanan kişi dışında başkaları hakkında açılan hukuk davasında bu kurallar uygulanamaz. Somut dosyada, mahkemece kusur incelemesi yapılmamış, dava konusu olay ile ilgili ceza davası sırasında hazırlanan bilirkişi raporu esas alınarak hüküm tesis edilmiştir. Yukarıda ayrıntılı belirtildiği üzere ceza mahkemesinde alınan bilirkişi raporu hukuk hakimini bağlamayacaktır. Ceza davasında yaptırılan bilirkişi incelemesi ile hukuk hakiminin yaptıracağı bilirkişi incelemesi, her iki dava türünün amaç ve ilkeleri bakımından birbirlerinden farklı bulunmaktadır. Hukuk hakimini, kendisinin sonunda elde edilen “kusur” ve derecesiyle bağlı saymak, hem kanuna aykırı ve hem de tarafların haklarını ihlal edici bir görüşün ifadesidir..3. H.D.03.07.2017 T.,2015/19422 E.,2017/2621 K.(UYAP).

245KILIÇOĞLU, (Genel Hükümler),s.585-586.

246CENGİZ/DEMİRAG/ERGUL/MCBRİDE/TEZCAN,s.218.

olup ceza mahkemelerinde tazminine olanak kalmamıştır²⁴⁷. Bir davada ceza hakiminin çözemediği soruna yönelik hukuk mahkemesini bekletici mesele yapması halinin bağlayıcılık oluşturacağından çalışmamızda bahsettik²⁴⁸. Bu kapsamda ceza mahkemesi üzerinde bağlayıcılık oluşturacak kararlar ise hukuk hakiminin zorunlu olarak bekletici mesele yapılmasına karar verilen esasa yönelik kesinleşmiş kararlarıdır. TBK'nın 74'üncü madde hükmünde ise, açıkça beraat kararı kavramına yer vermekle birlikte, ceza muhakemesi sürecinde verilen diğer kararların, hukuk yargılaması ile etkileşiminin ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

II. Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkileri

Ceza hukuku ile medeni hukuk yargılama usulleri arasındaki mevcut ayrılıklar dolayısıyla, ceza mahkemesinden verilen ve kesin hüküm halini alan kararlar istisnalar haricinde hukuk yargıcını bağlamaz. Kanunumuz, mahkumiyet kararları bakımından hukuk hakiminin, sadece kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin hususunda bağımsız olduğunu vurgulamak suretiyle bunu ifade etmiştir. Beraat kararları için her ne kadar mutlak bağımsızlık ifadesi kullanılmış ise de, öğreti ve uygulamada, burada bağımsızlık prensibine nisbi bir uygulama alanı tanınmıştır. Öte yandan ceza mahkemesi kararları karşısında hukuk hakiminin bağımsızlığı hakkında benzer hüküm olan HMK'nın 214'üncü maddesine çalışmamızda değindik²⁴⁹. Ceza adalet sistemi içerisinde mahkemelerin birbirleriyle çelişen kararlar vermesi kamu vicdanını yaralar. Bu kapsamda, hukuk ve ceza mahkemelerini etkileşim içerisine sokan TBK'nın 74'üncü madde hükmüne istinaden ceza hakiminin fiilin fail tarafından işlendiği veya işlenmediğinin kesinlikle tespitine dair kararı hukuk hakimini bağlar. Ceza mahkemesinin beraat kararı ise bir maddi vakıayı tespit ediyorsa hukuk hakimi aynı vakıaların mevcudiyetini yeniden tartışamayacağından bağlayıcıdır²⁵⁰. Ceza hakiminin mahkumiyet kararındaki fiilin hukuka aykırılığının ve illiyet bağının tespiti hususunda maddi vakıalar hukuk hakimini bağlar. Ne bis in idem kuralına rağmen yeni bir karar verilmesi ve bunun yargı otoritesi kazanması imkansız değildir. Bu durumda kurala aykırı karar verildiğinden ikincisi hukuk

247KILIÇOĞLU, (Genel Hükümler),s.586.

248bknz. s.24.

249KILIÇOĞLU, (Genel Hükümler),s.591-592.; Bknz. s.56.

250İYİLİKLİ,s.452.

bakımından yok sayılmamalı, mümkün olduğu ölçüde yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmelidir²⁵¹. Yine bu kapsamda olmak üzere benzer bir başka görüşe göre ceza hakiminin maddi vakıaların varlığına veya yokluğuna ilişkin, fiilin işlendiği ya da işlenmediğine yönelik tespitlerini ihtiva eden kararının hukuk hakimini bağladığı ifade edilmektedir²⁵². Ceza yargılamasına ilişkin tarafların özellikle mahkemede verdikleri beyanlar ibra, sulh veya ikrar olarak, bunların dışındaki kişilerin özellikle mahkemede verdikleri beyanlar tanık beyanları olarak, mali ve teknik bilirkişi tarafından verilen raporlar, mahkemenin keşfen yaptığı tespitler ise dosya kapsamından hukuk hakimi tarafından incelenmesinde sakınca yoktur²⁵³. Yine bir başka görüşe göre ceza mahkemesi kararında yer alan maddi olay, zarar verenin belirlenmesi dışında, zararın ve kusurun belirlenmesinde yol gösterici olarak belirlenen maddi vakıalar hukuk hakimini bağlar²⁵⁴. Öte yandan TBK'nın 74'üncü maddesinde geçen beraat kararı kavramının CMK'nın 223'üncü maddesinde düzenlenerek hüküm çeşitleri arasında sayılması kanaatimizce çelişki oluşturmakla birlikte ayrıca incelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda olmak üzere, CMK'nın 33 ila 42'inci maddeleri arasında kararların açıklanması ve tebliğine yönelik usul ve esaslar düzenlenirken, 223 ila 225'inci maddeleri arasında duruşmanın sona ermesi ve hüküm kısmının düzenlendiğini, karar kavramının hüküm kavramını da içine alan bir üst kavram olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz²⁵⁵. Nihai karar ve hüküm kavramları ise öğretide eş anlamda kullanılmakta olup hakimin hangi kararlarına hüküm, hangi kararlarına ise nihai karar denileceği bir norm ile belirlenmiş değildir²⁵⁶. Bu bağlamda, kanunkoyucunun, uyuşmazlığın esasına yönelik hakime dosyadan el çektiren kararları *hüküm* olarak ifade ettiği anlaşılmaktadır. Hakim yaptığı yargılama sonucu CMK'nın 223'üncü maddesinde sayılan *beraat*, *ceza verilmesine yer olmadığı*, *mahkumiyet*, *güvenlik tedbirine hükmedilmesi*, *davanın reddi*, *düşme*, *durma kararı*, *İdari veya Anasayal Yargının görevli olduğundan*

251YENİSEY/NUHOĞLU,s. 748vd.

252AYAN,s.341.

253ANTALYA,s.631.

254ANTALYA,s.632.

255“Ceza muhakemesinde karar kavramının, hakimin hukuki sonucu oluşturmaya yönelik, etkili ve gereği yerine getirilebilir beyanları olarak ifade edildiğine dair bkznz.KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU, s.1497vd.ARAS,(Etki),s.183;ÇINAR, Ali Rıza: “Hükümün Konusu ve Eylemi(Fiil) Değerlendirmede Mahkemenin Yetkisi”, TBBD, S.84,Y.2009, s.32 vd.;GOLDEN/BALCI/ALŞAHİN/ÇAKIR,s.580-581.; ERYILMAZ,s.329.

256KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU, s.626-627; BEKAR, Elif: “Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri”, İÜHF, C.I.XXV,S.1, Y.2017, s.15-60; ÇINAR, s.32-33.; YURTCAN,Erdener:Ceza Yargılaması Hukuku, 16.Baskı, İstanbul,Kasım 2019,s.425; ARAS, (Etki), s.187.

bahisle görevsizlik kararı vermesi halinde önündeki davadan elini çekecektir. Madde gerekçesinde ise, hüküm ve karar kavramı arasında yasa yoluna göre ayırım yaparak kendilerine karşı olağan kanun yolu istinaf ve temyiz olan nihai kararlar hüküm olarak anılırken, itiraz yasa yoluna tabi kararları hüküm olarak saymamıştır. Kanun gerekçesinde belirtildiği üzere Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 17/12/1930 ve 23/31 sayılı kararı doğrultusunda yargılamanın durması kararının itiraz kanun yoluna tabi olacağı belirtilmek suretiyle durma kararı bir hüküm olarak kabul edilmemiştir. Ayrıca, adli yargıda verilen görevsizlik, yetkisizlik, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, karar verilmesine yer olmadığı kararlarının itiraz yasa yoluna tabi olduğu belirtilerek bu kararların hüküm sayılmadığının vurgulandığı görülmektedir²⁵⁷. Ceza Muhakemesi Kanunu’nu incelediğimizde; hakimlik kararı²⁵⁸, mahkeme kararı²⁵⁹, duruşmada verilen karar, duruşma dışında verilen karar, kesin karar²⁶⁰, kesinleşmiş karar ve hüküm kavramlarından bahsedildiğini görmekteyiz. Bu

257ARAS,(Etki), s.192-193.

258“Hakimlik kararlarının, mahkeme kuruluşunu oluşturan hakimler tarafından verilen ve ondan ayrılması mümkün olmaya kararları olduğuna dair bkzn. **ÖZEN**, Mustafa: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, 2017.s.182 vd.;“Sulh ceza hakimliği, asliye ceza hakimliği, ağır ceza başkanlığı, ağır ceza naip üyeliği, Bölge Adliye Mahkemesi ceza dairesi başkanlığı ile Yargıtay ceza dairesi başkanlığı ve naip üyeliği gibi mahkeme hakimleri tarafından verilen kararların hakimlik kararları olduğuna dair bkzn. **KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU**, s.624-625.;“..5271 sayılı CMK’nın 267 ila 271. maddeleri, arasında düzenlenmiş olup “İtiraz olunabilecek kararlar” başlıklı 267. maddesinde; “Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.” şeklindeki düzenlemeye göre, kural olarak sadece hâkim kararlarına karşı gidilebilecek olan itiraz yoluna, kanunlarda açıkça gösterilmiş olunması kaydıyla mahkeme kararlarına karşı da başvurulması mümkündür. Ceza Muhakemesi Kanunu’nda; görevsizlik (madde 5/2), yetkisizlik (madde 18/3), red isteminin reddi (madde 28), eski hâle getirme isteminin geri çevrilmesi (madde 42/2), tanıklara ilişkin disiplin hapsi (madde 60/4), gözlem altına alma (madde 74/4), beden muayenesi (madde 75/6), tutuklama (madde 101/5), tutukluluk hâlinin devamı veya salıverilme (madde 104/2), adli kontrol (madde 111/2), iddianamenin iadesi (madde 174/5), durma (madde 223/8) ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması (madde 231/12) kararları itiraz yoluna başvurulabileceği açıkça sayılan mahkeme kararlarındandır. Bunun dışında özel ceza kanunlarında da mahkeme kararlarına itirazın mümkün kılındığı hâller mevcuttur; 2004 sayılı İİK’nın 353. ve Kabahatler Kanunu’nun 29. maddeleri gibi.”;CGK., 04.2.2020 T.,2019/11-67 E., 2020/59 K.”(UYAP); “Soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının talebi üzerine verilen arama, el koyma ve tutuklama kararları gibi kararlar yargı yetkisine sahip makam tarafından verilen hakimlik kararları; toplu mahkemelerde ise karar verme yetkisi yetki durumuna göre belirleneceğinden başkan veya naip üyenin verebileceği tek hakimlik kararları, mahkeme kararı olarak değil hakimlik kararları olarak ifade edildiği, CMK’nın 267’inci maddesi “..hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir”düzenlemesi ile aksine bir hüküm bulunmaması halinde yargılamanın hangi aşamasında verilmiş olursa olsun hakimlik kararına karşı itiraz yasa yolunun açık olduğuna dair bkzn.**ÇULHA/DEMİRAG/NUHOĞLU/OKTAR/TEZCAN**,s.24.

259Mahkemelerin kovuşturma evresi sonunda bir kanaate ulaşarak uyuşmazlığı sonlandırdığı ve mahkeme kararlarının, toplu mahkemelerde ancak heyet halinde verilebilse de bu nitelikteki kararların mahkemenin tek hakimi tarafından verilmesi hali kararın mahkeme kararı olma özelliğini ortadan kaldırmayacağına dair bkzn. **KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU**, s.626; **ARAS**, s.184-185.

260“Kesin olmayan mahkeme kararı kavramı kararın bağlayıcılığı ile ilgili bir sorun olmadığı, kararın bir şekilde değiştirilebilmesi, bir başka yargı organınca bozulması ya da iyileştirilmesinin mümkün olduğu kararları ifade ettiğine dair bkzn.**KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU**, s.626;**GÜNEŞ**,

yönüyle muhakeme sürecinde verilen kararların, Kanun sistematüğinde kararı veren makamın konumu, kanun yoluna başvurulabilme durumu ve kesinlik ölçütlerine göre sınıflandırıldığı anlaşılmaktadır²⁶¹. Bu doğrultuda, yargılamayı sonlandırma ölçütüne göre yapılacak ayırımında yer alan ara kararlar ise, yargılamanın devamı ve ilerlemesini sağlayarak nihai kararın hazırlanmasını amaçlamaktadır. CMK'nın 278'inci madde hükmünde görüldüğü gibi, yetkisizlik kararına ilişkin talebin reddi kararı gibi ara kararların bazıları nihai karara esas olurlar ve nihai kararın verilmesine olanak sağlayarak onu oluşturma ve uyuşmazlığın çözümünü kolaylaştırma amacı taşırlar²⁶². Yargılama sırasında mahkemece verilen bilirkişi incelemesi, keşif, birleştirme ve ayırmaya ilişkin olup nihai karara esas teşkil etmeyen, onunla bağlantılı olmayan, onu oluşturmayan ara kararlara karşı

s.185.;“Ara kararlar ile CMK'nın 272'inci maddesindeki istinaf düzenlemesi ve 286'ncı maddede temyize ilişkin gösterilen istisnalar haricinde nihai kararlar kesin olmayan kararlardan olup ara kararlar haricinde bu kararlara karşı olağan yasa yollarına başvurulabileceğine dair bknz. CMK md.272 “(1)İlk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, onbeş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler, bölge adliye mahkemesince re'sen incelenir. (2) Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarına karşı da hükümle birlikte istinaf yoluna başvurulabilir.”;CMK md. 286 “Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri temyiz edilebilir.”;ARICAN,Yavuz:“Ceza Yargılaması Hukukunda İtiraz Yolu”,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Selçuk Üniversitesi, 2006, s.9.;“Ceza muhakemesi hukukunun kesin nitelikteki kararlarının yasada kesin olduğu açıkça belirtilen, bir başka yargı organınca yeniden incelenerek değiştirilmesi mümkün olmayan ve verildikleri anda kesinlik özelliği gösteren kararları olduğuna dair bknz.BEKAR, s.18 vd; ARTUK/GÖKCEN, s.936; ARAS, s.186.

261ARAS,(Etki), s.183 vd.

262KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU, s.626 vd; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s.448 vd.; ARAS, s.186-187.;“CMK'nın 267'inci madde düzenlemesi "*hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yasa yoluna gidilebileceği*"ve aynı Kanun'un 287'inci maddesi "*hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararları da hükümle beraber temyiz yoluna götürülebileceğini*" belirtmekle, kural olarak hükümden önce verilen kararlara karşı itiraz ve kanun yolları kapalı olduğu ancak ara kararlardan Kanun'un açıkça göstermiş oldukları kararlara karşı itiraz yoluna başvurulabileceğine dair bknz. “CMK'nın 5. maddesine göre, adli yargı içerisindeki mahkemeler tarafından verilen görevsizlik kararlarına karşı, CMK'nın 18'inci maddesinin 3. fıkrasına göre yetkisizlik kararlarına karşı, CMK'nın 28'inci maddesi uyarınca hakimin ret isteminin kabul edilmemesine ilişkin karara karşı, CMK'nın 31'inci maddesi 3'üncü fıkrasına göre hakimin ret isteminin geri çevrilmesine ilişkin karara karşı, CMK'nın 42'inci maddesi 2'inci fıkrasına göre eski hale getirme isteminin reddine ilişkin karara karşı, CMK'nın 60'inci maddesi 4'üncü fıkrasına göre, tanık hakkında disiplin hapsi verilmesine ilişkin karara karşı, CMK'nın 74'üncü maddesi 4'üncü fıkrasına göre sanığın gözlem altına alınması kararına karşı, CMK'nın 75'inci maddesi 6'ıncı fıkrası uyarınca sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması kararına karşı, CMK'nın 76'ıncı maddesi 5'inci fıkrası uyarınca mağdur veya tanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması kararına karşı, CMK'nın 101'inci maddesi 5'inci fıkrasına göre tutuklama kararına karşı, CMK'nın 104'üncü maddesi 2'inci fıkrasına göre tutukluluk halinin devamına ilişkin kararına karşı, CMK'nın 111'inci maddesi 2'inci fıkrasına göre, adli kontrol kararının kaldırılmasına, değiştirilmesine ve muaf tutulmasına ilişkin karara karşı, CMK'nın 131'inci maddesi 1'inci fıkrasına göre, el konulmuş eşyanın geri verilmesi isteminin reddine ilişkin karara karşı, CMK'nın 142'inci maddesi 4'üncü fıkrasına göre, tazminat dilekçesindeki eksikliğin giderilmemesi nedeniyle dilekçenin reddine ilişkin karara karşı ve CMK'nın 248'inci maddesi 8'inci fıkrasına göre, zorlama amaçlı el koymaya ilişkin kararlara dair..ARTUÇ, Mustafa: Hüküm Kurma Sanatı, Adalet, 9. Baskı, Ankara,2017,s.3-4.

duruşmanın kesintisizliği ilkesi gereğince yargılamanın ilerleyebilmesi amacıyla yasa yollarına başvuru imkanı bulunmamaktadır. Ancak, CMK'nın 287'inci madde hükmü, *hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarının ancak hükümle beraber temyiz olunabileceğini* düzenlediğinden, ara kararın hükümden önce verilmesi, esasa etkili olması ve başkaca kanun yoluna başvuru imkanının tanınmaması koşuluyla denetimini mümkün kılmıştır²⁶³. Yargılama yapan ceza hakimi duruşmanın başlamasından bitimine kadar duruşma gününün belirlenmesi, tarafların duruşmaya çağırılması, hangi delillerin nereden toplanacağını açıklanması, tarafların dinlenmesi, delillerin toplanması, koruma tedbirlerinin uygulanması, tutukluluğun kaldırılması ya da devamı gibi yargılamanın ilerlemesi, gelişmesi ve sonuçlanmasına yönelik birçok ara karar verebilir²⁶⁴. Ara kararlar, nitelikleri itibariyle yargılamayı ilerletmeye yönelik kararlar olmakla birlikte uyumsuzluğu esas itibariyle çözme özelliği barındırmadıklarından hukuk mahkemesi açısından bağlayıcı özellik göstermemektedirler. Ayrıca ara kararlar geri dönülmesi mümkün kararlardan olduğundan hukuk hakiminin kararına etki etmesinin kabul edilmesi halinde kanaatimizce de hukuki güvenliği zedeleme riski barındırmaktadır²⁶⁵. Öte yandan, bu durum, kanaatimizce dosya arasına alınan ve itiraz süresinin bittiği anlaşılan bilirkişi raporlarının değerlendirilmesinde farklı kanaate erişilmesine neden olabilir.

263ARTUÇ, s.3-5.

264“.Ara kararları, duruşmanın ön hazırlığı için verilen tensip kararı, tanık, sanık veya mağdurun dinlenmesi kararı, sanığa ek savunma hakkı verilmesine ilişkin karar, tanık dinleme isteminin reddine ilişkin karar, keşif kararı, fethi kabir kararı, bilirkişi dinleme kararı, diğer delillerin toplanması kararı, hakimnin ret isteminin reddi kararı, duruşmanın gizli yapılmasına ilişkin karar, katılma isteminin kabulü veya reddine ilişkin karar, tutuklama kararı, tutukluluğun devamı veya kaldırılmasına ilişkin kararlar, sanığın şuurunun tetkiki kararı, sanığın veya mağdurun yaşının düzeltilmesi kararı, tanıkların zorla getirilmesi veya para cezasıyla cezalandırılması kararı, duruşma disiplininin bozulması nedeniyle uygulanacak tedbirlere ilişkin kararlar, duruşmada bir suç işlenmesi halinde verilen suç duyurusu kararı, Yargıtay bozmasına uyma veya direnme kararı olarak sayılabileceğine yönelik..”; “Ceza hakiminin, ara kararı vereceği zaman *Gereği Düşünüldü* demesi üzerine, tarafların ayağa kalkması akabinde ara kararını açıklaması, CMK'nın 231'inci maddesinin dördüncü fıkrası hükmün herkes tarafından ayakta dinleneceğini düzenlemiş ise de, uygulamada ara karar verilirken de *Gereği Düşünüldü* dedikten sonra duruşma salonundaki herkes, ayağa kalkarak, ara kararı ayakta dinleyeceği, CMK'nın 34'üncü maddesindeki kararların gerekçeli olmasına yönelik düzenlemeye istinaden, yargılamaya yön veren kararlardan olduğundan tarafların yargılama sürecinden haberdar olmaları ve hukuki dinleme hakkı açısından ara kararlarında son karar gibi ayrıntılı ve gerekçeli yazılması, ayrıca, ara karara karşı başvurulabilecek bir kanun yolu var ise bunun mercii, süresi ve şeklinin de belirtilmesi gerektiğine dair bkz. ARTUÇ, s.2-3.

265GÜNEŞ, s.88.

Ceza hakimi çeşitli ara kararlar vererek yargılama faaliyeti neticesinde bir sonuca ulaşacaktır. Kanunkoyucu bu sonucu CMK'nın 223'üncü maddesinde *hüküm* olarak ifade etmiştir. Hüküm, yargılama makamının önündeki uyuşmazlığı esastan çözen kararının üst mercii tarafından bozuluncaya dek elini çekmesini sağlayan kararı olup, doktrinde *yargılama makamının, doğrudan doğruya yargıladığı ve mahkeme tarafından yargılamanın konusuna ilişkin olarak verilen ve kovuşturmayı çözen ve sona erdiren kararı şeklinde tanımlanmıştır*²⁶⁶. CMK'nın 223'üncü madde hükmünde, kanunkoyucunun *duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verileceğine* yönelik düzenlemesinde, yargılama sonunda verilen karar anlamında açıkça *hüküm* kavramının kullanıldığını görmekteyiz. Soyut kanun hükmünün somut olay ve belirli kişi ya da kişiler üzerinde gerçekleşmesi ve bir takım sonuçlar doğurması ve böylelikle hukukun bireyselleşmesini sağlayan hüküm öğretide; *yargılama makamının önüne getirilmiş uyuşmazlığı çözdüğü*²⁶⁷ ve *doğrudan doğruya yaptığı yargılama sonucu verdiği karar*²⁶⁸, *ceza muhakemesine konu uyuşmazlığı esastan ve usulden çözen, yargılamayı sonlandıran ve istinafa ve temyize tabi olan kararı*²⁶⁹, *mahkeme tarafından yargılamanın sonunda yargılamanın konusuna ilişkin verilen ve yargılamayı sona erdiren kararı*²⁷⁰ *ceza muhakemesine konu uyuşmazlığın esas ve usulden çözülmesine ve yargılamanın sonlanmasına sebep olan kararı*²⁷¹, *yargılama makamının/mahkemenin, önüne getirilmiş olan davayı/uyuşmazlığı çözen kararı*²⁷², *sonkarar*²⁷³, *mahkemenin duruşma sonunda verdiği ve uyuşmazlığı çözen, birinci derece yargılamayı sona erdiren kararı*²⁷⁴, *mahkemenin uyuşmazlık hususunda verdiği nihai karar, son karar veya yasanın ifadesi*²⁷⁵, *bir mahkemeden çıkan ve taraflar arasındaki hukuki uyuşmazlığı çözmeye yarayan kararı*²⁷⁶ şeklinde çeşitli biçimlerde tanımlanmaktadır²⁷⁷. Bu kapsamda yine görüldüğü üzere karar kavramının hüküm kavramını da bünyesinde barındıran bir üst kavram olduğu ve her

266DOĞAN, Koray: "Ceza Muhakemesinde Hüküm", CHD., Ağustos 2008, s.172.

267ERCAN, İsmail: Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 6. Baskı, Levha Yayınları, İstanbul, Temmuz 2013, s.274.; ERCAN, (CMK2), s.305.

268KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU, s.1296-1297; ARAS, s.187 vd.

269GOLDEN/BALCI/ALŞAHİN/ÇAKIR, s.580.

270ÖZBEK/DOĞAN/BACAŞIZ, (CMK), s.690.

271BEKAR, s.18.

272ÇINAR, s.32.

273ÜNVER/YAKERİ, C.3, s.1664.

274YURTCAN, (Ceza Yargılaması), s.425.

275CENTEL/ZAFER, (Ceza Muhakemesi Hukuku), s.689.

276GÖZLER, Kemal: "Res Iudicata'nın Türkçesi Üzerine", AÜHFD, C.56, S.2, Y.2007, s.45-61.

277ARAS, (Etki), s.187-188.

hükümün bir karar olsa da her kararın bir hüküm olmadığı görülmektedir²⁷⁸. Görüldüğü üzere nihai kararlar ara kararların aksine ceza yargılamasına son vererek yargılama sürecini bitiren ve hakimnin davadan tümüyle el çekmesini sağlayan kararları olup, hakimnin nihai kararı dosyanın üst mahkemece bozulmadığı sürece yeniden ele alamadığı kararlarıdır. Nihai kararlarda amaçlanan hakimnin, kanunkoyucunun belirlediği soyut hukuk kurallarını önündeki somut olaya uygulayarak, kesin ve yerine getirilebilir bir yargı ile uyumsuzluğu sonlandırmaktadır. Her nihai karar uyumsuzluğun esasını çözmediğinden, nihai kararlar hüküm kavramı arasındaki sorunun uyumsuzluğun esasının çözülüp çözülmemesinde ortaya çıktığı kanaatindeyiz. Öte yandan CMK'nın 223'üncü maddesi her ne kadar hüküm çeşitlerini ifade etse de çalışmamızda az sonra göreceğimiz üzere sayılanların birçoğunda uyumsuzluk esastan çözümlenmemektedir. Öğretide bir görüş, iki kavram arasındaki ilişkiyi kurmak ya da kurmamak olarak tanımlanan hüküm çeşitlerinden beraat ve mahkumiyet kararlarının uyumsuzluğun esasına yönelik olduğunu²⁷⁹, bir başka görüş ise bunların yanında ceza verilmesine yer olmadığı ve güvenlik tedbirine hükmedilmesi kararlarının da uyumsuzluğun esasını gerçekten çözümleyen nihai karar olduğunu, öte yandan davanın reddi ve düşmesi kararlarının uyumsuzluğun esasını gerçekten çözmedikleri halde çözülemeyecek nitelikte olduğunu belirledikleri için nihai karar olarak sayıldığını ifade etmektedir²⁸⁰.

A. Beraat Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

Ceza hakimi muhakeme sonucu önündeki uyumsuzlukta durma, düşme nedenleri bulunmayıp da sanığın mahkumiyetine de karar veremediği hallerde sanığın beraatine karar verecektir. Beraat kararı eylemle sanık arasında adli sicil kayıtlarına geçecek cezalandırma ilişkisi kurulamayan karardır. Beraat sözlükte aklanma anlamına gelir. Sanık hakkında verilen beraat kararı hukuki sorunu, fiili ve olayı kapsayan esasa ilişkin hüküm niteliğindedir. Beraat kararında aynı fiille ilgili sanık hakkında dava açılamaz. Öte yandan ileride inceleyeceğimiz durma kararı usule yönelik verilen bir karar olduğundan ve suçun ispatı ile ilgili olmadığından savcı

278GOLDEN/BALCI/ALŞAHİN/ÇAKIR,s.581.

279YENİSEY/NUHOĞLU,s.748.;GOLDEN/BALCI/ALŞAHİN/ÇAKIR,s.620.

280ERCAN,(CMK2),s.305.

durma engeli ortadan kalktıktan sonra tekrar dava açabilir²⁸¹. Beraat kararı sanığın en lehine olan karardır²⁸². CMK'nın 223'üncü maddesinin 2'inci fıkrası açıkça beraat kararı verilebilecek halleri saymış olup, buna göre *sanığa yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış ya da suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması, yüklenen suç açısından failin kast veya taksirine yönelik kusurunun bulunmaması, yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması ya da yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması hallerinde sanık hakkında beraat kararı verilecektir*²⁸³. Beraat eden kişi her zaman aklanmış olmayacağı ve beraat kararının aklama niteliğinde olup olmadığı verilmiş gerekçesine bağlı olacağından, CMK'nın 230'uncu maddesinin 2'inci fıkrasında *beraat hükmünün gerekçesinde, 223'üncü maddenin ikinci fıkrasında belirtilen hallerden hangisine dayanıldığına gösterilmesi gerektiği* belirtilmekle yargılamayı yapan hakimin beraat kararının dayandığı gerekçesini kısa kararında açıklaması gerektiği düzenlenmiştir²⁸⁴. CMK'nın 223'üncü maddesinin 9'uncu fıkra hükmüne göre derhal beraat kararı verilebilecek durumlarda durma, düşme ya da ceza verilmesine yer olmadığına karar verilemez. Yargıtay'a göre derhal beraat kararı, dosya içeriğinden sanığa yüklenen eylemin ilk bakışta suç oluşturmadığının anlaşılması halinde verilebilir. Yoksa sanığın sorgusu yapılmadan mevcut kanıtlar tartışılarak kanıt takdiri suretiyle beraat kararı verilemez²⁸⁵.

Beraat kararları hakimin uyuşmazlığın esasını inceleyerek dosyadan el çekmesi sonucunu doğuran kararları olduğundan hüküm niteliğindedir²⁸⁶. Ceza ve hukuk

281GOLDEN/BALCI/ALŞAHİN/ÇAKIR,s.623.;ÜNVER/YAKERİ,s.1667.

282YENİSEY/NUHOĞLU,s.766.

283ERCAN,(CMK2),s.306.;ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ,(CMK),s.696.; ÜNVER, Yener / YAKERİ, Hakan:Ceza Muhakemesi Hukuku,C.3,15.Baskı, Adalet Yayınevi, 2019,Ankara,s.1667 vd. ;ÖZTÜRK,s.639.;ÖZTÜRK,(CMK),s.429.

284ÖZTÜRK,s.640-641.;ÜNVERYAKERİ, s.1667-1668.;YURTCAN,Erdener:Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Seçkin, Mart 2019, Ankara, s.808.;PARLAR,Ali/HATİPOĞLU,Muzaffer:5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu ve İlgili Mevzuat, 2.Cilt, 2008, Ankara, s.1240-1241.; ERCAN, (CMK), s.275.

285ERCAN,(CMK),s.276.

286GÜNEŞ, s.28, "...Düzenlemeye göre hukuk hakimi kural olarak ceza mahkemesinin beraat kararı ile bağlı değildir. Ancak; aynı olay nedeniyle ceza yargılamasında hükme dayanak yapılan maddi olgular ile bağlıdır. Hukuk hakiminin ceza mahkemesi kararındaki maddi olgularla bağlılığının ölçüsü; beraat kararında suçun sanık tarafından işlenip işlenmediğinin kesin olarak delilleriyle tespit edilip edilmediği olmalıdır. Yasadaki açık düzenleme, yerleşen yargısal uygulama ve bilimsel görüşler karşısında; kusurun ve zarar miktarının takdiri hususundaki kararın, diğer söyleyişle fiilin işlendiği sabit olduğu halde kusurluluğa ya da kusursuzluğa ilişkin saptamanın tek başına Hukuk Hakimini bağlayacağını kabule olanak bulunmamaktadır...9.HD.2011/22011 E.,2013/22543 K., 16.9.2013 T.,(UYAP).

mahkemelerinden verilen kararların birbirine etkileşimin temel dayanaklarından TBK'nın 74'üncü madde hükmünün açık düzenlemesi uyarınca ceza yargılaması neticesinde verilen beraat kararları kural olarak hukuk hakimi açısından kesin hüküm oluşturmazlar. Bu bağlamda, hukuk hakimi kural olarak ceza yargılaması sonucu verilen beraat kararı ile bağlı olmayacaktır. Bu nedenle, örneğin, bir kimse haklı savunma halinde olduğu kanaatiyle işlemiş olduğu suçtan dolayı ceza mahkemesinde beraat etmesine rağmen hukuk hakimi haklı savunmayı sabit görmeyerek şahsı tazminata mahkum edebilir. Ceza mahkemeleri, kişilerin özgürlükleri ile yakından ilgili olduklarından dolayı, bir kişiyi cezaen sorumlu tutarken normal bir tazminat davasından daha sıkı davranırlar. Bundan dolayı ceza hakimi suçun sabit sayılması için herhangi bir tazminat davasından daha kuvvetli delillere ihtiyaç duyduğu halde, hukuk hakimi bu iddiayı daha az kuvvetli delillerle sabit görebilir. Öğretide bir görüşe göre, bu gerçeği göz önünde tutan yasa koyucu, ceza mahkemesinin beraat kararlarının hukuk hakimi için bağlayıcı olmadığını hükme bağlamıştır. Bu kapsamda hukuk hakiminin ceza mahkemesinin beraat kararı ile bağlı varsayılmaması ceza mahkemesinde beraat eden kişinin hukuk mahkemesinde tazminata mahkum edilmemesi şeklinde anlaşılamaz²⁸⁷. TBK'nın 74'üncü maddesinde hukuk hakiminin ceza mahkemesinden verilen beraat kararı ile bağlı olmadığı kuralına yönelik aynı ilke eylemin sabit görülmesi hallerinde verilen mahkumiyet ve güvenlik tedbirleri için de söz konusudur²⁸⁸. Benzer şekilde, Yargıtay, ceza yargılaması sonucu suçun sanıklar tarafından işlenmediğinin kesin olarak tespiti olgusunu içeren beraat kararının hukuk hakimini bağlayacağını belirtmiştir²⁸⁹. Buna göre, ceza mahkemesinde verilen hüküm her ne kadar beraat kararı olsa da kesinliği tespit edilen bir maddi olayın varlığı ya da yokluğu halinin hukuk mahkemesinde yeniden incelenmesi adalete güveni zedeleyeceğinden sanığın üzerine atılı suçu işlemediği ya da suçun hiç işlenmediği yönündeki kesin tespitlerin kanaatimizce hukuk hakimini bağlaması gerekir. TBK'nın 74'üncü maddesi temel olarak ceza hakiminin beraat kararıyla bağlı olunmayacağını düzenlese de, beraat

287KILIÇOĞLU, (Genel Hükümler),s.592.

288ANTALYA,s.628.

289“..818 sayılı BK'nun, Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 06.06.2012 tarih, 2011/7334 E. - 2012/9877 K. sayılı ilamında da işaret edilen 53. maddesinde ise; ceza mahkemesinin beraat kararı suçun sanıklar tarafından işlenmediğinin kesin olarak tespiti olgusuna dayanıyorsa, bu kararın hukuk hakimini de bağlayacağı, bundan başka kusurun takdiri ve zararın miktarını tayini hususundaki kararın hukuk hakimini bağlamayacağı hüküm altına alınmıştır (Turgut Uygur, Borçlar Kanunu Şerhi, C. 1, s. 844)...9.HD., 08.07.2019 T., 2017/12093 E., 2019/6318 K.(UYAP).

kararlarının esasa ilişkin nihai kararlar olduğu ve bu yönüyle hukuk hakimisi açısından bağlayıcı etki doğurmaya elverişli olması kanaatiyle beraat kararının etkisi beraat sebeplerine bağlı olarak ayrı ayrı ele alınması gerekir²⁹⁰. Öğretide benzer bir başka görüş, beraat kararının hukuk hakimini bağlamayacağı kuralının fiilin suç oluşturmadığı ya da nedensellik bağı bulunmadığına ilişkin verilen beraat kararına uygun olduğunu, buna karşılık isnat olunan fiili işlemediği gerekçesiyle verilen beraat kararının hukuk hakimini bağlamamasının aynı kolaylıkla kabul edilemeyeceğini ifade eder²⁹¹. Öte yandan, TBK'nın 74'üncü maddesinin ilk anlamından çıkan sonuç, ceza hakiminin bir eylemi hukuka uygun bulmasının hukuk hakimini bağlamayacağı, bu kararı kabul etmesinin zorunlu olmadığı şeklinde olsa da, mesele hukuka aykırılık unsuru bakımından çalışmamızda da ele alındığı üzere görüldüğü kadar basit değildir. Ceza hakiminin beraat kararına rağmen hukuk hakimisi tazminata hükmedebilirken, beraat kararının haksız fiilin hukuka aykırılık unsurunu teşkil edebilecek ve özel bir koruma normu olarak tanımlanabilecek ceza hukuku normunun incelenmesini içermesi halinde hukuk hakimini bağlaması gerektiği ifade edilmektedir²⁹².

a. Yüklenen Fiilin Kanunda Suç Olarak Tanımlanmamış Olması Nedeniyle Verilen Beraat Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

Her haksızlık teşkil eden eylemin suç oluşturmayacağından çalışmamızda bahsettik²⁹³. Anayasa'nın 38'inci ve TCK'nın 2'inci maddelerinde yer bulan kanunilik ilkesi, bir kimsenin eyleminden dolayı cezalandırılmasını ancak kanun ile düzenlenmiş olması koşuluna bağlayarak, yargılama sonucunda hakimın sanığın üzerine atılı eylemin TCK veya ceza hükmü taşıyan diğer özel ceza yasalarında, suç haline getirilmiş bir eylem olduğu kanaatine varmazsa beraat kararı verilmesini öngörür. Yine sanık hakkında kamu davası açıldığı anda suç olduğu halde, daha sonradan bu eylemin suç olmaktan çıkarılması durumunda da kanaatimizce bu bent uyarınca beraat kararı verilmesi gerekmektedir²⁹⁴. Bu bent uyarınca beraat kararı verilmesi için, eylem sabit olsa da hukuka aykırılık dahil suç unsurlarından birinin

290BEKAR, s.7; GOLDEN/BALCI/ALŞAHİN/ÇAKIR, s.623-624.

291OĞUZMAN/ÖZ, (Genel 2), s.83.

292BAYSAL, s.646-647.

293Bknz. s.11.

294ARTUÇ, s.700; ARAS, (Etki), s.196-198; BEKAR, s.23.

eksikliği nedeniyle suç tiplerinden hiçbirine uymuyorsa mahkeme hukuki mesele yönünden beraat kararı verir. Suç tipi hem eylemin işlendiği hem kararın verildiği tarihteki kanunlara bakılarak tayin edilir²⁹⁵. Ceza yargılaması sonucu, eylemin suç özelliği olmadığı sebebiyle verilen beraat kararına karşın hukuk hakimi tarafından haksız fiil oluşturduğu kanaatine varılırsa bu kararın bir bağlayıcılığı söz konusu olmayacaktır. Zira, hukuk muhakemesinde haksız fiilin tespitine ilişkin esaslar ile ceza mahkemesinde suçun tespiti farklılık arz etmektedir²⁹⁶. Bu kapsamda, hukuk ve ceza muhakemelerinde haksızlık olgusu her zaman aynı anlamı ifade etmezler. Ceza hukukunda haksızlık teşkil eden eylemin suç sayılabilmesi için kanunda açıkça düzenlenmesi gerekirken hukuk yargılamasında haksızlık olgusuna yönelik böyle bir kıstas yoktur. Beraat halinin bu şeklinde, hukuk hakimi yapacağı yargılama faaliyetinde eylemin haksızlık oluşturduğuna kanaat getirmesi durumunda oluşan zararın tazminine karar verebilecektir.

b. Yüklenen Suçun Sanık Tarafından İşlenmediğinin Sabit Olması Nedeniyle Verilen Beraat Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

CMK'nın 223'üncü maddesi ikinci fıkrasının b bendi "*Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması*" düzenlemesi ile beraat kararı verilebilecek diğer bir hali düzenlemiştir. Kanun maddesinde yazılı olduğu üzere, beraat kararı verilebilmesi için, sanık hakkında üzerine atılı suçun sanık tarafından işlenmediğinin şüphe oluşturmayacak şekilde açık ve net olarak sübut bulması gerekir. Burada yüklenen suç işlenmiş fakat sanık tarafından işlenmemiştir²⁹⁷. Bazen suçun işlendiği %100 kanıtlanmış olsa da, failin eylem anında yurt dışında olması halinde olduğu gibi, suçu işlemediğine dair deliller ortaya konmuştur²⁹⁸. Hakim sanığın üzerine atılı eylemin sanık tarafından gerçekleştirilmediğini şüpheyeye yer bırakmayacak şekilde tespit ettiğinde, sanık gerçekleştirmediği bir eylemden sorumlu tutulamayacağından, bu gerekçeyle beraat hükmü verilebilecektir.

295YENİSEY/NUHOĞLU,s.766.

296KILIÇOĞLU, s.466; AKCAN, s.159; ARAS, s.199.

297YAŞAR, Halis: "Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Hakimini Etkileyip Etkilememesi Meselesinin Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlaline Varan Boyutu", TBB, S.109, Y.2013, s.453; BEKAR, s.24. ;YENİSEY/NUHOĞLU,S.767.

298ÖZBEK,Veli Özer /DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar: Ceza Muhakemesi Hukuku, 13.Baskı, Seçkin, 2019,Ankara,s.693.

Ceza yargılaması neticesinde yüklenen suçun sanık tarafından gerçekleştirilmediğine yönelik kesin tespit, aynı eylemden dolayı açılmış tazminat davasında da hukuk mahkemesi bakımından bağlayıcı olmalıdır²⁹⁹. Zira, eylemin sanık tarafından gerçekleştirilmediğinin daha geniş bir inceleme ve soruşturma yetkisine sahip ceza yargılaması sonucunda tespiti üzerine beraat kararı verilmiştir. Nihayetinde bu tespit ile de, sanık ile eylem arasında bağlantı olmadığı kesin şekilde tespit edilmektedir³⁰⁰. Her ne kadar CMK'nın 223'üncü maddesinin ikinci fıkrasının b bendi yalnızca “*Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması*” şeklinde düzenlenmiş ise de bu düzenlemenin aynı zamanda suçun işlenmediğinin kesin olarak tespiti hallerinde de uygulanması gerekmektedir³⁰¹. Beraat halinin bu şekilde, fiilin fail tarafından işlenmediğini kesin şekilde tespit eden ceza mahkemesi kararı hukuk hakimi için bağlayıcılık kazanacaktır. Bir görüşe göre, TBK'nın 74'üncü maddesini bu şekilde yorumlamak yasa koyucunun amacına en uygun düşen çözüm tarzıdır³⁰². Ceza yargılaması sonucunda bu gerekçeyle beraatine karar verilmiş bir sanığın aynı vakıadan dolayı hukuk mahkemesinde sorumlu tutulması hukuk düzeninin birliği prensibine aykırılık teşkil edecek niteliktedir. Nitekim, muhakeme yargı alanında uzman ceza hakimi tarafından yapılarak illiyet bağı kurulamadığından ve davalının eylemi gerçekleştirmediğinden bahisle beraatine karar verilmiştir.

c. Yüklenen Suç Açısından Failin Kast ya da Taksirinin Bulunmaması Nedeniyle Verilen Beraat Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

CMK'nın 223'üncü madde hükmünün ikinci fıkrasının c bendi “*Yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması.*”denilerek beraat kararı verilebilecek diğer bir hali düzenlemiştir. Ceza hukukunun kusur anlayışı ile medeni

299GÖNÜL KOŞAR,s.209;“..Hukuk hakimi kural olarak ceza mahkemesinin beraat kararı ile bağlı değildir. Ancak; aynı olay nedeniyle ceza yargılamasında hükme dayanak yapılan maddi olgular ile bağlıdır. Hukuk hakiminin ceza mahkemesi kararındaki maddi olgularla bağlılığının ölçüsü ise ; beraat kararında suçun sanık tarafından işlenip işlenmediğinin kesin olarak delilleriyle tespit edilip edilmediği olmalıdır.Bu nedenledir ki, davanın dayanağını teşkil eden ve davacının aynı zamanda suç duyurusuna da konu ettiği elektronik postaların gönderilmesi suretiyle gerçekleşen haksız eylem nedeniyle ceza yargılamasında verilecek karar, eylemin davalı tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine ilişkin yapılacak saptama yönünden hukuk yargılamasına da etkili olacaktır. Açıklandığı şekilde hukuk hakimi kural olarak ceza mahkemesi kararıyla bağlı olmamakla birlikte eylemin sanık/davalı tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin tespiti halinde, bu saptama hukuk hakimini bağlayacak niteliktedir...HGK., 2006/4-476 E.,2006/498 K.,5.7.2006 T.(UYAP).

300KILIÇOĞLU, s.467-468; AKCAN, s.155-158; ARAS, (Etki), 200-202.

301ARAS,(Etki), s.200-201.

302KILIÇOĞLU, (Genel Hükümler),s.594.;ANTALYA,s.630-631.

yargının kusur anlayışının birbirinden farklı olduğundan çalışmamızda bahsettik³⁰³. TCK'nın 21'inci maddesinin birinci fıkrası hükmü "*Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır. Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.*" denilerek suçun oluşumunu temel olarak kastın varlığına bağlamıştır. TCK'nın 22'inci maddesinin birinci fıkrası hükmü ise *taksirle işlenen fiillerin kanunun açıkça belirtildiği hallerde cezalandırılacağına* yönelik düzenlemesi ile taksirli işlenen bir fiilin cezalandırılmasını ancak kanunda açıkça suç olarak düzenlemesi koşuluna bağlı tutmuştur. Görüldüğü üzere ceza hukuku kusurun çeşitlerini temel olarak kast ve taksir esasına bağlamıştır. Oysa ki hukuk yargılamasında buna ilişkin bir ölçüt yoktur. Her ne kadar ceza hakimi ayırt etme gücünün bulunmayışı nedeniyle cezalandırmaktan kaçınabilse de hukuk hakimi, ayırt etme gücünün varlığını ve sorumluluğun doğduğunu kabul edebilir³⁰⁴. Bu kapsamda ceza hakiminin kusurun bulunmaması nedeniyle verdiği beraat kararı hukuk hakimi açısından bağlayıcı etki doğurmayacaktır.

CMK'nın beraat halininin başka bir şeklini düzenleyen bu hükmü aynı zamanda aynı maddenin üçüncü fıkrasının d bendinde yer alan kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi hali ile birlikte çelişki oluşturduğundan kanun hükmü gereği meydana gelen eylemde sanığın kast ya da taksiri olmaması durumunda beraat kararı verilecek iken, kast ya da taksiri ortadan kaldıran hata durumu söz konusuysa sanık hakkında ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilecektir. Suçu oluşturan unsurlarda meydana gelen hata nedeniyle kusurluluk ortadan kalkmış ise beraat kararı verilmesi sanığın daha lehine bir durum oluşturacaktır³⁰⁵. Bu durum ise kanaatimizce hukuk hakiminin tazminata hükmetmesine engel olmayacağı gibi tazminat hesabında dikkate alınmalıdır. Hukuk hakimi ayırt etme gücü ve kusur noktasında ceza hakimi tarafından verilen beraat kararıyla bağlı değildir³⁰⁶.

303Bknz.s.16.

304GÖNÜL KOŞAR, s.209.

305ARAS,(Etki), s.204-205; BEKAR, s.25; KILIÇOĞLU,(Genel Hükümler), s.468vd; AKCAN, s.159-161;PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES s.562 vd; ARAS,(Etki), 206-207.; YENİSEY / NUHOĞLU, s.767.

306ANTALYA,s.628-629.

d. Yüklenen Suçun Sanık Tarafından İşlenmesine Rağmen, Olayda Bir Hukuka Uygunluk Nedeninin Bulunması Nedeniyle Verilen Beraat Kararı ve Hukuk Mahkemesine Etkisi

i. Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler

CMK'nın 223'üncü maddesinin d bendine istinaden *"..yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması halinde sanığın beraatine karar verilecektir."*

Hukuka uygunluk nedenleri 5237 Sayılı TCK'nın Ceza Sorumluluğunun Esasları başlıklı ikinci kısmın Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler başlıklı ikinci bölümünde düzenlenmiştir. Hukuka uygunluk nedenlerinin bulunduğu bir eylemde fiil hukuk düzeninde meşru hale gelmekte, eylemin hukuka aykırılık özelliği ortadan kalkarak başından beri hukuka uygun kabul edilmektedir. Hukuk düzeninin birliği ve çelişmezliği prensibine istinaden, özel hukuk veya kamu hukukundan doğan bir hukuka uygunluk sebebi etkisini kendisi doğrudan ceza hukukunda göstermekte, ceza hukukunda yer bulan bir hukuka uygunluk sebebi ise etkisini diğer alanlarda göstererek eylemi hukuka uygun duruma getirmektedir. Bu bağlamda ceza yargılaması sonucu hukuka uygunluk sebepleri bulunduğu bahisle beraat kararı verilmesi halinde bu karar hukuk hakimini de bağlayıcı nitelik arz edecektir³⁰⁷. Hakim yürüttüğü yargılama neticesinde sanığın üzerine atılı eylemi gerçekleştirdiği ancak olayda; TCK'nın 24'üncü maddesine istinaden kanun hükmünü yerine getirme, TCK'nın 25'inci maddesinde meşru savunma hali ve TCK'nın 26'ıncı maddelerindeki hakkın kullanılması ve ilgilinin rızasına yönelik hukuka uygunluk durumlarının varlığı halinde bu düzenleme uyarınca beraatine karar verecektir. Bu kapsamda olmak üzere ceza hakiminin bu bent uyarınca vereceği beraat kararının hukuk yargılamasına etkili olmasına dair medeni hukuk bakımından hukuka uygunluk nedenlerinin incelenmesinde ayrıca fayda görmekteyiz.

ii. Medeni Yargılama Bakımından Hukuka Uygunluk Nedenleri

³⁰⁷ARAS, (Etki), s.215.

TBK'nın 63'üncü maddesi hukuka aykırılığı kaldıran halleri düzenleyerek, *yasal bir yetkiye dayanan ve bu yetkinin sınırları içinde kalan bir fiilin zarara sebep olması durumunda hukuka aykırı olmayacağını* dile getirmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında ise *zarar görenin geçerli bir rızasının bulunması, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar, zarar verenin davranışının haklı savunma niteliği taşıması, yetkili kamu organlarının zamanında müdahalesini sağlayamayacak kişinin kendi hakkını kendi gücüyle koruması ve zorunluluk halleri* hukuka uygunluk nedenleri olarak belirtilmiştir. Bu kapsamda mağdurun rızasının fiilin hukuka aykırılığını önleyebilmesi, razı olma işleminin muteber olmasına bağlıdır. Ehliyetsizlik, irade beyanındaki sakatlık, şahsiyet haklarına aykırılık gibi bir sebeple mağdurun razı olma işlemi hükümsüz ise mağdurun rızası fiilin hukuka aykırı sayılmayacağını önlemeyebileceği gibi; kamu ve özel hukuka dayanan bir yetkinin kullanılması halinde yetkinin aşılması ve özellikle yetkinin kullanılmasına ilişkin kurallara uyulmaması ile hakkın kötüye kullanılması halleri davranışın hukuka aykırılığını önlemez. Yine meşru müdafaa halinde müdaafa amacının aşılması hali ile zorunluluk halinde üçüncü şahsın şahsına zarar veren fiiler eylemin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmaz. Maddede sayılan hukuka aykırılığı kaldıran hallerin hukuk düzeninde sorumluluğa yol açmayacağı ise 64'üncü maddede ayrıca düzenlenmiştir³⁰⁸. TBK'nın 64'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca *kendisini veya başkasını açık ya da yakın bir zarar tehlikesinden korumak için diğer bir kişinin mallarına zarar verenin, bu zararı giderim yükümlüğünü hakim hakkaniyete uygun belirleyecektir*. Burada eylemin hukuka aykırılığı ortadan kalksa da bir başkasının malvarlığı zarar gördüğünden hakim hakkaniyete göre, fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi uyarınca, üçüncü kişiye verilen zararın tamamen ya da kısmen giderilmesine karar verebilecektir³⁰⁹. Hukuka uygunluk nedenleri ile kusurluluğu ortadan kaldıran haller arasındaki ayırım eylemin hukuka aykırılığının oluşup oluşmamasında önem taşımaktadır. Hukuka uygunluk nedenlerinde eylem doğduğu andan itibaren hukuka

308“TBK'nın 63'üncü maddesinin birinci fıkrasının TMK'nın 24'üncü maddesinden alındığı, TBK'nın 63'üncü maddesinin ikinci fıkrasının(zarar görenin rızası) TMK'nın 24'üncü ikinci fıkrasından alındığı, ‘daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar’ bölümünün TMK'nın 24'üncü maddesinin ikinci fıkrasından alındığı, meşru müdafaa, kişinin hakkını kendi gücüyle koruması ve zorunluluk halinin BK'nın 52'inci maddesinden alındığına dair bkz. **UYGUR**, s.489-490.; **EREN**, s.603-604; **ARAS**,(Etki), s.212-213; **AKARTEPE**, Alparslan: “Türk Borçlar Kanunun Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Alanında Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler”, ErÜHFD, C.XVI, S.1-2, Y.2012, s.171.;**OĞUZMAN/ÖZ**, s.500 vd.

309**ARAS**,(Etki), s.213.

aykırılık taşımamaktadır. Ceza verilmesine yer olmadığına yönelik hukuka uygunluk hallerinde, eylem hukuka aykırılık özelliğini devam ettirmesine karşın hukuk düzeni tarafından makul görülmektedir³¹⁰. Yargıtay bir kararında, ceza mahkemesinde meşru savunma nedeniyle beraat kararı verilmesi halinde hukuk mahkemesindeki davanın reddedilmesi gerektiği kararı vermiştir³¹¹.

e. Yüklenen Suçun Sanık Tarafından İşlendiğinin Sabit Olmaması Nedeniyle Verilen Beraat Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

CMK'nın 223'üncü madde hükmünün, ikinci fıkrasının e bendinde "*Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması*" beraat hükmü verilecek haller arasında düzenlenmiştir. Bu beraat türünde ortada bir şüphe olduğu takdirde sanık lehine yorumlanarak uygulamada delil yetersizliği denilen nedene dayalı beraat kararı verilmektedir. Beraat halinin gerekçesinde aslında sanığın fiili işlediği düşünülmekte, mahkemenin yeterince delile ulaşamadığı için beraat kararı vermek zorunda kaldığı anlaşılmaktadır³¹². Delil yetersizliğinde sanığın fiili işlediği ya da işlemediği kesin olarak tespit edilemez. Öte yandan bir görüşe göre, delil yetersizliğinden beraatine denilmesi hatalı bir yaklaşım olup, hem yargılamayı yapan açısından ihsası rey anlamına geldiği hemde ileride muhakemenin iadesi nedenlerinden birinin gerçekleşmesi üzerine yapılacak yargılamayı olumsuz etkileyeceği için suçsuzluk karinesi ile çelişmektedir³¹³. Uygulamada delil yetersizliği nedeniyle beraat kararı verilmesi şeklinde bir kavram bulunmamaktadır. Esasen böyle bir karar verilirse masumiyet karinesine aykırı olur³¹⁴. Bu halde beraat kararı iki şekilde ortaya çıkabilir; ya sanığın mahkumiyetine yeter derecede delil yoktur ya da sanığın suçluluğuna dair delil ileri sürülememiştir³¹⁵. Mahkeme sübut konusundaki şüphesini yenememişse şüpheden sanık yararlanır denilerek beraat kararı verilmesi kabul edilmiştir. Mahkumiyet için gereken şartların başında iddianın sabit olması gerektiğinden, beraat kararının verilmesi iddianın sabit olması gerekir kuralının bir sonucudur. Sanık üzerindeki iddia sabit olmadığı takdirde beraat eder. Hakim sübut bakımından bir kanaate varamazsa yani şüphesini %100 yenemezse o hususu sabit olmamış addedilecek ve sabit olmamanın sonuçlarına göre şüpheden sanık yararlanır ilkesine göre beraate karar verecektir. Mahkeme muhakeme hukuku açısından kullanılmasına izin verilen bütün delilleri dinlediği halde, maddi mesele hakkındaki

310ARAS,(Etki), s.208-209.

311".."Meşru savunmanın varlığı halinde saldıranın kişiliğine ve mallarına yapılan zarar haksız sayılamaz. O halde davanın hemen reddine gerekirken bir miktar tazminata hükmedilmiş olması yasaya aykırıdır...4.HD.,15.3.1976 T,1976/6678 E.,1976/2634K.(UYAP); ARAS, (Etki), s.179.

312CENTEL/ZAFER, s.690.;ÜNVER/YAKERİ,s.1667.;YURTCAN,s.808.;ÜNVER/YAKERİ, C.3, s.1668.

313YURTCAN,s.808.

314ÜNVER/YAKERİ,s.1668.

315ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞIZ,s.693.

şüphesini yenemezse, AİHS'in altıncı maddesinin ikinci fıkrasındaki suçsuzluk karanesi gereği suç fiilini failin lehine olacak şekilde karara bağlar. Şüpheden sanığın faydalanması ilkesi hukuki mesele bakımından uygulanmayıp maddi mesele bakımından kusurun ve müeyyidenin tayini konularında uygulanır³¹⁶. Bu beraat halinin halk üzerindeki etkisi mutlak bir arınma olarak algılanmadığından, sanığa yönelik toplumdaki şüpheler devam etmektedir. Zira bu kişilerin üzerindeki şüphelere yönelik yeterli araştırma yapıp yapılmadığı anlaşılamamakta ve mahkum olmadıkları halde suçsuz olduklarına dair kesin tespit yapılamamaktadır. Ceza davasında sanığın üzerine atılı eyleme yönelik yapılan yargılama neticesinde sanığın üzerine atılı suçu işlediğine dair her türlü şüpheden uzak, somut, kesin, inandırıcı delil elde edilemediğinden sanığın beraatine karar verilmesi durumuna ilişkin bu beraat hali hukuk hakimisi üzerinde bağlayıcı etki yaratmayacaktır. Öyle ki, ceza yargılamasında mahkumiyet için yeterli görülmeyen delillerin, objektif sorumluluk hallerinin söz konusu olduğu hukuk yargılamasında yeterli görülebilme ihtimali vardır. Burada verilen beraat kararında dava konusu vakianın fail tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği kesin olarak tespit edilemediğinden, bu karar hukuk mahkemesi için kesin delil teşkil etmeyecektir. Ancak, bu durum hukuk hakimisinin ceza davasında yer alan diğer delillerden faydalanamayacağı anlamına gelmez³¹⁷. Hukuk hakimisi ceza mahkemesinden verilen delil yetersizliğine ilişkin beraat kararıyla bağlı olmamasına karşın³¹⁸, failin yaşı, kimliği gibi maddi olayın varlığı ya da yokluğuna ilişkin tespitlerle bağlıdır³¹⁹. Yargıtay'ın da yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması nedeniyle verilen beraat kararının hukuk hakimini bağlamayacağına yönelik kararlar verdiği görülmekle birlikte³²⁰, ceza hakimince tespit edilen maddi vakıalarla bağlı kalması gerektiği yönünde verdiği kararları da bulunmaktadır³²¹. Öğretide bir başka görüşe göre ise delil yetersizliğine dayanan beraat kararlarının hukuk hakimisi için bağlayıcı olmamasının doğal bir sonucu olarak, ceza mahkemesince tespit edilmiş delillerin dahi hukuk hakimini bağlamaması gerektiği, ancak hukuk hakimisinin, ceza dosyası içindeki belgeler, bilirkişi raporları ve tanık beyanlarından hükmünde yararlanılmasına engel olmadığı ifade edilmektedir³²². TBK'nın 74'üncü maddesinde hukuk hakimisinin beraat kararıyla bağlı olmayacağına yönelik düzenleme kanaatimizce suçun sanık tarafından

316YENİSEY/NUHOĞLU,s.767.

317GÖNÜL KOŞAR, s.208-209;ARAS, (Etki), s.218.;KILIÇOĞLU, (Genel Hükümler),s.593.

318AYAN,s.341.

319YILDIRIM,s.208.;DOĞAN/ŞAHAN/ATAMULU,s.236.

320“.. Esas sayılı dosyasında yapacak nitelikte emval veren ağaç kesme suçundan ceza davası açıldığı, yapılan yargılama sonucunda, isnat edilen suçun sanık tarafından işlendiği anılan kararın henüz kesinleşmediği anlaşılmıştır. 818 sayılı BK'nın 53. Maddesi (6098 sayılı TBK'nın 74. Maddesi) uyarınca hukuk hakimisi, ceza mahkemesinin beraat kararı ile bağlı değil ise de hem ilmi, hem de kökleşmiş yargı kararlarında ceza mahkemesince belirlenen maddi olgunun hukuk hakimini bağlayacağı kabul edilmektedir.. 4.HD., 2017/1332 E., 2020/13 K.,14/1/2020 T.(UYAP).

321“..Davaya konu olay nedeniyle ceza mahkemesinde yapılan yargılama neticesinde her ne kadar delil yetersizliği sebebiyle davalı hakkında beraat kararı verilmişse de öncelikle beraat kararının hukuk hakimini bağlamayacağı hususu dikkate alınarak toplanan bütün deliller birlikte değerlendirildiğinde davalının davaya konu davacı zararının oluşmasına ihmali davranışları ile sebebiyet verdiği hususu sabittir...4.HD.,03.4.2019 T.,2018/4115 E.,2019/1983 K.(UYAP).

322KILIÇOĞLU, (Genel Hükümler),s.594.

işlendiğinin sabit olmaması nedeniyle verilecek beraat kararına uygundur³²³. Geniş ve sınırsız araştırma yetkisine sahip ceza yargılamasında suçun sanık tarafından işlendiğine yönelik bir tespit yapılamaması hukuk yargılamasında yeni delilin ya da varsayımların ortaya çıkmayacağı anlamına gelmez. Öte yandan beraat halinin bu şekilde yeni delil ortaya çıktığı takdirde sanık hakkında ceza mahkemesinde yeniden yargılama yapılabilirdir.

B. Mahkumiyet Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

CMK'nın 223'üncü maddesinin beşinci fıkrası uyarınca *yüklenen suçun sabit olması halinde sanığın mahkumiyetine karar verilir*. Suçun sübut bulması halinde verilen mahkumiyet kararı uyuşmazlığın esasına yönelik bir karardır³²⁴. Ceza hakimi yargılama faaliyeti sonucu, sanığın, mağdura yönelik iddianamede gösterilen eylemi gerçekleştirdiği konusunda tam bir vicdani kanaate sahip olur ve sanığın eylemi Kanun hükmünde yazılı soyut kurala da uygun olur ve olayda hukuka uygunluk nedenleri de bulunmazsa mahkemece sanığın mahkumiyetine karar verilir.

CMK'nın 223'üncü maddesinin altıncı fıkrası uyarınca mahkumiyet kararı sonucu sanık hakkında ceza kararı verilebileceği gibi güvenlik tedbirine hükmedilmesine yönelik karar da verilebilir. Bu iki karar arasında, yalnızca yaptırım açısından fark bulunmaktadır³²⁵. Öte yandan, güvenlik tedbiri kararı müeyyide amaçlı verilebileceği gibi önleme amaçlı da verilebilir. Bu kapsamda ise kişinin, gelecekte yapabileceği zararlı veya tehlikeli hareketlerini önleme amaçlı, ıslah edilerek yeniden topluma kazandırılması amaçlanır³²⁶. Sanığın mahkumiyetine karar verilmesi hem ceza hukuku hem de medeni hukuk bakımından kusurlu kabul edilmesini gerektirdiğinden ve ceza hukukunda kusur daha dar yorumlandığından, suçun manevi unsuru olan kusurun gerçekleşmesi kaçınılmazdır. Bu bağlamda ise hukuk hâkimi, ceza

323OĞUZMAN/ÖZ,(Genel 2),s.83.;ANTALYA,s.629.

324ÖZTÜRK,s.640.;ÜNVER/YAKERİ,C.3,s.1674.;ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞIZ,s.701.; YURTCAN, s.808.; “Sanık hakkında mahkumiyet kararı verilmesinin %100 şüpheli yenmesine bağlı olduğuna dair bknz. PARLAR/HATİPOĞLU,s.1242.;

ERCAN,(CMK),s.277.;ERCAN,(CMK2),s.309.;

ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞIZ,(CMK),s.701.;GOLDEN/BALCI/ALŞAHİN/ÇAKIR,s.626.;

ERYILMAZ,s.330.;YENİSEY/NUHOĞLU,s.766-771.

ÜNVER/YAKERİ,s.1674.;ÖZTÜRK,s.640. ; ÖZTÜRK, (CMK), s.429. ;OĞUZMAN/ÖZ, (Genel 2), s.83.

325GÜNEŞ,s.28;BEKAR,s.43.;ÖZTÜRK,s.641.

326DİLBEROĞLU,Vedat: “Cezalar ve Güvenlik Tedbirlerinin Amacı ve Niteliği”, dergipark.org.tr, E.T:12.09.2020, s.1535.

mahkemesinin kusurun varlığına ilişkin altlama faaliyeti³²⁷ ve mahkûmiyet kararıyla bağlıdır. Ancak mahkûmiyet kararı yalnızca kusurun varlığına yönelik altlama faaliyetini içermekte, illiyet bağıını ise kapsamamaktadır. Hukuk hakimi kusurun varlığını tespit eden mahkumiyet kararıyla bağlı iken kusurun ağırlığı ile bağlı değildir³²⁸. Başka bir görüşe göre, ceza hakiminin mahkumiyet kararında yer alan nedensellik bağıına ilişkin tespiti hukuk hakimini bağlar³²⁹.

TBK'nın 74'üncü madde hükmü, mahkumiyet ve beraat kararları arasında ayrım yapmayarak kusurun takdiri ve zararın tayini olmak üzere yalnızca iki halde hukuk hakiminin bağımsızlığını kabul etmiştir. Mahkumiyet kararı verilmesi halinde, hukuk hakimi, suç fiiline ilişkin olarak ceza hakiminin kararında belirlediği maddi vakıalarla bağlıdır³³⁰. Bir başka görüş ise hukuka aykırılığın tespiti kararının da hukuk hakimini bağladığını ifade eder³³¹. Yargıtay'da benzer şekilde mahkumiyet kararlarının mutlak şekilde hukuk hakimini bağladığını kabul etmiştir³³². Ceza hakiminin mahkumiyet kararı suçun sanık tarafından işlendiğine yönelik esasa ilişkin bir karar olmakla, özellikle tespit edilen maddi vakıalar ve haksızlık teşkil eden eylemin sanığa isnat edilebilirliği, hukuk hakimi açısından kanaatimizce de bağlayıcı nitelik kazanacaktır. Ceza hakimi mahkumiyet kararı ile hukuka aykırılık oluşturan eylemi ve eylemin hukuka aykırılığı ile aradaki nedensellik bağıını sanık üzerindeki tüm şüpheleri yenerek kesin şekilde tespit ettiğinden, kanaatimizce hukuk hakimi bu tespitlerle bağlı kalmalıdır. Bu bağlamda hukuk hakimi artık haksız eylemin davalı tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini tartışamayacaktır.

b.1 Mahkumiyet İle Birlikte Güvenlik Tedbirlerine Hükmedilmesi Kararlarının Hukuk Mahkemeleri Nezdindeki Hüküm ve Sonuçları

327“Altalama faaliyetininin, tarafların getirdiği ve ispat ettiği dava malzemesi ile hakimin tespit edip bulduğu hukuk normunun soyut unsurlarının karşılanıp karşılanmadığının tespitine yönelik bir yargısal faaliyet olarak nitelendirildiğine dair bkz. YAVAŞ, Murat: “Medeni Yargılama Amacı Bağlamında İspat Yüğü Kavramı”, dergipark.org.tr, E.T. 12.09.2020, s.747.

328GÖNÜL KOŞAR, s.209;TOK, s.444-445.;ANTALYA,s.629.

329ANTALYA,s.632.

330ANTALYA,s.631.;İYİLİKLİ,s.451.

331YILDIRIM,s.208.

332KILIÇOĞLU,(Genel Hükümler),s.595.(dn 735).

Yargılama faaliyeti sonucunda ceza hakimi mahkumiyet hükmü yerine sanığa yönelik güvenlik tedbiri kararı verebilir³³³. Ceza hakiminin güvenlik tedbiri kararı vermesi mahkumiyet hükmünün bağlayıcılığı açısından kanaatimizce aynı etkiye sahiptir. Nitekim, ceza hakimi uyuşmazlık konusu hukuka aykırı eylemin fail tarafından gerçekleştirildiğini tespit etmiş yalnızca yaptırım yönünden güvenlik tedbirini tercih etmiştir. Ceza hukukunda, ceza ile güvenlik tedbiri arasında yalnızca yaptırım açısından fark bulunmaktadır. Bu açıdan, hukuk hakimi de ceza hakiminin tespitleriyle bağlı kalmalı ancak farklı bir kanaate ulaştığında bunu açıklayarak karar verebilmelidir.

C. Düşme Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

CMK'nın 223'üncü maddesinin 8'inci fıkrasına göre hakim yargılama neticesinde, TCK'daki düşme sebeplerinin bulunduğu ya da sanığın üzerine atılı eyleme yönelik soruşturma ve kovuşturma şartı bağlı tutulmuş olupta şartın gerçekleşmeyeceği kanaatine varırsa düşme kararı verecektir³³⁴. TCK'da öngörülen düşme sebepleri TCK'nın 64'üncü maddesinde düzenlenen *sanığın ölümü*, TCK'nın 65'inci maddesindeki *af*, TCK'nın 66'ıncı maddesindeki *dava zamanaşımı*, TCK'nın 73'üncü maddesindeki *şikayetten vazgeçme* ve TCK'nın 75'inci maddesindeki *önödeme* halleridir. Ayrıca 19.12.2006 tarih ve 5560 Sayılı Yasa ile CMK'nın 253'üncü maddesinde düzenlenen uzlaşma durumunda da düşme kararı verilir. Yine TCK'nın 184'üncü maddesinin 5'inci fıkrasında yer verilen imar kirliliğine neden olma suçunda, ruhsatsız ve ruhsata aykırı olarak yapılan binanın imar planına ve ruhsata uygun hale getirilmesi halinde kamu davasının düşeceği düzenlenmiştir³³⁵. Düşme kararları, davanın esasına yönelik olmayan ve sanığın üzerine atılı eylemi gerçekleştirip gerçekleştirmediği yönünde tam bir araştırma yapılmadan verilen karar olduğundan hüküm niteliğinde sayılmayıp usule yönelik nihai karar özelliği

333ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ,s.702.;

PARLAR/HATİPOĞLU,s.1243.;ERCAN,(CMK),s.277.;

ERCAN,(CMK2),s.309.;ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ,(CMK),s.702.;GOLDEN/BALCI/ALŞAHİN/ÇAKIR,s.626-627.;ERYILMAZ,s.330.;YENİSEY/NUHOĞLU,s.771.; ÖZTÜRK,(CMK),s.429.

334ÜNVER/YAKERİ,C.3,s.1684.;ÖZTÜRK,s.640.;ERCAN,(CMK),s.278. ;

ERCAN,(CMK2),s.310.;

ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ,(CMK),s.702.;ERYILMAZ,s.330.;YENİSEY/NUHOĞLU,s.775.

335ARTUÇ, s.724.;ÜNVER/YAKERİ,s.1684.; ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ,s.702.;YURTCAN, s.810.;PARLAR/HATİPOĞLU,s.1243.;GOLDEN/BALCI/ALŞAHİN/ÇAKIR,s.628.;

ÖZTÜRK,(CMK), s.430.

taşımaktadır³³⁶. Bu yönüyle hukuk mahkemesini bağlayıcı niteliğe sahip bir karar olduğu söylenemez. Öte yandan düşme kararından önce sanığa yönelik tespit edilen maddi vakıalar var ise bunlar hukuk hakimince değerlendirilmelidir. Bu hususa ilişkin Yargıtay'ın bir kararında düşme kararı verilmesine karşın ceza mahkemesinin tespit ettiği maddi vakıaların hukuk mahkemesinde dikkate alınması gerektiğine karar verdiğini görmekteyiz³³⁷. Davanın düşmesi kararı yargılamanın sonunda verilmediğinden gerçek anlamda son karar olmayıp ancak ortaya çıkması halinde mahkemenin bu yönde karar vermesi gerektiğinden yargılamayı sona erdiren karardır. Burada TCK'nın 73'üncü maddesinin yedinci fıkrası uyarınca soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlarda şikayetten vazgeçme halinde düşme kararı verilmesinin suçtan zarar görenin hakları ve hukuk mahkemesine etkisi bakımından ayrıca ele alınmasında fayda görüyoruz.

c.1 Suçtan Zarar Görenin Şikayetinden Vazgeçmesinin Şahsi Hak Davalarına Etkisi Bakımından Değerlendirme

Türk Ceza Kanunun 73'üncü madde hükmünün yedinci fıkrası soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlarda *suçtan zarar görenin şikayetinden vazgeçtiği sırada şahsi haklarından da vazgeçtiğini ayrıca açıklamış ise artık hukuk mahkemesinde dava açamayacağı* belirtilmiş olmakla, kural olarak suçtan zarar görenin yalnızca şikayetinden vazgeçmesi halinde hukuk mahkemesinde zararının tazminine yönelik talepte bulunması mümkündür. Ancak, suçtan zarar gören şikayetinden vazgeçerken şahsi haklarından da vazgeçtiğini ayrıca bildirmiş ise açık kanun hükmü gereği artık hukuk mahkemesinde dava açması mümkün değildir. Öte yandan suçtan zarar görenin şahsi haklarına yönelik şikayetinden vazgeçtiği sırada sessiz kalması halinde ise, bu haklarını hukuk mahkemesinde talep edemeyeceği yönünde bir engel bulunmamaktadır³³⁸. Öğretide bir görüşe göre³³⁹ TCK'nın 73'üncü

336GÜNEŞ, s.30; ARTUK/GÖKCEN, s.775 vd.

337“Hal böyle olunca yerel mahkemece, davacının sahtecilik suçuna ilişkin mahkumiyet hükmünün zamanaşımına uğraması nedeniyle maddi olgulara yönelik tespitler dikkate alınarak, davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde davanın kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...13.HD., 28.4.2016, 2015/9617 E., 2016/11808 K.(UYAP).

338“..TCK'nun 73. maddesi gereğince, kamu davasının düşmesi cürümden zarar gören şahsın davadan vazgeçmiş olmasından ileri gelmiş ve vazgeçtiği sırada davacı şahsi haklarından da vazgeçtiğini ayrıca açıklamış ise, artık hukuk mahkemesinde tazminat alacağını dava edemez. Somut olayda davacı şahsi haklarından vazgeçmemiş olduğundan yürürlükte olan 5237

maddesinin yedinci fıkrası kapsamında suçtan zarar görenin şikayetinden vazgeçerken şahsi haklarından da vazgeçmesi tek taraflı bir irade beyanı ile esas haktan feragat özelliği barındırdığından, HMK'nın 204'üncü maddesinin birinci fıkrasına istinaden ceza mahkemesinin esas haktan feragat edildiğine yönelik mahkeme ilamı kesin delil teşkil ettiğinden, feragate rağmen hukuk mahkemesinde dava açılması halinde bu husus ilk itiraz olarak gündeme gelecektir³⁴⁰, Yargıtay verdiği bir kararında, yine, suçtan zarar görenin şikayetinden vazgeçerken tüm şahsi haklarından vazgeçtiğini beyan etmeyip sadece maddi zararlarına yönelik haklarından vazgeçtiğini beyan ederse, hukuk mahkemesinden yeniden manevi zararlarına yönelik talepte bulunabileceğini belirtmiştir³⁴¹. CMK'nın 223'üncü maddeleri arasında sayılan düşme kararı her ne kadar TCK'da öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde verilebileceğine yönelik sınırlayıcı bir düzenleme olsa da, CMK'nın 254'üncü maddesi uyarınca suçun uzlaştırma kapsamında kalması ve uzlaştırma yoluna gidilmesi halinde de davanın düşmesine karar verileceği görülmektedir³⁴². Bu sebeplerin soruşturma aşamasında gerçekleşmesi halinde Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına dair karar, kovuşturma evresinde gerçekleşmesi halinde hakim tarafından düşme kararı verilecektir. Suçtan zarar görenin ehliyetsiz olması ve şikayetten vazgeçerken şahsi haklarından da vazgeçtiğini açıklaması halinde, TMK'nın 16'ncı madde hükmü gündeme gelecek ve *ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremeyeceklerinden ve karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rızanın*

sayılı yasanın 73. maddesinin olayımızda uygulama olanağı bulunmamaktadır. 21 HD., 30.4.2013, 2013/4124 E.,2013/8567 K.(UYAP).

339GÜNEŞ, s.140-141.

340GÜNEŞ, s.141.

341“..Ceza mahkemesindeki vazgeçmenin hukuk mahkemesinde açılacak tazminat davasının etkisi olay tarihinde yürürlükte olan 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 73. maddesinin 7. bendinde öngörülen iki koşulun birlikte gerçekleşmesine bağlanmıştır. Bu koşullar, vazgeçme ile ceza dosyasının düşmesi ve kişisel hakkın saklı tutulmamış olmasıdır. Anılan Kanun maddesinde “kamu davasının düşmesi, suçtan zarar gören kişinin şikayetten vazgeçmiş olmasından ileri gelmiş ve vazgeçtiği sırada şahsi haklarından da vazgeçtiğini ayrıca açıklamış ise artık hukuk mahkemesinde de dava açamaz.” şeklinde düzenleme getirilmiştir. Bu düzenlemeye göre davacının şikayetçi olmadığını bildirdiğiifadesinde tazminat istemediğine ilişkin bir beyanı bulunmadığından hukuk mahkemesinden tazminat istemesi mümkündür. O halde davacının tazminat isteme hakkının bulunduğu kabul edilerek işin esası incelenmeli ve varılacak sonuca göre karar verilmelidir..4.HD., 22.2.2007, 2015/59 E., 2016/13195 K.(UYAP).

342ARAS,(Etki), 258-259; ARTUK/GÖKCEN,s.775 vd.

gerekli olmadığına yönelik düzenlemeye istinaden medeni yargılamada şikayetleri geçerli olmasa da ceza hukukunda geçerliliğini yitirmeyecektir³⁴³.

c.2 Dava Zamanaşımı Nedeniyle Verilen Düşme Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

TCK'nın 66'ıncı maddesinde dava zamanaşımı süreleri belirlenmiş olmakla aynı maddenin dördüncü fıkrasında zamanaşımına esas alınacak cezaların tayininde suçun Kanun'da yer alan cezasının üst sınırının göz önünde bulundurulacağı hükme bağlanmıştır. Dava zamanaşımı hükümleri TCK'nın 72'inci maddesinin ikinci fıkrası gereği davaya re'sen uygulanmakta olup sanığın rızası ya da talebine gerek bulunmamaktadır. Bu bağlamda ceza davasının zamanaşımı nedeniyle düşmesine karar verildiği hallerde, usul özelliği barındırması nedeniyle, bu kararın hukuk hakimi üzerinde bağlayıcı etkisi olduğunu söylemek doğru değildir. Ancak hukuk hakiminin elbette ki ceza dosyasında tespiti yapılan maddi olgu ve delilleri takdiri olarak değerlendirmeye almasında hukuken bir engel bulunmamaktadır³⁴⁴.

c.3 Sanığın Ölümü Nedeniyle Düşme Kararı Verilmesinin Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

TCK'nın 64'üncü maddesinde sanığın ölümü nedeniyle ceza davasının düşürülmesine karar verilmesi, faile yönelik bir karar olup, davanın esasına ilişkin bir karar değildir. Ceza davasının görülmesi sürecinde sanığın ölmesi halinde davanın düşürülmesine karar verilir. Sanığın ölümü nedeniyle ceza hakimi tarafından verilen düşme kararının hukuk hakimi üzerinde bağlayıcı etkisinin olduğu söylenemez. Ancak, bu nedenle düşme kararı verilinceye kadar kesin tespiti yapılan olgular var ise serbestçe hukuk hakimi tarafından değerlendirmeye alınacaktır.

c.4 Önödeme Nedeniyle Düşme Kararı Verilmesi ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

343**ALBAYRAK**, Mustafa: “Şikayete Tabi Suçların Özellikleri ve Bu Suçlara Bağlanan Hukuki Sorunlar”, TBBD,S.77, Y.2008,s.291; **ARAS**, (Etki), s.263.

344Bknz. s.44.

TCK'nın 75'inci maddesinde *uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçlar* açısından önödeme müessesesinin uygulama alanı bulacağı belirtilmiştir. Bir suçun önödeme kapsamında kaldığının tespiti üzerine soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde mahkeme önödeme teklifinde bulunur. Aynı maddenin 6'ncı fıkrası *kamu davasının açılmaması veya ortadan kaldırılması, kişisel hakkın istenmesine, malın geri alınmasına ve müsadereye ilişkin hükümleri etkilemeyeceğini* düzenlemiş olmakla, önödeme müessesesinin uygulanması kişilere şahsi hak taleplerine yönelik hukuk mahkemelerinde dava açmalarını engellemez. Önödeme, fail ile yargılama makamı arasında yapılan bir nevi anlaşma özelliği barındıran bir müessese olduğundan, bu teklifin kabulü kişilerin suç işlediğinin kabulü anlamına gelmemelidir. Soruşturma ve kovuşturma işlemlerinden uzak kalmak isteyen bir kişi de bu müesseseyi tercih edebilir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, önödemeyi, mahkumiyet hükmü olarak kabul etmediği gibi suçu kabul anlamına gelmeyeceğine karar vermiştir³⁴⁵. Bu bağlamda ön ödeme ile nihayete ermiş bir ceza dosyasının hukuk hakimii üzerinde bağlayıcılık oluşturmadığı açıktır. Ön ödeme yapılmış bir ceza dosyası ise kanaatimizce hukuk hakimii yönünden tazminatın hesaplanmasında değerlendirmeye alınmalıdır.

c.5 Af Halinde Düşme Kararı Verilmesinin Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkileri

TCK'nın 65'inci madde hükmü, *genel af halinde, kamu davasının düşeceği ve hükmolunan cezaların bütün neticeleri ile birlikte ortadan kalkacağı, özel af ile hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son verilebileceği veya infaz*

345“..Önödemeyi yerine getiren davalı-sanığın bu eylemi ile bir miktar kusurun kendisinde olduğunu kabul etmiş sayılmasına olanak var mıdır? Hemen belirtmek gerekir ki bir miktar kusuru kabul etmiş sayılması gerektiğine olanak yoktur. Zira; önödeme ne bir mahkumiyettir, ne de suçu kabul anlamındadır. Sadece işin uzamasını önlemek, basit olaylarda şahısların mahkemelere gidip gelmelerine mani olmak ve ağır suçlara daha fazla zaman ayırabilmek için kanun koyucu tarafından kabul edilmiş bir müessesedir. Önödeme ile kamu davası ortadan kalmakta, yargılama yapılamamaktadır. Maddenin gerekçesinde, yargının iş yükünün azaltılması için önödemenin kabul edildiği vurgulanmıştır. Buna rağmen sanık istese bu kararı dahi temyiz edebilir. Önödeme; kamu davasının açılmasını önlemesi durumunda, usul hukuku kurumu, açılmış kamu davasını ortadan kaldırması durumunda ise, ceza ilişkisinin düşmesi sonucunu doğuran suç hukuku kurumudur,,HGK., 2008/4-823 E., 2009/50 K., 4.2.2009 T(UYAP).

kurumunda ektirilecek sureyi kısaltılabileceği ya da adlı para cezasına çevrilebileceğini düzenlemiş olmakla, genel af uygulamasının cezanın bütün sonuçları üzerinde etkisini gösterirken, özel af uygulamasının cezanın infazı ile ilgili bir husus olduğunu belirtmiştir. Öğretide bir görüşe, ceza kanunu ile yasaklanan bir davranışın haksız fiil hukukunda hukuka uygun olduğunu söylemek mümkün olmayacağından mahkumiyet kararının bağlayıcılığının gündeme geleceği, mahkumiyet kararından sonra çıkarılan genel affın, mahkumiyetin tüm sonuçlarını ortadan kaldırdığı, öte yandan haksız fiilin suç teşkil ettiği yönündeki tespite etkisi olmadığını savunmaktadır³⁴⁶. Bu kapsamda af müessesesi sanığın eyleminin hukuka aykırılık niteliğini hukuk düzeninde ortadan kaldırmayıp, sadece cezanın düşmesi ve infazın özelliğini değiştirmesine ilişkin nitelikte olduğundan kanaatimizce suçtan zarar görenin hukuk mahkemesinde zararın tazminini talep etmesine engel teşkil etmez. Bu yönüyle ceza yargılaması neticesinde verilmiş mahkumiyet hükmüne yönelik af müessesesinin uygulanması hukuk hakimini etkileyici nitelik taşımaz. Hukuk mahkemesinde aynı vakıaya yönelik dava açılması halinde mahkumiyet hükmünde belirtilen kesin tespitlerin bağlayıcılığı gündeme gelecektir. Cezaya ilişkin genel ya da özel af müessesesinin uygulanması kişilerin medeni yargılamada haksız eyleme yönelik zararlarının tazminini talep etmelerini ortadan kaldırmaz.

c.6 Uzlaştırma Nedeniyle Düşme Kararı Verilmesinin Hukuk Mahkemesi zerindeki Etkisi

CMK'nın 253'üncü maddesinde uzlaştırma usulü ve koşulları ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Soruşturma evresinde suçun uzlaştırma kapsamında kaldığının anlaşılması halinde, Cumhuriyet savcısı uzlaştırma usulünü uygulayacak, kovuşturma evresinde hakim suçun uzlaştırma kapsamında kaldığına yönelik kanaat getirmesi durumunda CMK'nın 254'üncü maddesine istinaden uzlaştırma mahkeme tarafından yapılacaktır. CMK'nın 231'inci madde hükmünün beşinci fıkrasında "uzlaştırma hükümleri saklıdır" ibaresi ile uzlaştırma müessesesinin failin daha lehine olduğundan hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesesinden önce uygulanması gerektiği vurgulanmıştır. Bir görüşe göre n ödeme ve uzlaştırma

346BAYSAL,s.646.

kurumlarında her ne kadar düşme kararı verilse de ne bis in idem etkisi kendini gösterir³⁴⁷.

Uzlaştırma müessesesi fail ile suçtan zarar gören arasında rızalarına istinaden yapılan bir anlaşma olup, bir edim karşılığında suçtan zarar görenin zararlarının tazmini amaçlanır. Bu tazminat maddi zararı kapsayacak tazminat olabileceği gibi manevi zararlara yönelik bir edim de olabilir. Bu kapsamda maddi zarar nakdi tazminatla sağlanacağı gibi zararın aynen giderilmesi de söz konusu olabilir. Manevi zararlar ise yine nakdi tazminle sağlanacağı gibi özür dileme vs. edimle yerine getirilmesi de mümkündür. CMK'nın 253'üncü maddesinin 19'uncu fıkrasında *uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmayacağı, açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılacağı* düzenlendiğinden, uzlaşma sonucu yapılan anlaşma suçtan zarar görenin maddi ve manevi tüm zararlarını kapsamaktadır. Yine aynı maddenin aynı fıkrası kapsamında *şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılacağı* düzenlenmiş olmakla uzlaşma tutanağının, yargılama makamları tarafından denetlenerek onaylanması sebebiyle hüküm ve kuvveti ifade edilmiştir. Bu madde kapsamında, suçtan zarar gören, edimini yerine getirmeyen failden doğrudan icra yoluyla daha kısa sürede talep edebilecektir. Anılan yasal düzenlemeler uyarınca uzlaştırma müessesesi tarafların anlaşmasına istinaden vücut bulan bir kurum olduğundan, suçtan zarar görenin hukuk mahkemesinde zararın tazmini için tazminat talebi ile yeniden dava açmasına olanak olmamakla birlikte dava açılması halinde ise hakim davayı reddedecektir.

D. Davanın Reddi Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

Aynı eylem nedeniyle aynı kişiye yönelik birden çok dava açılmayacağı ve hüküm verilemeyeceğine ilişkin non bis in idem kuralı, uluslararası ceza hukukunun en önemli ilkelerinden biridir³⁴⁸. CMK'nın 223'üncü maddesinin yedinci fıkrası non bis

347ÜNVER/YAKERİ,s.1682.

348“..Diğer taraftan AİHS'nin 6. ve Anayasanın 36/1. maddeleri ile teminat altına alınan adil yargılama hakkı kapsamında kalan ve ceza yargılama hukukunun temel ilkelerinden olan "çifte yargılama yasağı/Non bis in idem" kuralı gereğince, nihai bir kararla mahkum edilen ya da beraat

in idem ilkesinin iç hukuktaki yansıması olarak aynı eylem nedeniyle aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm ya da açılmış dava var ise davanın reddine karar verileceğini hüküm altına almıştır³⁴⁹. Aynı fiil nedeniyle aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava var ise davanın reddine karar verilir (CMK/223/7). Kesin hükmün önleme etkisi olarak ifade edilen aynı fiil kavramı, olay olarak anlaşılmalıdır. Kesin hükmün önemli sonuçları, ihtilafın sonuçlandırılması, ne bis in idem, hükmün değiştirilmesi yasağı, infaz edilebilirlik kazanması, geri alınamazlığı ve bağlayıcılık etkisidir. Kesin hükmün olumlu etkisi bağlayıcılık iken olumsuz etkisi hükmün konusunu oluşturan aynı eylemlerden dolayı kişinin kovuşturulamamasıdır. Bu öğretide ni bis in item ya da non bis in idem olarak ifade edilmektedir. Kesin hüküm etkisinden söz edebilmek için kişinin ve fiilin aynı olması gerekmektedir³⁵⁰. Önceden verilmiş bir hükmün bulunması ya da halen (derdest) açılmış bir davanın bulunması hali yeni açılan davanın reddine karar verilmesi için yeterli olup, bu kapsamda önceki verilmiş hükmün halen kesinleşmemiş olmasının bir önemi yoktur. Bu ilke CMK’da ayrıca ve açıkça vurgulanmış olmasa dahi, CMK’nın 174’üncü madde hükmü kapsamında uygulanarak ceza davasının açılması için düzenlenen iddianamenin reddi için de uygulanacağı aşîkardır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması durumunda ise, ortada kesinleşmiş bir hüküm olmadığından ne bis in idem etkisi söz konusu olmayacaksa da ortada derdest bir dava bulunduğundan bu ilkenin önleme etkisi olacaktır³⁵¹.

Bir hukuk devletinde bir eylem nedeniyle yargılama yapıp hüküm kurulduktan sonra kişiler yeniden aynı eylem nedeniyle yargılanmayacaklarına dair güven duymak isterler. Hukuk devletinde kişiye bu güvencenin sağlanması ve mükerrer yargılama yapılmasının engellenmesi amacıyla davada dava zamanaşımının

eden kimse, aynı egemenlik alanı içinde aynı fiilden dolayı yeniden yargılamaz ve cezalandırılamaz. AİHS 7 no’lu protokolün 4. maddesi ile Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 14/7. maddeleri de bu kuralı güvenceye bağlamıştır...16.CD., 18.10.2019 T.,2019/4391 E., 2019/6486 K.(UYAP).

349ÖZTÜRK,s.640.;ÜNVER/YAKERİ,s.1675.;

ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞSIZ,s.702.;YURTCAN,s. 810.;PARLAR/HATİPOĞLU,s.1243.

;ÜNVER/YAKERİ,C.3,s.1675.;ERCAN,(CMK),s.277. ; “Davanın reddinde kesin hüküm ve derdestlik olduğuna dair bkz. ERCAN, (CMK2),s.309.;

ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞSIZ,(CMK),s.702.;GOLDEN/BALCI/ALŞAHİN/ÇAKIR,s.628.;

ÖZTÜRK, (CMK),s.429.

350ÜNVER/YAKERİ,s.1675-1676.

351ÜNVER/YAKERİ,s.1678.

gerçekleşip gerçekleşmediğine dahi bakılmaksızın kesin hüküm etkinliğinin uygulanması³⁵² ve Yargıtay'ın da istikrar kazanan uygulamaları uyarınca³⁵³ öncelikle sanığın daha lehine olan davanın reddine karar verilmesi gerekir³⁵⁴. CMK'nın 223'üncü madde hükmünün yedinci fıkrasında, hüküm çeşitleri arasında sayılan davanın reddi kararı, aynı sanık hakkında aynı eylemi nedeniyle daha önceden verilmiş bir hüküm ya da dava olup olmadığına yönelik tespit kararı özelliği taşımaktadır. Bu yönüyle davanın reddi kararının davanın esasını çözmeyen ve usule ilişkin kararlardan olduğu görülmektedir³⁵⁵. Red kararı verilebilmesi için aynı eyleme yönelik aynı sanık hakkında daha önceden verilmiş bir hüküm ve açılmış derdest bir davanın bulunması şarttır. Davanın reddi müessesesi kanaatimizce sanığın daha lehine olduğundan uzlaşma ve önödeme kurumlarından önce gelmelidir. Zira, eylemin uzlaşma ya da önödeme kapsamında olmadığı noktasında vasıflandırmada bir değişiklik olmadıkça, kişi hakkında uzlaşma veya önödeme nedeniyle kovuşturmayla yer olmadığı kararı verilmesi halinde dahi, aynı eylemden dolayı dava açılması halinde davanın reddine karar verilmesi gerekir.

Davanın reddi kararında suçun varlığı ya da yokluğu veya cezanın verilip verilmeyeceği yönünde herhangi bir araştırma ve inceleme yapılmayarak uyuşmazlık esastan çözülmeyen usule yönelik bir kararla yargılama sonlandırılmaktadır. Bir görüşe göre davanın reddi yerinde bir kavram olmamakla birlikte, red durumlarında davanın düşmesine karar verilmesi gerektiğinin kanunla düzenlenmesi gerektiği

352“..Kesin hükmün otoritesinin sağlanması ve aynı eylem nedeniyle iki farklı karar verilmek suretiyle çelişkiye neden olunmasının engellenmesi için, davanın reddi kararının verilmesini gerektiren hallerde, dava zamanaşımının gerçekleştiğinden bahisle düşme kararı verilmeyip, daha lehe olan davanın reddi kararı verilmelidir..CGK'nın 09/07/2013 tarih, 2012/2-1518 E., 2013/354 K.(UYAP).

353“..CMK'nın 223/7. maddesinde yer alan, “Aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilir.” şeklindeki düzenleme gereğince uyuşturucu madde ticareti suçundan açılan davanın reddine karar verilmesi gerekirken, değişen suç vasfına göre kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan mahkûmiyet kararı verilip hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi ve bu karara yönelik itirazın belirtilen gerekçelerle kabulüne karar verilmesi gerekirken reddine karar verilmesi yasaya aykırı olup, kanun yararına bozma talebi yerinde görülmüştür..10.CD'nin 18.9.2014 tarih 2019/8082 Esas, 2019/8646K.(UYAP).

354ARTUÇ, s.918.; ÖZTÜRK,s.640.

355“..CMK'nun 223. maddenin 7. fıkrasında; "Aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilir" şeklindeki düzenleme ile hüküm çeşitleri arasında sayılmış olan davanın reddi, aynı fiil nedeniyle aynı sanık hakkında daha önceden verilen bir hüküm ya da açılmış bir dava olup olmadığının tespitine ilişkin bir karardır. Bu yönüyle davanın reddi kararlarının davanın esasını çözmeyen kararlardan olduğu kabul edilmelidir...CGK'nın 19/11/2013 T.,2012/7-1419 E., 2013/460 SK.(UYAP); BEKAR, s.51-52.

savunulmaktadır. Bu yönüyle ise iddianamenin kabulüyle dava kabul edilmiş olacağından ve reddedilemeyeceğinden davanın düşmesine karar verilmesi gerektiği ifade edilmektedir³⁵⁶.

Ceza yargılaması neticesinde davanın reddine karar verilmesi halinde, suçun varlığı ya da yokluğu, ceza verilip verilmeyeceği ya da dava konusunu teşkil eden maddi vakıalar ve eyleme yönelik herhangi bir tespit yapılmayarak, uyuşmazlık esastan çözülmeyen yalnızca aynı eylemden dolayı kesinleşmiş bir hüküm ve devam eden bir davanın tespiti yapılmaktadır. Dolayısıyla burada hukuk mahkemesinde etki doğuracak olan davanın reddine sebep olan kesinleşmiş hüküm ya da devam eden dava olacağından hukuk mahkemesi aynı eyleme ilişkin kesinleşmiş olan hükmün niteliği ve etkileri ile bağlı kalacaktır. Öte yandan, davanın reddine sebep gösterilen ve devam eden davaya yönelik, bekletici mesele kararı verilmesi gündeme gelebilir.

Davanın reddi kararı çalışmamızda bahsettiğimiz üzere senedin sahteliği davalarında önem kazanmaktadır. Eğer hukuk mahkemesi bir senedin sahte olmadığına karar vermiş ve bu karar kesinleşmiş ise aynı senedin sahteliğinden dolayı açılacak ceza davasının kesin hüküm nedeniyle reddedilmesi gerekir. Aynı senetten dolayı hukuk ve ceza mahkemelerinde davalar devam ediyor ise birbirini etkileyecek olması nedeniyle bekletici mesele yoluna da başvurulabilir³⁵⁷.

E. Ceza Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

1412 Sayılı CMUK döneminde mahkemeler ceza verilmesine yer olmadığına yönelik gerekçelere dayanarak beraat kararı vermekte iken, ceza verilmesine yer olmadığına yönelik karar verilmesine ilişkin müessese 5271 sayılı CMK ile hukuk hayatımıza girmiştir³⁵⁸. Bu müessese ile ceza hukukunda suç teşkil eden bir eylemi sanık gerçekleştirmiş olsa bile hakkında ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilebilir. Cezalandırmaya engel olan nedenler; failin kişiliğine, eylemin kanuna

³⁵⁶SOYASLAN, Doğan,;Ceza Muhakemesi Hukuku , Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s.424; ARAS, (Etki), s.257.

³⁵⁷ARAS, (Etki),s.258.

³⁵⁸ARTUÇ, s.903.

uygunluğuna ve kusurluluğuna yönelik olarak suç özelliğini kaldırmasa da hukuk düzeninde herhangi bir etki doğurmadığından failin cezalandırılmasına engel olan nedenlerdir.

CMK'nın 223'üncü maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarında ceza verilmesine yer olmadığına yönelik iki ayrı hal düzenlenmiştir. Üçüncü fıkra, *yüklenen suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması, yüklenen suçun hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi, meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması, kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi hallerinde* ceza verilmesine yer olmadığına yönelik karar verilebileceği düzenlenmiş olmakla, bu hallerde eylemin kusur etkisi mevcut olmadığından fail cezalandırılmamaktadır. Kanun koyucu ise bu halleri beraat nedeni saymamış ve ceza verilmesine yer olmadığına yönelik karar verilebileceğini düzenlemiştir. Dördüncü fıkra ise, *işlenen fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesi ve suçun tamamen oluşmasına rağmen etkin pişmanlık, şahsi cezasızlık sebebinin varlığı, karşılıklı hakaret ve işlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığı nedenleriyle sanığa ceza verilmesinin mümkün olmadığı* durumlar düzenlenmiştir³⁵⁹. Failin kusurunun bulunmaması nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığına dair kararın failin kınanabilirliği ile ilgisi olmasına karşın, cezalandırılmasına engel olan haller fiilin suç olma özelliğini ortadan kaldırmaz, yalnızca cezalandırılmasına engel olur³⁶⁰. Kusurunun bulunmaması kınanabilirlikle ilgili olduğundan eylem tipe uygunluğunu ve hukuka aykırılığını devam ettirmektedir. Fakat kınanabilir olmadığından fail cezaya hükmedilmez. Bu halde kusurluluk bütünüyle ortadan kalkmış olmayıp önemsiz surette azalmıştır. Artık bu durumda cezalandırmada kamusal menfaatin bulunmadığı kabul edilir. Kusurun bulunmaması nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığı kararında değerlendirme yapılırken mahkeme tarafından şüpheden arındırılmış şekilde delillerle ispat edilmiş

359ÜNVER/YAKERİ,s.1670.;ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ,s.697.;PARLAR/HATİPOĞLU,s.12 41.

ERCAN,(CMK2),s.308.;ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ,(CMK),s.697.;GOLDEN/BALCI/ALŞAH İN/ÇAKIR,s.625.; ÜNVER/YAKERİ,3.C.s.1669-1674.

360ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ,s.698.

olması aranmamakta, failin kusurunun azlığı nedeniyle tatmin edici bir kanaate ulaşılması yeterli sayılmaktadır³⁶¹.

Ceza verilmesine yer olmadığı kararı verebilmek için yapılan muhakeme neticesinde sanığın eylemi gerçekleştirdiğine tereddütsüz kanaat getirilmesi ve sanık hakkında mahkumiyet kanaati oluşması gerekir. Bu kapsamda CMK'nın 223'üncü madde hükmünün dokuzuncu fıkrasında belirtilen derhal beraat kararı verilebilecek hallerde sanık hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemeyeceğine yönelik düzenlemenin uygulaması imkansız bir hal almaktadır. Zira, beraat kararı verilebilecek hiçbir halde ceza verilmesine yer olmadığına karar verilemez³⁶². Öte yandan sanığın kusurunun bulunmaması nedeniyle verilen ceza verilmesine yer olmadığı kararı beraat, işlenen eylemin suç olma özelliğini devam ettirmesine rağmen verilen ceza verilmesine yer olmadığı kararı mahkumiyet kararına daha yakındır³⁶³. Ceza verilmesine yer olmadığı kararı, son karar niteliğinde olmakla birlikte hakim uyuşmazlığın esasına girerek, sanığın suçsuzluğu ya da suçluluğu ile eylemin sübutu ve nitelendirilmesi tartışılıp araştırılarak karar verdiğinden hüküm özelliği taşımaktadır³⁶⁴. Ceza verilmesine yer olmadığına yönelik karar istinaf ve temyiz yasa yoluna tabidir, bu karara karşı itiraz etmek mümkün değildir.

Beraat kararı ile ceza verilmesine yer olmadığına kararı sanık üzerindeki sonuçları bakımından aklanma durumları farklı olmakla birlikte her iki durumun hukuk ve ceza yargılaması üzerinde yarattığı etkiler de farklılık arz etmektedir³⁶⁵. Beraat kararı cezaevine girmeme bakımından ceza verilmesine yer olmadığı kararı ile aynı olsa da, sanık hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararında güvenlik tedbirine hükmedilebilirken, beraat kararında hükmedilemez³⁶⁶. Ayrıca hem hukuka uygunluk sebeplerinin hem de kusurluluğu ortadan kaldıran sebeplerin sonuçları cezasızlık olsa da, hukuka uygunluk sebeplerinin söz konusu olduğu hallerde CMK 223'üncü

361ÖZBEK/DOĞAN/BACAŞIZ,(CMK),s.697.

362ARTUÇ s.910.

363“Sanığın kusurunun bulunmaması nedeniyle verilen ceza verilmesine yer olmadığı kararının adli sicile kaydedilmezken, etkin pişmanlık nedeniyle verilen ceza verilmesine yer olmadığı kararının adli sicile kaydedildiğine dair bkz. ERCAN,(CMK),s.277.

364GÜNEŞ, s.30.;YENERER ÇAKMUT, Özlem :“Ceza Muhakemesi Hukukunda Esas Mahkemesinin Verdiği Hüküm”, EÜHFD, C.XI, S.3-4.Y.2007, s.29-61.;ARAS,(Etki), s.218-219.

365ARTUK/GÖKCEN, s.563 vd.;ARAS, s.218 vd.

366ÜNVER/YAKERİ,C.3,s.1671.

maddenin ikinci fıkrası uyarınca beraat kararı verilirken, kusurluluğu ortadan kaldıran sebebin varlığı halinde CMK 223'üncü maddenin üçüncü fıkrası uyarınca fail hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilir³⁶⁷. Hukuka uygunluk sebebinde eylem hukuka uygun kabul edildiğinden bu durum herkes için geçerli kabul edilirken, kusurluluğu ortadan kaldıran sebebin varlığı bakımından ise aynı durum söz konusu değildir³⁶⁸. Ceza verilmesine yer olmadığına dair kararda belirlenen suça ilişkin maddi olgular, sorumluluk şartları bakımından, faile ceza verilmesini engelleyen haller ise zararın ve tazminatın belirlenmesi bakımından dikkate alınır³⁶⁹.

e.1 Hukuk ve Ceza Yargılaması Bakımından Kusurluluğu Ortadan Kaldıran Hallere Yönelik Değerlendirme

Ceza hukuku ve medeni hukukta sorumluluk hükümlerinin farklılığından çalışmamızda bahsettik. Ceza hukuku, oniki yaşını bitirmemiş küçüğün ya da akıl hastası olan kişinin eylemi gerçekleştirdiği sırada cezai sorumluluğu olmadığını kabul ettiğinden yapılan yargılama sonucu bu kişiler hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi ya da gerekli hallerde güvenlik tedbirine hükmedilmesini öngörür. Buna karşın medeni yargıda ayırt etme gücünün ölçütlerinin farklılığı nedeniyle sorumluluk hükümleri farklıdır. Hukuk yargısında ayırt etme gücünün varlığı ya da yokluğu, Türk Medeni Kanunu'nun 13 ve 14'üncü maddelerinde, makul surette hareket edebilme yeteneği kapsamında sayılı olan yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olma koşullarına göre belirlenir.

Ayırt etme gücünün varlığı ya da yokluğu, nispi olarak, meydana getirilen eylem esas alınarak belirlenir. Ayırt etme gücünün tespitinde önemli olan husus, fiilin yapıldığı anda kişide ayırt etme gücünün varlığı ya da yokluğudur³⁷⁰. Ayırt etme gücüne sahip olmayanların haksız fiil sorumluluğu olmadığına dair kuralın istisnaları, kusursuz sorumluluk halleri olan TBK'nın 65'inci maddesindeki

367YENİSEY/NUHOĞLU,s.769. ;ÖZTÜRK;s.640.; ÖZTÜRK,(CMK),s.429.

368ARAS,(Etki), s.220.

369ANTALYA,s.631.

370YAŞAR, s.453-454;ARAS, (Etki),s.224.

hakkaniyet sorumluluğu ve TBK'nın 59'uncu maddesindeki ayırt etme gücünün geçici kaybı halleridir. Anılan düzenlemeler uyarınca hakkaniyet gerektiriyorsa hakim, ayırt etme gücü bulunmayan kişinin verdiği zararın, tamamen veya kısmen giderilmesine karar verebilir. Aynı şekilde TBK'nın 59'uncu maddesi gereğince ayırt etme gücünü geçici olarak kaybeden kişi bu sırada verdiği zararları gidermekle yükümlü olup ancak ayırt etme gücünü kaybetmede kusuru olmadığını ispat ederse sorumluluktan kurtulur³⁷¹. TBK'nın 74'üncü maddesi açıkça hukuk hakiminin zarar verenin ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumluluk hükümleriyle bağlı olmadığını düzenlemiş olmakla, bu bağlamda ceza hakiminin TCK 31 ve 32'inci maddeleri kapsamında alınan raporda kişinin temyiz kudreti bulunmadığı yönündeki tespiti ile bağlı değildir³⁷². Kişi hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi halinde eylemin sübutu ve maddi vakıaların tespiti yapıldığından sorumluluk hukuku hükümleri gereğince failin eylemi hakkında sorumluluğu devam edecektir. Ceza verilmesine yer olmadığı kararı yargılamayı gerektiren bir karar olup eylemin sanık tarafından işlendiği sabit olmakla cezai sorumluluğu olmadığından sadece ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmektedir³⁷³. Ceza verilmesine yer olmadığı kararında kişinin işlediği eylem sabit görülmükle birlikte çeşitli nedenlerden ötürü sanığa ceza verilmemektedir. Bu açıdan, ceza verilmeyen mahkumiyet hükmü ele alındığında hukuk hakimi mahkumiyet hükmündeki suçun sübutu, maddi vakıalar ve eylemin hukuka aykırılığı konusundaki tespitleri ile bağlı olup bu hususlar yönünden yeniden inceleme yapması hali usul ekonomisine aykırılık teşkil edecektir. Yine benzer şekilde etkin pişmanlık, şahsi cezasızlık sebeplerinin varlığı, karşılıklı hakaret, işlenen fiilin haksızlığının azlığı sebeplerine dayanarak ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi halinde eylem suç olma niteliğini devam ettirse de kanun koyucu suç cezasız bırakmıştır. Dolayısıyla burada ceza hakiminin, suçun sübutu, maddi vakıaların tespiti ve eylemin hukuka aykırılığı konusundaki tespitleri hukuk hakimini

371ARAS(Etki), s.225.

372ÇELİK,Ahmet : Tazminat ve Alacaklarda Zamanaşımı, 3.Baskı, Ankara, 2018, s. 244-245; KOÇAK, Hakan, “Ceza Yargılamasının Hukuk Mahkemelerinde Bağlayıcılığı Sorunu”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009, s.112;ARAS, (Etki), s.226.

373ARAS,(Etki), s.226-227.

bağlayacaktır. Ancak mahkumiyet kararlarında olduğu gibi kusur ve zarar konusundaki tespitleri hukuk hakimini bağlamayacaktır³⁷⁴.

F. Durma Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

CMK'nın 223'üncü madde hükmü 8'inci fıkrası uyarınca *soruşturma ve kovuşturma şarta bağlı tutulduğu hallerde şartın henüz gerçekleşmediği ancak gerçekleşme ihtimalinin bulunduğu durumlarda şartın yerine getirilmesini beklemek üzere durma kararı verilir*. Mülga CMUK'un hüküm olarak kabul edildiği durma kararları CMK'da hüküm olarak kabul edilmeyerek, CMK'nın 223'üncü maddesinde hüküm çeşitlerinin düzenlendiği sekizinci fıkrasında, soruşturma veya kovuşturmanın yapılması şarta bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediğinin anlaşılması halinde, şartın gerçekleşmesini beklemek üzere, itirazı kabil olan durma kararı verileceğinden bahsedilmiştir³⁷⁵. Niteliği itibariyle uyuşmazlığı çözmediğinden bir hüküm olmayıp³⁷⁶ birer ara karar olan durma kararları, uyuşmazlığın esasını çözmeyen hatta çözümü bekletme yönündeki ceza muhakemesi işlemidir³⁷⁷. Örnek vermek gerekir ise *izin veya karar alınması ya da ön sorunun çözümü* halinde çözümü bekletme yönünde durma kararı verilir³⁷⁸. Durma kararı niteliği itibariyle ara karar olduğundan hukuk mahkemesinde bağlayıcı etkiye sahip olduğu söylenemez³⁷⁹. Öte yandan durma kararının verilebilmesi için sanık hakkında suç şüphesinin

374ARAS, (Etki), 227-228; BEKAR, s.54.

375“..5721 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 223/1. maddesinde, “Duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verilir. Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı, hükmüdür” ve aynı maddenin 8. fıkrasında “Türk Ceza Kanununda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir. Ancak, soruşturmanın veya kovuşturmanın yapılması şarta bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa; gerçekleşmesini beklemek üzere, durma kararı verilir. Bu karara itiraz edilebilir” şeklinde düzenlemeler karşısında, somut olayda üzerinde kullanma sınırları içerisinde uyuşturucu madde ele geçen sanık hakkında TCK'nın 191. maddesi kapsamında kovuşturma şartıgerçekleşmeden kamu davası açılması karşısında; mahkemesince açılan kamu davası hakkında durma kararı verilerek, şüpheli hakkında kamu davası açılmasının ertelenmesi koşullarına uygun sonuç ve biçimde değerlendirilme yapılmak üzere dosyanın Antalya Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekirken, sanık hakkında beraat kararı verilmesi, Yasaya aykırı, Cumhuriyet savcısının temyiz itirazları bu nedenle yerinde olduğundan, hükmün BOZULMASINA.. 10.CD.,09.3.2020 T., 2019/4879 E.,2020/1700 K.”(UYAP). ;ÜNVER/YAKERİ,C.3,s.1690.;ÖZTÜRK,s.640.;ERCAN,(CMK),s.274.; ERYILMAZ,s.330.

376YENİSEY/NUHOĞLU,s.777.;CENTEL,Nur/ZAFER,Hamide:Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 9.Baskı, Beta, 2012, İstanbul, s.694.;ÜNVER/YAKERİ,s.1690.; ERCAN,(CMK2),s.306.

377GÜNEŞ, s.21.

378ARTUÇ, s.713.; ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞIZ,s.703.

379ARAS,(Etki),s.296.

varlığını koruyor olması gerekir. Eğer sanık hakkında suç şüphesi kalmamış ve sanığın suçsuz olduğu anlaşılmışsa muhakeme koşulunun gerçekleşip gerçekleşmeyeceği beklenilmeksizin beraat kararı verilmesi gerekir (CMK 223). Durma kararı uyuşmazlığı çözen bir karar olmadığından hüküm değildir³⁸⁰. Hakim durma kararı verdiğinde uyuşmazlığı gerçek bir çözüme kavuşturmadan yalnızca geçici olarak uyuşmazlıktan elini çekmekte, ayrıca durma kararının kalkmasından sonra davaya kaldığı yerden devam etmektedir. Dolayısı ile uyuşmazlığı esastan çözmeyen ve kanunda açıkça itiraz yasa yoluna tabi olduğu belirtilen durma kararı kanaatimizce birer ara karar niteliğindedir. Ceza yargılamasında verilen ve bir ara karar niteliği taşıyan durma kararıyla uyuşmazlık gerçek bir çözüme kavuşturulmayıp bir nevi beklemeye alınmaktadır. Bu bağlamda durma kararı verilen bir dosyada suçun sübutu ve maddi vakıaların tespiti hususlarında herhangi bir sonuca ulaşılmazken durma sebebinin ortadan kalkmasıyla mahkeme kaldığı yerden devam edeceğinden hukuk mahkemesi nezdinde bir etkisi bulunmamakta olup, ancak durma kararının kalkmasından sonra yapılacak yargılama neticesinde verilecek nihai karar hukuk mahkemesi nezdinde bir anlam ifade edecektir³⁸¹. Ceza hakiminin davasında durma kararı verilmesi aşamasına kadar, tespit edilen maddi olgu ve deliller mevcut ise hukuk hakimi tarafından serbestçe değerlendirilecektir.

G. Cezanın Ertelenmesi Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

TCK'nın 51'inci maddesi birinci fıkrası uyarınca *kişinin işlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilmesi halinde cezası ertelenebilir. Bu sürenin üst sınırının, fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış veya altmışbeş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıl olduğu* hükme bağlanmıştır. TCK'nın ilgili maddesinden açıkça görüleceği üzere erteleme kararı verilmesi sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması ve suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşmasına bağlanmıştır. Ertelleme kararı ancak hükümle birlikte verilebilse de öğretilde cezanın ertelenmesi kararının ceza hakiminin davaya ara verdiği ve kanuni süre sonunda

³⁸⁰ERCAN,(CMK),s.274-275.

³⁸¹ARAS, (Etki), s.295-296.

sanık suç işlemezse cezanın düşeceği, sanığın suç işlemesi halinde ise kovuşturmanın kaldığı yerden devam edeceğinden ara karar niteliğinde olduğu görüşü bulunmaktadır³⁸².

Ceza hakimi gerekçesini göstermek suretiyle sanığa vereceği cezayı erteleyebilecektir. Ceza hakimi herhangi bir talep olmadan erteleme kararı verebileceğinden erteleme kararı verilebilmesi için sanığın talepte bulunması gerekmeyip mağdurun rızası da aranmamaktadır³⁸³. Cezanın ertelenmesi takdire bağlı olmakla birlikte ilk hükümde ceza ertelenmiş ve sanığın temyizi üzerine karar bozulmuşsa mahkeme ikinci hükmü de ertelemek zorundadır³⁸⁴. TCK'nın 51'inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca *erteleme mağdurun ya da kamunun zararının aynen iade, suçtan önceki hale getirme ya da tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşuluna da bağlı tutulabilir*. Erteleme kararını yargılama sonucunda ceza hakimi verebilecek olup, cezanın infazı sırasında Cumhuriyet savcısı erteleme kararı veremez.

Cezanın ertelenmesi kararının ceza hakiminin yargılamasına bir müddet ara verdiği ve esaslı çözmeyen niteliği ile kanaatimizce hukuk mahkemesi yönünden kesin hüküm etkisi olmayan karar türü olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan erteleme kararı uyuşmazlığın esası bakımından mahkumiyet hükmünün özelliğini barındırmakla birlikte yalnızca belli koşullar dahilinde yargılamaya ara verildiğinden ceza dosyasında tespit edilen maddi olgu ve deliller etki edici nitelikte olup özellikle bu kararın kesinleşmesi halinde kanaatimizce hukuk hakimi açısından bağlayıcı özellik kazandıracaktır. Nitekim, erteleme kararı verilmiş bir uyuşmazlık, haksızlık teşkil eden eylemin faile isnat edilebilirliğine yeter derecede kanaate haiz olup, zararın oluşumu halinde ise hukuk mahkemesinde tazminine karar verilebilecektir.

H. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı ve Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkisi

382GÜNEŞ, s.25.

383ARTUÇ, s. 533-534.

384“İlk hükümde tayin olunan cezanın ertelenmiş olduğu, ikinci hükümde de verilen cezanın erteleme sınırları içinde bulunduğu ve sanık hakkındaki hükmün ertelenmesi gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması....8.CD.6.12.2007 T, 2006/8181 E., 2007/8784 K.(UYAP).

03.07.2005 Tarih ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunun 23'üncü maddesiyle hukuk sistemine giren hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesesi, 5271 Sayılı Kanunun 231'inci maddesinin 5560 sayılı Kanun ile değiştirilmesi ile tüm sanıklar için uygulanabilir hale gelmiştir. İlk düzenleme ile yalnızca şikayete bağlı suçlar açısından uygulanan HAGB'de hapis cezasının miktarı bir yıla düşürülmüştür. 23.01.2008 Tarih ve 5728 sayılı Yasa ile yapılan değişiklik ile hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için sanık hakkında hükmolunan ceza miktarı iki yıla çıkarılmış, suçun ise şikayete bağlı olmasına yönelik koşul kaldırılmıştır. Böylece artık sanığa yüklenen ve istisnalar kapsamında yer almayan suçtan dolayı hükmolunan iki yıl veya daha az hapis ya da adli para cezası ise mahkemece hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Yetişkinler ile çocuklar arasında bu kurumun uygulanmasına yönelik tek farklılık çocukların tabi olduğu denetim süresi bakımındandır³⁸⁵. Ancak, CMK'nın 231'inci maddesinin 14'üncü fıkrasına istinaden, inkılap kanunlarında düzenlenen suçlarda ve ayrıca disiplin ve tazyik hapsini gerektiren suçlarda³⁸⁶, imar kirliliğine neden olma suçunda³⁸⁷ ve 6222 Sayılı Kanun'un 11'inci maddesinin 9'uncu fıkrasına göre şike ve teşvik primi suçlarında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez³⁸⁸. HAGB kararında yapılan ceza yargılaması sonucu sanık hakkında

385ARTUÇ, s.202.;ÖZTÜRK,s.644.; ÖZTÜRK,(CMK),s.432.

386 “..öncelikle anılan yasanın 231. maddesinin 6. fıkrasının (C) bendinde belirtilen, “suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi”nin gerekmesi, diğer taraftan İcra ve İflas Kanunu’nun 354. maddesinde “Kanunun bu babında yazılı suçlardan takibi şikayete bağlı olanların müstekisi feragat eder veya borcun itfa edildiği sabit olursa dava ve bütün neticeleri ile beraber ceza düşer.” hükmü ile sanığın üzerine atılı bulunan İcra ve İflas Kanunu’nun 331. maddesinin son fıkrasında “alacaklının şikayeti”nin aranması karşısında, atılı suçtan dolayı 5271 sayılı CMK’nun 231. maddesinin 5. fıkrası uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesi mümkün değildir. Diğer bir anlatımla, borçlu sanık alacaklının zararını giderdiğinde yani borcunu ödediğinde İcra ve İflas Kanunu’nun 354. maddesi uyarınca davanın düşmesine karar verilmesi zorunluluğundan dolayı 5271 sayılı CMK’nun 231. maddesinin 5. fıkrasının somut olayımızda uygulama yeri bulunmadığından tebliğnamedeki bu yöndeki bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir.16. H.D.,10.6.2008 T., 2008/3478 E., 2008/4304 K.(UYAP). ; ÖZTÜRK,(CMK),s.432-433.

387“..İstem yazısında: “1- Giresun 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/07/2018 tarihli ve 2018/322 değişik iş sayılı kararı yönünden yapılan incelemede; benzer bir olay sebebiyle Yargıtay 18. Ceza Dairesinin 18/09/2017 tarihli ve 2015/38311 esas, 2017/9107 karar sayılı ilâmında yer alan ‘...Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 2014/91 sayılı kararı da dikkate alınarak TCK’nın 184/5. maddesindeki etkin pişmanlık hükmü ile CMK’nın 231/5. maddesindeki hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun bir arada olamaması nedeniyle imar kirliliğine neden olma suçunda hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun uygulanamayacağı...” şeklindeki açıklama nazara alındığında, somut olayda anılan Mahkemenin imar kirliliğine neden olmak suçundan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemeyeceği gözetilmeden, itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde..CGK’nın 05.11.2019 tarih 2019/8375 Esas 2019/15412K.”(UYAP).

388ARTUÇ,s.205-206.

verilen mahkumiyet hükmü ertelenmektedir³⁸⁹. Önceki mahkumiyetin ceza zamanaşımına veya özel affa uğraması durumunda mahkumiyet varlığını koruyacağı için yeniden işlenen suçtan dolayı HAGB kararı verilemez³⁹⁰.

HAGB düzenlemesi, hapis cezasının ertelenmesindeki “ertelenen hapis cezasının infaz edilmiş ceza” sayılmasına ilişkin katı kuralın yumuşatılması ile yeni ceza adalet sisteminin kabul ettiği ilkelerden geri dönüş yapıldığını belgeleyen örneklerden birisidir. İki seneye kadar hapsi gerektiren suçlar hakkında HAGB kararı verilen ve yükümlülüklerine uygun davranan bir kişi ile ilgili olarak düşme kararı verilmektedir. HAGB müessesesi kurumun hukuki niteliği itibariyle kapsadığı suçlar bakımından bir tür yumuşatılmış cezanın ertelenmesi kararıdır. HAGB kurumunun diğer bir önemli hukuki niteliği sanık hakkında kurulan mahkumiyet hükmünün hukuki bir sonuç doğurmamasıdır. Karma bir hukuki nitelik olarak ise CMK’da düzenlenmesine rağmen Yargıtay tarafından koşullu bir düşme nedeni olduğunun kabul edilmesidir. Düşme kararının doğurduğu hukuki sonuç düşme nedenlerinin her birinin tek tek ele alınmasıdır. Nihayet HAGB kararının ceza muhakemesi hukuku mu, maddi ceza hukuku kurumu mu olduğu tartışılmış, Ceza Genel Kurulu’nun HAGB hukukunu şekillendiren 2009/13 Sayılı kararı ile maddi ceza hukuku yönünden ağır bastığı kabul edildiği için kesinleşmiş hükümler açısından dahi geçmişe yürüme esası benimsenmiş ve takdir hakkının kullanılmasını sonuçlandıran hallerde duruşma açılması gerektiğine karar verilmiştir³⁹¹. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi halinde mahkeme sanığın kovuşturma konusu suçu işlediğine kanaat getirmektedir. HAGB kararında hakim dosyadan tümüyle el çekmemektedir. CMK’nın 231’inci maddesi 8’inci fıkrası uyarınca, HAGB’ye yönelik kararın kesinleşme tarihinden itibaren sanığın denetim süresi içinde verilen mahkumiyet kararına konu ikinci suçun işlendiği tarihe kadar dava zamanaşımı durmaktadır. HAGB kararı sanığın yaşamına herhangi bir kısıtlama getirilmeden ikinci bir şans verilerek verilen hükmün açıklanmamasını öngörür. Bu yönüyle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kanaatimizce bir ara karar niteliği taşımaktadır.

389KILIÇOĞLU,(Genel Hükümler),s.597.

390ÖZTÜRK,(CMK),s.433-434.

391YENİSEY/NUHOĞLU,s.785.

Doktrinde ise hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yönelik çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bir görüş, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının davanın esasını çözmediğinden hüküm niteliğinde olmadığını³⁹², diğer bir görüş HAGB kararının nihai bir karar olmayıp, hakim dosyadan el çekmediğinden ve yargılamaya da devam edilmediğinden ara kararlara da benzemeyen kendine özgü bir karar olduğunu ifade eder³⁹³. Bir başka görüş ise HAGB kararında, hüküm geri bırakılma zarfında açıklanmamakla birlikte bir durma kararı niteliğinde olduğunu savunur³⁹⁴. Diğer bir görüş, HAGB kararının bir hüküm olmayıp esasen geri bırakmanın konusu olduğunu, adeta bir durma kararı olduğunu, yargılamanın durdurulmakla, şarta bağlı tutularak ertelendiğini ifade eder³⁹⁵. Bir başka görüş, HAGB kararının bünyesinde iki karar barındırdığı, bunlardan ilkinin hukuken varlık kazanamayan, bu nedenle hüküm ifade etmeyen, koşullara uyulması halinde düşecek, uyulmaması halinde varlık kazanacak bir mahkumiyet hükmü, ikincisinin ise bu ön hükmün üzerine inşa edilen ve önceki hükmün varlık kazanmasını engelleyen HAGB kararı olmak üzere iki karar olduğu ve HAGB kararında kamu davası sona ermiş sayılmamakta, mahkeme henüz dosyadan el çekmemiş, henüz sanık sıfatını yitirmiş olmadığından uyuşmazlığı kesin olarak çözen kararlardan olmadığını ifade eder. Mahkumiyet kararı açıklanmadığı için henüz kamu davası sona ermemiş ve dolayısıyla mahkumiyet hükmü kesinleşmemiş olmaktadır³⁹⁶. Yine bir başka görüşe göre ise HAGB kararının koşullu bir düşme nedeni olduğu da kabul edilmektedir³⁹⁷. Bir başka görüşe göre ise HAGB kararının şartlı bir erteleme müessesesi olduğu düşünülmektedir³⁹⁸. Başka bir görüş ise HAGB kararının gerek ceza ve gerekse ceza muhakemesi hukukuna ilişkin özellikler barındıran karma nitelikli bir kurum olduğunu ifade eder. Bu kapsamda sonradan lehe ve aleyhe olan değişiklikler geçmişe uygulanabilir³⁹⁹. Yargıtay’a göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının nihai bir karar ya da hüküm

392ERCAN,(CMK2),s.322.

393ARAS,(Etki),s.296.;ERCAN,(CMK),s.290.

394BAŞTÜRK, İhsan:Hükmün Açıklanmasının Ertelenmesi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s.200-201.; GÜRÜHAN, Caner:“Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına İlişkin Güncel Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, TBBD, S.111, Y.2014, s.137.

395ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ,(CMK),s.713-714.

396ÖZTÜRK,s.650.;GOLDEN/BALCI/ALŞAHİN/ÇAKIR,s.631.; ÖZTÜRK,(CMK),s.432.

397GÜNEŞ, s.23(dn 72).

398GÜNEŞ, s.23 (dn.75).

399ÖZTÜRK,s.645.;GOLDEN/BALCI/ALŞAHİN/ÇAKIR,s.634.; ÖZTÜRK,(CMK),s.432.

niteliğinde olmayıp⁴⁰⁰ koşullu bir düşme nedeni sayıldığı kabul edilmektedir. Bu kararlar denetim süresi başlayacak ve bu süre sonunda oluşacak sonuçlar farklı olacaktır⁴⁰¹. Öte yandan Yargıtay, TBK'nın 74'üncü maddesi uyarınca her ne kadar ceza mahkemesince belirlenen maddi vakıaların hukuk hakimini bağlayıcı olduğunu belirtse de hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararında kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü olmadığından hukuk hakimini bağlayıcı etki doğurmayacağı yönünde karar vermiştir⁴⁰². Öğretide bir başka görüşe göre, TBK'nın 74'üncü maddesi kapsamında HAGB kararının, kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı olmadığından hukuk hakimi için bağlayıcı olmayacağı yönündeki görüşlere katılmanın mümkün olmadığını, ceza yargılaması sonucu sanığın eylemi sabit görüldüğü için mahkumiyet kararı verildiği ve ancak koşullarının oluşması halinde HAGB kararı verildiğini, sanığın eylemi sabit görülmemiş olsaydı mahkumiyet ve HAGB kararı yerine beraat kararı verileceğini, sanığın suçu yani maddi olaylar sabit görüldüğü için sanık hakkında hükmün açıklanmasının ertelenmesine karar verildiğini, bu kararın mahkumiyet kararından farkının ise beş yıl süreyle kasten suç işlemeyen sanık hakkında verilen hükmün ortadan kaldırılması, bu karara karşı temyiz yolunun kapalı sadece itiraz yolunun açık olması olduğu, bu kapsamda HAGB kararı sonucu hukuk hakiminin ceza yargılaması sonucu sanığın maddi olaylarını sabit görülen eylemini yok sayamayacağı, maddi olayların sabit görülmesi

400“..Özetlemek gerekirse; kurulan hükmün sanık hakkında hukuksal bir sonuç doğurmamasını ifade eden hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu, davayı sonuçlandıran ve uyumsuzluğu çözen bir “hüküm” değildir. Bunun sonucu olarak, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararlar, 5271 sayılı CMK'nın 223. maddesinde sayılan hükümlerden olmadığından, bu tür kararların kanun yararına bozulması durumunda yargılamanın tekrarlanması yasağına ilişkin kuralları uygulanamayacağı gibi, davanın esasını çözen bir karar bulunmadığı için verilecek hüküm veya kararlarda lehe ve aleyhe sonuçtan da söz edilemeyecektir...4.CD.,2019/8095 E.,2020/2186 K.” (UYAP).; **ÖZTÜRK**,(CMK),s.437.

401“..Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, mahkumiyet kararı olmadığı gibi, davayı esastan sonuçlandıran bir hüküm de değildir. Ceza Genel Kurulunun 19.02.2008 gün ve 346-25 sayılı kararında belirtildiği gibi, bu karar "koşullu bir düşme kararı" niteliğinde olup, CMK'nın 231. maddesinin 10 ve 11. fıkraları uyarınca, denetim süresi içinde kasten yeni bir suçun işlenmemesi ve yükümlülükler uygun davranılması halinde, kamu davası aynı Kanun'un 223. maddesi uyarınca düşürülecek, aksi halde ise açıklanması geri bırakılan hüküm açıklanacaktır...11.CD.,27.11.2019 T.,2017/12721 E., 2019/8439 K.”(UYAP).; **ÖZTÜRK**,s.350.

402**PEKCANİTEZ**,(Usul),s.2077;“...Kurulan hükmün sanık hakkında hukuksal bir sonuç doğurmamasını” ifade eden hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu, davayı sonuçlandıran ve uyumsuzluğu çözen bir “hüküm” değildir. Bunun sonucu olarak, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararlar, CMK'nın 223. maddesinde sayılan hükümlerden olmadığından, bu tür kararların yasa yararına bozulması durumunda yargılamanın tekrarlanması yasağına ilişkin kuralları uygulanamayacağı gibi, davanın esasını çözen bir karar bulunmadığı için verilecek hüküm veya kararlarda lehe ve aleyhe sonuçtan da söz edilemeyecektir (Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 03.05.2011 gün ve 2011/4-61 E., 2011/79 K.; 06.10.2009 gün ve 2009/4-169 E., 2009/223 K. sayılı ilamları)..HGK., 01/02/2012 T., 2011/19-639 E.-2012/30 K.(UYAP).; **ERCAN**,(CMK),s.277.

açısından hukuk hakiminin bu karar ile bağlı olması gerektiği, aksinin kabulü halinde, ceza yargılamasında eylemi sabit görülüp mahkumiyet hükmünün açıklanmasının ertelenmesine karar verilen sanığın tazminat davasına ilişkin yargılamada aynı eylemine yönelik sorumluluktan kurtulmuş olacağı, bu durumun ise hukuki güvenin zedelenmesine ve iki başlılığa yol açacağı ifade edilmektedir⁴⁰³.

HAGB'nin sonuçları açıklanmasına geri bırakılmasına karar verilen hükümde mahkum olunan hapis cezası ertelenemez ve seçenek yaptırımlara çevrilemez. Bu kapsamda bir görüş, sonradan koşullarının gerçekleşmiş olması nedeniyle mahkemenin hükmü açıklaması gereken durumlarda mahkemenin önceki kararında değişiklik yapamayacağı ve bu nedenle bu aşamada erteleme ya da başka yaptırımlara çevrilemeyeceğini ifade eder. Yargıtay ise, mahkemenin açıklanmasına geri bıraktığı hükümde sonradan değişiklik yapıp yapamayacağı hususunda istikrar sağlamamaktadır⁴⁰⁴.

Hukuk mahkemesi üzerindeki etkilerine yönelik bir başka görüşe göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kesin hüküm niteliği kazanmadığından elde edilen maddi vakıa ve delillerin de hukuk hakimi üzerinde bağlayıcı etki yaratmayacağı ifade edilmektedir⁴⁰⁵. Yine benzer bir görüşe göre, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı CMK'nın 231'inci maddesinin beşinci fıkrasına istinaden sanık hakkında hukuki sonuç doğurmayacağından, hukuk hakimi de sanığa yönelik işlem yapılmasına dair karar teşkil edemez⁴⁰⁶. Öte yandan, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararında ceza yargılaması sonucu sanık hakkında bir yargılama yapıldığından maddi vakıa ile delillerin tespit edilmiş olması nedeniyle hukuk hakiminin tespit edilen olgu ve delilleri yok sayamayacağı ve ceza hakiminin tespit etmiş olduğu maddi vakıalar ile bağlı olması gerektiği yönünde görüşler de bulunmaktadır⁴⁰⁷. Başka bir görüş ise, CMK'nın 231'inci maddesi beşinci fıkrası uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı sanık hakkında hukuki sonuç doğurmayacağından ve kararın temelinde mahkemece verilmiş ceza bulunduğundan TBK'nın 74'üncü maddesi uyarınca hukuk hakimi yalnızca kusurun

403KILIÇOĞLU,(Genel Hükümler),s.598.

404ÖZTÜRK, s.650 (dn 43)

405ARAS, (Etki), s.191.

406ARTUÇ, s.303.

407GÜNEŞ, s.89(dn. 6).

ve zararın takdiri açısından bağlı olmayacaktır⁴⁰⁸. Başka bir görüş ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının hukuk hakimisi açısından güçlü delil arz ettiği yönündedir⁴⁰⁹. Yargıtay, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına yönelik bir kararında ceza mahkemesince tespit edilmiş maddi vakıa ve delillerin hukuk hakimince dikkate alınması gerektiğini dile getirirken⁴¹⁰, bir çok kararında ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının herhangi bir bağlayıcı etkisi olmadığını ifade etmiştir⁴¹¹. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının hukuk hakimisi tarafından dikkate alınmaması gerektiği yönünde kararı mevcuttur⁴¹². 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunla kurulan BAM'ların ise verdiği bir kararında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yönelik kararların bağlayıcı nitelik taşımamakla birlikte delil olarak kullanılabileceği belirtilmektedir⁴¹³. Hükmün açıklanmasının geri

408GÜNEŞ, s.89 (dn 7).

409İPEK, Ali İhsan: "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararlarının Hukuk Mahkemesine Etkisi", THD, Y.7, S.67, 2012, s.88.

410".."Mahkemece; ceza mahkemesince verilmiş olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kesin bir mahkumiyet anlamında olmadığından, ortada ceza hukuku anlamında kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü bulunmadığı ve hukuk hakimini bağlamayacağı..17.HD, 10.11.2015, 2015/15448 E., 2018/8257 K."(UYAP).

411".."Somut olayda uyumsuzluk konusu hesapların açılmasıyla ilgili olarak davacılar ile davalı personelinin banka vasıta kılınmak suretiyle dolandırıcılığa teşebbüsten hapis cezasıyla cezalandırıldıkları anlaşılmaktadır. Ancak, anılan cezanın miktarı dikkate alınarak haklarındaki hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına, denetim süresi içerisinde kasten yeni bir suç işlemedikleri takdirde açıklanması geri bırakılan hükmün kaldırılarak davanın düşürülmesine karar verilmiştir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, sonuçları itibarıyla bir mahkumiyet kararı değildir. Kural olarak, sanığın aleyhine sonuç doğuracak şekilde bir etki yaratmaz. Anılan ceza kararı türü, hukuk hakiminin mutlaka bağlı olmasını gerektiren ceza kararı niteliğinde değildir. Esasen, bu karar da kaldırılarak, sanıklar hakkındaki ceza davasının zamanaşımı nedeniyle düşmesine karar verilmiştir. Bu durum karşısında, hükmün açıklanmasının geri bırakılması niteliğindeki ceza kararıyla hukuk hakiminin bağlı olmadığı, ortada kesinleşmiş bir mahkumiyet veya suçun davacılar ile dava dışı davalı personelinin işlemediğine dair beraat kararı bulunmadığı dikkate alınıp, anılan ceza dosyası dahil, tarafların tüm kanıtlarının birlikte değerlendirilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile davanın reddi yönünde hüküm kurulması doğru görülmemiş, kararın bozulması gerekmiştir..11.HD, 13.11.2012 T., 2010/12786 E., 2012/18075 K."(UYAP).

412".."Mahkemesinin 2017/74 Esas sayılı dosyasında Noter Başkâtibi olan E. Ö. hakkında açılan ceza davasında sanığın ilgililer gelmediği hâlde yanında imzalanmış gibi imza onayı yaptığı ancak eylemin sahtecilik suçunun unsurlarını oluşturmayıp görevi kötüye kullanma suçunun işlendiği belirtilerek cezalandırılmasına, ancak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, olguların ve bu kapsamda noter belgelerinin sahteliğinin sabit kabul edildiği hukuk mahkemesi hâkimini bağlayan bir karar olmadığı gibi icra mahkemesi hâkimini de bağlamayacağı..HGK., 08.10.2019 T., 2017/12-2692 E., 2019/1003 K.,(UYAP).

413".."Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 2014/17625 Esas, 2015/14873 Karar sayılı ilamında da belirtildiği üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder nitelikte bir hüküm olmadığından hukuk yargıcı yönünden bağlayıcı değilse de, bu durum ceza mahkemesi dosyasının delil olma niteliğini değiştirmemektedir....Ankara BAM 25 HD., 17.3.2020 T., 2019/2721 E., 2020/593 K.,(UYAP).

bırakılması kararı, her ne kadar sanık hakkında şeklen kesinleşmiş bir hüküm ortaya çıkarmasa ve kanaatimizce durma kararı özelliği barındırsa da, kararın amacı özünde sanığa mahkumiyet hükmünden kurtulmaya yönelik bir şans vermek olduğundan, kanaatimizce ceza mahkemesince maddi vakıa ve delillere yönelik kesin tespitler yapıldığının kabulü ile zarar ve kusur ölçüsü dışındaki bu tespitlerin hukuk hakimi açısından bağlayıcı olması gerekmektedir. Nitekim, ceza mahkemesi tarafından mahkumiyet hükmüne yetecek derecede maddi olgu ve delillerin tespiti yapılmış yalnızca belirli koşullar dahilinde elde edilen hükmün açıklanması geri bırakılmıştır. Kanaatimizce tespiti yapılan bu olgu ve delillerin hukuk hakimince kabul edilmemesi ve değerlendirmeye alınmaması yargıda birlik ve hukuk düzenine ters düşecek çelişkili kararların ortaya çıkmasına neden olacağından yargıya güveni zedeleyici nitelik taşımaktadır. Öte yandan, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle HAGB kararı verilmesi halinde hesaplanan zarar yalnızca maddi zararları kapsamaktadır. Bu zarar mahkemenin basit bir araştırma ile kolaylıkla saptayabileceği zarardır. Zararın maddi bir nitelik taşıması ve bu yöndeki iddianın belirlenebilir olması gerekir. Suçtan zarar gören manevi zarar için veya tespit edilen miktardan fazlaya ilişkin maddi zararlarının giderilmesi için hukuk mahkemesine başvurabilir. O halde, mahkeme suçtan doğan bir zararın varlığını belirlediği halde, HAGB kararı vermeden önce failin bunu gidermesine olanak vermelidir. Öyleyse diğer koşullar gerçekleşmiş olmasına ve zararın (gerektiğinde bilirkişi incelemesi yapmak suretiyle) belirlenmesine rağmen, bu zararı giderme konusunda direnç gösteren sanık hakkında HAGB kararı verilmeyecektir. Zararın gerçek ve somut bir zarar olması şart olmakla birlikte gerektiğinde bilirkişi incelemesi yapmak suretiyle belirlenmelidir. Varsayıma dayalı olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığı kararı verilemez. Eğer işlenen fiil dolayısıyla bir zarar oluşmamışsa ve bu nedenle bu koşulun gerçekleşmesi olanaksız ise de HAGB'ye karar verilebilir. Ceza mahkemesince belirlenecek zararın gerçek ve somut zarar olması gerekir. Yargıtay'a göre de, "mağdurun bir tazminat istemi bulunmadığı gibi dosyaya yansıyan bir zararın belirlenemediği gözetilmeden, sanığın mağdurun zararını karşılamadığı ve koşulları oluşmadığı gerekçesiyle hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar verilemez"⁴¹⁴. Yargıtay Ceza Genel Kurulu yine bu yönde olmak

414ÖZBEK/DOĞAN/BACAŞIZ,(CMK),s.706.;ÖZTÜRK,s.648-649.; ÖZTÜRK,(CMK),s.345

üzere herhangi bir maddi zararın doğmadığı veya zarar doğurmaya elverişli olmayan suçlar yönünden zararın tazmin edilmesi şartının aranmayacağı yönünde karar verdiği görülmektedir⁴¹⁵. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, HAGB kararının davayı

vd.; ÖZTÜRK,s.648-649. dn. 35. Yar. CGK 3.2.2009 11-250/13. “ Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının objektif şartlarından birisi de, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tamamen giderilmesidir. Burada uğranılan zarardan kastedilen, maddi zarar olup, manevi zarar bu kapsamda değerlendirilmemelidir. Maddi zararın bizzat sanık tarafından yerine getirilmesi gerekkeyip, sanık adına onun bilgisi ve rızası tahtında üçüncü kişiler tarafından tazmin, aynen iade veya eski hale getirilme suretiyle giderilmesi de mümkündür. Ancak herhangi bir zarar doğmadığı veya zarar doğurmaya elverişli olmayan suçlar yönünden bu şart aranmayacaktır. Zararın belirlenmesinde hakim, ceza muhakemesinde şahsi hak davasına yer verilmediği gerçeğini de göz önünde bulundurmak şartıyla kanaat verici basit bir araştırma yapmalı, hukuk hakimi gibi gerçek zararı tam anlamıyla tespiti çalışmamalıdır. Zira 5271 Sayılı Kanunun 231. maddesindeki düzenleme, kişinin ileride hukuk mahkemesinde şahsi hak davası açmasına veya giderilmediğini düşündüğü gerçek zararının kalan kısmına da hükmedilmesini isteme yönünden bir engel oluşturmamaktadır. Bunun yanında bazı olaylarda zarar miktarının herkes tarafından kolaylıkla belirlenebilmesi mümkün ise de, bir kısım olaylarda zararın tespiti teknik bilgi gerektirdiğinden, ancak konunun uzmanı bilirkişiler aracılığıyla belirlenebilmektedir. Bu gibi durumlarda zararın miktarı hakim tarafından belirlenemiyorsa, bilirkişi incelemesi yaptırılmalı ve zararın karşılanması konusunda iradesini gösteren sanıktan belirlenen bu miktar zararı giderip gidermeyeceği açıkça sorulduktan sonra, sonucuna göre hükmün açıklanmasının geri bırakılıp bırakılmayacağı tartışılmalıdır. Nitekim Ceza Genel Kurulu’nun 10.04.2012 gün 479-145 ile 25.12.2012 gün ve 1315-1371 sayılı kararlarında da aynı sonuca ulaşılmıştır. Diğer taraftan, CMK’nun 231. maddenin 9. fıkrasındaki, “altıncı fıkranın (c) belirtilen koşulu derhal yerine getirmediği takdirde; sanık hakkında mağdura veya kamunun verdiği zararı denetim süresince aylık taksitler halinde ödemek suretiyle tamamen giderilmesi koşuluyla da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir” şeklindeki düzenleme nedeniyle zararın denetim süresi içinde taksitler halinde ödenmesine karar vermek suretiyle de hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verme imkanı bulunmaktadır. Ancak bu ihtimal, CGK’nun 29.09.2009 gün ve 91-212 sayılı kararında da açıklandığı üzere, sanığın zararın tamamını giderme yönündeki samimi iradesine karşın zarar miktarının derhal ödemeyi imkansız kılacak şekilde büyük olması ve failin ekonomik durumu gibi nedenlerle zararın bir defada karşılanamaması durumunda söz konusu olabilecektir” (Yar. CGK 30.4.2013, 2012/12-1497 E.,2013/238 K.); ÖZTÜRK,s.648-649.; ÖZTÜRK,(CMK),s.435.

415Yarg. Ceza Genel Kurulu 05.02.2013 T.,2012/2-1264 E.,2013/42 K. “Görüldüğü gibi hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının objektif şartlarından birisi de, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tamamen giderilmesidir. Burada uğranılan zarardan kast edilen maddi zarar olup, manevi zarar bu kapsamda değerlendirilmemelidir. Herhangi bir maddi zararın doğmadığı veya zarar doğurmaya elverişli olmayan suçlar yönünden ise bu şart aranmayacaktır. Ceza Genel Kurulunun 03.02.2009 gün ve 250-13 sayılı kararı başta olmak üzere birçok kararı da bu doğrultudadır.

Öte yandan uzlaşmaya tabi olan hakaret suçundan, sanığın yargılama aşamasında uzlaşmak istemediğini ifade etmesi karşısında sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükümlerinin uygulanmayacağı ileri sürülebilir ise de, ayrıntıları Ceza Genel Kurulunun 27.03.2012 gün ve 413-121 sayılı kararında açıklandığı üzere; uzlaşma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması ayrı kurumlar olup, birbirinden farklı uygulama koşulları olduğundan, öncelikle sanık lehine düzenleme olduğunda kuşku bulunmayan uzlaştırma işlemi yapılmalı, uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının uygulanma imkanı olup olmadığı ayrıca değerlendirilmelidir. Diğer bir anlatımla, sanığın uzlaşmayı kabul etmemesi ve bu nedenle uzlaştırmanın sağlanamaması durumunda hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının uygulanmasının mümkün olmadığı sonucuna varılmamalı, yargılama sonucunda şartlarının varlığı halinde CMK’nun 231/5. maddesinin uygulanabileceği kabul edilmelidir.

Bu bilgiler ışığında somut olay değerlendirildiğinde;

Sanığın işlemiş olduğu hakaret suçunu oluşturan eylem nedeniyle oluşmuş bir maddi zarardan bahsedilemeyeceğinden, 5271 sayılı CMK’nun 231. maddenin 6. fıkrasının (c) bendindeki şart aranmaksızın bu suçla ilgili yargılama sonucunda sabıkasız olan sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının uygulanma şartlarının bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi

sonuçlandıran ve uyuşmazlığı çözen bir karar olmadığı yönünde karar vermiştir⁴¹⁶. Gerçekten de HAGB kararının bağlayıcılığının kabulü söz konusu kararın her an

gerekmektedir. Bu nedenle, yerel mahkemece sanığın özür dilememek suretiyle katılanın manevi zararını gidermediği gerekçe gösterilerek sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar verilmesi yasal dayanaktan yoksun ve isabetsizdir.

Bu itibarla, isabetsiz olan yerel mahkeme direnme hükmünün bozulmasına karar verilmelidir.” (UYAP).

416Yarg. Hukuk Genel Kurulu 01.02.2012 T.,2011/19-639 E.,2012/30 K. “Öncelikle, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun hukuki niteliği ve ilgili yasal düzenlemelerin irdelenmesinde yarar vardır: Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, aynen seçenек yaptırımı çevirme, erteleme kurumlarında olduğu gibi, hükmün ve cezanın bireyselleştirilmesi kurumlarından birisidir. Özellikle ilk defa suç işleyen kimselerin hemen cezalandırılmasını ceza adaleti ile güdülen amaca uygun görmeyen Kanun koyucu, verilecek cezanın bireyselleştirilmesinde olduğu gibi, kurulan hükmün açıklanıp açıklanmayacağı konusunda da hâkime takdir yetkisi vermeyi uygun görmüştür. Böylece hâkimin yetkisi artırılarak, bir şansa daha ihtiyacı olan sanıkların hâkim tarafından durumlarının bir daha değerlendirilmesi imkânı getirilmiştir. Sözü edilen kurum, hukukumuzda ilk kez 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 23. maddesi ile çocuklar hakkında, 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanunun 23. maddesiyle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)’nın 231. maddesine eklenen 5-14. fıkralar ile de büyükler için kabul edilmiş, aynı Kanunun 40. maddesiyle 5395 sayılı Kanunun 23. maddesi değiştirilmek suretiyle, denetim süresindeki farklılık hariç olmak koşuluyla, çocuk suçlular ile yetişkin suçlular hükmün açıklanmasının geri bırakılması açısından aynı koşullara tabi kılınmıştır.

Yetişkin sanıklar yönünden başlangıçta şikâyetle bağlı suçlarla sınırlı olarak, hükmolunan bir yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası için kabul edilen bu müessese, 08.02.2008 tarihinde yürürlüğe giren 23.01.2008 gün ve 5728 sayılı Kanunun 562. maddesi ile 5271 sayılı Kanunun 231. maddesinin 5 ve 14. fıkralarında yapılan değişiklik ile hükmolunan iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezaları için uygulanabilir hale getirilmiş, şikâyetle bağlı suçlarla sınırlı olarak uygulanan bu müessese Anayasanın 174. maddesinde güvence altına alınan İnkılâp Kanunlarında yer alan suçlar ayırık olmak üzere, tüm suçları kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.Sanık hakkında kurulan mahkûmiyet hükmünün hukuki bir sonuç doğurmamasını ifade eden hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu, doğurduğu sonuçlar itibariyle karma bir özelliğe sahiptir.Nitekim, Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 19.02.2008 gün ve 346-25 sayılı kararında da bu husus; “Sanık hakkında kurulan mahkûmiyet hükmünün hukuki bir sonuç doğurmamasını ifade eden ve doğurduğu sonuçlar itibariyle karma bir özelliğe sahip bulunan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu, denetim süresi içinde kasten yeni bir suçun işlenmemesi ve yükümlülükler uygun davranılması halinde, geri bırakılan hükmün ortadan kaldırılarak kamu davasının 5271 sayılı CMK’nın 223. maddesi uyarınca düşürülmesi sonucu doğurduğundan, bu niteliğiyle sanık ile devlet arasındaki cezai nitelikteki ilişkiyi sona erdiren düşme nedenlerinden birisini oluşturmaktadır. Müessesenin yargılama kanununda düzenlenmiş bulunması da onun karma niteliğini değiştirmez” şeklinde ifade edilmek suretiyle de açıkça vurgulanmıştır. 5271 sayılı Kanunun 231. maddesinde düzenlenen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, hukuki nitelikçe durma kararı niteliğinde değildir. Ceza Genel Kurulu’nun yukarıda anılan kararında da vurgulandığı üzere bu karar “koşullu bir düşme kararı” niteliğinde olup, anılan maddede yasa yolu da açıkça itiraz olarak öngörülmüştür. Koşulların gerçekleşmesi halinde 5271 sayılı Kanunun 223. maddesinde belirtilen düşme kararı verileceğinden, ancak bu aşamada yani düşme kararı verildiğinde, hükümlere ilişkin yasa yolu olan, temyiz yasa yoluna başvurulabileceği kabul edilmiştir.

Öte yandan, yargılama sistemimizde temyiz yasa yolu, yalnızca hükümler bakımından kabul edilmiştir. Hükümler ise 5271 sayılı CMK’nın 223. maddesinde sınırlı olarak sayılmış olup, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları bunlar arasında yer almadıklarından hüküm niteliğinde de değildir (Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 03.02.2009 gün ve 2009/4-13 E., 2009/12 K. sayılı ilamı). CMK’nın 223. maddesinde bu kararlardan hangilerinin hüküm olduğu açıklanmıştır. Buna göre; “mahkûmiyet, beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşme kararları” birer hükümdür. Yine “adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararları” da yasa yolu bakımından hüküm sayılır. Bunlardan mahkûmiyet, beraat, ceza verilmesine yer olmadığı ve güvenlik tedbirlerine hükmedilmesine dair hükümlerin uyuşmazlığı sona erdiren, davanın esasını çözen nitelikteki hükümler oldukları konusunda öğretide genel bir kabul bulunmaktadır.

temelsiz kalacağı ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan böyle bir bağlayıcılık HAGB kararının etki doğurmaması özelliğine de aykırıdır⁴¹⁷. 13.12.2004 tarih ve 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirleri İnfazı Hakkında Kanun'un (CvGTİK) 4'üncü maddesine göre, mahkumiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz. Mahkeme ancak kesinleşen ve yerine getirilmesini onayladığı hükmü Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir⁴¹⁸.

I. Soruşturma Evresinde Verilen Kararların Hukuk Mahkemesi Üzerindeki Etkileri

Cumhuriyet savcısı, suç işlendiğini öğrenmesi üzerine bizzat kendisi ve onun adına hareket eden kolluk güçleri vasıtasıyla suç konusu oluşturan eylemi ve şüphelisini soruşturmaya başlayacak ve elde ettiği delillere göre ya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir ya da suçun soruşturma yapılan kimse/kimseler tarafından işlendiği hususunda yeterli şüphe⁴¹⁹ elde ederse iddianame düzenleyerek ceza mahkemesine gönderecektir. Ceza mahkemesi öncelikle gelen iddianameye yönelik kabul kararı verir, akabinde ise duruşma yaparak toplanması gereken delilleri toplar ve nihayetinde sanık, yakınan veya mağdur dinlendikten sonra bir karar vererek kovuşturma evresini sonlandırır. Cumhuriyet savcısı ve ceza hakimi muhakeme sürecinde bir takım kararlar alır. Bu kararlardan bir kısmı yargılamayı

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ise, 5271 sayılı CMK'nın 223. maddesinde belirtilen hükümlerden değildir. "Kurulan hükmün sanık hakkında hukuksal bir sonuç doğurmamasını" ifade eden hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu, davayı sonuçlandıran ve uyuşmazlığı çözen bir "hüküm" değildir. Bunun sonucu olarak, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararlar, CMK'nın 223. maddesinde sayılan hükümlerden olmadığından, bu tür kararların yasa yararına bozulması durumunda yargılamanın tekrarlanması yasağına ilişkin kurallar uygulanamayacağı gibi, davanın esasını çözen bir karar bulunmadığı için verilecek hüküm veya kararlarda lehe ve aleyhe sonuçtan da söz edilemeyecektir (Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 03.05.2011 gün ve 2011/4-61 E., 2011/79 K.; 06.10.2009 gün ve 2009/4-169 E., 2009/223 K. sayılı ilamları). Kaldı ki, CMK'nın 231/5. maddesinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmayacağı açıkça ifade edilmiştir. Böylece hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile kurulan hüküm, belli bir süre sanık hakkında hüküm ifade etmemekte, her hangi bir sonuç doğurmamaktadır. Sanık bulunduğu hal üzere bırakılmakta, aynen yargılanan kimsenin durumunda kalmakta ve yapılan yargılama geçici bir süre askıda kalmaktadır. Askı süresi boyunca, yargılanan kimsenin sanık sıfatı devam eder ise de, hiçbir şekilde bu kimse hükümlü sayılamaz. Bu nedenle hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen kimse, hiçbir haktan yoksun bırakılamaz ve ayrıca bu karara dayanarak hiçbir hukuki statüden dışarıya çıkarılamaz."(UYAP).

417ÖZBEK/PINAR/BACAĞI, s.715.

418ÖZTÜRK, (CMK), s.437 vd.

419"Yeterli şüphenin Cumhuriyet savcısının elindeki delillerle şüpheli hakkında mahkumiyet kararı elde etmesinin olası olduğunda dair...KAHRAMAN, Erkut Güçlü: "Yeterli Şüphe Kavramının İddianamenin İadesi Kurumu Bakımından Değerlendirmesi, <https://hukuk.deu.edu.tr> ,E.T:05.05.2020, s.133.

ilerletmeye yönelik olup bunlara ara karar dendigini, bir kısmına ise yargılamadan el çektiren son karar anlamında hüküm adı verildiğini çalışmamızda bahsettik⁴²⁰.

Bu kapsamda olmak üzere 15/8/2017 Tarih 694 Sayılı KHK ile hukuk sistemimize giren ve ihbar ve şikayet konusu eylemin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmaksızın açıkça anlaşılması ve soyut ve genel nitelikte olması hallerinde, şikayet edilen kişinin şüpheli sıfatı almasının önüne geçen ve ihbar ve şikayetin mahiyeti gereği Cumhuriyet savcısının işlem yapılmasına gerek görmemesi durumunda soruşturmanın başlatılmamasına yönelik bir kararı olan soruşturmaya yer olmadığı kararı (SYOK), görünüşte Cumhuriyet savcısının KYOK kararı ile benzerlik gösterse de, KYOK’na belli bir işlem sonucu ulaşılabilecekken, SYOK’ta Cumhuriyet savcısı ihbar ve şikayet evrakını hiç işleme koymadan doğrudan kaldırmaktadır. SYOK müessesesinin düzenlemesinin nedeni, ikincillik ve lekenmeme hakkının bir uzantısı olarak Cumhuriyet savcılarını, sürekli artış gösteren asılsız şikâyet ve ihbarların yarattığı iş yükünden kurtarmak ve devlet kaynaklarının boşa harcanmasının önüne geçmektir⁴²¹. Soruşturmama kararları ne bis in idem ilkesi çerçevesinde değerlendirilmemektedir⁴²² Soruşturmaya yer olmadığına yönelik karar, savcılık makamı tarafından verilmiş bir karar olmakla, TBK’nın 74’üncü maddesi hükmünde belirtilen ceza hakimi tarafından verilen bir karar olmadığından, kural olarak hukuk hakimi üzerinde bağlayıcı etkiye sahip olduğu söylenemez. TBK’nın 49’uncu madde hükmünün ikinci fıkrasına istinaden hakim fiilin hukuka aykırılığını serbestçe takdir edeceğinden uyuşmazlığa konu eylem ceza kanunlarına göre suç teşkil etmese bile eylemin hukuka aykırı nitelik taşıyıp taşımadığını hukuk hakimi serbestçe değerlendirecektir⁴²³. Cumhuriyet savcısı yürüttüğü soruşturmada, suç işlenip işlenmediği, suç işlenmişse şüphelinin suçun faili olup olmadığına yönelik yeterli şüphe oluşturacak delil elde edemezse ceza mahkemesinde kamu davası açılmasına gerek görmeyerek CMK’nın 172’inci madde hükmünün birinci fıkrasına istinaden kovuşturmaya yer olmadığına dair karar (KYOK), diğer bir deyişle

420Bknz.s.90.

421KIZILARSLAN, Hakan: “Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararları (SYOK) ve Bu Kararların Ceza Muhakemesi Sistematiği Açısından İrdelenmesi”, TBB Dergisi, S.144, Y.2019, s.77.

422ÜNVER/YAKERİ,s.1676.

423GÜNEŞ, s.107.

takipsizlik kararı verir⁴²⁴. CMK'nın 171'inci maddesi birinci fıkrasına istinaden *cezaı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hallerinin bulunması ya da şahsi cezasızlık sebeplerinin varlığı halinde* ve ayrıca CMK'nın 258'inci madde hükmüne istinaden *uzlaşmanın sağlanması halinde de* kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilecektir. CMK'nın 02/01/2017 tarihli değişik 680 Sayılı KHK'nın 10'uncu maddesi ve 1/2/2018 tarih 7072 Sayılı Kanun'un 9'uncu maddesi ile aynen kabul edilen düzenleme ile *Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verdikten sonra kamu davası açabilecek yeterli şüphe oluşturacak yeni bir delil elde ettiğinde yeniden soruşturmaya başlayabilir ve kişi hakkında dava açmaya yetecek delil elde ettiğinde dava açabilecektir*. Görüldüğü üzere Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararı bir yönüyle adli-idari nitelikte işlem olup hukuk yargılaması üzerinde kesin hüküm etkisine benzer etki doğurduğu düşünölemeyeceğinden hukuk mahkemesinde açılacak dava bakımından bağlayıcı etkisi olmayacaktır⁴²⁵. Öte yandan CMK'nın 253'üncü maddesinin ondokuzuncu fıkrasında hüküm altına alınan, uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmayacağı ve açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılacağına yönelik düzenleme, mağdurun maddi ve manevi zararının tamamını kapsamaktadır⁴²⁶. Bu yönüyle görüldüğü üzere uzlaşma nedeniyle verilecek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar mahkeme hükmü gibi sonuçlar doğurmaktadır. Ayrıca, CMK'nın 253'üncü madde hükmünün, ondokuzuncu fıkrası uyarınca, uzlaşma neticesinde zararın giderilmesi yönünde hazırlanmış olan belge İİK'nın 38'inci maddesinde yazılı ilam niteliğine haiz belgelerden sayıldığından, şüpheli edimini yerine getirmedeği takdirde, mağdur hukuk mahkemelerinde tazminat ya da alacak davası açmadan ilamlı icra yoluyla edimin ifasını isteyebilecektir⁴²⁷. Öte yandan bir başka görüşe göre, her ne kadar uzlaşma sonucu tarafların anlaşmasının esasen bir mahkeme kararı niteliğinde olmadığından kesin hüküm etkisinden söz

424 “Cumhuriyet savcısının, ihbar ve şikayete yönelik eylemin işlenip işlenmediğini, işlenmişse şüpheli tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği ve soruşturma konusu suç ile ilgili her türlü bilgi, belge, beyan veya başkaca delilleri titizlikle araştırıp değerlendirmesi ve yaptığı araştırma neticesinde şüpheli hakkında elde edilen delilleri yeterli bulmaması halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar (KYOK) vereceğine yönelik bkz. **ÖZEN**, s.810 vd.

425**ARAS**, (Etki), s.331-332.

426**KAFES**, Veli, “Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi”, AÜHFD, C.60, S.1,Y.2011, s.83-156.

427**ÖZBEK**, Mustafa:“Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları”, AÜHFD,C.56, S.4, Y.2007, s.123-205; **ARAS**, (Etki),s.323.

edilemeyeceği ifade edilse de⁴²⁸, anılan açık düzenleme uyarınca, kanaatimizce suçtan zarar gören ya da mağdurun suç dolayısıyla oluşan zararı tazmin edildikten sonra dava açılmasını açıkça ortadan kaldırmış olduğundan uzlaştırma tutanağına rağmen hukuk mahkemesinde dava açılması davanın esastan reddini gerektirmektedir. Hukuk yargılaması sürecinde uzlaşmanın sağlanması halinde ise haktan feragat sayılacağından yine davanın esastan reddedilmesi gerekir⁴²⁹. Bu bağlamda kovuşturmayaya yer olmadığı kararı, Cumhuriyet savcısı tarafından verilen bir karar olduğundan ve TBK'nın 74'üncü maddesi açıkça hakim kararından bahsettiğinden kanaatimizce istisnalar haricinde hukuk hakimi açısından bağlayıcı etkisi olmadığı söylenebilir⁴³⁰. Yargıtay'ın bir kararında, benzer yönde, kovuşturmayaya yer olmadığına yönelik kararı üzerine, hukuk hakiminin önündeki uyumsuzluğa yönelik tüm delilleri toplaması ve değerlendirmesi gerektiğine karar verdiğini görmekteyiz⁴³¹.

17/10/2019 Tarihli Değişik 7188 Sayılı Kanun'un 19. maddesiyle CMK'nın 171'inci madde hükmünün ikinci fıkrasıyla, *uzlaştırma ve önödeme kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verebileceği* düzenlenmiştir.⁴³². Kamu davasının açılmasının ertelenmesi müessesesi ile

428ARAS,(Etki),s.292.

429GÜNEŞ, s.142-143.

430“Doktrinin, Cumhuriyet savcısının KYOK kararının hukuk hakimini bağlamayacağına ilişkin aynı görüşte olduğuna dair bkz.ARAS,(Etki),s.322.;KILIÇOĞLU,(Genel Hükümler),s.599.

431“..Karahallı C. Başsavcılığının 2010/248 soruşturma nolu dosyasıyla yürütülen hazırlık dosyası 28/07/2010 tarih, 2010/225 Karar sayılı kovuşturmayaya yer olmadığına dair bir kararla neticelendiğini, sigortalı işçinin işyerinde çalışırken kendi güvenliğini öncelikle düzenmesi ve çalışırken iş güvenliği kurallarına uyması gerekirken, kendi can güvenliğini, öncelikle olarak düşünmesi ve çalışırken dikkat etmesi gerektiğini bildirerek iş kazasının meydana gelmesinde müvekkilinin hiç bir kusurunun bulunmadığını, müvekkil aleyhine açılan davanın reddine, karar verilmesini talep etmiştir..

..Mahkemece, açıklanan hususlar çerçevesinde öncelikle davalı Nurittin Güler ile davalı Sabit Seren Songür arasındaki asıl işverenlik - alt işverenlik sıfatları irdelenip, belirlenmeli, yine kazalı ve davalılar arasındaki ilişkinin niteliği irdelenmeli, dosyada yer alan her bir tarafın işveren ya da 3. kişi sıfatıyla kusur durumları irdelenip belirlenmeli ve yapılacak belirlemeye göre eğer gerekiyorsa tüm bu hususları gözeterek şekilde olayın gerçekleştiği iş kolunda iş güvenliği bakımından uzman kişilerden oluşan bilirkişi heyetinden bu çerçevede yeniden uygun bir kusur raporu alınmalı, varılacak sonuca göre karar verilmelidir...10.HD.19.2.2020 T.,2019/31 E.,2020/1355 K.(UYAP).

432“Cumhuriyet savcısına her ne kadar yeterli delile ulaşsa da iddianame düzenlemeyerek erteleme yetkisi veren bu müessese, yargılama makamlarının açılmış davalar kapsamındaki iş yükünü azaltma gayesi ile şüpheliyi yeniden topluma kazandırmayı, küçüklerin ve hafif suç işleyen yetişkinlerin sabıkalı olarak nitelendirilmelerinin önüne geçilmesi amacıyla kamu davasının mecburiliği ilkesine

kovuşturmaya yer olmadığına dair karara ilişkin ayırım, Cumhuriyet savcısının soruşturmada yeterli delile ulaşıp ulaşmadığı noktasında önem arz etmekte olup, soruşturmayı yapan Cumhuriyet savcısı suçun işlendiği hususunda yeterli şüpheye ulaşamazsa kanaatimizce de suçsuzluk karinesi kapsamında öncelikle kovuşturmaya yer olmadığına yönelik karar verilmelidir⁴³³. Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı vermesinden sonra aynı vakıya yönelik kamu davasının açılması kişinin sürekli dava tehdidi altında kalmasına sebebiyet vereceğinden, non bis idem ilkesi uyarınca CMK'nın 223'üncü maddesinin yedinci fıkrasına istinaden davanın reddine karar verilmelidir⁴³⁴. CMK'nın 253'üncü maddesinin ondokuzuncu fıkrasında ise *"..uzlaşma sonucunda şüphelinin ediminin yerine getirilmesi ileri tarihe bırakılmış, takside bağlanmış veya süreklilik arzeden bir edimse CMK'nın 171'inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilecektir"*. Öğretide, mağdur veya suçtan zarar görenin kabul etmiş olmasına karşın, usulüne uygun yapılan bir uzlaşma teklifini kabul etmeyen şüphelinin yargılanarak aklanmak istediğine yönelik irade beyanını ortaya koyduğu varsayıldığından, bu durumda ise şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesinin yerinde olmadığı savunulmaktadır⁴³⁵. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi müessesesi, Cumhuriyet savcısının mahkumiyet kararı alabilecek deliller elde etmesi, şüphelinin de beraat kararı olarak aklanması yönünde vazgeçmelerine dair kanaatimizce bir anlaşma niteliği barındırmaktadır. Kamu davasının açılmasının ertelenmesine dair karar kural olarak Cumhuriyet savcısı tarafından verilmiş olmakla ve TBK'nın 74'üncü maddesi uyarınca hakim tarafından verilen bir karar olmadığından kural olarak bağlayıcı etki doğurmaz ancak hukuk hakimi soruşturma dosyasındaki delil ve maddi olguları takdiri delil olarak kabul edebilecek ve elde ettiği tüm delilleri serbestçe değerlendirebilecektir. Öte yandan, açık kanun hükmünde vurgulandığı üzere ceza hakiminin zarara ilişkin tespiti hukuk hakimini bağlamadığından, bu doğrultuda olmak üzere Cumhuriyet savcısının da erteleme kararına yönelik zarara ilişkin tespitleri hukuk hakimini bağlamayacağından, Cumhuriyet savcısının tespit ettiği zararın gerçek zarar olmadığını düşünen mağdur ya da suçtan zarar gören

istisna getirdiğine dair bkz. UĞUR, Hüsamettin: "Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine", TBBD, s.73, Y.2007, s.256-258; ARAS, (Etki), s.325.

433 ARAS, (Etki), s.325.

434 ÖZEN, Mustafa: "Non Bis İn İdem", GÜHFD, C.XIV, S.1, Y.2010, s.389-417.

435 ARAS, (Etki), s.328.

hukuk mahkemesinde tazminat davası açabilir. Ancak hukuk mahkemesinde görülecek tazminat davasında karar verilirken, şüphelinin kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı kapsamında gidermiş olduğu zarar miktarı kanaatimizce değerlendirmeye alınmalıdır. Kamu davasının açılmasının ertelenmesine dair karara yönelik soruşturmada Cumhuriyet savcısının elde ettiği deliller ile kusur konusunda ulaştığı tespitler ve maddi vakıalar hukuk hakimini mutlak bağlamayacak olup, hukuk hakimi yaptığı yargılamasında farklı sonuca ulaştığı takdirde ise aleniyet ilkesi gereği gerekçesini açıklamalıdır.

Cumhuriyet savcısı işlemleri bağlayıcılığının ortaya çıktığı diğer bir müessese ise CMK'nın 17/10/2019 tarih 7188 sayılı Kanunun 23'üncü maddesiyle değişik 250'inci maddesinde düzenlenen seri muhakeme usulüdür. Seri muhakeme usulü, Cumhuriyet savcısının soruşturma sonucu, kanunda yazılı katalog suçlarda, kamu davasının açılmasının ertelenmesine kanaat getirmedeği takdirde şüphelinin müdafii huzurunda kabul etmesi şartıyla, savcılığın suçun cezasına yarı oranında indirim uygulayarak belirlediği yaptırımın mahkeme tarafından denetlenerek hüküm kurulması ve yine şüphelinin mahkeme tarafından hüküm kuruluncaya kadar seri muhakeme usulünün uygulanmasına yönelik iradesinden vazgeçebileceğine dair yargılama usulüdür⁴³⁶. Bu kapsamda, Cumhuriyet savcısı, CMK'nın 250'inci maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca TCK'nın 61'inci maddesindeki hususları göz önünde bulundurarak, suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında cezayı tespit ederek, temel cezadan yarı oranında indirim uygulamak ya da güvenlik tedbiri belirlemek suretiyle yaptırımı belirleyecek, belirlenen hapis cezası Cumhuriyet savcısı tarafından, koşulları bulunması hâlinde TCK'nın 50'nci maddesinde belirtilen seçenek yaptırımlara çevrilebileceği gibi TCK'nın 51'inci maddesine göre ertelenebilecek, şartları bulunması halinde CMK'nın 253'üncü maddesi uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına da karar verilebilecektir. Cumhuriyet savcısı suçun cezasını belirledikten sonra mahkemeye hitaben bir talepname düzenleyecektir. Seri muhakeme usulünde yaptırım savcılık tarafından belirlenmekle birlikte mahkeme sadece yaptırımı denetlemektedir⁴³⁷. Mahkeme ise, şüpheliyi müdafii huzurunda dinledikten sonra şüphelinin özgür

436ALDEMİR, Hüsnü:Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Muhakeme Usulleri, 2. Baskı, Adalet,Ankara, 2020,s.25 vd.; ERCAN,(CMK2),s.379.

437ALDEMİR,s.106.

iradesiyle seri muhakame usulünü kabul ettiği ve eylemin seri muhakame usulü kapsamında olduğu kanaatine varırsa savcılığın talep yazısında belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurar. Seri muhakame usulünün şartları oluşmamışsa talebi reddeder ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir. Mahkeme, hüküm kurarken Cumhuriyet savcılığının belirlediği yaptırımın çerçevesi dışına çıkamaz. Mahkeme denetim görevini savcılık tarafından belirlenen suç vasfının olaya uygun olup olmadığı çerçevesinde değerlendirecek ve savcılık tarafından belirlenen suç vasfı olaya uygun değilse, mahkeme hakimi, kendisinin tespit ettiği suç vasfıyla hüküm kuramadığından, bu durumda talebi reddederek dosyayı savcılığa iade etmek zorunda kalacaktır.

Seri muhakame usulünün herhangi bir sebeple tamamlanamaması veya mahkemece soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyanın Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi hâllerinde, şüphelinin seri muhakame usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgeler, takip eden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamaz (Yönetmelik m.5/8). Böylece adli sistemden ılımlı bir karşılık beklenmesiyle failin seri muhakame usulüne teşviki amaçlanmaktadır⁴³⁸. Seri muhakame usulü bir nevi uzlaşma prosedürüne benzemektedir. Ancak burada anlaşma fail ile devlet arasında yapılmaktadır. Devlet kamu davasının mecburiliğinden vazgeçmekte, fail ise hukuk muhakemesine egemen olan tasarruf ilkesindeki gibi iradesini kullanmaktadır. Şüpheli bu tasarrufunu kullanırken, kimi zaman soruşturma ve kovuşturma evrelerinin yıpratıcı olduğu düşüncesiyle yargılama faaliyetine müdahil olmak istememekte ve yapılan teklifi uygun bulması halinde kabul etmektedir. Seri muhakame usulünde yer bulan bilgi ve belgelerin herhangi bir soruşturma ve kovuşturma aşamasında kullanılmaması ise kişileri bu usule teşvik etmekte ve güvence vermektedir. Seri muhakame usulünde Cumhuriyet savcısına mahkeme hakimi gibi hüküm verme yetkisi tanındığını görüyoruz. Cumhuriyet savcısı hakim gibi hüküm kuracak ve hakimin onay vermesi halinde ise dava dosyası seri muhakame usulüyle kapatılacaktır. Cumhuriyet savcısının gerçekten ideal bir

438ALDEMİR, s.279.

soruşturma üzerine yeterli delile ulaşarak bu usulü uygulayıp uygulamadığı ise denetlenmemektedir. Bu kapsamda seri muhakeme usulünde verilen bir kararın hukuk mahkemesi üzerindeki etkisi ne olacaktır? Örnek vermek gerekir ise genel güvenliği kasten tehlikeye sokmak suçundan maddi zarar gören bir kişi hukuk mahkemesinde zararın tazmin edilmesini talep edebilir. Seri muhakeme usulünde çıkan bir karar ceza mahkemesinden verilen kararın etkisini hukuk hakimisi üzerinde hissettirebilecek midir? Kanaatimizce seri muhakeme usulü Cumhuriyet savcısı ile şüpheli arasında bir anlaşma özelliği barındırsa da anılan yasal düzenlemelere istinaden Cumhuriyet savcısı yeterli delile ulaşması halinde ancak bu yola giderek hüküm oluşturabilecek ve Cumhuriyet savcısının kararı ise hakim onayı ile geçerlilik kazanacaktır. Bu durumda Cumhuriyet savcısının verdiği mahkumiyet hükmüne yönelik kararın ceza hakimisi tarafından onaylanmasıyla TBK'nın 74'üncü maddesi kapsamında şekli şartlara uygunluk göstermektedir. Öte yandan bir görüşe göre seri muhakeme usulü şüpheli ile Cumhuriyet savcısı arasında bir anlaşma niteliği taşımakla birlikte, Cumhuriyet savcısı her türlü bilgi ve delile sahipken, şüpheli dosyadaki delil durumu ve lehine olan delillerin toplanıp toplanmadığını bilme imkanına sahip olmadan kendisine yapılan teklifi değerlendirmek zorunda bırakılmaktadır. Bu durum ise şüpheli açısından adil yargılanma ilkesinin ihlalini oluşturma tehlikesi içermektedir. Ayrıca hakim onaylayan Cumhuriyet savcısının kararını onaylayan bir makam olarak etkisiz bulunduğu bir yargılama süreci çelişmeli muhakeme ilkesine de aykırılık taşıyacağından bu kapsamda şüpheliye kanuni hakim güvencesi tanınmamakta, şüpheliler yeterince dinlenilmeyerek meram anlatma usulünden yoksun bırakılmakta ayrıca hakim Cumhuriyet savcısının kararını denetleyen ve onaylayan bir makam konumunda bulunduğu gerekçeli karar hakkının ihlalini oluşturabilmektedir⁴³⁹. Bu kapsamda, seri muhakeme usulü uygulanarak verilecek bir mahkumiyet kararı kanaatimizce normal usullerle yürütülen ceza muhakemesi faaliyeti neticesinde verilecek mahkumiyet kararının yaratacağı tatmin düzeyini vicdanlarda hissettirmemektedir. Nitekim, seri muhakeme usulünde her ne kadar şüpheli özgür iradesi ile teklifi kabul etse de bunun çeşitli nedenlerden ötürü ileri gelebileceği ihtimali maddi hukuk bağlamında gerçeğin ortaya çıkmasına engel oluşturacak niteliktedir. Bu kapsamda ise kanaatimizce,

439AYGÖRMEZ UĞURLUBAY, Gülsün A./HAYDAR, Nuran/KORKMAZ, Mehmet: "Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar", ASBÜHFD, S.2, Y.2019, s.276 vd.

ayrıca, seri muhakeme usulünün uygulandığı uyuşmazlıklarda verilen mahkumiyet kararının hukuk hakimi açısından bağlayıcı niteliğine yönelik soruşturma dosyasında tespit edilen maddi olguların bağlayıcılığının ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum ise Cumhuriyet savcısı işlemlerinin maddi olguları tespit etmeye yarar düzeyde olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Öte yandan sulh ceza hakiminin soruşturma evresinde vermiş olduğu tutuklama, adli kontrol, salıverilme ve benzeri koruma tedbirleri kararları açısından durum ayrıca değerlendirilmelidir. Sulh ceza hakiminin geçici nitelikte verdiği koruma tedbirleri uyuşmazlığı esastan çözen kararlar niteliğinde olmadığından hukuk hakimini bağlayıcı etkiye sahip değildir. Hukuk yargılamasını sürdüren hakim, önündeki adli kontrol ya da tutuklama kararı ile bağlı olmaksızın dava dosyasındaki uyuşmazlığı çözecek ve karar verecektir. Hukuk hakimi sulh ceza hakiminin vermiş olduğu koruma tedbirlerine ilişkin kararlarını ancak takdiri delil olarak tüm delilleri ile birlikte serbestçe değerlendirmeye esas alabilmelidir. Benzer şekilde sulh ceza hakiminin erişimin engellenmesine yönelik kararı da hukuk mahkemesinde görülen bir manevi tazminat davasında bağlayıcılık oluşturmaz⁴⁴⁰.

440GÜNEŞ,s.108.;ARAS,(Etki), s.191.

SONUÇ

Çalışmamızda, Türk Borçlar Kanunu'nun 74'üncü maddesinde yer alan, hukuk hakiminin ceza hukuku ile ilişkisini düzenleyen madde hükmü kapsamında mahkemelerden verilen kararların birbirine etkisi incelenmiştir. Anılan düzenleme, ceza hakiminin haksız fiilin kusur, sorumluluk ve zarar tespitleri ile beraat kararının hukuk hakimini bağlamayacağını açıkça vurgularken, hukuka aykırılık ve illiyet bağı unsurlarının durumu düzenlenmiş olmadığından tarafımızca ayrı ayrı incelenmiş, bu unsurlara yönelik mahkeme kararlarının birbirleri açısından bağlayıcılığına yönelik çeşitli görüşlerin ortaya atıldığı görülmüştür. Mahkeme kararlarının birbirleri için mutlak bağlayıcı varsayılmasına yönelik esas alınması gerekenin ise kesin hüküm kavramı olduğu anlaşılmıştır. Hukuk ve ceza mahkemeleri ancak kesin hüküm şartları gerçekleştiği takdirde birbirleri için mutlak bağlayıcı sayılacaktır. Ayrıca, mahkemelerden verilen kararlar, birbirleri açısından, ancak, kesin hüküm teşkil ettiği hallerde kesin delil etkisi kazanacaktır. Öte yandan yargılama sistemlerindeki farklılıklarından dolayı, hukuk ve ceza mahkemeleri arasında kesin hüküm şartları oluşmadığından birbirleri için mutlak bağlayıcı sayılması mümkün olmamakla birlikte kesin hükmün oluşmasının kanunda açıkça düzenlenmesi koşuluna bağlı olduğu görülmüştür. Kesinleşen bir mahkeme ilamı Anayasa'nın 138'inci madde hükmü uyarınca bağlayıcı olmalıdır. Bu bağlamda ise, hukuk ve ceza mahkemeleri arasında taraf, konu ve sebep unsurlarında farklılık oluşacağından, HMK'nın 204'üncü madde hükmü kapsamında, birbirleri için kesin delil niteliği oluşturmayacağı görülmekle birlikte ancak takdiri delil etkisi olduğu, bu takdiri delilin bağlayıcılığının ise diğer takdiri delillerden daha etkili olduğu, nihayetinde ortada kesinleşmiş bir mahkeme ilamında tespiti yapılmış vakıaların olduğu ve kesin tespiti yapılan maddi vakıaların mahkemelerce görmezden gelinemeyeceği anlaşılmıştır. Bu hususun ise, farklı kanaate erişildiğinde hakime gerekçesini açıklamak yükümlülüğü getirdiği görülmüştür. Aynı vakıaların söz konusu olduğu hukuk ve ceza yargılamasında esastan inceleme yapıp kesinleşen ve tespiti yapılan maddi olgular yargıda birlik, hukuki istikrar ve güveni sağlamak amacıyla mutlak surette birbiriyle çelişmemelidir. Öte yandan esas olan maddi hakikate erişmek ve hakkaniyete uygun karar vermek olduğundan, hakim farklı kanaate eriştiğinde gerekçesini açıklamak suretiyle karar verebilmelidir.

Aynı vakiya yönelik hukuk ve ceza mahkemelerinde davaların görülmesi halinde bekletici mesele kararı verilip verilmeyeceği önemli bir sorun olup, bu soruna yönelik ise kanaatimizce taraflarca hazırlama ilkesi uyarınca davaların açılış tarihi göz önünde bulundurulmalı ve dava dilekçesinde sunulan delillere göre yargılama yürütülmelidir. Haksız fiilin davalıya isnat edilebilirliğine yönelik hukuka aykırılık ve illiyet bağı hususları dışında zarar, sorumluluk ve kusur tespitleri hukuk hakimini bağlamayacağından, kanaatimizce ceza dosyasında en geç tanıklar dinlenip bilirkişi raporları dosya arasına alındıktan sonra vakıalar açıkça görülebileceğinden hukuk hakimi yargılamasına devam edebilmelidir. Bu bağlamda ise haksız fiilin hukuka aykırılık unsurunun, kanunilik ilkesi gereği, Medeni Hukukla Ceza Hukukunda her zaman aynı anlamı ifade etmediği görülmüştür. Ceza dosyasının bekletici mesele yapılması kararında esas olanın, bu kararın isabetli olmasının gerektiği anlaşılmakla birlikte, haksız fiilin davalıya isnat edilebilirliğine yönelik illiyet bağı unsurunda tereddüte düşülmesi halinde önem kazanmaktadır. Öte yandan, nihayetinde, haksız fiilin suç oluşturmadığı hallerde bu tespitleri yapmak da hukuk hakiminin görevi içindedir. Kanaatimizce bu belirleme adil ve makul surette yargılanma ve usul ekonomisi ilkelerine de uygundur.

TBK'nın 74'üncü maddesi her ne kadar hakim kararından bahsetmiş olsa da özellikle seri muhakeme usulünün tasarruf ilkesi ile uyumlu getirdiği yenilikleri ve örnek Yargıtay kararları ve doktrin görüşleri ile hazırladığımız çalışmada ister soruşturma ister kovuşturma evresinde verilmiş olsun, kesin tespiti yapılan maddi olguların mahkemelerce görmezden gelinemeyeceği, birbirleri için bağlayıcılık oluşturacağı, ancak bu bağlayıcılığın kesin hüküm şartları oluşmadığı takdirde mutlak sayılamayacağı, öte yandan farklı kanaate erişildiğinde hakime gerekçesini açıklama yükümlülüğü gerektiği görülmüş; hukuki istikrar, yargıya güven ve hukukta birliğin sağlanması amacıyla, mahkemelerin tespitleri ile kararlarının mutlak surette birbirleri ile çelişmemesi gerektiği anlaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- AKARTEPE**, Alparslan: “Türk Borçlar Kanunun Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Alanında Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler”, ErÜHFD, C.XVI, S.1-2, Y.2012, s.171
- AKCAN**, Recep: “Hukuk ve Ceza Mahkemelerinin Kararlarının Birbirine Etkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1988, s.77.
- AKİL**, Cenk: “Medeni Yargılama Hukukunda Mahkemelerce Yapılan Delil Tespiti”, AÜHFD, C.58, S.1, Y.2009,s.5
- AKKAN**,Mine, “Medeni Usul Hukukunda Tarafların Farklı Olması Durumunda Kesin Hükümün Kesin Delil Niteliği”, DEÜHFD, C.11, Özel Sayı, Y.2009,Basım Yılı 2010,s.8.
- AKTEPE ARTIK**, Serpil: “İstinaf Kanun Yolunda Kamu Düzeni Kavramı”, TBBD,S.134,Y.2018, s.260.
- ALACAKAPTAN**, Uğur: Suçun Unsurları , AÜHFY, Sevinç, Ankara,1975
- ALBAYRAK**, Mustafa: “Şikayete Tabi Suçların Özellikleri ve Bu Suçlara Bağlanan Hukuki Sorunlar”, TBBD,S.77, Yb2008,s.291
- ALDEMİR**, Hüsnü:Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Muhakeme Usulleri,Adalet, 2. Baskı, Ankara, 2020
- ANTALYA**,O.Gökhan:Borçlar Hukuku Genel Hükümler,Seçkin,2.baskı,2019,Ankara
- ANTALYA**,O.Gökhan:Medeni Hukuk,Legal,2.Baskıya Ek1.Tıpkı Basım, 2017,İstanbul.
- APAYDIN**,Cengiz:Ceza Hukukunda Kusurluluk,Seçkin,1.Baskı,Temmuz 2018,Ankara
- ARAS**, Bahattin:Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi,Yetkin Yayınları,Ankara, 2014
- ARICAN**,Yavuz:“Ceza Yargılaması Hukukunda İtiraz Yolu”,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Selçuk Üniversitesi, 2006, s.9
- ARTUÇ**, Mustafa: Hüküm Kurma Sanatı, Adalet, 9. Baskı, Ankara,2017
- ARTUK**,M.Emin/**GÖKCEN**,Ahmet:Ceza Hukuku Genel Hükümler,Adalet,14.Baskı,Ankara,2020,
- ARTUK**,Mehmet Emin/ **GÖKCEN**,Ahmet/**YENİDÜNYA**,Ahmet Caner:Ceza Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009.

AYAN, Mehmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin, 11. Baskı, 2019, Ankara

AYDIN, Buket : “Bekletici Sorun”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2012

AYGÖRMEZ UĞURLUBAY, Gülsün A./**HAYDAR**, Nuran/**KORKMAZ**, Mehmet: “Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar” , ASBÜHFD, S.2, Y.2019, s.276 vd

BALCI, Murat: Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, Adalet, 1. Baskı, 2013, Ankara,

BAŞÖZEN, Ahmet: “Noter Tespitlerinin Delil Değeri”, Hukuk Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, S.65, Temmuz 2007, www.e-akademi.org (E.T:01.05.2020), parg.7

BAŞTÜRK, İhsan: Hükümün Açıklanmasının Ertelenmesi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014,

BAYSAL, Başak: Haksız Fiil Hukuku, Oniki Levha, 1. Baskı, 2019, İstanbul,

BEKAR, Elif: “Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri”, İÜHFM, C.I.XXV, S.1, Y.2017, s.15-60

BİRTEK, Fatih: Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, Adalet, Ankara, 2017

CENGİZ, Serkan/**DEMİRAĞ**, Fahrettin/**ERGUL**, Teoman/**MCBRIDE**, Jeremy/**TEZCAN**, Durmuş: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları, TBBD, Şen Matbaa, 1. Baskı, Kasım 2008, Ankara,

CENTEL, Nur/**ZAFER**, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 9. Baskı, Beta, 2012, İstanbul

CENTEL, Nur / **ZAFER**, Hamide : Ceza Muhakemesi Hukuku, 17. Baskı, Ankara, 2020.

ÇELİK, Ahmet : Tazminat ve Alacaklarda Zamanaşımı, 3. Baskı,, Ankara, 2018,

ÇINAR, Ali Rıza: “Hükümün Konusu ve Eylemi (Fiil) Değerlendirmede Mahkemenin Yetkisi”, TBBD, S.84, Y.2009, s.32 vd.

ÇİFTÇİ, Pınar: Medeni Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları, Adalet, Ankara, 2018,

ÇOLAK, Haluk/**ALTUN**, Uğurtan: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, Legal, 1. Baskı, Temmuz 2007, Ankara,

ÇULHA, Rifat/**DEMİRAĞ**, Fahrettin/**NUHOĞLU**, Ayşe/**OKTAR**, Salih/**TEZCAN**, Durmuş: Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı, TBB Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2018

DEMİR, Fevzi: “Sorularla Toplu İş Hukuku, C.2”,TBB Yayınları, Ankara, 2006, s.415

DEMİRBAŞ,Timur :Ceza Hukuku Genel Hükümler,Seçkin Yayınları,Güncellenmiş 10. Baskı, Ankara, 2014,

DİŞEL, Buse,;“Ceza Mahkemesi Mahkumiyet Kararının Hukuk Mahkemesi Kararına Etkisi ve Bekletici Sorun Yapılması”,DEÜHFD, C.11, Özel Sayı 2009, s.194

DOĞAN, Murat/ **ŞAHAN**, Gökhan/**ATAMULU**,İsmail:Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı, Seçkin,2019,Ankara.

DOĞAN, Koray: “Ceza Muhakemesinde Hüküm”, CHD., Ağustos 2008, s.172

DOĞAN,Koray:”Olası Kast-Bilinçli Taksir Ayırımında İçtihat Değişikliğinin Değerlendirilmesi”,AD, Y.147, Dönem IV,2020/1, S.64, s.351

DÖNMEZER,Sulhi/**ERMAN**,Sahir:Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku,Der Yayınları, 14.Baskı, 2016, İstanbul,

DURSUN,Hasan:”Suç ve Cezada Kanunilik İlkesinin Türk Tarihçesi”, AD,Mayıs 2017,S.58,s.100.

ERCAN,İsmail:Ceza Muhakemesi Hukuku, Levha Yayınları,Güncellenmiş 6.Baskı,İstanbul,Temmuz 2013.

ERCAN,İsmail:Ceza Hukuku Genel Hükümler,Kuram Yayınları,14.Baskı,İstanbul,2018.

ERCAN,İsmail:Ceza Muhakemesi Hukuku,Seçkin,16.Baskı,Ağustos 2020.(CMK2)

ERCİN, Ferhat: Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesine Etkisi [B.K. 53. Madde], DER Yayınları, İstanbul,2000

EREN, Fikret:Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin, 24. Baskı, 2019,Ankara.

EROĞLU,Orhan: “İslahveHukukMuhakemeleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarı Taslağı Kapsamında İslahın Değerlendirilmesi’,TBBD,Y.2018,S.138,s.166

ERYILMAZ,Mesut Bedri:Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, Seçkin, Kasım 2012.Ankara,

GEDİK,Doğan:Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması, Adalet, 1.Baskı, 2020, Ankara.

GOLDEN, Ahmet/ **BALCI**, Murat/ **ALŞAHİN**, M.Emin/**ÇAKIR**,Kerim: Ceza Muhakemesi Hukuku,Adalet,14.Baskı, Ankara, Ocak 2020,

- GÖZLER**, Kemal: Hukuka Giriş,,Ekin Basım Yayın Dağıtım,Genişletilmiş 16. Baskı, Bursa, 2019
- GÖZLER**,Kemal: “Res Iudicata’nın Türkçesi Üzerine”, AÜHFD, C.56, S.2, Y.2007, s.45-61.
- GÜNAY**, Cevdet İlhan: Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Yetkin, Ankara, 2012, s.340-341.
- GÜNEŞ**, Derya Belgin: Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemeleri Bakımından Etkileri, 1. Baskı,On İki Levha Yayınları, İstanbul, Şubat 2019.
- GÜRÜHAN**, Caner:“Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına İlişkin Güncel Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, TBBD, S.111, Y.2014, s.137.
- HAVUTÇU**, Ayşe:“ Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıcı”, DEÜHFD, C.12, Özel S.,2010, s.581.
- İPEK**,Ali İhsan:“Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararlarının Hukuk Mahkemesine Etkisi”, THD, Y.7, S.67, 2012, s.88.
- İYİLİKLİ**, Ahmet Cahit:Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm,Yetkin,2016,Ankara.
- KAFES**, Veli, “Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi”, AÜHFD, C.60, S.1,Y.2011, s.83-156.
- KAPANCI**, Kadir Berk: “Ceza Mahkemeleri Kararlarının Hukuk Mahkemeleri Bakımından Etkisi”, İÜHFD, Cilt:7 S.1,Y.2016 , s. 514-515
- KARAHACIOĞLU**, Ali Haydar /**PARLAR**,Aynur :6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Bilge, Ankara,2014,
- KILIÇOĞLU**, Ahmet. M.;Borçlar Hukuku Genel Hükümler,Turhan, 23.Baskı,2019, Ankara
- KILIÇOĞLU**,Ahmet M.:Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk İlişkisi, Genişletilmiş 23.Bası, Ankara, 2019
- KILIÇOĞLU**, Mustafa:6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu El Şerhi, Legal, Şubat 2012,İstanbul,
- KIZILARSLAN**, Hakan: “Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararları (SYOK) ve Bu Kararların Ceza Muhakemesi Sistematiği Açısından İrdelenmesi”, TBB Dergisi, S.144, Y.2019, s.77.
- KOCA**, Mahmut / **ÜZÜLMEZ**, İlhan:Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin,11. Baskı, Ankara, 2018

KOÇAK, Hakan, “Ceza Yargılamasının Hukuk Mahkemelerinde Bağlayıcılığı Sorunu”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009, s.112

KOÇAK SÜREN, Özlem: “Türkiye’de Yargının Örgütlenmesi ve Adalet Sisteminin Problemleri”, TBBD,S.85,Y.2009, s.403-404.

KURU, Baki: Medeni Usul Hukuku El Kitabı, C.II, Yetkin, Ankara, Mart 2020,

KURU, Baki:Medeni Usul Hukuku, Demir Demir Yayınlar, C.II, İstanbul, 2001.

KURT KONCA, Nesibe:Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesi,Adalet, 1.Baskı, Ankara,2009.

NAMLI, Mert :Türk ve Fransız Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Beta, İstanbul, 2014,

OĞUZ, Habip / **DEMİRCİ**,Yusuf : Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat, 3.Baskı,Ankara, 2017,

OĞUZMAN,M.Kemal / **ÖZ**, M.Turgut :Borçlar Hukuku Genel Hükümler,Vedat, Gözden Geçirilmiş Altıncı Basıdan Yedinci (Tıpkı)Bası, 2009, İstanbul.

OĞUZMAN,M.Kemal/**ÖZ**,Turgut:Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.II, Gözden Geçirilmiş 15. Baskı, Vedat,2010,İstanbul.(Genel 2).

OĞUZMAN, M.Kemal/ **ÖZ**, M.Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.II, 10.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013

ÖNOK, Murat/ **ÖNAY**, Işık:“Hukuk Düzeninin Birliği Çerçevesinde Zorunluluk Halinin Hukuki Niteliği”, İstanbul Hukuk Mecmuası, C.77,S.2,Y.2019, s.851

ÖZBEK, Mustafa:“Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları”, AÜHFD,C.56, S.4, Y.2007, s.123-205

ÖZBEK,Veli Özer/ **KANBUR**, Nihat / **BACAKSIZ**,Pınar / **DOĞAN**,Koray/ **TEPE**,İlker:Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010.

ÖZBEK,Veli Özer/**DOĞAN**,Koray/**BACAKSIZ**,Pınar: Ceza Muhakemesi Hukuku,Seçkin,12.Baskı, 2019,Ankara(CMK)

ÖZBEK,Veli Özer/**DOĞAN**,Koray/**BACAKSIZ**,Pınar: Ceza Muhakemesi Hukuku,Seçkin,13.Baskı, 2019,Ankara

ÖZEN, Mustafa: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, 2017.

ÖZEN, Mustafa: “Non Bis İn İdem”,GÜHFD, C.XIV, S.1, Y.2010, s.389-417.

ÖZKUL, Fatih: “Anayasalarımızda Yargının Tarafsızlığı ve Bağımsızlığı”, ABD, S.3,Y.2016,s.204.

ÖZTÜRK,Bahri:Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku,Seçkin, 13.Baskı, 2019,Ankara.

ÖZTÜRK, Bahri:Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku,Seçkin, 6.Baskı, 2019, Ankara.(CMK)

PARLAR,Ali/**HATİPOĞLU**,Muzaffer:5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu ve İlgili Mevzuat,2.Cilt,2008,Ankara

PEKCANITEZ, Hakan;Medeni Usul Hukuku, On İki Levha, C.III, 15. Bası, İstanbul, Mart 2017

PEKCANITEZ, Hakan / **ATALAY**, Oğuz / **ÖZEKES**, Muhammet:Medeni Usul Hukuku, 7. Bası,Ankara,2019.

RÜZGARESEN,Cumhur, “Usul Ekonomisi İlkesinin İhlaline Karşı Başvuru Yolları”,Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2014, C.4,S.2., s.175-188

SOYASLAN, Doğan,:Ceza Muhakemesi Hukuku , Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2007

ŞAHİN,Cumhur/**GÖKTÜRK**, Neslihan:Ceza Muhakemesi Hukuku 1,Seçkin, 10.Baskı, 2019, Ankara.

TANDOĞAN, Haluk :Türk Mesuliyet Hukuku, 1. basıdan tıpkı bası, Vedat Kitapçılık,İstanbul, 2010

TANRIVER, Süha: “Noterlerin Tespit İşleri”, Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, S.3, Y.2006, s.598-600

TANRIVERDİ, Mücahit: “Medeni Usul Hukukunda Bilirkişilik”, Yayımlanmamış Doktora Tezi,İstanbul Üniversitesi,1991, s.121.

TOK,Ozan: “Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Yargılamasındaki Etkisinin Hukuki Niteliği Üzerine”, MÜF-HAD, C.22, S.2, s.449

TOKER, Aylin: “Haksız Fiilin ve Haksız Fiilden Doğan Maddi Tazminatın Unsurları”,Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, 2017, s.11.

TORAMAN,Barış:“Medeni Usul Hukukunda İspat Hakkına Dair Bazı Tespit ve Değerlendirmeler,Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan”, DHFD,C.16,Y.2014,s. 1488

UĞUR, Hüsamettin: “Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine”, TBBD, s.73, Y.2007, s.256-258

ULUKAPI, Ömer: “Yargıtay Kararları Işığında Medeni UsulHukukunda Yargılamaya Hakim Olan İlkelere Tarafılara Hazırlama İlkesi”, SHFD, Prof. Dr. Süleyman Arslan’a Armağan, C.6,Y.1998, s.726

- UMAR**, Bilge:Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Yetkin, Ankara, 2014.
- UYGUR**, Turgut :6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Seçkin, Ankara, 2012, s. 538. ;
- ÜNVER**,Yener/**YAKERİ**,Hakan:Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet Yayınevi ,C.3,15.Baskı, 2019,Ankara,s.1667-1668
- YAŞAR**, Halis: “Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Hakimini Etkileyip Etkilememesi Meselesinin Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlaline Varan Boyutu”, TBBD, S.109, Y.2013, s.453
- YAVAŞ**, Murat, “Medeni Yargılamanın Amacı Bağlamında İspat Yükü Kavramı,Mehmet Akif Aydın’a Armağan”, C.21, MÜHF-HAD, S.2, Y.2015, s.747
- YAYLA**, Mehmet:”Ceza Yargılamasında İspat İçin Yenilmesi Gereken Şüphe;Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Sistemlerinin İncelenmesi”,ABD., S.3,Y.2013,s.301-304.
- YENERER ÇAKMUT**, Özlem :“Ceza Muhakemesi Hukukunda Esas Mahkemesinin Verdiği Hüküm”, EÜHFD, C.XI, S.3-4.Y.2007, s.29-61
- YENİSEY**,Feridun / **NUHOĞLU**, Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, 7.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019
- YILDIRIM**,Abdulkerim:Borçlar Hukuku Genel Hükümler,Monopol,11.Baskı, 2020,Ankara.
- YILMAZ**, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Yetkin, Ankara, 2013.
- YILMAZ**, Ejder: “Usul Ekonomisi”, AÜHFD, C.57, S.1,Y.2008, s.243
- YURTCAN**,Erdener:Ceza Yargılaması Hukuku, 16.Baskı, İstanbul,Kasım 2019
- YURTCAN**,Erdener:Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Seçkin, Mart 2019, Ankara

İNTERNET KAYNAKLARI

- ÇELİK**,Ahmet: “Hukuk Mahkemesi Kararlarının Ceza Davasına Etkisi”, <http://www.tazminat-hukuku.com>, E.T:06.04.2020, s.2 vd.
- DEMİRBAŞ**, Timur: “Af Tartışmaları ve 4616 Sayılı <23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şarta Salıverilmeye Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun>” C.18,Y.2001, www.anayasa.gov.tr ,E.T:19.4.2020, s.189.
- KAHRAMAN**, Erkut Güçlü: “Yeterli Şüphe Kavramının İddianamenin İadesi Kurumu Bakımından Değerlendirmesi, <https://hukuk.deu.edu.tr> ,E.T:05.05.2020, s.133

KART, Onur,: “Delillerin Ortaya Konulması ve Tartışılması(5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 206-208 ve 215-218 Maddeleri)”, www.turkhukuksitesi.com, E.T:19.4.2020, s.1 vd.

KURTULAN,Gökce :“Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru”, MÜF-HAD, c.23, S.1, static.dergipark.org.tr (E.T:07.05.2020), s.465.

PEKCANITEZ, Hakan: “Bekletici Sorun”,<https://hukuk.deu.edu.tr>, E.T:01.05.2020, s.273;

TANRIVER, Süha/ **HANAĞASI**, Emel, “Türk Yargı Örgütü ve Medeni Yargı Teşkilatı-2”, www.acikders.edu.tr (E.T:4.4.2020.), parag.8.

TANGAL, Abdulaziz:“Medeni Usul Hukukunda Ön İnceleme”,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, <https://openaccess.iku.edu.tr>, E.T:12.05.2020, s.42

www.magdur.gov.tr

www.echr.co.int

e.akademi.org

www.hukuksokagi.com

www.hsk.gov.tr

www.jurix.com.tr

www.legalbank.net

www.magdur.gov.tr.

<https://openaccess.iku.edu.tr/>

dergipark.org.tr.